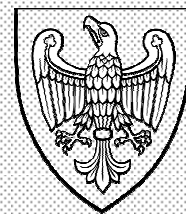

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

OKRESOWA OCENA

**PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO**

POZNAŃ 2013

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

**OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO**

ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY NR 3402/2013
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO
Z DNIA 24 MAJA 2013 R.

POZNAŃ 2013

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu

al. Niepodległości 18

61-713 Poznań

OPRACOWANIE

Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu

al. Niepodległości 18

61-713 Poznań

DYREKTOR

Marek Bryl

ZASTĘPCA DYREKTORA

dr Grażyna Łyczkowska

KIEROWNIK PRACOWNI PLANU WOJEWÓDZTWA

Stefan Dutkowiak

PROJEKTANT PROWADZĄCY

Tomasz Kuźniar

ZASTĘPCA PROJEKTANTA

Paweł Krysztafkiewicz

ZESPÓŁ PROJEKTOWY

Ewa Arabas-Piotrowska

Konrad Borowski

Bartosz Burzyński

Justyna Choroszko

Małgorzata Czerniak

Agata Jakubowicz

Julian Kobusiński

Elżbieta Kozłowska

Mateusz Krygier

dr Grażyna Łyczkowska

Jowita Maćkowiak

Agnieszka Podgórska

Bogdan Reiter

Wojciech Zabawa

KONSULTANCI

Adam Derc

Ewa Pietz

Jerzy Zalewski

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	5
1. Cel opracowania dokumentu.....	7
2. Podstawa prawna	7
3. Zakres rzeczowy.....	8
4. Zakres czasowy	9
5. Źródła danych.....	10
II. PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO	11
1. Środowisko przyrodnicze	13
1.1. System obszarów chronionych	13
1.2. Lasy.....	14
1.3. Gleby	14
1.4. Wody.....	14
1.5. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią	16
1.6. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin	17
1.7. Przeciwdziałanie poważnym awariom.....	17
1.8. Osuwanie się mas ziemnych.....	18
1.9. Jakość powietrza.....	18
1.10. Klimat akustyczny	18
1.11. Obszary ograniczonego użytkowania.....	19
1.12. Strefy ograniczonego zainwestowania	20
1.13. Strefy bezpieczeństwa od obiektów wojskowych	20
1.14. Oddziaływanie na środowisko inwestycji liniowych	21
2. Dziedzictwo kulturowe	21
2.1. Dziedzictwo archeologiczne	21
2.2. Obiekty zabytkowe	21
2.3. Pomniki Historii.....	22
2.4. Lista Dziedzictwa Europejskiego	22
2.5. Parki kulturowe	22
2.6. Szlaki kulturowe	22
2.7. Działalność kulturalna	22
3. Osadnictwo	23
3.1. Osadnictwo.....	23
3.2. Podział administracyjny regionu	23
3.3. Hierarchia jednostek osadniczych.....	23
3.4. Funkcje jednostek osadniczych.....	24
3.5. Strefy wpływu miast regionalnych.....	24
4. Komunikacja i transport	24
4.1. Korytarze transportowe.....	24
4.2. Komunikacja drogowa	24
4.3. Transport drogowy	26
4.4. Komunikacja kolejowa.....	27
4.5. Transport lotniczy	29
4.6. Transport wodny.....	29
4.7. Prognozy potrzeb transportowych	29

6. Infrastruktura techniczna	30
6.1. Zaopatrzenie w wodę.....	30
6.2. Odprowadzanie ścieków	30
6.3. Elektroenergetyka.....	31
6.4. Sieć gazowa	32
6.5. Odnawialne źródła energii	32
6.6. Gospodarka odpadami	33
7. Zagadnienia społeczne.....	35
7.1. Demografia	35
7.3. Rynek pracy.....	36
7.4. Bezrobocie	37
7.5. Infrastruktura społeczna.....	37
7.6. Służba zdrowia	38
7.7. Opieka społeczna.....	38
8. Gospodarka.....	39
8.1. Potencjał ekonomiczny	39
8.2. Rolnictwo	40
8.3. Przemysł i budownictwo.....	40
8.4. Otoczenie biznesu.....	40
8.5. Sektor badawczo-rozwojowy	41
8.6. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego.....	42
8.7. Turystyka i rekreacja	42
9. Tereny zamknięte	43
10. Planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym.....	44
10.1. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.....	44
10.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	44
10.3. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.....	46
10.4. Zmiany w użytkowaniu gruntów	47
III. RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO	49
1. Środowisko przyrodnicze.....	51
1.1. Położenie geograficzne	51
1.2. System obszarów chronionych.....	51
1.3. Lasy	53
1.4. Gleby	54
1.5. Wody powierzchniowe	56
1.6. Jakość wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.....	57
1.7. Wody podziemne	57
1.8. Zasoby wód powierzchniowych.....	58
1.9. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią	59
1.10. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.....	60
1.11. Przeciwdziałanie poważnym awariom	62
1.12. Osuwanie się mas ziemnych	63
1.13. Jakość powietrza	63
1.14. Klimat akustyczny	64
1.15. Obszary ograniczonego użytkowania	66
1.16. Strefy ograniczonego zainwestowania.....	66

1.17. Strefy bezpieczeństwa od obiektów wojskowych	67
1.18. Oddziaływanie na środowisko inwestycji liniowych	67
3. Dziedzictwo kulturowe	68
4. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązania komunikacyjne oraz infrastrukturalne, w tym kierunki powiązań transgranicznych	74
4.1. Sieć osadnicza	74
4.2. System komunikacyjny	76
4.3. Infrastruktura techniczna	80
5. Zagadnienia społeczno-gospodarcze	89
5.1. Demografia i mieszkalnictwo	89
5.2. Gospodarka	93
5.3. Infrastruktura społeczna	103
5.4. Turystyka i rekreacja	106
6. Obszary problemowe	109
6.1. Wschodni Obszar Problemowy	109
6.2. Centralny Obszar Problemowy	110
6.3. Południowy Obszar Problemowy	110
7. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne	111
IV. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	115
1. Środowisko przyrodnicze	118
2. Komunikacja i transport	119
3. Infrastruktura techniczna	121
4. Zagadnienia społeczno-gospodarcze	125
5. Zadania rządowe	125
V. ANALIZA ZMIAN W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA	127
1. Uwarunkowania prawne uchwalenia obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	129
2. Nowy model zarządzania rozwojem kraju	131
3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	132
3.1. Cele polityki przestrzennej państwa	132
3.2. Wytyczne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa	134
3.3. Wdrożenie ustaleń i zaleceń do planu zagospodarowania przestrzennego województwa	137
4. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	138
5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	139
6. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku – Wielkopolska 2020	141
6.1. Założenia aktualizacji Strategii	141
6.2. Cele polityki przestrzennej województwa	141
6.3. Wytyczne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa	143
7. Strategie, plany i programy branżowe	145
7.1. Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012-2015	145
7.2. Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 z perspektywą do 2030	146
7.3. Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych	146
7.4. Krajowy plan działań dotyczący efektywności energetycznej	147

7.5. Strategia wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020.....	147
7.6. Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017	148
8. Zmiany w obowiązujących przepisach prawa.....	149
8.1. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.....	149
8.2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.....	149
8.3. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.....	150
8.4. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.....	150
8.5. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze	151
8.6. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie pasażerskim	152
8.7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach	152
VI. WNIOSKI I REKOMENDACJE	153
1. Wnioski wynikające z przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego	155
2. Wnioski wynikające z analizy zmian w dokumentach strategicznych.....	156
3. Wnioski wynikające z analizy zmian w przepisach prawa.....	157
4. Wnioski końcowe	158
VII. ŹRÓDŁA INFORMACJI	161

WPROWADZENIE

OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

I

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

I. WPROWADZENIE

1. Cel opracowania dokumentu

Obowiązująca ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) obliguje Zarząd Województwa do przeprowadzenia oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa, co najmniej raz w czasie kadencji Sejmiku.

Głównym celem sporządzenia *Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* jest dostarczenie podstawowych informacji o stanie zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski, o zmianach, jakie zaszły w przestrzeni województwa od czasu uchwalenia Planu województwa, o stopniu realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały w nim zapisane oraz zgodności jego ustaleń z obowiązującymi dokumentami i przepisami prawa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą nr XLVI/690/10 z 26 kwietnia 2010 r., stanowi jeden z podstawowych dokumentów przedstawiających koncepcję rozwoju Wielkopolski. Dokument określa cele i kierunki zagospodarowania przestrzennego regionu oraz politykę przestrzenną Samorządu Województwa.

Pomimo krótkiego okresu obowiązywania aktualnego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, pojawiły się czynniki wpływające na sposób prowadzenia polityki przestrzennej. Zasadnicze przekształcenia dokonały się na szczeblu krajowym i wojewódzkim. Wyniknęły one z wdrażania nowego modelu zarządzania rozwojem kraju opartego na planowaniu strategicznym o zróżnicowanych horyzontach czasowych. W efekcie pojawiły się nowe dokumenty strategiczne, programowe i planistyczne, których ustalenia wpływają na kształt zagospodarowania przestrzennego całego kraju i poszczególnych województw. Kluczowym elementem nowego systemu jest uspojnienie planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym, wyrażające się formułowaniem celów i kierunków rozwoju uwzględniającym ich wymiar terytorialny. Zmiana podejścia związana jest z potrzebą przygotowania podstaw prawnych dla realizacji projektów inwestycyjnych w ramach nowego budżetu Unii Europejskiej.

Niezależnie od zmian w dokumentach stanowiących podstawę zarządzania rozwojem kraju i województwa, potrzeba stałego monitorowania zapisów określających politykę przestrzenną wynika z obserwowanej dynamiki zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. W ostatnich latach nastąpiła bardzo duża intensyfikacja działań, przede wszystkim w zakresie inwestycji celu publicznego. Zachodzące zmiany związane były przede wszystkim z realizacją projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, a także udziałem stolicy Wielkopolski w organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012.

Zmiany, jakie dokonały się w okresie obowiązywania obecnego Planu województwa, z pewnością stanowią nowe uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski. Dokonana w niniejszym opracowaniu szczegółowa ich identyfikacja, przedstawienie aktualnego stanu przestrzeni regionu oraz ocena realizacji kluczowych inwestycji celu publicznego, służą określeniu aktualności ustaleń *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

Wyniki Okresowej oceny Planu pozwolą Sejmikowi Województwa na ewentualne podjęcie uchwały o przystąpieniu do sporządzenia aktualizacji *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

2. Podstawa prawna

Podstawę prawną sporządzenia *Okresowej Oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* stanowi art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.). W myśl cytowanej ustawy „plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlega okresowej ocenie. Zarząd województwa, co najmniej raz w czasie

kadencji sejmiku, dokonuje **przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym**, opracowuje **raport o jego stanie** w zakresie określonym w art. 39 ust. 3 oraz sporządza **ocenę realizacji inwestycji**, o których mowa w art. 39 ust. 5, podlegającą zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję urbanistyczno-architektoniczną. Wyniki tego przeglądu oraz raport jest przedstawiany sejmikowi województwa oraz przekazywany do wiadomości ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego”.

Art. 39 ust. 3 ustawy określa zakres przedmiotowy dokonania okresowej oceny, odnoszący się do obligatoryjnej zawartości planu województwa. Uwzględnia się w nim ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych;
- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- 4) obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne;
- 5) obszary wsparcia;
- 6) obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- 8) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.

W art. 39 ust. 3 ustawy określono kategorie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które należy umieścić w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Należą do nich te inwestycje, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Pomimo, iż art. 45 ustawy nie wskazuje na konieczność dokonania oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa pod kątem zgodności z innymi dokumentami, ustawa nakłada obowiązek uwzględnienia w planie województwa ustaleń koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju oraz programów zawierających zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym.

Realizując wymóg ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Zarząd Województwa Wielkopolskiego w dniu 13 grudnia 2012 r. podjął Uchwałę Nr 2849/2012 w sprawie przystąpienia do sporządzenia *Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

3. Zakres rzeczowy

Struktura dokumentu *Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* została skonstruowana w oparciu o zapisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Niniejsze opracowanie składa się z czterech głównych części:

- Przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego;
- Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego;
- Oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- Analizy zmian w dokumentach strategicznych i przepisach prawa.

Poszczególne części składowe dokumentu zawierają analizy dotyczące zmian w wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski.

W przeglądzie zaprezentowano zmiany, jakie zaszły w strukturze przestrzennej województwa, szczegółowo charakteryzując poszczególne elementy zagospodarowania Wielkopolski oraz zróżnicowanie przestrzenne konwersji zjawisk społeczno-gospodarczych według grup zagadnień. Przegląd zmian ma na celu zidentyfikowanie kierunków oraz określenie tendencji poszczególnych zjawisk przestrzennych. Stanowi swego rodzaju rejestr zachodzących procesów wskazujący na skutki i kierunki zmian.

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego zawiera analizę poszczególnych elementów zagospodarowania przestrzennego województwa i czynników wpływających na jego obecny kształt. Struktura tej części opracowania nawiązuje wprost do art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także zawiera dodatkowe informacje odnoszące się do sytuacji gospodarczej i społecznej. W raporcie wykonano analizy porównawcze danych statystycznych stanowiące aktualizację i uzupełnienie informacji zawartych w *Raporcie o stanie zagospodarowania i rozwoju województwa wielkopolskiego 2010*, przede wszystkim w zakresie obszarów problemowych, terenów zamkniętych i zadań rządowych. Informacje przedstawione w raporcie odniesiono do przestrzeni województwa na tle kraju.

Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym dotyczy przedsięwzięć, które zostały uchwalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub Sejmik Województwa, a także innych inwestycji o charakterze publicznym, które zostały zawarte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. Ta część opracowania składa się z wykazu zrealizowanych, będących w trakcie realizacji lub planowanych do realizacji inwestycji celu publicznego o charakterze ponadlokalnym stanowiących realizację ustaleń Planu. Inwestycje zostały pogrupowane według poszczególnych grup zagadnień.

Analiza zmian w dokumentach strategicznych i przepisach prawa ma na celu ocenę aktualności ustaleń *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w świetle zapisów dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych przyjętych na szczeblu krajowym i wojewódzkim. Zwrócono szczególną uwagę na dokumenty, które z mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym muszą zostać uwzględnione w ustaleniach Planu, tj. *Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* i zaktualizowaną *Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku – Wielkopolska 2020*. Przeprowadzono także analizy zmian w przepisach prawa, które bezpośrednio wpływają na aktualność informacji zawartych w Planie.

W podsumowaniu zawarto wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonej analizy stanu i zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa, analizy dokumentów strategicznych i przepisów prawa, które mogą stanowić podstawę do podjęcia prac nad zmianą *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

4. Zakres czasowy

Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego obejmuje czas obowiązywania aktualnego Planu województwa, tj. lata 2010-2012. *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 26 kwietnia 2010 r. Jako datę graniczną analiz zawartych w niniejszym opracowaniu przyjęto dzień 31 marca 2013 r.

Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego oraz ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym odniesiono do wskazanego wyżej przedziału czasowego. Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przedstawia obraz regionu w 2012 r. Analizą zmian w dokumentach strategicznych i przepisach prawa objęto opracowania, które zostały przyjęte po dniu 26 kwietnia 2010 r., tj. po uchwaleniu obowiązującego Planu województwa.

Informacje przedstawione w Okresowej ocenie Planu oparte zostały na najbardziej aktualnych dostępnych danych. Ze względu na specyfikę gromadzenia i udostępniania danych statystycznych, informacje zasadniczo odnoszą się do 2011 r. W niektórych przypadkach dane statystyczne dotyczą lat wcześniejszych. Niekiedy nie było możliwości dokonania oceny zmian zjawisk ze względu na brak najnowszych informacji, zaniechanie sprawozdawczości lub zmianę jej metodologii. Biorąc pod uwagę, iż informacje zawarte w Planie, z podobnych względów odnoszą się przeważnie do 2009 lub 2008 r., przeprowadzone analizy zostały oparte przede wszystkim na danych za lata 2009-2011.

5. Źródła danych

Przygotowując opracowanie wykorzystano zróżnicowane źródła pozyskiwania informacji. Korzystano przede wszystkim z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz administracyjnych źródeł danych przekazanych przez departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego. Ponadto wykorzystano informacje zawarte w publikacjach i opracowaniach branżowych. Przy opracowywaniu niektórych tematów wykorzystano informacje otrzymane od przedsiębiorstw lub instytucji odpowiedzialnych za określone zagadnienie.

PRZEGLĄD ZMIAN

W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

II

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

II. PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

1. Środowisko przyrodnicze

1.1. System obszarów chronionych

Województwo wielkopolskie zajmuje ósme miejsce w kraju pod względem udziału obszarów chronionych w ogólnej powierzchni województwa (bez obszarów Natura 2000). W 2008 r. w tym samym zestawieniu Wielkopolska zajmowała dziewiątą pozycję. Obszary te, podobnie jak w 2008 r., zajmują 31,6% powierzchni województwa. Jednocześnie średnia powierzchnia obszarów chronionych w kraju zwiększyła się w analizowanym okresie o 0,2% i wynosi obecnie 32,5%.

Formy ochrony przyrody powołane na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) na terenie województwa wielkopolskiego obejmują w całości lub części: 2 parki narodowe, 98 rezerwatów przyrody, 13 parków krajobrazowych, 36 obszarów chronionego krajobrazu, 79 obszarów Natura 2000, 3809 pomników przyrody, 1 stanowisko dokumentacyjne, użytki ekologiczne o pow. ponad 2000 ha, 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Od 2009 r. wystąpiły zmiany w ilości form ochrony przyrody w województwie – zmniejszyła się liczba pomników przyrody (z 3 834 do 3 809), powiększono liczbę zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (z 2 do 3), a także utworzono szereg użytków ekologicznych, dzięki czemu ich łączna powierzchnia powiększyła się o 400 ha.

W Wielkopolsce w 2009 r. funkcjonowało 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków, 29 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty zatwierdzonych przez Komisję Europejską oraz wskazano 31 proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty. W 2012 r. obszary Natura 2000 w województwie obejmowały 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków i 58 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty zatwierdzonych przez Komisję Europejską oraz 2 proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (zgłoszone do Komisji Europejskiej do zatwierdzenia).

Nowe obszary Natura 2000, podobnie jak powiększenie liczby zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, stanowią istotną zmianę w zagospodarowaniu przestrzennym województwa. Jednocześnie, na skutek zmian legislacyjnych, część form ochrony przyrody zmieniła swoje granice, w związku z uchylaniem obowiązujących rozporządzeń dotyczących granic, a także obowiązujących nakazów i zakazów w tych obszarach.

Zgodnie z najnowszymi informacjami nie zakończył się jeszcze proces ustanawiania obszarów Natura 2000. W 2012 r. zatwierdzono na obszarze województwa 2 proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty, z których jeden dotyczy zmian granic obecnie istniejącego obszaru, natomiast w drugim przypadku planowane jest utworzenie nowego obszaru. Trwa również proces ustanawiania planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. W województwie wielkopolskim ustanowiono dotychczas jeden – dla obszaru Natura 2000 PLH 300003 Dąbrowy Obrzyckie.

Wnioski:

- W analizowanym okresie nie zmieniły się główne elementy struktury systemu przyrodniczego Wielkopolski, stanowiące układ wzajemnie powiązanych ze sobą obszarów pełniących funkcje środowiskotwórcze (formy ochrony przyrody oraz inne obszary o największych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych i dużym potencjale biologicznym). Utworzono jedynie jeden zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz ustanowiono dwa obszary Natura 2000. Wystąpiły także zmiany w zakresie planów zadań ochronnych i rozporządzeń dotyczących powołania form ochrony przyrody.

- W celu ochrony systemu przyrodniczego Wielkopolski, konieczne jest uszczegółowienie poszczególnych elementów, w tym m.in. sieci korytarzy ekologicznych województwa wielkopolskiego, tak by zapewniały one spójność systemu przyrodniczego umożliwiającą rozprzestrzenianie się i wymianę genetyczną roślin, zwierząt i grzybów.
- Bardziej precyzyjna identyfikacja struktury systemu przyrodniczego pozwoli wskazać ograniczenia dla negatywnych skutków izolacji obszarów cennych przyrodniczo oraz ustalić prawidłowości i zasady funkcjonowania systemu przyrodniczego i gospodarczego województwa, przyczyni się też do racjonalnego użytkowania zasobów przyrodniczych regionu. Spójny system przyrodniczy stanowić będzie całość uwzględniającą powiązania przestrzenne – wewnętrzne z siecią ekologiczną Wielkopolski i zewnętrzne z systemem powiązań przyrodniczych sąsiednich województw i kraju.

1.2. Lasy

Lasy w województwie wielkopolskim zajmowały w 2009 r. 761 185 ha, a w 2011 r. 765 346,7 ha, co oznacza zwiększenie ich powierzchnia o 4 161,7 ha. Spowodowało to nieznaczne zwiększenie (o 0,2%) wskaźnika lesistości – z 25,5 w 2009 r. do 25,7% w 2011 r., przy średniej krajowej 29,2%. Pod względem udziału lasów w powierzchni ogółem, Wielkopolska pozostała na dwunastym miejscu w kraju.

Wnioski:

- Obecny poziom zwiększania powierzchni lasów w województwie nie jest adekwatny do zakładanego poziomu lesistości wynoszącego 30% powierzchni kraju.
- Należy podjąć działania zmierzające do szybszego zwiększania powierzchni lasów w województwie. Zmiany w innych charakterystykach dotyczących lasów są niewielkie i nie wpływają na uwarunkowania rozwoju województwa.

1.3. Gleby

Warunki glebowe województwa nie uległy zmianie zarówno pod względem jakości jak i własności chemicznych. Nieznaczne zmiany (o 1%) w procencie gleb o kwaśnym odczynie pH, czy udziale gleb o konieczności wapnowania, nie wpływają na ogólny stan jakości gleb. Należy podkreślić, że badania przeprowadzone w ramach *Monitoringu chemizmu gleb ornych Polski w latach 2010-2012* przez IUNG w Puławach oraz Głównego Inspektora Ochrony Środowiska wykazują, że grunty orne Wielkopolski należą do niezanieczyszczonych i mogą być wykorzystywane do produkcji rolniczej bez żadnych ograniczeń.

Wnioski:

- Uwarunkowania glebowe województwa nadal pozostają jednym z najważniejszych zasobów przyrodniczych, które wpływają na charakter gospodarki regionu.
- Zwiększająca się presja na tereny rolne, w tym wzrost powierzchni gruntów wyłączonych z produkcji rolniczej, potwierdza potrzebę wielokierunkowych działań zmierzających do ochrony tego zasobu Wielkopolski.

1.4. Wody

Zasoby wodne województwa, zarówno w zakresie wód powierzchniowych jak i podziemnych, nie uległy zmianie. Ze względu na obowiązujący od 2007 r. nowy system monitoringu wód powierzchniowych oraz system ich oceniania, nie jest możliwe dokonanie oceny zmian jakości tych wód.

W zakresie wód podziemnych na obszarze województwa wystąpiła zwiększająca się liczba wyników świadczących o niezadowalającej i złej ich jakości, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby wyników stanowiących o dobrej jakości tych wód.

W analizowanym okresie nieznacznej zmianie podlegały zasoby wód powierzchniowych. Zbudowano jeden zbiornik retencyjny – zbiornik Jutrosin na rzece Orla w powiecie rawickim, dzięki czemu łączna liczba zbiorników wodnych (piętrzone jeziora i zbiorniki dolinowe) wzrosła z 31 do 32, ich pojemność użytkowa z 57 do 59,9 mln m³, a ich powierzchnia z 4 569 do 4 660 ha. Zwiększyła się także liczba budowli piętrzących na ciekach podstawowych (z 1 549 do 1 878 szt.) oraz na ciekach melioracji szczegółowej (z 2 935 do 2 953 szt.). Priorytetową inwestycją dla Wielkopolski w zakresie retencji sztucznej jest realizacja zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” na Prośnie, którego budowa jest na etapie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla realizacji tego przedsięwzięcia. Trwają także wykupy gruntów pod planowany zbiornik.

Zgodnie ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145), wody powierzchniowe i podziemne wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć, poddaje się co 4 lata weryfikacji w celu uwzględnienia zmian czynników nieprzewidzianych podczas ich wyznaczania. W roku 2012 wydane zostały nowe rozporządzenia:

- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 12 lipca 2012 r. w sprawie określenia w regionie wodnym Warty w granicach województwa wielkopolskiego wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 13 lipca 2012 r. poz. 3143),
- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie określenia wód powierzchniowych i podziemnych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 16 lipca 2012 r. poz. 3193),
- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie z dnia 8 października 2012 r. w sprawie określenia wód powierzchniowych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć na terenie województwa wielkopolskiego (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 15 października 2012 r. poz. 4328).

Dla obszarów szczególnie narażonych, dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej opracowali programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych:

- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 17 sierpnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 sierpnia 2012 r. poz. 3601),
- Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu z dnia 13 września 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 14 września 2012 r. poz. 3847).

Na terenie województwa wielkopolskiego w 2003 r. wyznaczono 9 obszarów zagrożonych związkami azotu pochodzenia rolniczego (OSN), których łączna powierzchnia wynosiła 2 488,9 km² (co stanowiło 8,3% obszaru województwa) Po dokonaniu weryfikacji OSN w 2008 r. ich liczba wzrosła do 10 obszarów, a powierzchnia do 2 507,0 km² (co stanowiło 8,4% powierzchni województwa wielkopolskiego). Po kolejnej weryfikacji, w 2012 r., na terenie województwa wielkopolskiego wyznaczonych zostało 13 obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć. Łączna powierzchnia OSN w granicach województwa wielkopolskiego wynosi obecnie 5 237 km², co stanowi 17,6% jego powierzchni ogólnej. Od 2003 do 2012 r. liczba obszarów zwiększyła się z 9 do 13, a tym samym ich powierzchnia wzrosła o 2 748 ha, (+52%).

Wyniki pomiarów stężenia azotanów w wodach na obszarach OSN potwierdzają, że istnieje konieczność dalszych działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

Wnioski:

- W związku z niskimi zasobami wód powierzchniowych w województwie wielkopolskim pojawiają się problemy z gospodarowaniem wodą. Sytuację utrudnia dodatkowo fakt, iż jakość wód nadal nie jest zadowalająca, co w pewien sposób ogranicza możliwość ich wykorzystania.
- Nieznacznie zwiększyły się zasoby wodne województwa, jednak zmiana ta jest nieadekwatna do istniejących potrzeb zwiększania retencji w Wielkopolsce.
- Ze względu na wciąż niezadowalającą jakość, zasoby wód podziemnych stanowią element środowiska przyrodniczego, który wymaga szczególnej ochrony poprzez formułowanie polityki przestrzennej nie tylko na szczeblu lokalnym, ale również regionalnym. Należy podkreślić, że Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej (RZGW) w Poznaniu wydał rozporządzenie z dnia 9 sierpnia 2012 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody w rejonie Mosina-Krajkowo dla zaopatrzenia Poznańskiego Systemu Wodociągowego, w którym ujęto wytyczne do zagospodarowania przestrzennego tej strefy.
- Wygaśnięcie ustanowionych stref ochronnych ujęć wody może powodować niekorzystne zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym tych terenów, co w konsekwencji skutkować będzie pogorszeniem jakości wód przeznaczonych do spożycia.
- Zwiększająca się liczba i powierzchnia obszarów zagrożonych związkami azotu pochodzenia rolniczego powoduje, że problem oddziaływania rolnictwa nabiera coraz większego znaczenia, zwłaszcza w południowej części województwa, gdzie rolnictwo cechuje wysoka intensywność oraz znaczący w skali kraju poziom produkcji.
- Wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć, to jedno z kluczowych uwarunkowań, które powinno zostać zaktualizowane w przypadku podjęcia prac nad *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

1.5. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Wyznaczone przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Poznaniu w studiach ochrony przeciwpowodziowej granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia wód $p=1\%$ (raz na 100 lat) w myśl ustawy Prawo wodne stanowią obszary szczególnego zagrożenia powodziowego. Na terenie województwa wielkopolskiego obszary te zostały wyznaczone dla Warty, Prosny, Noteci i Gwdy. Szacuje się, że w województwie obejmują one obszar 625,1 km² i powierzchnia ta od 2009 r. nie zamieniła się. Zwiększyła się natomiast liczba budowli piętrzących na ciekach podstawowych oraz na ciekach melioracji szczegółowej. Zbudowano jeden zbiornik retencyjny – zbiornik Jutrosin na rzece Orla w powiecie rawickim. Nadal trwa natomiast wykup gruntów pod planowany zbiornik na Prośnie w okolicach Wielowisi Klasztornej oraz przygotowanie do rozpoczęcia budowy polderu Golina na terenach zalewowych w Dolinie Konińsko-Pyzderskiej. Inwestycje te są priorytetowymi przedsięwzięciami z punktu widzenia aktualizowanego *Programu dla Odry – 2006* i stanowią ważny element w systemie przeciwpowodziowym zlewni Warty, mający bezpośredni wpływ na propagację wzebrań.

Wnioski:

- W analizowanym okresie nie zmieniły się zasięgi obszarów szczególnego zagrożenia powodzią.
- Trwający proces inwestycyjny zbiornika Wielowieś Klasztorna na rzece Prosna powoduje, że drugie pod względem wielkości miasto w Wielkopolsce – Kalisz, nadal jest niewystarczająco chronione przed skutkami powodzi.

1.6. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

Według *Bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.XII.2007 r. oraz wg stanu na 31.XII.2011 r.* Państwowego Instytutu Geologicznego, w latach 2007-2011 r. na obszarze województwa wielkopolskiego zmieniła się liczba udokumentowanych złóż kopalin. Do najważniejszych zmian w tym zakresie należy:

- wzrost liczby udokumentowanych złóż węgla brunatnego z 28 do 31 złóż przy jednoczesnym nieznacznym zmniejszeniu udziału Wielkopolski w zasobach tej kopaliny w skali kraju z 33% do 32%. Nowe udokumentowane złoża zalegają w obrębie Rowu Poznańskiego w centralnej części Wielkopolski,
- zwiększenie z 58 do 64 liczby udokumentowanych złóż gazu ziemnego, co zwiększyło udział województwa w zasobach wydobywalnych na obszarze Niżu Polskiego z 30% do 62%,
- udokumentowanie nowych złóż surowców ilastych, co zwiększyło ich liczbę z 105 do 112 oraz zwiększenie zasobów tego surowca o około 15 000 tys. m³,
- zwiększenie z 754 do 982 udokumentowanych złóż piasków i żwirów, co zwiększyło zasoby województwa o ponad 126 000 tys. ton,
- powiększenie udokumentowanych zasobów torfu z 43 do 56 złóż i zwiększenie zasobów przemysłowych o ponad 350 tys. m³,
- zmniejszenie zasobów piasków szklarskich o ponad 1600 tys. ton przy jednoczesnym zwiększeniu ilości złóż z 1 do 2.

Udokumentowane zasoby innych kopalin takich jak surowce chemiczne, piaski kwarcowe, piaski formierskie, kreda jeziorna oraz wody termalne nie zmieniły się istotnie od 2007 r. w porównaniu z danymi za rok 2011. Nowością jest wyznaczenie obszaru poszukiwań złóż surowców metalicznych.

Wnioski:

- Zmiany liczby udokumentowanych złóż kopalin umieszczonych w *Bilansie zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce*, szczególnie w odniesieniu do złóż węgla brunatnego, a także złóż piasków i żwirów, stanowią istotną zmianę uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa.
- Najbardziej istotnym zagadnieniem jest powiększenie obszarów udokumentowanych złóż węgla brunatnego w Rowie Poznańskim. Złoża te występują na obszarach o wysokim stopniu zainwestowania i należą do grupy złóż kopalin o najwyższym konflikcie ewentualnej eksploatacji ze środowiskiem. Wymaga to określenia polityki przestrzennej na tych terenach, która zapewni ich zrównoważony rozwój oraz ukierunkowania dalszego rozwoju województwa w zakresie gospodarki kopalinami a także przemysłu energetycznego.

1.7. Przeciwdziałanie poważnym awariom

Według danych z 2008 r. na terenie województwa znajdowało się 28 zakładów o dużym ryzyku (ZDR) i zwiększonym ryzyku (ZZR) wystąpienia poważnej awarii. Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. rejestr zakładów, potencjalnych sprawców poważnych awarii w województwie wielkopolskim, obejmował 122 obiekty, w tym: 14 zakładów zakwalifikowanych do grupy o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZDR), 22 zakłady zakwalifikowane do grupy o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZZR), 86 zakładów zaklasyfikowano do grupy pozostałych zakładów mogących spowodować poważne awarie. Liczba zakładów o dużym ryzyku (ZDR) i zwiększonym ryzyku (ZZR) wystąpienia poważnej awarii zwiększyła się od 2008 r. o 6 zakładów.

Wnioski:

- Wzrost liczba zakładów – potencjalnych sprawców poważnych awarii – spowodowany dynamicznym rozwojem gospodarki regionu, wymusza konsolidację działań zmierzających do ochrony zasobów środowiska przyrodniczego i ludności przed skutkami potencjalnych awarii przemysłowych.
- Istotnym zagadnieniem w tym zakresie jest utylizacja odpadów niebezpiecznych, a także ich transport zarówno do zakładów, jak i w ruchu tranzytowym.

1.8. Osuwanie się mas ziemnych

W województwie wielkopolskim obszary osuwania się mas ziemnych ustalono na podstawie rejestrów terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi, jakie prowadzone są przez starostwa powiatowe oraz urzędy miast na prawach powiatu. Do 2009 r. takie tereny udokumentowano w powiecie gostyńskim, poznańskim, obornickim oraz kościańskim. W 2012 r. rejestr terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi wykonano także dla miasta Poznania.

Na zlecenie Ministra Środowiska na terenie kraju realizowany jest projekt pod nazwą System Osłony Przeciwsuwiskowej (SOPO), który ma na celu udokumentowanie wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi. Zgodnie z harmonogramem prac w IV etapie projektu (2019-2022) dla 28 powiatów województwa wielkopolskiego zostaną opracowane mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi.

Wnioski:

- Opracowanie dokumentacji rejestrów terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi w województwie wymaga dalszych prac w tym zakresie. Wyznaczenie nowych terenów może wpłynąć na możliwości ich zagospodarowania.

1.9. Jakość powietrza

Od 2002 r. WIOŚ w Poznaniu, na podstawie wyników pomiarów stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, przeprowadza coroczną ocenę jakości powietrza atmosferycznego. Kolejna ocena roczna dotyczyła 2011 r. (WIOŚ Poznań, 2012 r.) i została sporządzona w odniesieniu do stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin. Ocenę wykonano w odniesieniu do nowego układu stref i zmienionych poziomów substancji w powietrzu. Uchwalono również nowe programy ochrony powietrza dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy. Programy te zawierają odniesienia i wytyczne do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wnioski:

- Ze względu na wprowadzony w 2011 r. nowy układ stref i zmienionych poziomów substancji w powietrzu, przy ocenie jakości powietrza nie jest możliwe porównanie i określenie tendencji zmian jakości powietrza w Wielkopolsce pomiędzy 2008 r. a 2011 r.
- W analizowanym okresie uchwalono nowe programy ochrony powietrza dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy. Zapisy programów należy uwzględnić w przyszłych działaniach planistycznych.

1.10. Klimat akustyczny

Spośród wielu rodzajów hałasu w województwie wielkopolskim największy problem, ze względu na obszar i liczbę osób objętych jego oddziaływaniem oraz praktyczne możliwości jego eliminacji lub całkowitego ograniczenia, stanowi hałas komunikacyjny. Potwierdzają to dane generalnych pomiarów ruchu z lat 2000-2010,

w tym dane najnowsze z badania ruchu przeprowadzonego w 2010 r. (GPR 2010), kiedy notowany był stały, sukcesywny wzrost ogólnej liczby pojazdów, w tym wzrost pojazdów w poszczególnych kategoriach. Należy jednak zaznaczyć, że wzrost wielkości ruchu samochodowego na terenie województwa wielkopolskiego nie był najwyższy w kraju (Wielkopolska znajdowała się pod tym względem na 11 miejscu).

W roku 2011 przeprowadzone zostały przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Poznaniu okresowe pomiary poziomu hałasu w otoczeniu wybranych dróg na terenie Wielkopolski (WIOŚ, Poznań 2012). Przekroczenia dopuszczalnych wartości poziomu hałasu w środowisku stwierdzono w niemal wszystkich badanych przypadkach. W dwóch przekroczenia były szczególnie duże. Dla 44 odcinków dróg wojewódzkich oraz 5 odcinków linii kolejowych zostały wykonane mapy akustyczne otoczenia. Monitoringiem objęto również lotnisko cywilne Ławica w Poznaniu.

W roku 2011 WIOŚ kontynuował działalność kontrolną w zakresie hałasów przemysłowych (była to działalność planowa oraz interwencyjna). Ogółem przeprowadzono 183 kontrole dotyczących różnego rodzaju obiektów i zakładów, w tym również objęto badaniami uciążliwości akustyczne związane z funkcjonowaniem Toru Poznań. W wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasów w 47 zakładach. W 2008 r. WIOŚ w Poznaniu przeprowadził w województwie wielkopolskim 113 kontrole, w tym w 62 zakładach przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasów. Wyniki badań wskazują, że zmalał udział zakładów, w których nie przestrzegano norm akustycznych z 55% w 2008 r. do 26% w 2011 r.

Wnioski:

- Na obszarze województwa konieczne są dalsze działania zmierzające do ograniczenia negatywnych oddziaływań hałasem. Szczególnie dotyczy to komunikacji drogowej i kolejowej, a także komunikacji lotniczej. Istotnym działaniem w tym zakresie jest tworzenie w otoczeniu lotnisk obszarów ograniczonego użytkowania.
- Obszarem, gdzie także występuje efekt skumulowanych oddziaływań hałasem, są obszary położone w pobliżu Toru Poznań. Na tym terenie nakładają się uciążliwości akustyczne związane z funkcjonowaniem Toru Poznań oraz lotniska cywilnego Poznań-Ławica w Poznaniu, które posiada wyznaczony na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) obszar ograniczonego użytkowania (OOU). Obszar ten został przyjęty Uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961).
- Nowe rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2012 r. poz. 1109) wprowadziło podwyższone limity dopuszczalnych poziomów hałasu w ciągu dnia i w nocy. Celem zmiany było między innymi ograniczenie stosowania ekranów akustycznych w miejscach, które nie wymagają tego typu ochrony.

1.11. Obszary ograniczonego użytkowania

Do 2010 r. w województwie wielkopolskim istniało sześć obszarów ograniczonego użytkowania:

- obszar ograniczonego użytkowania wokół stacji radiolokacyjnej – radaru AVIA C, zlokalizowanej w Wysogotowie (gmina Tarnowo Podgórne) – zlikwidowany w maju 2010 r., na mocy uchwały Rady Powiatu Poznańskiego,
- obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań – Krzesiny,
- obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego w Powidzu,
- obszar ograniczonego użytkowania wzdłuż linii elektroenergetycznej najwyższych napięć 400 kV Plewiska – Ostrów Wielkopolski na terenie gminy Raszków,
- obszar ograniczonego użytkowania wzdłuż linii elektroenergetycznej najwyższych napięć 400 kV Plewiska – Ostrów Wielkopolski na terenie gminy Kórnik,

- obszar ograniczonego użytkowania wzdłuż linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 110 kV w Kaliszu.

W związku ze zmianami przepisów prawa, akty wykonawcze w sprawie utworzenia obszarów ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny i Powidz oraz wzdłuż linii elektroenergetycznej najwyższych napięć 400 kV Plewiska – Ostrów Wielkopolski na terenie gminy Raszków i gminy Kórnik, z dniem 15 listopada 2008 r. utraciły moc obowiązującą (pismo Departamentu Środowiska UMWW nr DSR.VI.7018.21.2011 z dnia 28 marca 2011 r.). Obszary te zostaną poddane weryfikacji. W uzasadnionych przypadkach nastąpi ich ponowne utworzenie, ale w drodze uchwały sejmiku województwa. Aktualnie trwają prace nad obszarami ograniczonego użytkowania dotyczącymi lotniska Poznań-Krzesiny i Powidz.

Obecnie na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonuje obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska Poznań-Ławica w Poznaniu, przyjęty uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961), oraz obszar ograniczonego użytkowania przy linii elektroenergetycznej o napięciu znamionowym 110 kV w Kaliszu, powołany uchwałą Nr XLVIII/711/2006 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 29 czerwca 2006 r. Wyznaczono również obszar ograniczonego użytkowania dla drogi wojewódzkiej nr 184 po jej rozbudowie na odcinku Pamiątkowo – Przeźmierowo (Poznań). Istnieje również strefa gdzie ograniczone jest lokalizowanie elektrowni wiatrowych oraz wysokich masztów wokół radaru meteorologicznego POLRAD w Wysogotowie.

Wnioski:

- W analizowanym okresie nastąpiły zmiany przepisów w zakresie funkcjonowania obszarów ograniczonego użytkowania. Szczególnie istotnym przypadkiem jest nierozstrzygnięty status prawny obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny. Funkcjonowanie lotniska powoduje oddziaływania akustyczne, których zasięg i konsekwencje dla planowania przestrzennego nie zostały w pełni określone w silnie zurbanizowanym centralnym obszarze województwa.
- Utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania wokół dla lotniska Poznań-Ławica w Poznaniu oraz planowane powołanie takich obszarów dla lotniska Poznań-Krzesiny i Powidz, a także inne zmiany w zakresie obszarów ograniczonego użytkowania stanowią istotne czynniki wpływające na kształtowanie polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego.

1.12. Strefy ograniczonego zainwestowania

W miejscowości Babki i Rogalin w gminie Mosina oraz w miejscowości Ruchocinek w gminie Witkowo zlokalizowane są wojskowe obiekty techniczne Sił Powietrznych. Każdy z tych obiektów posiada strefę ograniczonego zainwestowania o promieniu 3 km. Strefy te wyznaczone zostały na podstawie Zarządzenia Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów nr 40 z dnia 28 października 1971 r. w sprawie ustalenia lokalizacji inwestycji budownictwa specjalnego w zakresie obronności kraju.

W obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wskazano wojskowe obiekty techniczne Sił Powietrznych w miejscowościach: Ruchocinek, Babki i Stara Łubianka gmina Szydłowo, które posiadają strefy ograniczonego zainwestowania o promieniu 3 km.

1.13. Strefy bezpieczeństwa od obiektów wojskowych

W miejscowości Borówiec w gminie Kórnik, wyznaczona została strefa ochronna od magazynów lotniczych środków bojowych. W strefie tej wskazano obszary oddziaływania (strefy ochronne), dla których określono rodzaj ograniczeń w zabudowie. Zasięg tych obszarów (stref) został określony w oparciu o Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 28 października 2002 r., w sprawie pomieszczeń magazynowych i obiektów do przechowywania materiałów wybuchowych, broni, amunicji oraz wyrobów o przeznaczeniu wojskowym lub

policyjnym (Dz. U. z 2002 r. Nr 190, poz. 1589). Aktualnie dla strefy ochronnej od magazynów lotniczych środków bojowych sporządzany jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (faza opiniowania i uzgodnień).

Wnioski:

- Zmiany w zakresie stref ograniczonego zainwestowania oraz stref ochronnych od momentu opracowania *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* należy uwzględnić w przyszłych działaniach planistycznych.

1.14. Oddziaływanie na środowisko inwestycji liniowych

Oddziaływanie inwestycji liniowych na środowisko zależy od rodzaju inwestycji oraz od stopnia wrażliwości środowiska naturalnego i jego zasobów. Do inwestycji liniowych oddziałujących na środowisko zalicza się głównie linie elektroenergetyczne, sieć drogową i kolejową oraz gazociągi i ropociągi.

Eksploatacji linii napowietrznych oraz stacji elektroenergetycznych najwyższych napięć towarzyszy obecność w ich otoczeniu szeregu czynników fizycznych i chemicznych, które w pewnych warunkach i przy odpowiednio dużych poziomach, mogą być uciążliwe dla środowiska.

Wnioski:

- Rozwój nowej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej powoduje, że zagadnienie oddziaływania inwestycji liniowych na środowisko ma coraz większe znaczenie w analizie potencjalnych zagrożeń dla środowiska.

2. Dziedzictwo kulturowe

2.1. Dziedzictwo archeologiczne

Według ewidencji zabytków z 2007 r. na terenie województwa wielkopolskiego znajdowało się 70 694 stanowisk archeologicznych, a w ich obrębie 92 668 faktów osadniczych. Aktualnie ewidencja jest weryfikowana i uzupełniana. Dopiero po zakończeniu tych prac będzie istniała możliwość porównania liczby zewidencjonowanych stanowisk na przestrzeni kilku lat.

W analizowanym okresie wzrosła liczba wpisów do rejestru zabytku archeologicznych. W stosunku do 2007 r. rejestr powiększył się łącznie o 3 obiekty, przy czym w 2011 r. odnotowano spadek liczby grodzisk (aktualnie 220) i osad (221), wzrosła natomiast liczba wpisów dotyczących kurhanów, cmentarzy kurhanowych i cmentarzy płaskich (łącznie 109). Ponadto w rejestrze wyszczególniono kopalnie, huty, pracownie krzemieniarskie (2) oraz obiekty architektoniczne (2). Pozostałe zabytki zakwalifikowano jako „inne” (łącznie 87).

2.2. Obiekty zabytkowe

Sukcesywnie zwiększa się liczba wpisów kolejnych obiektów zabytkowych zarówno do rejestru, jak i do ewidencji zabytków. Zdarzają się niestety także wykreślenia. Takie działania są konsekwencją zniszczenia obiektów pod wpływem różnych czynników i utraty wartościowych cech zabytkowych czy historycznych. Szczególną uwagę należy zwrócić na sukcesywne dążenie do ujęcia w rejestrze wszystkich istniejących w Wielkopolsce historycznych układów urbanistycznych.

W ewidencji zabytków województwa wielkopolskiego z 2007 r. znajdowało się 78 755 zabytków nieruchomych. Trudne do przeanalizowania w analizowanym okresie czasowym są tendencje zmian zachodzące w ewidencji zabytków. Brak danych wynika z tego, że ewidencja jest w trakcie weryfikacji i tworzenia przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Do rejestru Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2007 r. wpisanych było 6 220 zabytków nieruchomych. Do końca 2011 r. liczba wpisów w rejestrze zwiększyła się o 763 i aktualnie obejmuje on 6 983 zabytków nieruchomych.

2.3. Pomniki Historii

W województwie wielkopolskim po 2010 r. listę Pomników Historii w Wielkopolsce rozszerzono o „Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli”.

2.4. Lista Dziedzictwa Europejskiego

Lista Dziedzictwa Europejskiego została uchwalona z inicjatywy Francji w Grenadzie w 2006 r. podczas Europejskich Spotkań Kulturalnych. W analizowanym okresie nie wpisano żadnego nowego obiektu z obszaru Wielkopolski. Aktualnie na liście znajduje się Wzgórze Lecha z katedrą p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha, kościołem p.w. św. Jerzego, pałacem arcybiskupim, pałacem biskupim, zespołem kanonii i ogrodami w Gnieźnie.

2.5. Parki kulturowe

Na obszarze województwa wielkopolskiego dotychczas utworzono jeden park kulturowy – Mickiewiczowski Park Kulturowy. Powołany on został w 2007 r. na terenie gminy Żerków. Park swym zasięgiem obejmuje miasto Żerków oraz wsie: Brzóstków, Gęczew, Lgów i Śmiełów oraz użytki zielone i lasy otaczające miejscowości.

2.6. Szlaki kulturowe

Szlaki kulturowe są jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki. Na obszarze Wielkopolski wyznaczono wiele szlaków o znaczeniu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym.

Najważniejszym szlakiem przebiegającym przez teren Wielkopolski, unikatowym w skali kraju, jest Szlak Piastowski, który prowadzi poprzez miejsca związane z początkami państwa polskiego. W 2011 r. została powołana Rada Programowo-Naukowa ds. Szlaku Piastowskiego, której głównym celem jest jego uporządkowanie pod kątem cenzury czasowej, przywrócenia unikatowości oraz podniesienia jakości świadczonych usług zlokalizowanych na jego przebiegu. Rada opracowała dwie trasy szlaku przebiegające na obszarze województwa wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego. W ich ramach na terenie Wielkopolski znalazły się również trasy miejskie w Poznaniu, Gnieźnie i Kaliszu.

Kolejnym unikatowym szlakiem, uznanym za Narodowy Produkt Turystyczny jest Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu. Stanowi on jeden z elementów realizacji założeń *Narodowego Programu Kultury na lata 2004-2013 „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”*.

Wśród najważniejszych szlaków kulturowych Wielkopolski wskazać należy także Piastowską Drogę Romańską (stanowiącą część ogólnoeuropejskiego projektu o nazwie Romanesque Europe), Szlak Cysterski, Drogę Świętego Jakuba, Trasę Kórnicką, Ziemiański Szlak Rowerowy, Bursztynowy Szlak Rowerowy, Wielkopolski Szlak Wiatraczny, czy Podziemną Trasę Turystyczną Kopalni Soli w Kłodawie.

2.7. Działalność kulturalna

Wielkopolska jest regionem, w którym działalność kulturalna prowadzona jest na szeroką skalę pod względem różnorodności oferowanych usług. Obiektami o ponadregionalnym zasięgu działalności są: Muzeum Narodowe, Polska Akademia Nauk, Wielkopolski Park Narodowy.

Tendencje zmian w zakresie działalności kulturalnej są bardzo zróżnicowane. W analizowanym okresie w województwie ubyło kilka placówek bibliotecznych. W 2009 r. było ich w Wielkopolsce łącznie 718, w 2011 r. – 709. Na niemal niezmiennym poziomie pozostała wielkość ogólna księgozbioru. Nadal funkcjonuje 86 muzeów, w których odnotowano wzrost liczby zwiedzających – z 1 108 630 do 1 521 153 w ciągu 3 lat. Wzrosła także liczba kin w województwie (z 41 do 44), a tym samym liczba miejsc na widowniach (z 25 025 do 25 590), liczba wyświetlanych seansów (113 697 do 133 364) oraz liczba widzów (z 3 410 808 do 3 583 286). Takie

zjawiska są wynikiem powstania w Wielkopolsce kilku dużych multipleksów, co przedkłada się na ogólny wzrost badanych wskaźników.

Wnioski:

- Obejmowanie obiektów i obszarów cennych kulturowo formami ochrony takimi jak: rejestr, ewidencja zabytków oraz ustanowienie nowego Pomnika Historii służą zachowaniu dziedzictwa kulturowego Wielkopolski.
- Wskazane jest dążenie do objęcia ochroną prawną wszystkich historycznych przestrzennych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz dążenie do jak najszerszych działań rewitalizacyjnych w tych przestrzeniach – przede wszystkim w celu podniesienia jej jakości, co w dalszej perspektywie może wpłynąć na ożywienie procesów społeczno-gospodarczych oraz atrakcyjność inwestycyjną miejscowości.
- Wskazane jest dążenie do podkreślenia i wzmocnienia rangi dwóch unikatowych w skali kraju szlaków, które nie zostały jednoznacznie wykreowane jako strategiczne z punktu widzenia turystyki kulturowej oraz jako przedsięwzięcia promujące region i kreujące tożsamość – Szlaku Piastowskiego i Traktu Królewsko-Cesarskiego.

3. Osadnictwo

3.1. Osadnictwo

W okresie obowiązywania *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* nie zaszły istotne zmiany w sieci osadniczej. Układ osadniczy tworzy 109 miast i 5 565 wsi. Nie zmieniła się liczba miast, odnotowano natomiast spadek liczby jednostek wiejskich o 48 (0,87%).

Nadal duży jest udział miast małych (poniżej 5 tys. mieszkańców – 45,9% ogółu jednostek miejskich województwa). W dalszym ciągu utrzymuje się także koncentracja ludności wiejskiej w gminach średniej wielkości (5-10 tys. mieszkańców – 59,9% w 2011 r.).

3.2. Podział administracyjny regionu

W analizowanym okresie niezmieniony pozostaje podział administracyjny województwa – 35 powiatów (w tym: 31 powiatów ziemskich i 4 powiaty grodzkie) oraz na 226 gmin (19 miejskich, 90 miejsko-wiejskich i 117 wiejskich). Nadal utrzymuje się wyraźna dominacja Poznania i powiatu poznańskiego. Poznań skupia 16,1% ludności regionu, natomiast powiat poznański 9,6%. W okresie 2010-2012 obserwowany jest także stały wzrost liczby osób mieszkających w powiecie poznańskim (+0,4%) i spadek liczby mieszkańców Poznania (-0,3%).

3.3. Hierarchia jednostek osadniczych

W latach 2010-2012 gęstość zaludnienia powiatów utrzymywała się na podobnym poziomie – od 41 osób/km² (w powiecie złotowskim) do 172 osób/km² (w powiecie poznańskim), a dla powiatów grodzkich – od 966 osób/km² w Koninie do 2105 osób/km² w Poznaniu.

Strukturę osadniczą województwa tworzą miasta duże (ponad 100 000 mieszkańców), średnie (od 10 000 do 100 000 mieszkańców) i małe oraz wiejskie jednostki osadnicze. Hierarchia jednostek osadniczych pozostała niezmieniona. Największe miasto to Poznań (553,6 tys. w 2011 r.), najmniejsze miasta to: Dobra, Dolsk i Stawiszyn, (około 1,5 tys. mieszkańców). Sieć wiejska obejmuje 3859 wsi sołeckich, 117 miejscowości gminnych oraz 5,5 tys. pozostałych jednostek wiejskich. Nadal najbardziej dynamiczny wzrost liczby mieszkańców ma miejsce we wszystkich wsiach podpoznańskich.

3.4. Funkcje jednostek osadniczych

Zgodnie z nowym schematem podawania informacji dotyczących osób pracujących GUS w 2011 r. na terenie województwa 20,2% osób pracowało w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie, 33,2% osób w przemyśle i budownictwie, 19,1% w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii lub informacji i komunikacji, 3,1% osób w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości. Natomiast w pozostałych usługach pracuje 24,5%. Funkcje jednostek osadniczych, ze względu na zmianę sposobu publikacji informacji z GUS, nie mogą być w prosty sposób porównywane z wynikami uzyskanymi w trakcie sporządzania Planu.

3.5. Strefy wpływu miast regionalnych

W analizowanym okresie nie zaszły znaczące przeobrażenia przestrzeni osadniczej – Poznań, Kalisz z Ostrowem Wlkp., Konin, Piła i Leszno tworzą w województwie 5 podregionów związanych z obsługą mieszkańców. W związku z ustaleniami KPZK 2030 konieczne będzie wyznaczenie zasięgu obszarów funkcjonalnych Poznania, a także Kalisza z Ostrowem Wlkp. z uwzględnieniem jednolitych kryteriów.

Wnioski:

- W sieci osadniczej województwa nie nastąpiły znaczące zmiany, pomimo stopniowego wzrostu liczby ludności zamieszkującej jednostki wiejskie, przede wszystkim we wsiach podpoznańskich. Świadczyć to może o trwałości ustalonej hierarchii jednostek osadniczych i pełnionych przez nie funkcji.
- Identyfikacja i delimitacja obszarów funkcjonalnych będzie wymagała pogłębionych analiz, przede wszystkim w otoczeniu największych miast województwa.

4. Komunikacja i transport

4.1. Korytarze transportowe

Sieć transportowa TEN-T, obejmująca autostrady, drogi ekspresowe i inne połączenia istotne dla przewozów w państwach należących do Unii Europejskiej, na obszarze województwa pozostała w niezmienionym kształcie. W planach Komisji Europejskiej znajduje się modyfikacja sieci TEN-T, mająca związek z kolejną perspektywą finansową na lata 2014-2020. Przyszły kształt Transeuropejskiej Sieci Transportowej oparty będzie na podejściu dwupoziomowym, obejmującym sieć bazową (autostrada A2, linie kolejowe nr 3, 271 i 351) i sieć kompleksową (drogi ekspresowe S5, S11, linia kolejowa nr 353 i linia dużych prędkości Wrocław/Poznań – Kalisz – Łódź – Warszawa tzw. „Y”).

4.2. Komunikacja drogowa

W komunikacji drogowej w latach 2008-2010 odnotowano wzrost wartości wskaźnika gęstości dróg dla Wielkopolski z 87,9 km/100 km² do 91,2 km/100 km², przy obecnej średniej dla kraju 89,7 km/100 km². Długości dróg publicznych o nawierzchni twardej wzrosła do 27,2 tys. km.

4.2.1. Sieć dróg krajowych

Znaczące zmiany zaistniały w sieci dróg krajowych. Wzrosła długość dróg krajowych ogólnodostępnych (z wyjątkiem autostrad i dróg ekspresowych) z 1 454,0 km (2008) do 1 496,4 km (2011), w tym w granicach miast z 246,0 km do 355,9 km. Długość wszystkich dróg krajowych wraz z autostradami i drogami ekspresowymi wynosi 1 743,1 km, w tym 9,1% to drogi dwujezdniowe administrowane przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad.

Wśród nowych inwestycji zrealizowanych w latach 2010-2012 wskazać należy na zakończenie budowy autostrady A2, której łączna długości w granicach województwa wynosi obecnie 210,4 km. Zrealizowano ponadto 84,9 km nowych odcinków dróg ekspresowych, w tym:

- S11 odcinek węzeł Poznań Krzesiny (A2) – węzeł Kórnik Południe (14,1 km),
- S11 obwodnica Ostrowa Wlkp. – I etap (6,1 km),
- S11 Zachodnia Obwodnica Poznania (14,2 km) – od węzła Poznań Tarnowo Podgórne do węzła Poznań Zachód (A2),
- S11 Zachodnia Obwodnica Poznania (7,7 km) – od węzła Poznań Północ do węzła Poznań Rokietnica,
- S5 Wschodnia Obwodnica Poznania (35,0 km) – od węzła Gniezno Południe do węzła Poznań Wschód (A2),
- S10 obwodnica Wyrzyska, (7,8 km).

Trwa realizacja dwóch odcinków dróg ekspresowych (58,6 km):

- S5 odcinek węzeł Rydzyna – Korzeńsko, o długości 29,3 km (w tym 24,3 km na terenie woj. wielkopolskiego), w tym obwodnica: Rydzyny, Rojęczyna, Kaczkowa, Bojanowa, Dąbrówki, Rawicza (w ciągu drogi krajowej nr 36 Ostrów Wlkp. – Góra Śl. o długości 8,9 km, klasy GP),
- S8 odcinek Syców (woj. dolnośląskie) – Wieruszów (woj. Łódzkie), o długości 45,0 km (w tym około 25 km na terenie woj. wielkopolskiego),
- S11 odcinek węzeł Poznań Rokietnica – węzeł Tarnowo Podgórne, o długości 5,3 km.

W przygotowaniu jest 114,6 km odcinków dróg ekspresowych, w tym:

- S11 odcinek Kórnik – Środa Wlkp., o długości 17,8 km,
- S5 odcinek Żnin – węzeł Gniezno Południe, o długości 18,3 km w granicach województwa,
- S5 odcinek węzeł A2 Poznań Zachód – węzeł Mosina, o długości 16,1 km,
- S5 odcinek węzeł Mosina – węzeł Lipno, o długości 34,6 km,
- S5 odcinek węzeł Lipno – węzeł Rydzyna, o długości 27,8 km.

Trwają ponadto przygotowania do realizacji nowych obwodnic, w tym 80,3 km w klasie dróg ekspresowych oraz 11,0 km w niższych klasach technicznych):

- S11 obwodnica Obornik Wlkp., o długości 21,3 km,
- S11 obwodnica Kępna, o długości 12,2 km,
- S11 obwodnica Piły i Ujścia, o długości 23 km,
- S11 obwodnica Jarocina, o długości 10,0 km
- S11 obwodnica Ostrowa Wlkp. - II etap, o długości 13,8 km,
- droga nr 15 obwodnica Wrześni, o długości 5,1 km,
- droga nr 15 obwodnica Koźmina Wlkp. , o długości 5,9 km.

Aktualnie trwa postępowanie w sprawie drogi krajowej nr 5, która w wyniku realizacji odcinka drogi ekspresowej S5 od węzła Gniezno Południe do węzła Poznań Wschód (A2) stanowiącego (w rozumieniu przepisów prawnych) Wschodnią Obwodnicę Poznania, została zaliczona do kategorii dróg gminnych. Do końca 2013 r. droga nr 5 pozostaje w administracji Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

4.2.2. Sieć dróg wojewódzkich

Rozwój sieci drogowej w analizowanym okresie dotyczył także dróg wojewódzkich. Długość dróg regionalnych o twardej nawierzchni wrosła z 2 677,18 km (2008) do 2 695,4 km (2011), przy czym w miastach – z 332,25 km do 374,3 km.

W ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego (WRPO) od 2010 r. w sieci dróg wojewódzkich wykonano następujące inwestycje:

- Przebudowa drogi nr 450 na odcinku Doruchów – granica województwa, o długości 7,9 km,
- Przebudowa drogi nr 178 Wałcz – Obtroniki na odcinku Niekursko – granica województwa,

- Rozbudowa drogi nr 307 Poznań – Buk na odcinku Poznań – Zakrzewo,
- Rozbudowa drogi nr 187 Pniewy – Murowana Goślina na odcinku Pniewy – Otorowo,
- Obwodnica m. Grabów n/Prosną w ciągu drogi nr 447, o dł. 1,54 km,
- Obwodnica m. Śrem / Zbrudzewo – II etap w ciągu drogi nr 434, o długości 3,1,
- Obwodnica Kleczewa w ciągu drogi nr 264,
- Obwodnica m. Murowana Goślina w ciągu drogi nr 196, o dł. 9,3 km,
- Obwodnica m. Krobia w ciągu drogi nr 434, o dł. 1,9 km,
- Obwodnica m. Wągrowiec, w ciągu drogi nr 241, o długości 1,6 km.

W realizacji znajdują się następujące inwestycje:

- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 433 Swarzędz – Gądki odc. Swarzędz – Garby,
- Zmiana przebiegu drogi nr 433 Swarzędz – Gądki w m. Żerniki,
- Przebudowa drogi nr 434 na odcinku od drogi nr 36 do m. Śrem, o dł. 42,8 km,
- Przebudowa mostu przez rzekę Bukowa (Bukówka) w miejscowości Herburtowo w ciągu drogi nr 174,
- Rozbudowa drogi nr 470 na odcinku Kościelec – Ceków Kolonia,
- Rozbudowa drogi nr 196 Poznań – Murowana Goślina – Wągrowiec na odcinku Murowana Goślina – Wągrowiec,
- Rozbudowa drogi nr 196 Poznań – Murowana Goślina – Wągrowiec na odcinku Otorowo – Szamotuły,
- Rozbudowa drogi nr 184 na odcinku Pamiątkowo – Przeźmierowo,
- Rozbudowa drogi nr 445 (ul. Odolanowska w Ostrowie Wlkp.) wraz z przebudową wiaduktu nad linią PKP,
- Rozbudowa drogi nr 433 Swarzędz – Gądki na odcinku Swarzędz – Garby,
- Budowa obwodnicy miasta Czarnków w ciągu drogi nr 178 Wałcz – Trzcianka – Czarnków – Oborniki,
- Budowa obwodnicy Opalenicy w ciągu drogi nr 307,
- Budowa obwodnicy m. Wągrowiec w ciągu drogi nr 241 wraz z remontem istniejących odcinków obwodnicy Wągrowca,
- Budowa wiaduktu w m. Herburtowo w ciągu drogi nr 174,
- Droga nr 188 Człuchów – Piła odc. Piła – Lipka – II etap.

4.3. Transport drogowy

4.3.1. Natężenie, dynamika i struktura ruchu

Obciążenie dróg krajowych o międzynarodowym znaczeniu ruchem samochodowym, według danych z generalnych pomiarów ruchu, w 2005 r. wynosiło na terenie Polski 13 780 poj./dobę. W ciągu pięciu lat wzrosło ono do 16 667 poj./dobę (2010).

Ogółem na drogach krajowych na obszarze Polski, średni dobowy ruch pojazdów samochodowych (SDR) wynosił w 2005 r. 8 298 poj./dobę, natomiast w 2010 r. – 9 888 poj./dobę. Ruch samochodowy na drogach krajowych w Polsce w latach 2000-2005 wzrósł średnio o 18% (dynamika wzrostu ruchu była mniejsza niż w poprzednim okresie pomiarowym w latach 1995-2000 – 35%). Poziom natężenia ruchu zwiększył się natomiast o 19% (podobnie jak we wcześniejszym pięcioleciu).

Wielkopolska nadal znajduje się w grupie województw, w których średnia ilość pojazdów w ciągu doby na wszystkich drogach krajowych (na całych przebiegach tych dróg) wynosi ponad 9 000. Znaczący wzrost natężenia ruchu wystąpił na wszystkich drogach krajowych w zasięgu 30,0 km od Poznania – największy na drodze nr E30 / autostrada A2,

W porównaniu z poprzednim okresem pomiarowym (2000-2005) średni dobowy ruch (SDR) pojazdów samochodowych na sieci dróg wojewódzkich wzrósł o około 13%, przy czym w latach 2005-2010 wzrost był większy i wyniósł 22,7%. Na drogach wojewódzkich zdecydowanie przeważał ruch samochodów osobowych – 82%. Udział samochodów ciężarowych był niewielki i wynosił około 3,5%. Powyższe wskaźniki w porównaniu dwóch okresów pomiarowych 2000-2005 oraz 2005-2010 nie uległy zmianie.

Wielkopolska posiada najwyższy wskaźnik określający liczbę samochodów osobowych przypadających na 1 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten dla województwa wielkopolskiego wzrósł do 536 w roku 2010. Odpowiednio dla kraju wartość wskaźnika wynosi 474.

4.3.2. Warunki bezpieczeństwa na drogach

Pozytywnym zjawiskiem jest spadająca liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych w Wielkopolsce. W 2008 r. wynosiła ona 16,28 osób na 100 tys. ludności i była wyższa niż liczba ofiar w kraju (14,26 osób na 100 tys. ludności). W ciągu pięciu kolejnych lat zmalała do wartości 11,83 osób na 100 tys. ludności w Wielkopolsce oraz 10,97 osób na 100 tys. ludności w kraju (2010).

Wnioski:

- Pomimo pozytywnych zmian w sieci dróg krajowych (oddano do użytku brakujące odcinki autostrady A2 oraz nowe odcinki dróg ekspresowych S5 i S11 i kilka obwodnic miejscowości), nadal brak jest spójnej sieci dróg ekspresowych, istotnych w połączeniach krajowych i międzynarodowych.
- Sieć drogowa powinna być zweryfikowana pod kątem przyszłych potrzeb transportowych, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania w zakresie prognozowanego wzrostu ruchu samochodowego, w szczególności w otoczeniu miast.
- Zwiększyła się długość dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej oraz zbudowano obwodnice sześciu miejscowości. Realizacje te nie są wystarczające dla potrzeb wzrastającego ruchu drogowego zwłaszcza w obszarach zabudowanych, co jest przyczyną kolizji i konfliktów, ponieważ ruch lokalny związany z obsługą otoczenia nakłada się na ruch tranzytowy.

4.4. Komunikacja kolejowa

4.4.1. Sieć kolejowa

W okresie objętym analizą nie odnotowano większych zmian w sieci kolejowej Wielkopolski. Wartość wskaźnika gęstości sieci kolejowej w województwie pozostaje niezmienną i wynosi 6,9 km/100 km² (przy średniej dla kraju 6,5 km/100 km²). Nieznacznie wzrosła natomiast długość eksploatowanej sieci kolejowej w Wielkopolsce (z 2 071 km w 2008 r. do 2 091 km w 2011 r.).

W 2011 r. zakończono modernizację odcinka linii nr 3 (E20, C-E20) Swarzędz – Poznań Junikowo w obrębie Poznańskiego Węzła Kolejowego. Zakłada się dalszą modernizację linii do prędkości ≥ 160 km/h dla pociągów pasażerskich (z zachowaniem możliwości podniesienia prędkości do 200 km/h) oraz 120 km/h dla pociągów towarowych. Przewiduje się modernizację linii kolejowych: nr 271 i 351 w celu osiągnięcia parametrów umożliwiających ruch pociągów pasażerskich z prędkością ≥ 160 km/h, oraz modernizację linii kolejowej: nr 272 w celu przystosowania do prędkości ≥ 120 km/h.

W ramach modernizacji linii regionalnych, przy udziale Samorządu Województwa, na ukończeniu znajdują się inwestycje na liniach nr 356 i 357. Dodatkowo planuje się modernizację linii 354 w celu przystosowania do prędkości ≥ 120 km/h oraz linii kolejowej nr 281 w celu przystosowania do prędkości ≥ 100 km/h.

W trakcie realizacji jest budowa nowego Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego w Poznaniu, które zapewni integrację kolei z siecią komunikacji miejskiej oraz autobusową PKS.

W planach pozostaje realizacja dwóch linii kolei dużych prędkości (KDP). Aktualnie trwają prace projektowe nad połączeniem Poznań/Wrocław – Łódź – Warszawa (tzw. „Y”), jednak przebieg KDP nie został

ostatecznie zatwierdzony. Konieczne jest także docelowe wydłużenie linii kolei dużych prędkości od Poznania w kierunku zachodnim do granicy państwa i dalej do Berlina.

4.4.2. Transport kolejowy

W latach 2001-2011 przewozy ładunków kształtowały się średnio na poziomie 277 mln t w ciągu roku (249 mln t w roku 2011). Nierentowne pozostają przewozy pasażerskie, szczególnie na krótkich odległościach (przewozy regionalne). Jeszcze w 1990 r. w kraju było 950 milionów pasażerów. W 1999 r. ich liczba spadła do 360 milionów, a w 2001 r. wyniosła 226,3 mln, po czym rosła do roku 2008, kiedy osiągnęła 272,9 mln pasażerów. W ostatnich latach ogólna liczba pasażerów maleje. W 2010 roku osiągnęła wartość 242,0 mln.

Do 2005 r. malała wielkość przewozów pasażerskich realizowanych przez Wielkopolski Zarząd Przewozów Regionalnych. W 2001 r. wynosiła 28 mln pasażerów, w 2005 r. nastąpił spadek przewozów o ok. 13%. Od połowy 2006 r. obserwowany był natomiast stały wzrost liczby pasażerów, który utrzymywał się do 2008 r., przy stanie na poziomie 19 mln pasażerów. Od 2009 roku ponownie nastąpił spadek liczby pasażerów rocznie do 16 mln i stan ten nadal się utrzymuje.

Przewozy kolejowe na terenie Wielkopolski realizowane są taborem w złym stanie technicznym, w dużym stopniu wyeksploatowanym i daleko odbiegającym od standardów europejskich. Planowane i wykonywane remonty kapitalne wpływają na rosnące koszty eksploatacji. Ponadto postępująca dekapitalizacja infrastruktury kolejowej powoduje konieczność ograniczania prędkości na wielu liniach nawet do 30 km/h. Z uwagi na wydłużenie czasu i komfortu podróżowania, spada ilość pasażerów na rzecz pozostałych środków transportu zbiorowego i indywidualnego, a w konsekwencji następuje zawieszenie przewozów i likwidacja nierentownych linii kolejowych. W trakcie realizacji jest jednak zakup 22 nowych elektrycznych zespołów trakcyjnych. Projekt współfinansowany jest ze środków Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego (WRPO) i ma zakończyć się w roku 2014. Kolejne 8 sztuk nowych pojazdów elektrycznych zostanie zakupionych w ramach Projektu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIŚ).

W roku 2011 swoją działalność rozpoczęła samorządowa spółka „Koleje Wielkopolskie”. Do września 2012 r. autobusami szynowymi przewiezionych zostało 3 150 000 osób.

Wnioski:

- Zmiany w sieci kolejowej w Polsce nie podlegają dużej dynamice. Brak jest nowych linii kolejowych, w planach pozostają zamierzenia budowy linii dużych prędkości oraz linii kolejowych integrujących porty lotnicze i dworce kolejowe w miastach.
- Rozwój sieci kolejowej obejmuje obecnie głównie modernizację istniejących odcinków. W ostatnich latach trwały intensywne prace nad modernizacją lokalnych linii kolejowych. Przygotowywane są także kolejne projekty modernizacji linii kolejowych. Powyższe zmiany wynikają z systematycznej realizacji ustaleń Planu.
- Konieczna jest dalsza modernizacja lokalnych linii kolejowych, zakup nowoczesnego taboru lub też modernizacja starszych pojazdów w celu zwiększenia konkurencyjności transportu kolejowego. W świetle niekorzystnych zmian szansą na wzrost liczby pasażerów może być systematyczne zwiększanie liczby przewozów o charakterze regionalnym.
- nierozwiązana pozostaje kwestia przebiegu nowej linii kolei dużych prędkości, który nie został ostatecznie zatwierdzony w dokumentach krajowych, a realizację inwestycji odsunięto w czasie. Należy jednak mieć na uwadze, iż uzgodnienie przebiegu trasy będzie istotną przesłanką do aktualizacji Planu, głównie w celu wprowadzenia odpowiednich zapisów do gminnych dokumentów planistycznych.

4.5. Transport lotniczy

W ciągu ostatnich kilku lat w województwie wielkopolskim działania inwestycyjne skoncentrowane zostały na rozbudowie Portu Lotniczego Poznań – Ławica.

W efekcie systematycznie wzrasta liczba pasażerów na poznańskim lotnisku – z ponad 1 mln w 2009 r. do niespełna 1,5 mln w 2011 r. Port Lotniczy Poznań – Ławica utrzymuje się na piątym miejscu pod względem ilości operacji lotniczych w obsłudze pasażerów (pax) i towarów (cargo) w Polsce. Pod względem dynamiki wzrostu ruchu pasażerskiego Ławica zajmuje drugą pozycję w kraju (15,4%), za lotniskiem we Wrocławiu (21,3%).

Liczba pasażerów na poziomie 1,5 mln osób stanowiła w 2009 r. ponad 80% możliwości wykorzystania przepustowości lotniska. W roku 2012 oddano do użytku nowy terminal pasażerski. Modernizacja lotniska, w tym m.in. budowa równoległej drogi kołowania oraz nowy terminal pasażerski, wpłynęła na zwiększenie jego przepustowości, do około 3 mln pasażerów w ciągu roku.

Według prognozy ruchu lotniczego z 2008 r., w 2015 r. liczba pasażerów Portu Lotniczego Poznań – Ławica miała wynieść 4 mln. Biorąc jednak pod uwagę, iż ruch pasażerski do roku 2030 będzie rósł średnio w tempie około 5% rocznie, liczbę 4 mln osiągnie on w roku 2030. Rozbudowa lotniska odsunęła w czasie rozważania na temat nowej lokalizacji regionalnego lotniska dla Wielkopolski.

W 2012 r. lotnisko w Pile zostało zaliczone do kategorii lądowisk. Powstały także nowe lądowiska zlokalizowane w: Śmiłowie (gmina Kaczory), Żernikach (gmina Kórnik), Jaryszewie (gmina Obrzycko), w tym lądowiska sanitarne w: Puszczykowie, Pile, Ostrowie Wlkp., Poznaniu (2), Środzie Wlkp., Nowym Tomysłu.

Wnioski:

- Rozbudowa Portu Lotniczego Poznań – Ławica o nowy terminal i równoległą drogę kołowania wpłynęła na dwukrotne zwiększenie przepustowości lotniska. Inwestycja odsunęła w czasie rozważanie dotyczące prac badawczych nad nową lokalizacją pasażerskiego portu lotniczego.

4.6. Transport wodny

W latach 2008-2011 nie zmieniły się dotychczasowe przebiegi dróg wodnych oraz ich klasy techniczne. Porty rzeczne w Poznaniu, Ujściu i Krzyżu Wielkopolskim nadal pozostają w bardzo złym stanie technicznym i nie spełniają swojego zadania. W ciągu ostatnich kilku lat powstają inicjatywy budowy marin i przystani turystycznych dla obsługi ruchu żeglugowego. Kilka obiektów zostało już zrealizowanych (m.in. rozbudowa przystani kajakowej w Śremie nad Wartą, budowa przystani wodnej na Warcie we Wronkach i w Pyzdrach, budowa przystani jachtowej na Warcie w Puszczykowie, rozbudowa stacji przy Starym Moście na Warcie w Międzychodzie, budowa Bulwaru Nadwarciańskiego w Koninie).

Wnioski:

- Zmiany w zakresie transportu wodnego nie charakteryzują się dużą dynamiką. Obiekty związane z obsługą dróg wodnych są od wielu lat w złym stanie technicznym, co niekorzystnie wpływa na rozwój tej gałęzi transportu.
- Za pozytywny należy uznać fakt rozwoju przystani wodnych o znaczeniu rekreacyjnym i turystycznym.
- Perspektywy rozwoju transportu wodnego śródlądowego są ściśle uzależnione od modernizacji infrastruktury dróg wodnych.

4.7. Prognozy potrzeb transportowych

W nowej *Strategii Rozwoju Transportu do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku* (SRT), przyjętej przez Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w 2013 r., zdiagnozowano nowe wyzwania dla rozwoju transportu i infrastruktury transportowej w Polsce. Zmianom uległy uwarunkowania rozwoju transportu, głównie poprzez przewidywany wzrost zapotrzebowania na transport ładunków związany ze

wzrostem gospodarczym oraz zwiększeniem obrotów handlu zagranicznego. W Strategii przewiduje się dalszy wzrost przewozów ładunków transportem samochodowym zakładany na poziomie 19-22%. Szacowany wzrost przewozów transportem kolejowym do 2020 roku wyniesie 10-12%. Przewiduje się także wzrost liczby pasażerów w portach lotniczych o 40% do roku 2020 (do roku 2030 o 125%). W perspektywie 2020 r. Strategia zakłada utrzymanie dotychczasowych spadków w przewozach komunikacją miejską, jednak na niższym poziomie 1-2%. Pozytywną prognozą jest wzrost przewozów kolejowych na poziomie 6-7%, przy mniejszym wzroście przewozów motoryzacją indywidualną – na poziomie 19-25%. Prognoza wskazuje także na mniejszy wzrost przewozów lotniczych na trasach krajowych – na poziomie 30-40%.

Wnioski:

- Uwarunkowania rozwoju transportu w zakresie prognozowanych potrzeb transportowych ulegają zmianom w wyniku budowy nowych dróg dla ruchu tranzytowego, modernizacji linii kolejowych, zakupu nowego taboru kolejowego czy rozwoju działalności logistycznej.
- Zmiana prognozowanych potrzeb transportowych wskazuje na konieczność przeprowadzenia szczegółowych analiz w zakresie kierunków rozwoju sieci komunikacyjnej regionu. Istotne będzie określenie nowych priorytetów inwestycyjnych odzwierciedlających prognozowane zmiany w zakresie wykorzystania poszczególnych rodzajów środków transportu.

6. Infrastruktura techniczna

6.1. Zaopatrzenie w wodę

Łączna długość sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie województwa na przestrzeni lat 2008-2011 wzrosła o 1 531,7 km – z poziomu 28 128,3 km do 29 660 km. Wysoki stopień zwodociągowania poszczególnych gmin (procent ludności zaopatrywanej w wodę poprzez sieć wodociągową) w okresie 3 lat utrzymał się na niemalże tym samym poziomie. Średnia dla całego województwa w 2010 r. wynosiła 92,5% i wzrosła w odniesieniu do 2008 roku o 0,2 punkty procentowe (p.p.). Identyczna tendencja charakteryzuje miasta i obszary miejskie – 96,7% (wzrost o 0,1 p.p.) oraz wsie i obszary wiejskie – 87,3% (wzrost o 0,5 p.p.).

Najbardziej rozbudowanym systemem wodociągowym w Wielkopolsce, zarówno w 2008 jak i obecnie, jest Poznański System Wodociągowy (PSW). Liczba ludności zaopatrywanej w wodę z sieci zarządzanej przez Aquanet S.A. wzrosła z 755 tys. do około 770 tys.

6.2. Odprowadzanie ścieków

Nie zmieniła się ogólna liczba działających na terenie województwa oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych (417), przy czym wzrosła liczba oczyszczalni komunalnych (z 311 do 315 obiektów) kosztem zmniejszenia liczby oczyszczalni przemysłowych.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej w Wielkopolsce, w okresie od 2008 r. (8 528,9 km), wzrosła o 1 870,0 km, osiągając 10 398,9 km w 2011 r. O 2,9 p.p. zwiększył się także odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej. Wskaźnik ten dla całego województwa w 2011 r. wyniósł 62,6%. Wpływ na poprawę powyższego stanu ma w głównej mierze postępująca sanitacja wsi, gdzie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w odniesieniu do 2008 r. wzrósł o 5,6 p.p. i wyniósł 31,8%. Podobna tendencja charakteryzowała obszary miejskie, gdzie poprawa wyniosła 1,4 p.p. Obecnie średni odsetek korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej wynosi tam 87,1%.

Na obszarze województwa wielkopolskiego w 2008 r. ścieki nieoczyszczone stanowiły łącznie 4 041,6 dam³ (1 dam³ = 1 000 m³) z ogólnej ilości 189 769,6 dam³ ścieków odprowadzanych (około 2,13% ogólnej ilości ewidencjonowanych ścieków wymagających oczyszczenia). W roku 2011, zgodnie z danymi Głównego Urzędu

Statystycznego, ścieki nieoczyszczone stanowiły 355,4 dam³ (1,59%) z ogólnej ilości 223 901,4 dam³ ścieków odprowadzanych. W odniesieniu do roku 2008 liczba ścieków wymagających oczyszczenia zmalała jedenastokrotnie, przy jednoczesnym wzroście ogólnej liczby ścieków odprowadzanych o około 18%.

Największą firmą w zakresie odbioru i oczyszczania ścieków na terenie województwa wielkopolskiego jest Aquanet S.A. Firma ta zarządza siedmioma oczyszczalniami, które odbierają i oczyszczają ścieki z terenu całej poznańskiej aglomeracji wodnokanalizacyjnej oraz przyległych gmin. Do systemu włączono oczyszczalnię ścieków w Głuszynie.

Na terenie województwa wielkopolskiego wyznaczonych zostało 207 aglomeracji kanalizacyjnych, które są ujęte w *Krajowym Programie Oczyszczanie Ścieków Komunalnych – aktualizacja 2010* – przyjętym 1 lutego 2011 r. przez Radę Ministrów. Wśród nich 32 nie stanowią priorytetu dla wypełnienia Traktatu Akcesyjnego. Dokument ten ma służyć wdrożeniu dyrektywy unijnej, która obliguje Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do wybudowania, rozbudowania i zmodernizowania oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach, w horyzoncie czasowym do 2015 r. W obecnie obowiązującej ustawie Prawo wodne aglomeracje kanalizacyjne wyznaczane są przez marszałka województwa.

Wnioski:

- Pomimo systematycznej poprawy w zakresie zaopatrzenia ludności w wodę oraz odprowadzania ścieków, obecna liczba korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej nadal znacznie odbiega od udziału korzystających z sieci wodociągowej.
- Należy podejmować działania mające na celu dążenie do wyrównania poziomu skanalizowania i zwodociągowania, szczególnie na terenach wiejskich.

6.3. Elektroenergetyka

Na przestrzeni lat 2008-2011 zmniejszyła się moc osiągnięta przez Zespół Elektrowni Pątnów Adamów Konin oraz elektrociepłownie Karolin i Garbary w Poznaniu. Zespół Elektrowni Pątnów I i II – Adamów – Konin S.A. (ZE PAK), który dostarcza na rynek około 14% energii elektrycznej wytwarzanej w kraju i jest drugim co do wielkości krajowym producentem energii elektrycznej otrzymywanej z węgla brunatnego. Łączna moc zainstalowana w ZE PAK w 2008 r. stanowiła około 12% mocy krajowej i wynosi 2 734 MW. Obecnie moc osiągnięta przez Zespół Elektrowni Pątnów Adamów Konin wynosi 2 522 MW. Dalkia Poznań ZEC (dawniej: Zespół Elektrociepłowni Poznańskich S.A.) obejmuje elektrociepłownie Karolin i Garbary w Poznaniu. Łączna moc wytwarzanej energii cieplnej w 2008 r. wynosiła 979 MW, natomiast energii elektrycznej 276 MW. Aktualnie elektrociepłownie Karolin i Garbary w Poznaniu wytwarzają łącznie 930,2 MW energii cieplnej oraz 275,5 MW energii elektrycznej.

W ostatnich latach kontynuowano inwestycje rozbudowy sieci elektroenergetycznej najwyższych napięć. W roku 2011 zakończono budowę linii najwyższych napięć 400 kV relacji Poznań Plewiska – Ostrów Wlkp., stanowiącą jeden z ważniejszych elementów układu przesyłowego Rogowiec – Trębaczew – Ostrów Wlkp. – Plewiska, który ma na celu zwiększenie niezawodności dostaw energii elektrycznej dla obszaru metropolitalnego Poznania.

Ponadto w trakcie realizacji znajduje się linia 400 kV Piła Krzewina – Bydgoszcz Zachód. W trakcie opracowań (studia wykonalności) znajduje się budowa linii 400 kV relacji Plewiska – zachodnia granica państwa.

Linie napowietrzne wysokiego napięcia oraz główne punkty zasilania cechuje zróżnicowany stan techniczny ze względu na wiek linii i zdolności przesyłowe. Zarówno część sieci średniego napięcia, jak i stacji transformatorowych, jest mocno wyeksploatowana i wymaga modernizacji oraz przebudowy. Podobnie przedstawia się stan techniczny części sieci niskiego napięcia, która także wymaga w większości modernizacji i przebudowy. Konieczny jest dalszy rozwój systemów przesyłowych energii elektrycznej, rozbudowa i modernizacja sieci dystrybucyjnych w celu zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego oraz zmniejszenia

strat energii w przesyłach i dystrybucji. Niezbędne jest zwiększenie przepustowości linii elektroenergetycznych i ograniczenie przesyłu energii liniami 110 kV na dalekie odległości.

6.4. Sieć gazowa

Łączna długość gazociągów sieci przesyłowej na terenie województwa wielkopolskiego w 2008 r. wynosiła 2 297,4 km, a sieci rozdzielczej 9 499,3 km. W analizowanym okresie długość gazociągów przesyłowych wzrosła o 88,9 km do 2 383,4 km w roku 2011, natomiast długość gazociągów rozdzielczych wzrosła o 833,8 km do 10 998,1 km.

Na terenie województwa w okresie od 2008 do 2011 r., zrealizowano między innymi poniższe gazociągi wysokiego ciśnienia oraz stacje redukcyjno-pomiarowe:

- 700 mm, relacji: Odolanów – Komorzno,
- 500 mm, relacji Kotowo – Krobia,
- 150 mm, relacji Mikstat – Grabów nad Prosną,
- gazociąg Przyłęk – KGZ Paproć,
- gazociąg Kaleje – Mchy,
- gazociąg KGZ Wielichowo – Ruchocice – Odazotownia Grozisk Wlkp.,
- gazociąg OG Cicha Góra – OG Paproć,
- gazociąg PMG Bonikowo – KGZ Kościan,
- rozbudowę Odazotowni Grodzisk Wielkopolski,
- stację rozliczeniowo-pomiarową w miejscowości Janikowo,
- stację rozliczeniowo-pomiarową w miejscowości Jasin,
- stację rozliczeniowo-pomiarową w miejscowości Adolfowo.

Wnioski:

- W ostatnich latach zrealizowano wiele inwestycji infrastrukturalnych w zakresie sieci elektroenergetycznych i gazowych. Przedsięwzięcia te stanowią konsekwencję założonej w Planie województwa polityki rozwoju ponadlokalnych systemów infrastruktury technicznej.
- Realizacja inwestycji infrastrukturalnych przekłada się na wzrost poziomu bezpieczeństwa energetycznego województwa.
- Konieczne jest podejmowanie dalszych działań w zakresie rozwoju systemów infrastruktury technicznej dla zapewnienia niezawodności obsługi mieszkańców regionu.

6.5. Odnawialne źródła energii

W województwie wielkopolskim, według danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z dnia 30 września 2012 r., działały 142 instalacje wytwarzające energię elektryczną w oparciu o odnawialne źródła energii. Były to różnego rodzaju urządzenia (instalacje) wytwarzające energię elektryczną: z biogazu (z oczyszczalni ścieków, rolniczego i składowiskowego) – 17 instalacji, z biomasy mieszanej – 2 instalacje, w elektrowniach wiatrowych i wodnych – odpowiednio 88 i 31 instalacji, a także realizujące technologię współspalania paliw kopalnych i biomasy – 4 instalacje. W 2007 r., według *Raportu o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2007* (WIOŚ Poznań 2008), w Wielkopolsce zlokalizowanych było 167 znaczących punktów wykorzystania alternatywnych źródeł energii, w tym: 70 kolektorów słonecznych, 24 pompy ciepła, 7 biogazowni, 18 elektrowni wiatrowych, 22 miejsc wykorzystania biomasy, 26 małych elektrowni wodnych (MEW).

Ze względu na różnice w kwalifikacji obu zestawień nie jest możliwe ich pełne porównanie. Dane z 2007 r. dotyczą urządzeń produkujących ciepło i energię elektryczną ze źródeł odnawialnych. Zestawienie URE obejmuje tylko i wyłącznie zarejestrowane instalacje do produkcji energii elektrycznej. Możliwe jest jednak określenie tendencji zmian w tym zakresie.

Najdynamiczniej rozwija się energetyka wiatrowa, przez co Wielkopolska należy do regionów przodujących pod względem liczby zainstalowanych elektrowni wiatrowych i ich mocy. Największa farma wiatrowa znajduje się w gminie Margonin i ma moc 120 MW. Jest to znacząca instalacja zarówno w skali kraju (pierwsze miejsce pod względem mocy w Polsce) i Europy. Silnie rozwija się energetyka słoneczna, poprzez instalowanie kolektorów słonecznych (tego typu instalacje nie są ujmowane w ewidencji URE).

Pomimo korzystnych uwarunkowań w województwie słabo rozwija się produkcja energii w oparciu o biogaz, zwłaszcza w biogazowniach rolniczych, których w Wielkopolsce są tylko 3. Pierwszą inwestycją związaną z wykorzystaniem wód termalnych w Wielkopolsce są Termy Maltańskie w Poznaniu.

Wnioski:

- Dynamicznie rozwijająca się energetyka wiatrowa i słoneczna stanowi odzwierciedlenie poziomu zapotrzebowania na energię uzyskiwaną ze źródeł odnawialnych.
- Korzystne uwarunkowania dla rozwoju energii w oparciu o biogaz nie przekładają się na nowe inwestycje, zwłaszcza w biogazowniach rolniczych. Wynika to prawdopodobnie z silnego oporu społecznego.
- Konieczne jest ukierunkowanie i określenie zasad rozwoju energetyki odnawialnej w celu ochrony środowiska oraz dla optymalnego wykorzystania lokalnych zasobów surowcowych. Działania te pozwolą wypełnić zobowiązania Polski w zakresie rozwoju energetyki odnawialnej.

6.6. Gospodarka odpadami

W związku ze zmianą przepisów z zakresu gospodarki odpadami opracowano *Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017* (Uchwała Nr XXV/440/12 Sejmiku Województwa z dnia 27 sierpnia 2012 roku), zgodnie z którym gospodarka odpadami komunalnymi w województwie opierać się będzie na regionalnych i zastępczych instalacjach do przetwarzania odpadów komunalnych działających w poszczególnych regionach. Na obszarze Wielkopolski wyznaczono 10 regionów gospodarki odpadami (dotychczas obowiązywało 12 regionów zarządzanych przez zakłady zagospodarowania odpadów). Odpady komunalne zmieszane, pozostałości z sortowni odpadów komunalnych przeznaczone do składowania oraz odpady zielone muszą być zbierane i przetwarzane w ramach regionu, na którym zostały wytworzone.

Na przestrzeni lat 2010-2011 zaobserwowano wzrost ilości odpadów komunalnych zebranych i odebranych (z poziomu 943 557 Mg do 976 234 Mg), a także wzrost ilości odpadów odzyskanych (z 341 511 Mg do 484 625 Mg odpadów). Według Wojewódzkiej Bazy Odpadowej zmalała jednak liczba odpadów unieszkodliwionych – z 593 212 Mg do 404 116 Mg.

Na przestrzeni lat 2008-2010 wzrosła ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie. Zakres prowadzonej segregacji systematycznie jest rozszerzany i dostosowywany do lokalnych potrzeb funkcjonujących już systemów zbiórki odpadów. Jak wynika z aktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020* zbiórka odpadów oraz ich zagospodarowanie w województwie nadal nie spełnia jednak szeregu standardów w tym zakresie.

Uzyskany w 2009 r. poziom recyklingu odpadów opakowaniowych (43,8%) był wyższy od zakładanego w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. (30%). Również w 2010 r. poziom recyklingu odpadów opakowaniowych (39,0% wg GUS 2011) był wyższy od zakładanego (35%). Grupą odpadów niezwykle ważną z punktu widzenia środowiska są odpady ulegające biodegradacji. Odpady te w województwie nadal zbierane są w sposób zorganizowany jedynie w sporadycznych przypadkach.

Szczególnie ważnym zadaniem w gospodarce odpadami komunalnymi dla województwa wielkopolskiego jest zamknięcie wszystkich składowisk odpadów niespełniających przepisów prawa oraz zwiększenie stopnia odzysku materiałów, surowców i energii poprzez wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Zgodnie z *Planem gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017*, na dzień 31 grudnia 2010 r. znajdowało się 68 czynnych składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, na których składowane były odpady komunalne. Ponadto w granicach województwa zlokalizowanych było 38 składowisk niespełniających wymagań ochrony środowiska i 1 składowisko, na którym nie składowano odpadów. Natomiast według WIOŚ Poznań w 2010 r. eksploatowano 76 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne przyjmujące odpady komunalne, a w 2011 r. już tylko 68. Funkcjonowało także 29 sortowni odpadów komunalnych, 16 kompostowni odpadów oraz 3 instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów.

Na terenie Wielkopolski brak jest czynnych instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych. Na koniec 2010 r. na etapie zaawansowanych prac projektowych znajdowała się instalacja termicznego przekształcania (frakcji resztkowych) zmieszanych odpadów komunalnych (ITPOK) w Poznaniu o wydajności 240 000 Mg/rok. Planowany termin zakończenia inwestycji to grudzień 2014 r. Trwają również prace (etap projektowania) przy budowie termicznej instalacji do przekształcania zmieszanych odpadów komunalnych w Koninie.

W analizowanym okresie wrosła ilość odpadów z sektora gospodarczego (pozostałych odpadów z grup 01-19). W 2010 r., według bazy Wojewódzkiego Systemu Odpadowego, wytworzono 7 813 600 Mg odpadów, odzyskano 5 629 938 Mg odpadów, a 1 976 941 Mg unieszkodliwiono. Natomiast w 2011 r. wytworzono 9 076 505 Mg odpadów, odzyskano 2 686 249 Mg i unieszkodliwiono 2 686 249 Mg. W roku 2010 funkcjonowało 288 instalacji odzysku i unieszkodliwiania odpadów z grup 01-19, o łącznych mocach przerobowych 13,3 mln Mg/rok.

Odnotowano także zmiany w zakresie gospodarki odpadami niebezpiecznymi. W 2010 r. wytworzono 75 771 Mg odpadów niebezpiecznych, odzyskano 43 192 Mg, a unieszkodliwiono 65 263 Mg. W 2011 r. spadła liczba wytworzonych odpadów niebezpiecznych 73 898 Mg, przy jednoczesnym wzroście poziomu odzysku (49 883 Mg) i spadku liczby odpadów unieszkodliwionych (60 543 Mg). Na terenie województwa w 2011 r. funkcjonowały 2 składowiska odpadów niebezpiecznych zlokalizowane w Koninie (należące do Zakładu Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Konin) oraz 3 spalarnie odpadów niebezpiecznych (w Koninie, Poznaniu i Pile).

Ilość wyrobów azbestowych unieszkodliwiona do końca 2010 roku była niewielka i wynosiła 3 643,2 Mg. Natomiast na koniec 2011 r. unieszkodliwiono 9 731,3 Mg. Pozostała ilość wyrobów azbestowych przeznaczona do unieszkodliwienia – 324 460,2 Mg powinna zostać usunięta ze środowiska do roku 2032.

Wnioski:

- Zbiórka odpadów komunalnych oraz ich zagospodarowanie w województwie nadal nie spełnia ogólnie przyjętych standardów. Wśród stosowanych metod zagospodarowania odpadów komunalnych wciąż dominuje składowanie zmieszanych odpadów na składowiskach.
- Obserwuje się zwiększanie stopnia odzysku materiałów, surowców i energii poprzez wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów.
- Brak dobrze funkcjonującego systemu selektywnego zbierania odpadów u źródła wynika z niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców.
- Nierozwiązanym problemem są odpady biodegradowalne (poziom ich składowania), odpady wielkogabarytowe, a także zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (poziom zbierania, odzysku i recyklingu), a także niewielka dynamika w procesie usuwania wyrobów azbestowych.
- Przyjęcie nowego podziału na regiony gospodarki odpadami stanowi istotną zmianę z zakresie zapewnienia kompleksowego zagospodarowania odpadów komunalnych w województwie. Nowy kształt systemu gospodarki odpadami musi zostać uwzględniony w Planie województwa.

7. Zagadnienia społeczne

7.1. Demografia

W latach 2008-2011 liczba ludności województwa wielkopolskiego wzrosła o 57 860 mieszkańców (+1,7%) do poziomu 3 455 477 osób na koniec 2011 r. (trzecia pozycja w kraju). Jest to wzrost wyższy niż przeciętny w kraju (1%), co przełożyło się na zmianę gęstości zaludnienia z wartości 114 do 116 osób na km². Nie zmienił się poziom feminizacji, a najbardziej sfeminizowaną grupą nadal pozostaje ludność miejska. W dalszym ciągu miasta skupiają większą część ogółu mieszkańców województwa (55,6%).

W latach 2008-2011 liczba ludności w wielkopolskich miastach zwiększyła się o 0,48%, na terenach wiejskich odnotowano wzrost o 3,28%. Największy przyrost liczby ludności odnotowano w powiecie poznańskim, zwłaszcza w gminach: Komorniki, Rokietnica, Dopiewo, Kleszczewo oraz Tarnowo Podgórne. Stale utrzymuje się odpływ ludności z Poznania.

W analizowanym okresie rozmieszczenie ludności na terenie Wielkopolski nie uległo zmianie. Dominującą rolę odgrywa nadal Poznań wraz z powiatem poznańskim. Najwyższa gęstość zaludnienia występuje w największych miastach regionu: Poznaniu, Lesznie, Kaliszu i Koninie oraz w powiatach: poznańskim i ostrowskim.

Niepokojącym zjawiskiem jest spadek przyrostu naturalnego z wartości 2,9‰ w 2008 r. do 2,1‰ na 1000 mieszkańców w roku 2011, zarówno na terenach wiejskich i miejskich.

Saldo migracji od 2008 r. utrzymuje pozytywny, dodatni trend. Niepokojącym zjawiskiem dla regionu jest natomiast ubytek mieszkańców w największych miastach regionu: Poznaniu, Koninie, Pile i Kaliszu. Dla Poznania nadal odnotowuje się stałe, ujemne saldo migracji z jednoczesnym dodatnim saldem migracji w gminach położonych najbliżej stolicy Wielkopolski. Jest to efekt bardzo dynamicznie rozwijającego się procesu suburbanizacji.

Niepokojącym zjawiskiem jest struktura wieku mieszkańców Wielkopolski – stale spada liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Odzwierciedleniem tej sytuacji jest rosnący wskaźnik obciążenia demograficznego liczony liczbą ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Od 2008 r. w Wielkopolsce wzrósł on z 53,9 do wartości 55 w 2011 r. Pozytywną strukturę wieku mieszkańców utrzymują jedynie gminy w najbliższym otoczeniu miasta Poznania, gdzie odnotowano wzrost w liczebności grup przedprodukcyjnych i produkcyjnych.

Wnioski:

- Stały wzrost liczby ludności należy uznać za potwierdzenie dużej atrakcyjności Wielkopolski.
- Pogarszająca się struktura wieku mieszkańców, spowodowana przede wszystkim spadkiem przyrostu naturalnego, w długiej perspektywie może stanowić źródło nowych problemów społeczno-gospodarczych.
- Szerszej identyfikacji wymagają procesy suburbanizacji zachodzące wokół największych miast regionu, zwłaszcza w kontekście potrzeby delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych.

7.2. Mieszkalnictwo

Systematycznej poprawie podlegają warunki mieszkaniowe. W latach 2008-2010 liczba mieszkań w województwie wzrosła do 1 101 229 (+24 tys.). Najwyższy przyrost odnotowano w Poznaniu (+6 206 mieszkań) oraz w podpoznańskich gminach: Komorniki (+1359), Dopiewo (+720) i Swarzędz (+681). Widoczne jest jednak spowolnienie procesów inwestycyjnych, zwłaszcza w mieszkalnictwie (Luboń, Kalisz i gmina Dopiewo). Liczba mieszkań oddanych do użytku zmniejszyła się o blisko 3 tys. (13 494 w 2010 r.).

Poprawie podlega wielkość powierzchni użytkowej mieszkań. Najwyższe przyrosty odnotowano w Poznaniu (+437 652 m²) oraz w gminach: Komorniki (+137 326 m²), Dopiewo (+91 632 m²) i Swarzędz (+84 782 m²).

W analizowanym okresie jedynie w gminie Chodów nie odnotowano żadnych zmian w powierzchni użytkowej mieszkań.

Polepszyły się również warunki mieszkaniowe. Przeciętna powierzchnia mieszkania w Wielkopolsce zwiększyła się z 77,5 m² do 78,2 m². W poszczególnych gminach sytuacja jest bardzo zróżnicowana.

Odnotowano wzrost wartości wskaźnika liczby mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców z 317 do 322 mieszkań/1000 mieszkańców. Najwyższą zmianę odnotowano w gminach: Komorniki i Rokietnica oraz w Poznaniu.

W latach 2008-2010 zmieniła się struktura własnościowa mieszkań oddanych do użytku. Odnotowano spadki w budownictwie spółdzielczym, zakładowym oraz społeczno-czynszowym. Niewielki spadek zaobserwowano również w budownictwie indywidualnym (z 61,9% w 2008 r. do 60,1% w 2010 r.) Wzrost liczby oddanych inwestycji zaobserwowano natomiast w budownictwie komunalnym (+0,4%). Największą dynamikę zaobserwowano w liczbie nowych mieszkań w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem. W przeciągu dwóch lat udział tego typu mieszkań wzrósł z 30,7% w 2008 r. do 36% w 2010 r.

Wnioski:

- Warunki mieszkaniowe na terenie Wielkopolski ulegają systematycznej poprawie, pomimo obserwowanego spowolnienia procesów inwestycyjnych.

7.3. Rynek pracy

Na wielkopolskim rynku pracy w latach 2008-2010 nie odnotowano większych zmian. Liczba osób pracujących (bez rolnictwa indywidualnego) zmniejszyła się jedynie o 0,1 %. Według danych za 2010 r. wynosiła ona 839 437 osób. Nieznacznie zwiększył się natomiast udział pracujących kobiet (z 46,7% do 47,1%) oraz ogólna liczba pracujących zatrudnionych w sektorze publicznym (z 68% do 68,8%).

W badanym okresie zmieniła się struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki. Zmalała liczba zatrudnionych w rolnictwie (z 16% do 15%). Podobna sytuacja miała miejsce w przemyśle (z 36% do 34% ogółu zatrudnionych). Analogicznie odnotowano wzrost udziału liczby pracujących w usługach (+3%, aktualnie 51% ogółu zatrudnionych).

Według informacji Banku Danych Lokalnych według PKD 2007 liczba pracujących w 2010 r. wynosiła 1 034 065 osób (+0,4%). Duże zróżnicowanie w latach 2008-2010 wykazały natomiast zmiany zatrudnienia w poszczególnych powiatach województwa wielkopolskiego. Największy ubytek pracujących odnotowano w powiecie rawickim (-5,3%), w Lesznie (-4,8%) oraz w powiecie międzychodzkiem (-4,3%). Najbardziej dynamiczny wzrost liczby pracujących miał miejsce w powiatach: złotowskim (+10,3%), grodziskim (+8,8%) oraz obornickim (+7,8%).

W analizach dotyczących liczby pracujących według sektorów gospodarki narodowej odnotowuje się wzrost liczby pracujących w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) na poziomie +1,3%. W sektorze przemysłowym (przemysł i budownictwo) liczba pracujących zmniejszyła się o 3,7%. Ubytek pracujących w przemyśle odnotowano w 22 powiatach – najwyższe w powiecie rawickim (-23,9%) oraz w Koninie (-17,3%) i Lesznie (-16,6%). Największe wzrosty miały miejsce w powiatach: grodziskim (+26%), obornickim (+11,3%) i tureckim (+6,3%). Trzyprocentowy przyrost liczby pracujących odnotowano w sektorze usługowym, najwyższy w powiatach: złotowskim (+20,5%), rawickim (+15,1%) oraz wolsztyńskim (+12,9%) Największe spadki odnotowano natomiast w powiatach: grodziskim (-17%) i jarocińskim (-7,8%) oraz w Kaliszu (-2,1%).

Pozytywnym zjawiskiem jest stały wzrost liczby osób aktywnych zawodowo pracujących zarówno na terenach wiejskich (+8,5%), jak i miejskich (+8,8%). W 2010 r. liczba osób pracujących w stosunku do ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie wynosiła blisko 64% (+2%).

7.4. Bezrobocie

Województwo wielkopolskie od lat charakteryzuje się najniższą stopą bezrobocia w Polsce. W roku 2011 wynosiła ona 9,2% i obejmowała 134 954 osoby, przy stopie krajowej na poziomie 12,5%. Między 2008 a 2011 r. stopa bezrobocia wzrosła o 3%, nie zmieniła się natomiast struktura bezrobocia. Jej negatywne cechy to przede wszystkim wysokie bezrobocie wśród kobiet (58%), wysoki udział bezrobotnych w wieku 24 lat i mniej (24%), wysoki udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej (56%). Niepokojącym zjawiskiem jest również wyższa stopa bezrobocia na terenach wiejskich niż w miastach.

Wnioski:

- Wielkopolska pozostaje regionem charakteryzującym się najniższym bezrobociem w Polsce, jednak niekorzystne zmiany obserwowane w gospodarce województwa mogą negatywnie wpłynąć na regionalny rynek pracy.
- Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymująca się wysoka stopa bezrobocia wśród osób młodych, zwłaszcza tych o najniższych kwalifikacjach.

7.5. Infrastruktura społeczna

7.5.1. Szkolnictwo ponadpodstawowe

W latach 2008-2011 zmniejszyła się liczba szkół ponadpodstawowych (-7%). W 2011 r. było ich łącznie 1 985, w tym 682 gimnazja, 434 licea, 344 szkoły zawodowe, 264 szkoły policealne, 208 zasadniczych szkół zawodowych oraz 53 szkoły artystyczne. W latach 2008-2011 ubyło szkół policealnych (-27%) oraz zawodowych (-21%) i zasadniczych zawodowych (-2%). Wzrosła natomiast liczba szkół artystycznych (6%), gimnazjalnych (4%) i licealnych (2%).

W analizowanym okresie o 12% zmniejszyła się liczba uczniów szkół ponadpodstawowych (301 196 uczniów w 2011 r.), przy czym w tym samym czasie w Polsce zmniejszyła się ona o 10%. Wyraźnie obniżył się także wskaźnik liczby uczniów szkół ponadpodstawowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – ze 101 na 87 (w kraju – z 95 na 85).

Poziom edukacji w szkolnictwie ponadpodstawowym (liczba uczniów na 1000 mieszkańców) jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych gminach województwa. W latach 2008-2011 jedynie w 12 gminach wskaźnik ten wzrósł, w 6 nie zmienił się, a w pozostałych zmalał. Tym samym liczba gmin o wskaźniku wyższym niż średnia dla województwa (87 uczniów/1000 mieszkańców) zmniejszyła się z 55 do 49.

W latach 2008-2011 na terenie województwa wielkopolskiego rozwinęło się szkolnictwo ponadpodstawowe specjalne. W 2011 r. na terenie Wielkopolski funkcjonowały 163 szkoły (o 6 więcej niż w 2008 r.). Liderem w szkolnictwie ponadpodstawowym specjalnym pozostaje nadal miasto Poznań (34 placówki). Poza stolicą Wielkopolski najwięcej szkół specjalnych zlokalizowanych jest w Kaliszu (8 placówek) oraz w gminie Rydzyna (6 placówek).

Na terenie województwa przybyły 3 szkoły artystyczne (Rychwał, Śrem, Tarnowo Podgórne). Aktualnie jest ich łącznie 53. Wzrosła także liczba uczniów szkół artystycznych – z 4 045 do 4 256.

7.5.2. Szkolnictwo wyższe i nauka

Zgodnie z Narodowymi Spisami Ludności z 2002 i 2011 r. liczba ludności z wykształceniem wyższym w województwie zwiększyła się z 9,6% do 14,0%. Pomimo tak dużego wzrostu wskaźnik ten nadal jest niższy od wartości krajowej (o 0,8%). Lepiej wykształcona jest ludność miejska, wśród której już 18,2% posiada wykształcenie wyższe (+4,9%). Znacznej poprawie uległa również sytuacja na terenach wiejskich, gdzie udział ludności z wykształceniem wyższym wzrósł od 2002 r. z 4,2% do 8,8% w roku 2011.

W latach 2008-2011 powstały nowe uczelnie wyższe, w tym dwie nowe jednostki macierzyste i 6 filii istniejących szkół. Obecnie jest ich łącznie 67 (+8). Nadal najbardziej znaczącym ośrodkiem akademickim pozostaje Poznań oraz Gniezno, Kalisz, Konin, Leszno, Piła i Ostrów Wielkopolski. Pomimo wzrostu liczby uczelni w badanym okresie, o około 14 tys. zmniejszyła się liczba studentów (160 tys. w 2011 r.). Zwiększył się natomiast udział studentów stacjonarnych (z 48% do 54%).

Wnioski:

- Zmiany w szkolnictwie na obszarze województwa stanowią konsekwencję malejącego przyrostu naturalnego – spada liczba szkół niższych szczebli, powstają nowe uczelnie wyższe i placówki artystyczne.
- Rozwój szkolnictwa specjalnego obserwowany jest przede wszystkim w Poznaniu, co uniemożliwia pełne zaspokojenie potrzeb mieszkańców pozostałych części regionu.

7.6. Służba zdrowia

W latach 2007-2010 wzrosła ogólna liczba szpitali – z 63 do 66 placówek. Zmniejszeniu uległa natomiast liczba placówek publicznych (z 51 do 46 placówek), przy równoczesnym rozwoju placówek prywatnych (z 12 do 20 placówek). Uruchomiono także nowe zakłady opiekuńczo-lecznicze (wzrost z 11 do 17 placówek).

Z 16 do 15 zmalała liczba lekarzy przypadających na 10 tys. mieszkańców województwa. W sytuacji, gdy wskaźnik ten dla Polski w tym samym czasie utrzymał się na poziomie 21, sytuację Wielkopolski w tej dziedzinie należy ocenić negatywnie.

Obniżeniu uległ również stan służby zdrowia w województwie. Liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców w latach 2008-2010 zmniejszyła się z 47,2 do 45,7 i jest niższa niż średnia dla Polski (47,4). W poszczególnych powiatach sytuacja w służbie zdrowia nie ulegała zasadniczym zmianom. Nadal najwyższy wskaźnik liczby łóżek w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców odnotowuje się w miastach: Konin, Poznań, Leszno oraz Kalisz.

7.7. Opieka społeczna

W okresie 2007-2011 o 10% zmalała liczba osób korzystających z pomocy społecznej na terenie Wielkopolski. W 2011 r. z pomocy społecznej skorzystało 160 180 osób. Główne przyczyny udzielania świadczeń pomocy społecznej od 2007 r. pozostają niezmiennie i są nimi przede wszystkim ubóstwo, bezrobocie oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Na terenie województwa wielkopolskiego w 2011 r. funkcjonowało 478 jednostek organizacyjnych pomocy społecznej o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym. Od 2007 r. ich liczba zmniejszyła się o 2 placówki. W zakresie dostępności mieszkańców do placówek zajmujących się pomocą społeczną w poszczególnych powiatach, najgorzej wyposażonymi w tego typu jednostki pozostają nadal powiaty: grodziski, chodzieski, kępiński oraz wągrowiecki. Do grupy tej w 2011 r. dołączył powiat obornicki, który obecnie posiada jedynie 1 jednostkę organizacyjną. Najlepiej wyposażone w placówki pomocy społecznej jest miasto Poznań skupiające ponad 24% tego typu jednostek.

W latach 2007-2011 najwięcej placówek pomocy społecznej powstało w Poznaniu i Koninie oraz w powiatach: pilskim i gnieźnieńskim. W tym samym okresie odnotowano również wzmożoną likwidację tego typu jednostek, najwięcej w powiatach: obornickim (-10 placówek), krotoszyńskim (-9 placówek), ostrzeszowskim (-7 placówek), śremskim (-6 placówek) oraz wrzesińskim (-6 placówek).

Wnioski:

- Pomimo wzrostu liczby nowych szpitali i zakładów opiekuńczo-leczniczych, pogorszył się poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie służby zdrowia (liczba lekarzy, liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców).

Wnioski:

- Sukcesywny spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej świadczyć może o poprawie sytuacji życiowej i materialnej Wielkopolan.
- Niepokojący jest spadek liczby placówek pomocy społecznej, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach regionu, skutkujący ograniczeniem dostępności mieszkańców do tego rodzaju usług.

8. Gospodarka

8.1. Potencjał ekonomiczny

Procesy ekonomiczne związane z dynamiczną restrukturyzacją tradycyjnych gałęzi gospodarki oraz zasilaniem funduszami strukturalnymi Unii Europejskiej, umocniły pozycję Wielkopolski wśród najsilniejszych gospodarczo regionów kraju. Jednym z mierników potencjału gospodarczego, plasujący województwo na trzecim miejscu w kraju, jest wzrastający Produkt Krajowy Brutto (PKB), którego wartość w 2009 r. wyniosła 127 361 mln zł (w cenach bieżących), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowiło 37 424 zł, tj. o 6,3% powyżej średniej krajowej. Dynamika wzrostu gospodarczego województwa wielkopolskiego w ostatnich latach była jednak mniejsza od wartości ogólnopolskich. Wartość PKB (w cenach stałych) w latach 2008-2009 w Wielkopolsce wzrosła o 5,9%, podczas gdy w całym kraju o 6,8%. Tym samym województwo znalazło się dopiero na dwunastym miejscu.

W porównaniu do krajów Unii Europejskiej w 2009 r. wartość PKB na 1 mieszkańca Wielkopolski wyrażona we wspólnej umownej walucie – standardzie siły nabywczej (Purchasing Power Standard – PPS), wyniosła 15 100 PPS i była wyższa od uzyskanej w 2008 r. o 2,7%, przy średnim wzroście dla kraju – 1,4%. Osiągnięta wartość uplasowała województwo na poziomie 65% średniej dla 27 krajów Unii Europejskiej (23 500 PPS), co pozwoliło zająć czwarte miejsce w kraju.

Wartość Dodana Brutto przypadająca na 1 zatrudnionego, określająca poziom wydajności pracy, w 2009 r. wyniosła 83 372 zł. (o 10% więcej niż w roku 2008). Wartość ta była jednak o 1,8% mniejsza niż przeciętna w kraju. W województwie wielkopolskim tylko w rolnictwie wskaźnik wydajności pracy przekroczył poziom krajowy o 52,2%.

Potencjał ekonomiczny regionu to także wzrost o 4,3% w stosunku do 2008 r. liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON według stanu na 31 grudnia 2011 r. Z 376 483 podmiotów 47,4% prowadziło działalność w miastach, 33,6% w gminach miejsko-wiejskich i 19,0% w gminach wiejskich. W badanym okresie wzrósł wskaźnik aktywności gospodarczej mierzony liczbą podmiotów gospodarczych – ze 106 do 109 na 10 tys. ludności. O 2,5% zwiększyła się także (z 282,4 tys. do 289,6 tys.) liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

W województwie wielkopolskim wartość produkcji w ostatnich latach wykazuje tendencję rosnącą i to nie w tradycyjnych dla regionu branżach. Cechą charakterystyczną przemysłu województwa jest mobilność i elastyczność w dostosowaniu się do potrzeb współczesnego rynku. Występują wśród nich znane krajowe przedsiębiorstwa, także z udziałem kapitału zagranicznego. Wartość sprzedana przemysłu (w cenach bieżących) przeliczona na 1 zatrudnionego w roku 2008 wyniosła 286 032 zł i wzrosła w 2011 r. o 30% wypracowując wartość 329 693 zł. Przeliczając wartość produkcji sprzedanej (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca Wielkopolski również obserwujemy 22% wzrost, do wielkości 34 842 zł. Produkcja budowlano-montażowa w badanym czasie, przeliczona na 1 mieszkańca, także wzrosła o 22,7% i uzyskała wartość 2 899 zł. Nieznacznie – o 15 tys. – spadło w latach 2008-2011 przeciętne zatrudnienie w przemyśle i budownictwie, osiągając poziom 392,2 tys. pracowników. Wskaźnik przeciętnego zatrudnienia w przemyśle i budownictwie spadł ze 120 na 114 na 1000 mieszkańców. Działalność jednostek handlowych w roku 2011 realizowało o 4 295 mniej sklepów niż w roku 2008, ale wartość sprzedaży detalicznej towarów (ceny bieżące) na 1 mieszkańca była większa o 6 164 zł, co stanowi 30% wzrost od roku 2008. Liczba placówek gastronomicznych i targowisk stałych utrzymała się na

tym samym poziomie – odpowiednio ok. 900 i 240. Ogółem liczba podmiotów zarejestrowanych w handlu i naprawach zmniejszyła się w latach 2008-2011 do poziomu 102 517 jednostek. Ich udział wśród wszystkich Wielkopolskich jednostek REGON zmniejszył się z 29,6% w 2008 r. do 27,2% w 2011 r.

8.2. Rolnictwo

Województwo wielkopolskie posiada korzystne uwarunkowania przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Od 2010 r. nastąpiły nieznaczne zmiany w strukturze użytkowania gruntów – zmalała powierzchnia użytków rolnych, zwiększyła się powierzchnia terenów zabudowanych oraz lasów, co stanowi odzwierciedlenie zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa.

Najważniejszą cechą wielkopolskiego rolnictwa jest wysoki poziom produkcji zwierzęcej. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych jest znacznie wyższa od średniej dla Polski. Intensywność produkcji roślinnej także należy do najwyższych w kraju. Pod względem produkcji roślinnej i zwierzęcej od 2010 r. nie zaszły istotne zmiany – Wielkopolska nadal jest województwem zaliczanym do liderów produkcji rolniczej w Polsce.

8.3. Przemysł i budownictwo

W 2011 r. na ogólną liczbę 376 483 podmiotów gospodarczych w województwie, podmioty przemysłowe stanowiły 10,6% ogółu, a podmioty sekcji budownictwa 13,0%. Łączny udział podmiotów sfery przemysłowo-budowlanej wyniósł w 2011 r. – 23,6%, a w 2009 r. – 23,2% ogółu podmiotów w województwie. W ogólnej liczbie 88 567 podmiotów gospodarczych przemysłu i budownictwa (w 2008 r. – 83 929) dominujący udział podobnie, jak w roku 2008, miała sekcja budownictwa (55,1%) i przetwórstwa przemysłowego (42,4%).

W strukturze produkcji przemysłowej województwa wielkopolskiego, podobnie jak w 2008 r., wyróżnia się produkcja artykułów spożywczych. Jej udział w wartości produkcji sprzedanej zmniejszył się o 7,2 p.p. i wyniósł w 2011 r. 20,7%. Kolejne miejsca zajmują: produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep – 15,3% (mniej o 1,1 p.p.), produkcja mebli – 6,7% (więcej o 0,3 p.p.) oraz produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych – 6,8% (mniej o 0,3 p.p.). Coraz wyższą pozycję osiąga produkcja urządzeń i narzędzi rolniczych (wzrost o 0,4 p.p. do poziomu 4,3%) oraz maszyn elektrycznych (6,1%). Produkcja wyrobów z metali (5,3%) utrzymała poziom z 2008 r. Ważną rolę odgrywa także górnictwo węgla brunatnego i wytwarzanie z niego energii elektrycznej, a także wydobywanie soli kamiennej.

Wnioski:

- Dynamicznie rozwija się gospodarka Wielkopolski uzyskując wzrost wartości Produktu Krajowego Brutto, w tym w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Jego wartość przewyższa średnią krajową. Zwrócić należy jednak uwagę na wydajność pracy, która do kilku lat nie osiąga poziomu średniej krajowej.
- Wysoki poziom intensywności rolnictwa, przekładający się na wyniki ekonomiczne gospodarstw i przedsiębiorców, stwarza możliwość dalszego wykorzystywania nie tylko potencjału bazy surowcowej wielkopolskiego rolnictwa, ale także inwestowania w rozwój i modernizację zakładów rolno-spożywczych i utrzymanie pozycji lidera również na rynkach zagranicznych.
- Utrzymujący się wysoki poziom sektora przemysłu i budownictwa daje podstawę do wspierania i dalszego rozwoju gospodarki Wielkopolski.

8.4. Otoczenie biznesu

W Wielkopolsce 2011 r. zarejestrowanych było 68 462 firm należących do sfery otoczenia biznesu. Jest to o 7,6% więcej, niż w roku 2009 (wprowadzone zmiany w PKD nie pozwalają odnieść się do 2008 r.). 11 505 jednostek gospodarczych prowadziło działalność finansową i ubezpieczeniową. Ich liczba w porównaniu do 2009 r. zmniejszyła się o 1,4%. Udział firm związanych z obsługą rynku nieruchomości zwiększył się o 16,6% i wyniósł 13 890 jednostek. Działalność profesjonalną, naukową i techniczną w 2011 r. prowadziło o 7,6%

podmiotów więcej (33 354 jednostki). Liczba podmiotów realizujących usługi w zakresie administrowania i wspierania zwiększyła się o 12,3% i wyniosła 9 713.

W województwie wielkopolskim bardzo dobrze rozbudowana jest sieć instytucji wspomagających otoczenie biznesu. Powołano sieć wspierania przedsiębiorczości i zatrudnienia, jako wspólną inicjatywę 23 publicznych i prywatnych instytucji. Zasadniczym celem podjętej współpracy było tworzenie kultury przedsiębiorczości w regionie poprzez zwiększenie zakresu, dostępności oraz jakości oferowanych usług doradczo-informacyjnych.

W województwie działają m.in. centra transferu technologii (w tym Poznański Park Naukowo-Technologiczny), agencje rozwoju regionalnego, fundacje rozwoju przedsiębiorczości, ośrodki informacji europejskiej, izby gospodarcze i stowarzyszenia.

8.5. Sektor badawczo-rozwojowy

W 2011 r. działalność badawczo-rozwojową (B+R) prowadziły 283 jednostki, tj. o 171 więcej niż w 2008 r., w tym 136 podmiotów gospodarczych (więcej o 64) i 34 jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych (mniej o 15). Jednostki B+R Wielkopolski stanowiły 9,5% ogółu placówek w kraju, a w sektorze przedsiębiorstw 10,1%.

Do najważniejszych jednostek tego sektora w Wielkopolsce należy Polska Akademia Nauk (PAN) Oddział w Poznaniu prowadząca 6 placówek, które wykonują prace badawcze z zakresu m.in. biologii organicznej, dendrologii, fizyki molekularnej, genetyki roślin i człowieka, rolnictwa i leśnictwa, archeologii i etnologii, nauk prawnych, narodowościowych. PAN prowadzi także Centrum Badań Kosmicznych z obserwatorium astrogeodynamicznym. Wśród innych placówek działających na terenie województwa wymienić należy m.in. Instytut Obróbki Plastycznej, Centralne Laboratorium Akumulatorów i Ogniw czy Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe będące głównym ośrodkiem naukowym Internetu w Polsce. Wiele spośród prowadzonych kierunków badań przez jednostki badawczo-rozwojowe ma charakter unikatowy w skali kraju.

W sektorze działalności badawczo-rozwojowej istotną rolę pełnią poznańskie szkoły wyższe (17) prowadzące prace w takich dziedzinach jak: techniki informacyjne, a zwłaszcza oprogramowanie komputerowe, optoelektronika, nowe materiały i technologie, nanotechnologie, matematyka, fizyka, chemia, także wybrane dziedziny nauki o życiu (biologia, biotechnologia i biochemia).

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w 2011 r. wyniosły ogółem 910,1 mln zł. i zwiększyły się od 2008 r. o 48,8%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca Wielkopolski nakłady te wzrosły o 84 zł i ukształtowały się na poziomie 264 zł., przy średniej krajowej 303 zł. Udział województwa wielkopolskiego w krajowych nakładach ogółem na działalność B+R w 2011 r. wyniósł ok. 7,8%, co uplasowało Wielkopolskę na czwartym miejscu w kraju. Dużym problemem sektora badawczo-rozwojowego jest niski udział budżetowych i pozabudżetowych nakładów na badania i rozwój w produkcie krajowym brutto. Wartość wskaźnika relacji nakładów na działalność B+R do PKB w Wielkopolsce wyniosła 0,66% w 2010 r. przy średniej krajowej 0,74%.

W Wielkopolsce w latach 2008-2011 odnotowano wzrost udzielonych patentów (o 42) do 129 i spadek udzielonych praw ochronnych wzorów użytkowych (o 7), których w roku 2011 zarejestrowano 47.

Analizując działalność innowacyjną w jednostkach przemysłowych (zatrudniających powyżej 49 osób) należy wspomnieć o 21,8% wzroście nakładów od 2008 r. do poziomu 1 848 108 zł w roku 2011. W strukturze nakładów na działalność innowacyjną dominowały nakłady inwestycyjne w środki trwałe – zarówno w roku 2008 – 63,2%, jak i w 2011 – 55%. Działalność badawczo-rozwojowa stanowiła znacznie mniejszy udział wszystkich nakładów w przedsiębiorstwach i stanowiła w 2008 r. 12,5%, a w 2011 r. 16,6%.

Wnioski:

- Systematycznie zwiększająca się ilość firm działających w zakresie administrowania i działalności wspierającej biznes otwiera nowe możliwości jego ukierunkowania, nie tylko na wdrażanie nowoczesnych technologii, ale także aplikowania o nowych kontrahentów.

- Wzrost liczby jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową może świadczyć o coraz bardziej intensywnej współpracy nauki ze sferą produkcyjną. Nie sprzyjają temu zarówno mniejsze niż średnie w kraju nakłady na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca, jak i niższy od średniej krajowej ich procentowy udział w PKB.
- Zwiększanie nakładów na rozwój to szansa nie tylko na przetrwanie, ale także możliwość kontraktowania ciekawszych, technologicznie rozwiniętych projektów, a tym samym wzrost zatrudnienia.

8.6. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Wśród czynników decydujących o rozwoju społeczno-ekonomicznym Wielkopolski bardzo ważną rolę spełniają finanse publiczne. Zarówno dochody jak i wydatki jednostek samorządu terytorialnego wpływają na zaspokajanie potrzeb lokalnych mieszkańców i rozwoju jednostki, ale również stanowią podstawę dla dokonania oceny aktywności władz samorządowych.

Dochody wszystkich gmin Wielkopolski w latach 2008-2011 wzrosły o 18,6% i ukształtowały się na poziomie 7 466,2 mln zł. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem, odzwierciedlających minimalny stopień samowystarczalności i potencjał gospodarczy, w roku 2011 zmniejszył się w porównaniu do roku 2008 o 0,9 p.p. i wyniósł 49,9%. Średni dochód na 1 mieszkańca osiągnął w 2011 r. stan 2 820 zł i był o 15,6% wyższy od uzyskanego w 2008 r.

Wydatki ogółem gmin województwa wielkopolskiego w badanych latach wzrosły o 24,5% do poziomu 7 874,4 mln zł, co może sugerować większe zadłużanie się jednostek. Udział wydatków na inwestycje wśród wydatków ogółem wzrósł z 19,8% w 2008 r. do 21,1% w roku 2011, co może świadczyć o aktywności mieszkańców i kreatywności władz samorządowych. Przeliczona na 1 mieszkańca wartość wydatków budżetów gmin wzrosła od 2008 r. o 523 zł do poziomu 2 974 zł, czyli o 21,3%. Informuje ona o wzrastającej kondycji finansowej jednostek.

Wnioski:

- Kondycja ekonomiczna jednostek samorządu terytorialnego zależy przede wszystkim od wzrostu ich dochodów.
- Pozyskiwanie nowych inwestorów, lokalizowanie stref ekonomicznych oraz rozbudowa szeroko pojętej infrastruktury przyczyni się do wzrostu zamożności jednostek samorządowych, a tym samym zwiększania palety usług dla mieszkańców.

8.7. Turystyka i rekreacja

W latach 2008-2011 nastąpił 14% wzrost liczby obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania oraz 9% wzrost liczby miejsc noclegowych. W dalszym ciągu jednak pod tym względem województwo znajduje się na siódmym miejscu w kraju. Pozytywnym zjawiskiem jest zwiększanie liczby obiektów i miejsc noclegowych oferujących usługi przez cały rok, co pośrednio może wskazywać na podnoszenie standardu bazy noclegowej.

Pomimo wzrostu liczby turystów korzystających z noclegu ogółem o 10%, nastąpił 6% spadek liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegu. Niepokojący jest również fakt, iż pomimo zwiększania bazy noclegowej, liczba udzielonych noclegów zmalała o 0,3%.

Znaczny wzrost wystąpił w liczbie gospodarstw agroturystycznych. Porównanie dostępnych publikowanych danych jedynie z lat 2010-2011 potwierdza dynamiczny wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych o 68%, a liczby miejsc noclegowych jakimi dysponują aż o 70%. Biorąc pod uwagę liczbę korzystających z noclegu obserwuje się również zwiększone zainteresowanie tą formą turystyki (wzrost o 40%).

W latach 2008-2011 Departament Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego wspierał wiele inwestycji z zakresu zagospodarowania turystycznego, m.in. budowę przystani wodnych, pomostów, miejsc postojowych, opracowanie materiałów promocyjnych, itp. Zrealizowany został

odcinek projektowanego Bursztynowego Szlaku Turystycznego należącego do Wielkopolskiego Systemu Szlaków Rowerowych.

Według informacji Departamentu Sportu i Turystyki na terenie województwa wielkopolskiego w latach 2007-2010 odnotowano spadek liczby obiektów sportowych takich jak: płyty piłkarskie (-45%), boiska do gier zespołowych (-39%), kompleksy boisk sportowych (-36%) korty tenisowe (-25%), strzelnice sportowe (-21%), otwarte pływalnie (-19%), urzędnia lekkoatletyczne (-14%). Zwiększyła się natomiast liczba salek gimnastycznych (+34%), kąpielisk strzeżonych (+23%), boisk piłkarskich (+22%), hal widowiskowo-sportowych o wymiarach 44x22 i większych (+14%), hal sportowych o wymiarach 36x18 (+7%), stadionów sportowych (+6%), krytych pływalni (+4%) i sal gimnastycznych o wymiarach 24x12 (+2%). Korzystnym zjawiskiem na przestrzeni lat 2007-2010 było zmniejszenie o ponad połowę (54%) liczby gmin, które nie posiadały wymiarowej sali gimnastycznej (24x12).

Ponadto do roku 2010 powstało wiele obiektów sportowych realizowanych w ramach programów rządowych: „Moje Boisko – Orlik 2012” – 212 obiektów, „Blisko – Boisko” – 14 obiektów, „Boisko wielofunkcyjne” – 60 obiektów.

Wnioski:

- Rozbudowa i podniesienie jakości zagospodarowania turystycznego, w tym m.in.: bazy noclegowej, obiektów sportowo-rekreacyjnych, szlaków turystycznych, wpłynęły na wzrost atrakcyjności turystycznej województwa wielkopolskiego.
- Pomimo systematycznego wzrostu liczby korzystających z noclegu, ogólna liczba udzielonych noclegów nieznacznie spadła. Potwierdza to skracanie czasu pobytu turystów w województwie.

9. Tereny zamknięte

W okresie obowiązywania Planu województwa nastąpiły zmiany w wykazie terenów zamkniętych i obszarów ograniczonego zainwestowania.

Wojewódzki Sztab Wojskowy w Poznaniu w piśmie z dnia 12 lutego 2013 r. przekazał wykaz nieruchomości Ministerstwa Obrony Narodowej, w którym wskazane są tereny zamknięte, obszary ograniczonego zainwestowania od obiektów/urzędzeń wojskowych.

Najbardziej istotnym zagadnieniem są zmiany dotyczące obszarów ograniczonego użytkowania. W wyniku nowelizacji aktów prawnych z zakresu ochrony środowiska, zmieniły się kompetencje dla wyznaczania obszarów ograniczonego użytkowania od lotnisk. W związku ze zmianą kompetencji konieczne jest wyjaśnienie aktualnego statusu prawnego tych obszarów.

W analizowanym okresie nastąpiła również zmiana zapisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w odniesieniu do terenów zamkniętych kolejowych. Aktualnie możliwe jest sporządzenie dla nich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wnioski:

- Na terenie województwa zmianie uległa lista terenów zamkniętych i obszarów ograniczonego zainwestowania. Ponadto zmieniły się regulacje ustawowe w zakresie możliwości planowania przestrzennego na terenach kolejowych. Zmiany te powinny zostać uwzględnione w przyszłych działaniach planistycznych.
- Konieczne jest jednoznaczne rozstrzygnięcie aktualnego statusu prawnego obszarów ograniczonego użytkowania.

10. Planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy realizowane jest poprzez uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, natomiast przesądzenia o przeznaczeniu terenów następują poprzez rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy dokonywane w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym na szczeblu lokalnym mają istotne znaczenie dla oceny realizacji Planu województwa, przede wszystkim w kontekście obowiązku uwzględnienia jego ustaleń w dokumentach gminnych.

Kontrowersyjne znaczenie w gospodarowaniu przestrzenią odgrywają ponadto decyzje administracyjne dotyczące ustalania warunków zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego, także w trybie pozaplanistycznym, gdyż stanowią one o przeznaczeniu terenów przy braku obowiązku zachowania zgodności z ustaleniami studium.

10.1. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin

Podstawowym dokumentem planistycznym na poziomie lokalnym jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Określa ono długookresową politykę przestrzenną i jako akt kierownictwa wewnętrznego gminy stanowi podstawę dla ustalania szczegółowego przeznaczenia terenów oraz zasad zagospodarowania i zabudowy w formie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wszystkie gminy województwa wielkopolskiego posiadają obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Sporządzone zostały w swej pierwotnej wersji w oparciu o wymagania ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Większość gmin, w tym wszystkie objęte dużą presją inwestycyjną, dokonały całościowej lub częściowej aktualizacji studiów. Organy sporządzające uwzględniały w zmienianych studiach gmin podstawowe, wiążące ustalenia obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

Częstym powodem fragmentarycznych zmian studium są względy doraźne – m.in. wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę na terenach dotychczas użytkowanych rolniczo lub określanie innej niż zapisana poprzednio funkcji terenu. Coraz bardziej powszechne jest dokonywanie zmian studium dla umożliwienia realizacji farm elektrowni wiatrowych na gruntach użytkowanych rolniczo.

10.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Według informacji Banku Danych Lokalnych GUS w województwie wielkopolskim w 2009 r. powierzchnia gmin objęta planami miejscowymi wyniosła 444 221 ha (14,89% powierzchni ogółem). W ciągu dwóch lat uchwalono plany miejscowe dla 44 915 ha, co spowodowało, że udział powierzchni gmin objętych tymi planami w stosunku do powierzchni ogółem wzrósł do 16,40% (489 136 ha).

Na koniec 2009 r. na terenie gmin województwa obowiązywało 5 546 planów miejscowych, sporządzonych na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym i na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Przy tym ilość planów miejscowych sporządzonych zgodnie z wymogami ustawy z 2003 r. wynosiła jedynie 1 845 (126 885 ha). W 2011 r. ogólna liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wynosiła 6 230, w tym sporządzonych na mocy nowej ustawy – 2 553 (159 965 ha).

Jak wynika z powyższego zestawienia w analizowanym okresie znacznie wzrosła liczba uchwalonych planów miejscowych (o 38%), co przełożyło się na zwiększenie łącznej powierzchni objętej aktami planistycznymi (o 26%). Powyższe dane wskazują na zwiększający się udział planów sporządzanych dla mniejszych obszarów.

Zróznicowany pozostaje udział terenów objętych obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w stosunku do powierzchni gmin.

Tab. 10.2.1. Powierzchnia gmin pokryta planami miejscowymi w relacji do powierzchni ogółem w latach 2009-2011.

Powierzchnia gmin pokryta planami (w %)	2009		2011	
	Liczba gmin	Udział %	Liczba gmin	Udział %
Brak planu	14	6,17	10	4,41
0,01 – 0,09	69	30,40	59	25,99
1,0 – 4,9	65	28,63	67	29,52
5,0 – 24,9	36	15,86	43	18,94
25,0 – 49,9	12	5,29	19	8,37
50,0 – 94,9	8	3,52	5	2,20
95,0 – 100,0	23	10,13	24	10,57

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W Wielkopolsce jedynie 10% gmin objęta jest w całości obowiązującymi planami miejscowymi, natomiast prawie 80% gmin posiada plany miejscowe dla obszarów nieprzekraczających 25% ich powierzchni.

Istotnym aspektem oceny planów miejscowych sporządzanych w omawianym okresie jest zagadnienie uwzględniania wymagań ustawowej ochrony gruntów rolnych i leśnych, w tym konieczności uzyskiwania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne. Według danych za lata 2009-2011 wrosła łączna powierzchnia gruntów rolnych, dla których zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze – z 41 018 ha do 45 861 ha. Zjawisko to wynika przede wszystkim z liberalizacji przepisów. W analizowanym okresie konieczność uzyskania zgody na przeznaczenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne w trybie sporządzenia planu miejscowego obejmowała jedynie grunty rolne klas I-III, jeżeli ich zwarty obszar projektowany do takiego przeznaczenia przekraczał 0,5 ha, oraz grunty leśne. Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 2013 r. o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 503) uzyskanie zgody na zmianę przeznaczenia gruntów na cele nierolnicze będzie wymagane niezależnie od powierzchni gruntów rolne klas I-III. Przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych nie stosuje się natomiast do gruntów rolnych stanowiących użytki rolne położone w granicach administracyjnych miast.

Tab. 10.2.2. Uzgodnienia dokumentów .

Powierzchnia gmin pokryta planami (w %)	2009		2011	
	Liczba gmin	Udział %	Liczba gmin	Udział %
Brak planu	14	6,17	10	4,41
0,01 – 0,09	69	30,40	59	25,99
1,0 – 4,9	65	28,63	67	29,52
5,0 – 24,9	36	15,86	43	18,94
25,0 – 49,9	12	5,29	19	8,37
50,0 – 94,9	8	3,52	5	2,20
95,0 – 100,0	23	10,13	24	10,57

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Od września 2010 r. do końca 2012 r. Zarząd Województwa Wielkopolskiego zajął stanowisko w sprawie 2448 projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań

i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z czego około 50% stanowiły odpowiedzi na zawiadomienia o przystąpieniu do sporządzenia tych dokumentów, a drugą połowę postanowienia dotyczące uzgodnienia).

10.3. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzje o warunkach zabudowy są instrumentami ustalania lokalizacji inwestycji na terenach nieobjętych obowiązującymi planami miejscowymi, wprowadzonymi w życie w związku z utratą ważności wszystkich planów miejscowych uchwalonych przed dniem 1 stycznia 1995 r.

W analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby wydanych pozytywnych decyzji o warunkach zabudowy z 23 410 w 2009 r. do 23 979 w 2011 r. Zdecydowaną większość stanowiły decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Zauważalny jest spadek liczby decyzji dla realizacji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej. W skali województwa zmniejszyła się także liczba decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego – z 3 514 w 2009 r. do poziomu 3 095 w 2011 r. Zmiany te mogą świadczyć o kryzysie na rynku nieruchomości oraz zastoju w podejmowaniu nowych inwestycji publicznych.

Tab. 10.3.1. Wydane pozytywne decyzje lokalizacyjne na terenie województwa wielkopolskiego w latach 2009-2011.

Rodzaj decyzji	2009	2010	2011
decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	3 514	3 492	3 095
decyzje o ustaleniu warunków zabudowy ogółem	23 410	23 714	23 979
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	418	350	364
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	14 676	15 082	14 847
decyzje dotyczące zabudowy usługowej	2 589	2 642	2 437
decyzje dotyczące zabudowy innej	5 727	5 640	6 331

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W latach 2011-2012 Zarząd Województwa zajął stanowisko w 876 sprawach dotyczących uzgodnienia projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, w tym w większości decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Obok decyzji lokalizacyjnych wydawanych na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w systemie prawa polskiego wprowadzono także szczególne zasady przygotowania i realizacji najważniejszych inwestycji celu publicznego w trybie specjalnym. Dotychczas w obiegu prawnym funkcjonowało 5 aktów prawnych, określanych mianem „specustaw”. Po uchwaleniu Planu województwa przyjęto jeszcze Ustawę z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych. Trwają także prace nad przygotowaniem nowych regulacji dotyczących lokalizacji kolejnych inwestycji infrastrukturalnych. Ogółem w latach 2011-2012 Zarząd Województwa uzgodnił lub zaopiniował 242 projekty decyzji wydawanych w trybie specjalnym, z czego większość dotyczyła dróg publicznych i inwestycji związanych z EURO 2012.

Szczególny tryb ustalania lokalizacji i realizacji inwestycji celu publicznego nie wpływa jednak w sposób zasadniczy na czas ich projektowania i przygotowania, natomiast przyspiesza procedury uzyskania prawa władania nieruchomościami niezbędnymi do ich realizacji.

10.4. Zmiany w użytkowaniu gruntów

Procesy i zjawiska zaobserwowane w omawianym okresie w planowaniu miejscowym na terenie województwa nie znajdują pełnego odzwierciedlenia w dynamice zmian struktury użytkowania gruntów.

Tab. 10.4.1. Struktura użytkowania gruntów w województwie wielkopolskim w latach 2009-2011.

Sposób użytkowania	2009		2010		2011	
	w ha	udział %	w ha	udział %	w ha	udział %
Grunty zabudowane i zurbanizowane	150 187	5	150 935	5,1	151 653	5,1
Użytki rolne	1 943 293	65,3	1 939 656	65,2	1 937 764	65,1
Grunty leśne oraz zadrzewienia i zakrzewienia	789 093	26,5	791 830	26,6	793 169	26,7
Grunty pod wodami	42 586	1,4	42 932	1,4	42 926	1,4
Nie użytki	36 640	1,2	35 416	1,2	36 333	1,2
Tereny różne	11 820	0,4	11 928	0,4	11 973	0,4

Źródło: Departament Geodezji UMWW.

Utrwalone zostały wcześniej zaobserwowane tendencje zmniejszania powierzchni użytków rolnych na rzecz powierzchni terenów zabudowanych i zurbanizowanych, gruntów leśnych i zadrzewionych, a także gruntów pod wodami. Przeobrażenia te nie obrazują jednak skali i dynamiki zmian dokonywanych w sferze planistycznej. Wynika to z faktu, że zmiany w ewidencji gruntów są ujawniane po oddaniu do użytku inwestycji budowlanej, a nie po uchwaleniu planu miejscowego. Ponadto wyłączenie z użytkowania rolniczego lub leśnego dotyczy tylko gruntów znajdujących się pod budynkami i objętych niezbędnym zagospodarowaniem terenu. Zmiany w strukturze użytkowania gruntów nie obrazują zatem faktycznej skali obszarowej terenów przewidywanych do wyłączenia z produkcji rolnej i jest to związane z rozłożonym w czasie procesem realizacji planów.

Wnioski:

- Ostatnie lata charakteryzowały się wzrostem dynamiki działań inwestycyjnych realizowanych przez podmioty publiczne i prywatne, przekładające się na poprawę jakości życia mieszkańców regionu oraz poprawę jego atrakcyjności gospodarczej. Wzrosła liczba działań planistycznych skoncentrowanych na wyznaczaniu nowych terenów zabudowy, głównie mieszkaniowej jednorodzinnej i produkcyjno-usługowej.
- W dalszym ciągu obserwuje się niekorzystne zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni. Stale postępująca presja na urbanizację nowych terenów w otoczeniu największych miast regionu, przy jednoczesnym braku planów miejscowych, skutkuje rozwojem rozproszonej zabudowy, w oderwaniu od istniejących struktur osadniczych, nierzadko w kolizji z kierunkami rozwoju przestrzennego określonymi w studiach gminnych.
- Istotnym problemem jest niezrównoważone i często niewłaściwe lokalizowanie nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę, przede wszystkim na obszarach o najwyższych walorach przyrodniczych, objętych formami ochrony przyrody, szczególnie w bezpośrednim otoczeniu zbiorników i cieków wodnych. Niekorzystnym zjawiskiem jest ponadto tworzenie nadmiernie wydłużonych pasm zabudowy przy ponadlokalnych drogach publicznych, powodujące fragmentację i separację ekosystemów oraz tworzenie barier przestrzennych.
- Głównych źródeł tych zjawisk należy upatrywać w wadach polskiego systemu prawnego regulującego sferę planowania i zagospodarowania przestrzennego, powodujące niespójność i autonomię faktycznych działań inwestycyjnych, w oderwaniu od działań o charakterze planistycznym.

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

RAPORT

O STANIE ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO.

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

III

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

III. RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

1. Środowisko przyrodnicze

1.1. Położenie geograficzne

Województwo wielkopolskie położone jest w środkowozachodniej części Polski i graniczy z województwami: pomorskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim, opolskim, dolnośląskim, lubuskim i zachodniopomorskim. Obejmuje obszar 2 982 651 ha i pod względem powierzchni zajmuje drugie miejsce w kraju (po województwie mazowieckim).

Geograficznie Wielkopolska położona jest na obszarze Niżu Środkowoeuropejskiego, w zasięgu dwóch różniących się podprovincji:

- Pojezierza Południowobałtyckiego – młodoglacjalnego obszaru wysoczyzn jeziornych o urozmaiconej rzeźbie z pagórkami, wzgórzami, z rozcięciami dolinowymi i rynnami polodowcowymi wypełnionymi jeziorami,
- Nizin Środkowopolskich – obszaru peryglacjalnych wysoczyzn i bezjeziornych równin, o mniej zróżnicowanej rzeźbie.

W obrębie obu ww. podprovincji w granicach województwa występuje sześć makroregionów – ułożonych pasmowo, wypukłych i wklęsłych, wielkich form geomorfologicznych, do których należą (od północy):

- Pojezierze Południowopomorskie,
- Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka,
- Pojezierze Wielkopolskie,
- Pradolina Warciańsko-Odrzańska,
- Pojezierze Leszczyńskie,
- Nizina Południowowielkopolska.

Cechą Wielkopolski jest jej równinność. Najwyższym punktem na terenie województwa jest Kobyła Góra (284 m n.p.m.) – kulminacja Wzgórz Ostrzeszowskich, a najniższy punkt leży na dnie Jeziora Śremskiego (kryptodepresja 6 m p.p.m.) na Pojezierzu Międzychodzko-Sierakowskim. Wielkopolska nie stanowi wyodrębniającej się geograficznie jednostki. Wielkie formy geomorfologiczne pasmowo przecinające województwo przechodzą dalej, na obszar województw sąsiednich. Konsekwencją takiego stanu są zbliżone warunki przyrodnicze w wielu miejscach po obu stronach granicy województwa.

1.2. System obszarów chronionych

Województwo wielkopolskie jest regionem zróżnicowanym pod względem walorów przyrodniczych. Osnowę systemu przyrodniczego województwa tworzą: układ hydrograficzny dorzecza rzeki Odry – fragment zlewni Warty z Notecią, Widawą, Baryczą, Stobrawą, Krzyckiego Rowu i Obrzycy oraz układ orograficzny (rzeźba terenu), w którym najważniejszą rolę odgrywają strefy wododziałowe oraz elewacje wysoczyznowe. Dolina rzeki Warty jest korytarzem ekologicznym o randze krajowej i stanowi główną oś układu przyrodniczego Wielkopolski.

Formy ochrony przyrody powołane na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) na terenie województwa wielkopolskiego obejmują w całości lub części: 2 parki narodowe, 98 rezerwatów przyrody, 13 parków krajobrazowych, 36 obszarów chronionego krajobrazu, 79 obszarów Natura 2000, 3809 pomników przyrody, 1 stanowisko dokumentacyjne, użytki ekologiczne o łącznej powierzchni ponad 2000 ha, 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Wielkopolska zajmuje ósme miejsce w kraju pod względem udziału obszarów chronionych w ogólnej powierzchni województwa (z wyłączeniem obszarów Natura 2000). Obszary te zajmują 31,8% powierzchni województwa, przy średniej dla całego kraju 32,5%.

Rozmieszczenie obszarowych form ochrony przyrody (bez obszarów Natura 2000) w układzie przestrzennym województwa jest znacznie zróżnicowane. W 44 gminach nie występują obszary prawnie chronione, w 11 gminach powierzchnia tych terenów wynosi od 0,1% do 1,0% powierzchni gminy, natomiast w 21 gminach obszary te wynoszą ponad 90% ogólnej ich powierzchni (z czego 12 gmin w całości objętych jest ochroną prawną).

Obszary Natura 2000 stanowią jedną z form ochrony przyrody wprowadzoną w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Swym zasięgiem obejmują obszary ochrony cennych gatunków i siedlisk ważnych i zagrożonych w skali Europy. Tworzone są niezależnie od „krajowych” form ochrony przyrody. Obecnie w Wielkopolsce istnieje 19 wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 powołanych Rozporządzeniem Ministerstwa Środowiska z 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. z 2011 Nr 25, poz. 133 z późn. zm.). Komisja Europejska zatwierdziła decyzją wyznaczenie specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 – 58 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty. Obszary te znalazły się w czwartym, zaktualizowanym wykazie terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny i zamieszczone w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej (Dz. U. L 33/146 z 2011 r.). Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty są to projektowane specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000 zatwierdzone przez Komisję Europejską w drodze decyzji, jednak wobec których nie został jeszcze wyznaczony akt prawa krajowego.

Zgodnie z najnowszymi informacjami nie zakończył się jeszcze proces ustanawiania obszarów Natura 2000. W 2012 r. na obszarze województwa zatwierdzono 2 proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty. Jeden dotyczy zmiany granic obecnie istniejącego obszaru, drugi stanowi zupełnie nowy obszar.

Jedynie w Wielkopolsce stanowisko dokumentacyjne „Profil Soli Różowej” usytuowane jest w podziemnych wyrobiskach Kopalni Soli Kłodawa w gminie Kłodawa. Stanowisko to o powierzchni 266 m² stanowi fragment formacji geologicznej położonej na poziomie 600 m pod ziemią.

Aktualnie planami ochrony objęto 44 rezerваты przyrody oraz 2 parki krajobrazowe: Puszcza Zielonka i Promno. Przygotowano też 7 projektów planów ochrony dla: Lednickiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego im. gen. Dezyderego Chłapowskiego, Nadgoplańskiego Parku Krajobrazowego, Powidzkiego Parku Krajobrazowego, Przemęckiego Parku Krajobrazowego, Pszczewskiego Parku Krajobrazowego i Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. Wydano również nowe rozporządzenie dotyczące powołania Lednickiego Parku Krajobrazowego (Uchwała Nr XXVI/457/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 24 września 2012 r. w sprawie utworzenia Lednickiego Parku Krajobrazowego).

W województwie wielkopolskim ustanowiono jeden plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLH300003 Dąbrowy Obrzyckie, nie ustanowiono natomiast żadnego planu ochrony dla tego rodzaju formy ochrony przyrody. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Poznaniu uczestniczy w projekcie pn. „Opracowanie projektów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”. W ramach projektu RDOŚ w Poznaniu planuje w latach 2010-2013 opracowanie 21 projektów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 w Wielkopolsce, obejmujących łącznie powierzchnię 334 161,6 ha, tj. ok. 11,2% obszaru województwa. Opracowano już projekty planów zadań ochronnych dla czterech obszarów Natura 2000 mających znaczenie dla Wspólnoty: PLH300001 Biedrusko, PLH300003 Dąbrowy Krotoszyńskie, PLH300012 Rogalińska Dolina Warty oraz PLH300007 Ostoja Zgierzyniecka. Sporządzono także dokumentacje dla tych planów. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska odebrał dokumentacje do planów ochrony dla 7 obszarów specjalnej ochrony ptaków: PLB300002 Dolina Środkowej Warty, PLB300003 Nadnoteckie Łęgi, PLB300005 Zbiornik Wonieść, PLB300001 Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego, PLB100001 Pradolina Warszawsko-Berlińska, PLB300007 Dąbrowy Krotoszyńskie, PLB200012 Puszcza nad Gwdą. Dla 15 obszarów została w 2012 r. rozpoczęta procedura opracowania projektów planów zadań ochronnych.

FORMY OCHRONY PRZYRODY W WIELKOPOLSCE (W CAŁOŚCI LUB CZĘŚCI)

Formy ochrony przyrody (z wyłączeniem obszarów Natura 2000) obejmują łącznie 948 334,5 ha (2011 r.), tj. 31,8% ogólnej powierzchni województwa (kraj 10 148 670,2 ha tj. 32,5% powierzchni kraju), w tym:

- 2 parki narodowe – łączna pow. 7 961,7 ha, tj. 0,3% pow. województwa (kraj: 23 parki, 314 570,5 ha, tj. 1,0 % pow.);
- 98 rezerwatów przyrody – łączna pow. 4 107,77 ha, tj. 0,1% pow. województwa (kraj: 1 465 rezerwatów, 164 463,4 ha, tj. 0,53% pow.);
- 13 parków krajobrazowych – łączna pow. 176 770,60 ha, tj. 5,9% pow. województwa (kraj: 122 parków, 2 607 728,0 ha, tj. 8,3% pow.);
- 36 obszarów chronionego krajobrazu – łączna pow. 841 544,9 ha, co stanowi 28,2% pow. województwa (kraj: 385 obszary, 7 078 116,6 ha, tj. 22,6% pow.);
- 79 obszarów Natura 2000, w tym:
 - 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), 425 251,7 ha, tj. 14,3% pow. województwa (kraj: 145 obszarów, 5 498 000 ha, tj. 16% pow.),
 - 58 obszarów specjalnej obszary ochrony siedlisk (SOO) – obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty o pow. 228 576,8 ha, tj. 7,7% pow. województwa (kraj: 825 obszarów, 3 778 000 ha, tj. 11% pow.),
 - 2 obszary specjalnej obszary ochrony siedlisk (SOO) – proponowane obszary mające znaczenie dla Wspólnoty o pow. 4405,1 ha tj. 0,1% pow. województwa (kraj: 62 obszary, 161 500,2 ha, tj. 0,5% pow.);
- 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – pow. 2 093,13 ha, tj. 0,1% pow. województwa (kraj: 287 zespoły, 94 926,7 ha, tj. 0,3% pow.);
- 3 809 pomników przyrody (kraj: 36 293 pomników);
- 1 stanowisko dokumentacyjne o pow. 266 m² (kraj: 240 stanowiska, 893,5 ha, tj. 0,003% pow.);
- 145 użytków ekologicznych o pow. 2 468,8 ha, tj. ok. 0,1% pow. województwa (kraj: 6877 użytki, 51 653,1 ha, tj. 0,17% pow.);
- ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Źródło: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu, 2012 r., BDL GUS, 2012 r.

1.3. Lasy

Lasy w województwie wielkopolskim zajmowały w 2011 r. 765 346,7 ha, co stanowiło 25,7% powierzchni województwa, przy średniej krajowej 29,2%. Stawia to Wielkopolskę na dwunastym miejscu w kraju. Rozmieszczenie lasów w województwie nie jest równomierne. Największe obszary leśne pokrywają północną i północno-zachodnią część województwa, gdzie lesistość przekracza 50%. Największym zwartym kompleksem leśnym w województwie jest Puszcza Notecka (ok. 130 tys. ha), z którą sąsiadują duże kompleksy leśne okolic Chodzieży i Bory Krajeńskie rozciągające się na północ od Piły. Południowe krańce województwa pokrywają Dąbrowy Krotoszyńskie, na zachodzie występują lasy okolic Grodziska i Nowego Tomysła. Natomiast we wschodniej części Wielkopolski, w okolicy Konina, pozostał fragment Puszczy Bieniszewskiej, na wschód od Pызdr rozciągają się resztki Puszczy Pызdrskiej, a w trójkącie pomiędzy Kostrzynem, Gniezmem i Wrześnią występuje zwarty kompleks Lasów Czarniejewskich.

Największą lesistością charakteryzują się gminy położone w północno-zachodniej i zachodniej części województwa: Jastrowie, Miedzichowo, Wieleń, Wronki, Drawsko. Ponad połowa gmin, tj. 148 charakteryzuje się wskaźnikiem zalesień poniżej średniej dla województwa. Najmniej powierzchni leśnych występuje w centralnej i wschodniej części województwa, m.in. w gminach: Rozdrażew, Kleczew, Damasławek, Granowo, Kleszczewo, Olszówka.

Średni wiek drzewostanów w Wielkopolsce wynosi 54 lata, a w Polsce 57 lat. Najstarsze, ponad dwustuletnie drzewostany sosnowe, spotyka się w Wielkopolskim Parku Narodowym w okolicach Puszczykowa. Gatunkiem dominującym w lasach Wielkopolski jest sosna zwyczajna, której przeciętny udział w drzewostanach wynosi ok. 80%, a w Puszczy Noteckiej stanowi aż 95% drzewostanu.

Na terenie województwa znajdują się dwa Leśne Kompleksy Promocyjne „Lasy Rychtaleskie” i „Puszcza Notecka”, które służą wdrażaniu proekologicznej polityki leśnej państwa.

W województwie wielkopolskim gospodarka leśna na terenie lasów państwowych prowadzona jest w nadleśnictwach wchodzących głównie w skład Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) w Poznaniu i Pile. Niewielkie powierzchnie lasów znajdują się również w zasięgu działania Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych w: Szczecinie, Szczecinku, Zielonej Górze i Toruniu.

W strukturze własnościowej przeważają lasy Skarbu Państwa stanowiące 86,3% ogólnej powierzchni lasów. Pozostała część to głównie lasy prywatne.

LEŚNICTWO

Powierzchnia ogólna lasów:

- w województwie – 765 346,7 ha, tj. 25,7% ogólnej powierzchni województwa,
- w kraju 9 143 313,9 ha, tj. 29,2%;

Wskaźnik lesistości w gminach:

- największy: Jastrowie 71,0%, Miedzichowo 69,7%, Wieleń 66,1%, Wronki 62,5% i Drawsko 61,6%,
- najmniejszy: Rozdrażew 0,4%, Kleczew 1,2%, Damasławek 1,7%, Granowo 1,9% i Kleszczewo 2,2%;

Powierzchnia leśna na mieszkańca w 2010 r.

- w województwie – 0,221 ha/osobę,
- w kraju – 0,239 ha/osobę.

Wiek drzewostanu w 2010 r.

wiek	województwo	kraj
1-40 lat	29,1%	27,8%
41-80 lat	45,9%	45,4%
Powyżej 80 lat	23,3%	20,9%

Struktura powierzchni lasów wg typów siedliskowych lasu w 2010 r.

rodzaj	województwo	kraj
Bory	66,0%	52,1%
Lasy	34,0%	47,9%

Lasy ochronne:

- w województwie – 314 270 ha, tj. 41,1% lasów ogółem,
- w kraju – 3 447 156 ha, tj. 37,8% lasów ogółem;

Liczba pożarów lasów:

- w województwie – 941,
- w kraju – 9 220;

Powierzchnia objęta pożarami lasów:

- w województwie – 135,59 ha,
- w kraju – 2 850,44 ha;

Zasobność na 1 ha powierzchni zalesionej

- w województwie – 242 m³ grubizny brutto,
- w kraju – 257 m³ grubizny brutto.

Źródło: BDL GUS 2011, Leśnictwo 2011, GUS Warszawa.

1.4. Gleby

Gleby województwa wielkopolskiego charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem jakości i zasobności. Warunki glebowe zmieniają się od dobrych na wysoczyznach morenowych zbudowanych z glin piaszczystych (część środkowa i południowa województwa) do niekorzystnych na sandrach, w strefach krawędziowych i w dolinach zbudowanych z utworów piaszczystych (część zachodnia, północno-zachodnia, wschodnia i południowa województwa).

W województwie dominują gleby słabej i średniej jakości. Udział użytków rolnych niskourodzajnych klas V, VI jest wysoki i wynosi ponad 40%.

Najlepsze gleby tworzą zwarty kompleks w południowej części województwa, rozciągający się pomiędzy Leszmem na zachodzie i gminą Ceków Kolonia na wschodzie, w części powiatów: gostyńskiego, krotoszyńskiego, leszczyńskiego i rawickiego. Znaczne, jednak bardziej rozczłonkowane, kompleksy gleb wysokiej jakości znajdują się w części środkowej województwa, po zachodniej i wschodniej stronie Poznania, tj. na terenie powiatów: szamotulskiego, grodzkiego, nowotomyskiego i kościańskiego oraz gnieźnieńskiego, poznańskiego, średzkiego i wrzesińskiego.

Większość gruntów ornych województwa, zajmująca 78% ogólnej powierzchni, zaliczona została do kompleksów żytnich przydatności rolniczej (4-7). Mały udział (15%) stanowią grunty orne najwyższej jakości zaliczone do kompleksów pszennych (1-3). Pozostałe 7% gruntów ornych zaliczono do kompleksów zbożowo-pastewnych (8-9).

W województwie wielkopolskim w 2009 r. przeważały gleby o odczynie kwaśnym (gleby kwaśne, gleby bardzo kwaśne, gleby lekko kwaśne) stanowiące 74% wszystkich gleb użytkowanych rolniczo, natomiast 26% gleb wykazywało odczyn obojętny i zasadowy. Ponadto 17% gleb użytkowanych rolniczo w województwie wielkopolskim wymaga wapnowania, jako koniecznego zabiegu agrotechnicznego.

Badania przeprowadzone w ramach opracowania *Monitoring chemizmu gleb ornych Polski w latach 2010-2012* przez IUNG w Puławach oraz Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w Warszawie wykazują, że grunty orne Wielkopolski należą do niezanieczyszczonych. Dotyczy to zarówno zawartości wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA), które są jedną z grup trwałych zanieczyszczeń organicznych, oraz zawartości pierwiastków śladowych takich jak: cynk, kadm, miedź, nikiel, ołów, bar, chrom czy kobalt. Na obszarze województwa wyznaczono 17 punktów kontrolnych i żaden z nich nie został zakwalifikowany do innego stopnia zanieczyszczeń niż 0 (zawartość naturalna) oraz I (zawartość lekko podwyższona), w obrębie których gleby traktowane są jako niezanieczyszczone, mogące być wykorzystywane do produkcji rolniczej bez żadnych ograniczeń.

GLEBY

Udział klas bonitacyjnych w użytkach rolnych w 2000 r. (najnowsze dostępne dane dla obszaru województwa)

Klasy bonitacyjne	województwo	kraj
I	0%	0%
II	1%	3%
III	21%	23%
IV	36%	40%
V	25%	22%
VI	16%	11%
w tym VIz	1%	1%

Źródło: Ochrona Środowiska 2007, GUS Warszawa

Gleby o kwaśnym odczynie pH:

- w województwie - 74%,
- w kraju - 77%;

Konieczność wapnowania gleb:

- w województwie - 17%,
- w kraju - 24%;

Grunty rolne wyłączone z produkcji rolniczej:

- w województwie - 559 ha,
- w kraju - 2 935 ha.

Źródło: Ochrona Środowiska 2011, GUS Warszawa

1.5. Wody powierzchniowe

Prawie całe województwo wielkopolskie należy do dorzecza Odry, tylko jego niewielki fragment, wysunięty najbardziej na wschód, znajduje się w obrębie dorzecza Wisły. Ośią układu hydrograficznego, jak i całego systemu przyrodniczego Wielkopolski, jest rzeka Warta, której zlewnia pokrywa 88% obszaru województwa. Najważniejszymi dopływami Warty są Noteć i Prosna. Sieć rzeczna jest dobrze rozwinięta i równomiernie rozmieszczona na całym obszarze województwa.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się zróżnicowanym rozmieszczeniem jezior. Najwięcej położonych jest w północnej części województwa, natomiast na południu regionu jeziora występują sporadycznie. W sumie w regionie znajduje się blisko 800 jezior, z czego ok. 58% to jeziora małe o powierzchni poniżej 10 ha. Tylko ok. 8% jezior posiada powierzchnię powyżej 100 ha. Największe z nich to jezioro Powidzkie – 1036 ha, Zbąszyńskie – 743 ha i Niedziegiewiel – 551 ha.

W związku z niskimi zasobami wód powierzchniowych w województwie wielkopolskim pojawiają się problemy z gospodarowaniem wodą. Sytuację utrudnia dodatkowo fakt, iż jakość wód nadal nie jest zadowalająca, co w pewien sposób ogranicza możliwość ich wykorzystania. W ramach *Systemu monitoringu wód powierzchniowych i ich oceny*, zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną, klasyfikacja jakości wód prowadzona jest w odniesieniu do jednostek zwanych jednolitymi częściami wód powierzchniowych (JCWP). Informacje o stanie jednolitych części wód rzek oraz o stanie wód jezior i sztucznych zbiorników wodnych pozyskiwane są w ramach monitoringu jakości wód, będącego podsystemem Państwowego Monitoringu Środowiska. W 2011 r. na terenie województwa wielkopolskiego program badań obejmował monitoring diagnostyczny, operacyjny i obszarów chronionych.

Zgodnie z *Raportem o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2011* (WIOŚ Poznań 2012) na terenie województwa wielkopolskiego w 2011 r. ocenę stanu/potencjału ekologicznego wykonano dla 73 jednolitych części wód płynących, przy czym dla naturalnych JCWP określono stan ekologiczny, a dla sztucznych lub silnie zmienionych JCWP – potencjał ekologiczny. Dla 21 JCWP określono dobry stan ekologiczny/maksymalny lub dobry potencjał ekologiczny. Zdecydowana większość, tj. 40 JCWP charakteryzowało się umiarkowanym stanem/potencjałem ekologicznym. Pozostałe 12 JCWP uzyskało słaby stan/potencjał ekologiczny. Wśród badanych JCWP żadna nie wykazała bardzo dobrego stanu ekologicznego, ani złego stanu/potencjału ekologicznego.

Ocena stanu/potencjału ekologicznego poddana została weryfikacji ze względu na spełnienie wymagań dla obszarów chronionych. Dla 5 JCWP ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych obniżyła ocenę stanu/potencjału ekologicznego z dobrego do umiarkowanego.

Ocena stanu chemicznego jednolitych części wód płynących, przeprowadzona na podstawie analizy wyników badań chemicznych wskaźników jakości wód, wykonana została w 2011 r. dla 24 JCWP. Dla 23 JCWP wyznaczono stan chemiczny poniżej dobrego, jedynie w JCWP Kiełbaska od Strugi Janiszewskiej do ujścia stwierdzono dobry stan chemiczny.

Stan wód jest wypadkową stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. W 2011 r. stan wód oceniono dla 66 JCWP – dla wszystkich jako zły ze względu na umiarkowany lub słaby stan/potencjał ekologiczny i/lub stan chemiczny poniżej dobrego.

Ocenę stanu jednolitych części wód jeziornych badanych w 2011 r. wykonuje Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) w Warszawie. Wstępna ocena przygotowana przez WIOŚ w Poznaniu dotyczy stanu ekologicznego 32 jednolitych części wód jeziornych. Wśród badanych jezior tylko jez. Budziszławskie charakteryzowało się bardzo dobrym stanem ekologicznym. Dobry stan ekologiczny stwierdzono dla 5 jezior (Dominickie, Krąpsko Długie, Mąkolono, Niedziegiewiel i Śremskie). Umiarkowany stan ekologiczny stwierdzono dla 6 jezior, dla 12 – słaby, a dla 8 – zły.

Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych nie wpłynęła na ostateczną ocenę stanu ekologicznego. Dla 10 jednolitych części wód jeziornych dokonano oceny stanu chemicznego. We wszystkich

przypadkach stwierdzono stan chemiczny poniżej dobrego. Stan wód określony został dla 30 jednolitych części wód jeziornych – dla wszystkich jako zły.

Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW) we Wrocławiu, na zlecenie GIOŚ, dokonał oceny potencjału ekologicznego dwóch zbiorników zaporowych w Wielkopolsce, które badane były w 2009 r. Dla Zbiornika Kowalskie określono słaby potencjał ekologiczny, a dla Zbiornika Słupca – umiarkowany. W obydwu zbiornikach stwierdzono również eutrofizację wód.

1.6. Jakość wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych

Wody wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych i obszary szczególnie narażone (OSN), z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć, po raz pierwszy wyznaczone zostały w województwie wielkopolskim w grudniu 2003 r. Po kolejnej weryfikacji, w 2012 r. na terenie województwa wielkopolskiego określonych zostało 13 obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć. Łączna powierzchnia OSN w granicach województwa wielkopolskiego wynosi 5 237 km², co stanowi 17,56% jego powierzchni ogólnej.

Dla obszarów szczególnie narażonych opracowywane są programy działań mające na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych. Programy działań wprowadzają szereg środków zaradczych do obowiązkowego stosowania przez rolników. Dla oceny skuteczności tych programów, w zakresie jakości wód, prowadzony jest monitoring wód powierzchniowych i podziemnych.

W roku 2010 badania wód powierzchniowych prowadzono w 23 punktach pomiarowych na rzekach i 7 punktach pomiarowych zlokalizowanych na jeziorach. Badania wykazały zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego w 7 punktach pomiarowych. Wody zagrożone zanieczyszczeniem azotanami pochodzenia rolniczego odnotowano w 2 punktach pomiarowych. Pozostałe badane wody w punktach pomiarowych określono jako niewrażliwe na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych.

Ze względu na przenikanie związków azotu do ujmowanych wód podziemnych, w ramach monitoringu prowadzone są również badania jakości tych wód. W 2011 r., według danych *Raportu o stanie środowiska w Wielkopolsce w roku 2011* (WIOŚ Poznań, 2012), badania objęły 21 punktów pomiarowych i wykazały stężenia azotanów powyżej 50 mg NO₃/l w zlewni Rowu Polskiego (w punkcie pomiarowym w Bukownicy) i powyżej 50 mg NO₃/l z tendencją wzrostową w zlewni Ciemnej, w punkcie pomiarowym w Kucharkach. W zlewni Rowu Racockiego, w punkcie pomiarowym w miejscowości Mórka, stężenia azotanów wynosiły powyżej 100 mg NO₃/l. W pozostałych punktach pomiarowych dla 8 nie stwierdzono zagrożenia zanieczyszczeniem (tj. wód, w których zawartość azotanów wynosi od 40 do 50 mg NO₃/dm³ i wykazuje tendencję wzrostową) ani zanieczyszczenia wód azotanami (tj. wód, w których zawartość azotanów wynosi powyżej 50 mg NO₃/dm³), w 10 stwierdzono występowanie podwyższonego poziomu amoniaku.

1.7. Wody podziemne

W województwie wielkopolskim wody podziemne występują w utworach czwartorzędu, trzeciorzędu, kredy i jury. Część wód podziemnych, ze względu na wysoką zasobność i walory użytkowe, uznana została za tzw. główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP), których na terenie województwa wydzielono 24. W utworach czwartorzędowych Wielkopolski wydzielono 19 GZWP, w piętrze trzeciorzędowym wyznaczono 3 GZWP, w utworach kredy i w utworach jury – po 1. Najbardziej zasobne w wodę są: Pradolina Toruńsko-Eberswaldzka, Pradolina Warszawsko-Berlińska oraz Dolina Kopalna Wielkopolska.

Określona objętość wód podziemnych, występującą w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych, to jednolita część wód podziemnych (JCWPd). Na terenie województwa wielkopolskiego w regionie wodnym Warty wyznaczono 14 JCWPd (nr 27, 28, 36, 42, 43, 61, 62, 63, 64, 72, 73, 77, 78, 79), a w regionie wodnym Środkowej Odry – 4 JCWPd (nr 71, 74, 76, 93). Trzy JCWPd (nr 62, 73, 74) oceniono jako zagrożone nieosiągnięciem dobrego stanu.

Badania chemizmu wód podziemnych prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w oparciu o sieć punktów pomiarowych spełniających kryteria zgodne z wymaganiami Ramowej Dyrektywy Wodnej (Dyrektywa 2000/60/WE – Dz. U. L. 327/1 z 2000 r.). W 2010 r. przeprowadzone zostały badania w ramach monitoringu diagnostycznego, które objęły wszystkie jednolite części wód podziemnych. Natomiast w roku 2011 monitoringiem operacyjnym objęto jednolite części wód podziemnych uznane za zagrożone nieosiągnięciem dobrego stanu i o stanie słabym.

W 2010 r. badania przeprowadzone zostały w 49 diagnostycznych punktach pomiarowych w ramach sieci monitoringu wód podziemnych, w tym 33 punkty ujmowały wody węgłbne, a 16 punktów wody gruntowe. Wód o bardzo dobrej jakości (klasa I) nie oznaczono. Na 5 stanowiskach stwierdzono dobrą jakość wód (klasa II), a na 28 – zadowalającą (klasa III). W 12 otworach badania wykazały niezadowalającą jakość wód (klasa IV), a w 4 – złą (klasa V).

W 2011 r. badania przeprowadzone zostały w 73 operacyjnych punktach pomiarowych w ramach sieci monitoringu wód podziemnych. Wód o bardzo dobrej jakości (klasa I), podobnie jak rok wcześniej, nie oznaczono. W 4 otworach badania wykazały dobrą jakość wód (klasa II). Wody zadowalającej jakości (klasa III) występowały na 46 stanowiskach, na 17 stanowiskach stwierdzono niezadowalającą jakość wód (klasa IV), a na 6 stanowiskach – złą (klasa V).

Klasy jakości wód podziemnych I, II, III oznaczają dobry stan chemiczny, a klasy jakości wód podziemnych IV i V oznaczają słaby stan chemiczny.

Kompleksowa ocena stanu (chemicznego i ilościowego) jednolitych części wód podziemnych polega na przeprowadzeniu szeregu tzw. „testów klasyfikacyjnych”. Do jej sporządzenia wykorzystuje się badania stanu chemicznego JCWPd, dane o zasobach dostępnych i poborze wody oraz wyniki badań położenia zwierciadła wód podziemnych w JCWPd z punktów pomiarowych sieci obserwacyjno-badawczej wód podziemnych, zebrane przez Państwową Służbę Hydrogeologiczną.

Według danych z 2010 r. stan chemiczny i ilościowy JCWPd nr 43 oceniono jako słaby z uwagi na wynik testu 5 – ingresja (ascenzja) wód słonych lub innych (zdegradowanych).

Stan ilościowy JCWPd o numerach 64 i 78 oceniony został jako słaby z uwagi na wynik testu 6 – ogólna ocena stanu ilościowego – bilans wodny. Pozostałe JCWPd występujące na terenie województwa wielkopolskiego charakteryzowały się dobrym stanem chemicznym i ilościowym.

Ujęcia wody powierzchniowej oraz podziemnej przeznaczonej do spożycia posiadają strefy ochronne ustanowione od 1 stycznia 2002 r., w których obowiązują zakazy i nakazy mające na celu zachowanie dobrej jakości wody. Zgodnie z art. 21 Ustawy o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159) strefy ochronne ujęć wody ustanowione przed dniem 1 stycznia 2002 r. wygasły z dniem 31 grudnia 2012 r.

1.8. Zasoby wód powierzchniowych

Mimo dobrze rozwiniętej sieci rzecznej Wielkopolska dysponuje niewielkimi zasobami wód powierzchniowych. Wpływają na to uwarunkowania klimatyczne oraz ograniczone hydrogeologiczne możliwości retencyjne. Potencjał wodny całego regionu Warty należy do najniższych ze wszystkich dużych rzek w Polsce i charakteryzuje się dużą zmiennością obszarową i czasową. Niskie wartości opadów w dorzeczu środkowej Warty wynikają z położenia obszaru w tzw. cieniu opadowym Pojezierza Zachodniopomorskiego i Pojezierza Lubuskiego. Największe zasilanie opadowe występuje w północnej Wielkopolsce, w zlewniach Gwdy i Drawy, najmniejsze w zlewni Kanału Mosińskiego.

Pobór wód do celów komunalnych na terenie województwa odbywa się przede wszystkim z wód podziemnych. Wyjątek stanowią dwa ujęcia komunalne: Poznań – Dębina i Krajkowo na rzece Warcie, które pobierają wodę powierzchniową. W wielu rejonach zasoby wód podziemnych są zagrożone deficytem, który jest spowodowany dużym poborem w stosunku do zasobów odnawialnych.

Istniejące obiekty do retencjonowania wód w województwie według stanu ewidencyjnego Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych (WZMiUW) w Poznaniu na dzień 1 stycznia 2012 r. to: 32 zbiorniki wodne o łącznej powierzchni ponad 4 660 ha i pojemności użytkowej 59,9 mln m³, 1 878 szt. budowli piętrzących na ciekach podstawowych oraz 2 953 szt. na ciekach melioracji szczegółowej. Ewidencja WZMiUW z 1 stycznia 2012 r. obejmuje również 7 071,9 km rzek i kanałów, 774,4 km wałów przeciwpowodziowych, 446 przepustów wałowych, 50 pompowni przeciwpowodziowych, 432 jeziora, w tym 18 posiadających ujęcia do nawodnień oraz 32 162 km melioracji szczegółowych.

Podstawowym uzupełnieniem zasobów wód jest retencja wody zarówno naturalna (m.in.: oczka wodne, starorzecza, mokradła, torfowiska oraz lasy), jak i retencja sztuczna prowadzona w ramach programu *Mała retencja wodna na terenie województwa wielkopolskiego. Aktualizacja. W zlewniach rzek Wielkopolski* zrealizowano 32 zbiorniki małej retencji wodnej (piętrzone jeziora i zbiorniki dolinowe), o łącznej powierzchni 4 660,3 ha. Są one administrowane przez Wielkopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu oraz Rejonowe Oddziały w Koninie, Lesznie, Ostrowie Wielkopolskim i Pile. Istotne znaczenie dla potrzeb magazynowania wody ma także Zbiornik Jezioro o powierzchni 42,3 km², położony na pograniczu województwa wielkopolskiego i łódzkiego. Priorytetową inwestycją dla Wielkopolski w zakresie retencji sztucznej jest realizacja zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” na Prośnie, którego budowa jest na etapie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla realizacji tego przedsięwzięcia oraz wykupów gruntów pod planowany zbiornik.

ZASOBY WODNE

Pojemność obiektów małej retencji wodnej w 2010 r.

- w województwie - 180 125 dam³,
- w kraju - 732 401 dam³.

Źródło: Ochrona Środowiska 2011, GUS Warszawa.

1.9. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się średnim w skali kraju zagrożeniem powodziowym, wynikającym z sezonowego wysokiego stanu wody niektórych rzek.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego (MZP), map ryzyka powodziowego (MRP) oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Sporządzanie tych dokumentów poprzedzone było przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (zakończony w grudniu 2011 r.), w której określone zostały obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, a także wskazano rzeki do wykonania MZP i MRP w I i II cyklu planistycznym.

Wyznaczone dotychczas w opracowanych przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Poznaniu studiach ochrony przeciwpowodziowej granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia wód p=1% (raz na 100 lat) stanowią w myśl ustawy Prawo wodne obszary szczególnego zagrożenia powodziowego. Na terenie województwa wielkopolskiego obszary te zostały wyznaczone dla Warty, Prosnicy, Noteci i Gwdy. Szacuje się, że w województwie obejmują one obszar 625,1 km², co stanowi 2,1% powierzchni województwa.

Na podstawie *Planów operacyjnych ochrony przed powodzią (operatów przeciwpowodziowych)*, które opracowano w latach dziewięćdziesiątych dla byłych województw, wyznaczane były obszary zalewowe. Obejmują one 581,5 km², co stanowi 1,9% powierzchni województwa. Są to obszary położone w zlewniach: Baryczy (m.in. Polska Woda, Młyńska Woda), Warty (m.in. Lutynia, Kanał Mosiński, Kościański Kanał Obry w zlewni Kanału Mosińskiego, Ołobok w zlewni rzeki Prosnicy) i Obrzycy (Południowy Kanał Obry).

System ochrony przeciwpowodziowej w województwie wielkopolskim tworzy m.in. 765,4 km wałów przeciwpowodziowych, około 2 tys. budowli hydrotechnicznych, zbiorniki wodne, poldery przepływowe i kanały ulgi. Liczba, długość oraz stan techniczny obwałowań i kanałów ulgi jest niewystarczający.

Istotne znaczenie dla bezpieczeństwa przeciwpowodziowego ma Zbiornik Jeziorsko, położony w środkowym biegu Warty.

Nadal trwa natomiast wykup gruntów pod planowany zbiornik na Prośnie w okolicach Wielowisi Klasztornej oraz przygotowanie do rozpoczęcia budowy polderu Golina na terenach zalewowych w Dolinie Konińsko-Pyzderskiej. Inwestycje te są priorytetowymi przedsięwzięciami z punktu widzenia aktualizowanego *Programu dla Odry – 2006* i stanowią ważny element w systemie przeciwpowodziowym zlewni Warty, mający bezpośredni wpływ na propagację wezbrań.

1.10. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

Wielkopolska jest regionem zasobnym w złoża różnorodnych kopalin. Według *Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2011 r.* (PIG-PIB 2012) na terenie województwa wielkopolskiego występuje 1 284 udokumentowane złoża kopalin, w tym 100 złóż surowców energetycznych, 4 złoża surowców chemicznych i 1 180 najbardziej rozpowszechnionych złóż surowców skalnych.

Kopalinami o znaczeniu ponadlokalnym są surowce energetyczne – gaz ziemny (42% bilansowych zasobów krajowych i 62% zasobów Niżu Polskiego) i ropa naftowa (28% bilansowych zasobów krajowych) występujące w zachodniej i południowo-zachodniej części województwa, węgiel brunatny (32% bilansowych zasobów krajowych) oraz surowce chemiczne – sól kamienna (14% zasobów krajowych) i potasowo-magnezowa (11% zasobów krajowych) występująca w Kłodawie.

W 2012 r. na obszarze Wielkopolski wydobywanie gazu prowadzone było w 8 kopalniach gazu ziemnego (KGZ): KGZ Tarchały, Radlin, Kaleje, Paproć, Kościan – Brońsko, Młodasko, Bogdaj – Uciechów – Czeszów, Wielichowo, a wydobywanie ropy naftowej i gazu w 1 kopalni (KRNiGZ Buk).

Niewielkie złoża ropy naftowej występują w złożu Buk (pow. poznański), Michorzewo oraz Jastrzębsko (pow. nowotomyski). Jednymi z największych obecnie udokumentowanych złóż ropy naftowej na Niżu Polskim są złoża Lubiatów i Grotów w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim i międzychodzkiem, których tylko małe fragmenty zalegają na terenie województwa wielkopolskiego.

Znacznie bogatsze, w porównaniu ze złożami ropy naftowej, są wielkopolskie złoża gazu ziemnego. Na terenie województwa występują 64 udokumentowane złoża tej kopaliny, a największe z nich to: Brońsko (pow. kościański i grodziski.), Kościan S (pow. kościański), Bogdaj-Uciechów (pow. ostrowski), Radlin (pow. jarociński i średzki), Paproć (pow. nowotomyski), Zbąszyń (pow. wolsztyński). Gaz ziemny towarzyszy również ropie naftowej w złożu Lubiatów oraz występującym fragmentarycznie na terenie województwa wielkopolskiego złożach Międzychód i Grotów. Zasoby wydobywane bilansowe gazu (część geologicznych zasobów bilansowych dla ropy naftowej i gazu ziemnego, przewidywanych do ewentualnego wydobywania przy zastosowaniu aktualnej techniki wydobywczej) na obszarze całego Niżu wynoszą 97 683,06 mln m³, na terenie województwa wielkopolskiego ok. 61 mln m³, co stanowi 62% zasobów Niżu.

Położenie Wielkopolski w obrębie basenu roponośnego, uzasadnia dalsze prace poszukiwawcze ropy naftowej i gazu ziemnego, które prowadzone są w południowej, południowo-zachodniej i centralnej części województwa.

Na obszarze województwa węgiel brunatny występuje w 31 udokumentowanych złożach spośród których 21 występuje w rejonie konińsko-tureckim, który od lat sześćdziesiątych XX wieku stał się znaczącym dla gospodarki kraju zagłębiem paliwowo-energetycznym. Są to złoża – Pątnów I, Pątnów III, Pątnów III – soczewka Danków, Pątnów IV, Lubstów, Adamów, Adamów – soczewka Małgorzata, Adamów – soczewka Rogi, Władysławów, Władysławów II, Koźmin, Drzewce, Ochle, Rumin, Dęby Szlacheckie, Izbica Kujawska, Mąkoszyn – Grochowiska, Morzyczyn, Tomisławice, Dobrów, Piaski. Bogate złoża węgla brunatnego występują również w Rowie Poznańskim (Poznań – Mosina – Czempin – Krzywina – Gostyń) oraz w rejonie Szamotuł i Trzcianki. W roku 2011 w województwie wielkopolskim geologiczne bilansowe zasoby węgla brunatnego (całkowita ilość kopaliny w granicach złóż) stanowiły 32%, a przemysłowe (część zasobów bilansowych, która może być przedmiotem ekonomicznie uzasadnionej eksploatacji) – 11% jego krajowych zasobów.

Węgiel brunatny eksploatowany był w 2012 r. przez PAK Kopalnię Węgla Brunatnego „Konin” w trzech odkrywkach – „Drzewce” (koniec eksploatacji około 2020 r.), „Józwin II B” (koniec eksploatacji około 2020 r.) i „Tomisławice” (koniec eksploatacji około 2030 r.). Kopalnia Węgla Brunatnego „Adamów” prowadziła eksploatację z odkrywek „Adamów” (koniec eksploatacji 2023 r.), „Kozmin” (zakończenie eksploatacji prognozuje się na rok 2018).

Wielkopolska jest względnie bogata w surowce chemiczne, takie jak: sól kamienna i sól potasowa. Podstawowe znaczenie gospodarcze mają eksploatowane wysady solne w Kłodawie. Zasoby geologiczne bilansowe soli kamiennej wynoszą 11 891 039 tys. t, a soli potasowo-magnezowej 72 818 tys. t.

W złożach soli kamiennej występują również anhydryty i gipsy, stanowiące zwieńczenia czap wysadów solnych. Jedynym udokumentowanym złożem gipsu i anhydrytu w Wielkopolsce, o zasobach geologicznych bilansowych wynoszących 7 683 tys. ton, jest złożo Wapno.

Województwo wielkopolskie jest również zasobne w surowce ilaste, przydatne zarówno w tradycyjnym przemyśle ceramiki budowlanej, jak i w przemyśle kruszyw sztucznych. Na obszarze Wielkopolski znajduje się 112 udokumentowanych złóż o zasobach 130 136 tys. m³. Najbardziej zasobne są złoża Trzcianka (pow. czarnkowsko-trzcianecki), Łasków (pow. kaliski), Książ Wlkp. (pow. śremski), Lenartowice II (pow. pleszewski), Ziemnice (pow. leszczyński), Jeziorki (pow. leszczyński), Nietążkowo (pow. kościański), Krotoszyn Stary (pow. krotoszyński), Niezychowo-Krostkowo (pow. pilski), Grabowo-Kołaczkowo (pow. wrzesiński).

Osadami czwartorzędowymi związanymi z działalnością lodowca są piaski i żwiry (kruszywo naturalne) występujące w województwie wielkopolskim w 982 udokumentowanych złożach o łącznych geologicznych bilansowych zasobach wynoszących 804 551 tys. ton. Do największych pod względem zasobów obecnie eksploatowanych złóż zaliczamy: Tarnowa (pow. turecki), Chmielinko (pow. nowotomyski), Ćwierdzin (pow. gnieźnieński), Walkowice (pow. czarnkowsko-trzcianecki), Zajączkowo (pow. szamotulski), Ziemin (pow. grodziski), Niedźwiedziny (pow. wągrowiecki), Kaszczor (pow. wolsztyński), Rejowiec (pow. wągrowiecki) i Złotoryjsko (pow. poznański).

Wielkopolska nie jest regionem zasobnym w surowce metaliczne. Do najważniejszych należą rudy żelaza występujące w południowej i wschodniej Wielkopolsce w postaci darniowych rud żelaza oraz rudy metali nieżelaznych, występujące na dużej głębokości między Kaliszem, Ostrzeszowem i Leszmem. Na obszarze województwa trwają poszukiwania złóż rud miedzi i srebra. Koncesją na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż tych kopalin objęty jest obszar „Janowo” (pow. rawicki i krotoszyński), „Sulmierzyce” (pow. ostrowski, krotoszyński i ostrzeszowski), „Paproć” (pow. grodziski i nowotomyski), „Wilcze” (pow. wolsztyński), „Stęszew” (pow. poznański), „Żerków” (pow. jarociński, pleszewski, średzki, śremski, wrzesiński) oraz „Kalisz” (pow. kaliski, ostrowski).

Złoża pozostałych kopalin rozmieszczonych na terenie województwa mają znaczenie lokalne i wykorzystywane są głównie w produkcji materiałów budowlanych i w drogownictwie.

Ze wszystkich udokumentowanych w 2011 r. złóż eksploatowanych było 398, z czego najwięcej, bo 349, stanowiły złoża surowców skalnych. Spośród eksploatowanych surowców skalnych aż 93% stanowiły złoża piasków i żwirów. Pozostałe udokumentowane złoża charakteryzowały szczegółowo lub wstępnie rozpoznane zasoby oraz złoża eksploatowane okresowo lub zaniechane.

Obszar województwa wielkopolskiego stanowi również perspektywiczny rejon dla eksploatacji wód termalnych. Największe praktyczne znaczenie mają wody nagromadzone w osadach jury dolnej i kredy dolnej. Wykorzystanie energii z tych wód może obejmować bardzo szeroki zakres zastosowań praktycznych – od ciepłownictwa po przemysł, rolnictwo, ogrodnictwo, hodowlę ryb, balneologię i rekreację. Na obszarze województwa występują 3 udokumentowane złoża wód termalnych i leczniczych zmineralizowanych. Złoża te nie są eksploatowane.

KOPALINY

Udokumentowane zasoby geologiczne bilansowe kopalin w 2011 r.

Kopalina	Jednostka	Zasoby bilansowe	
		województwa	kraju
Surowce energetyczne:			
ropa naftowa*	tys. ton	7 285,60	25 577,98
gaz ziemny*	mln m ³	61 000,00	142 659,17
węgiel brunatny	tys. ton	7 172 770	22 663 085
Surowce chemiczne:			
sól kamienna	tys. ton	11 891 039	84 978 009
sól potasowo-magnezowa	tys. ton	72 818	669 843
Surowce skalne:			
gipsy i anhydryty	tys. ton	7 683	258 967
kreda	tys. ton	10 099	199 158
piaski i żwiry	tys. ton	804 551	17 232 558
piaski formierskie	tys. ton	13 070	336 599
piaski kwarcowe	tys. m ³	28 234	146 157
piaski szklarskie	tys. ton	7 896	633 356
ilaste	tys. m ³	130 136	2 191 385
torfy	tys. m ³	3 863	74 175
Wody podziemne			
wody termalne i lecznicze zmineralizowane**	m ³ /h	151,7	4 225,31

*zasoby wydobywane (część zasobów geologicznych bilansowych), szacunkowa wartość dla woj. wielkopolskiego

**zasoby eksploatacyjne (część zasobów geologicznych bilansowych)

Źródło: Bilans Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2011 r., <http://surowce-mineralne.pgi.gov.pl>.

Wydobycie kopalin w 2011 r.

Kopalina	Jednostka	Wydobycie kopalin	
		województwa	kraju
Surowce energetyczne:			
ropa naftowa	tys. ton	14,29	601,99
gaz ziemny	mln m ³	2462,77	5645,75
węgiel brunatny	tys. ton	13808	62889
Surowce chemiczne:			
sól kamienna	tys. ton	739	3791
Surowce skalne:			
piaski i żwiry	tys. ton	14065	248690
piaski kwarcowe	tys. m ³	192	1194
piaski szklarskie	tys. ton	45	2290
ilaste	tys. m ³	69	2419
torfy	tys. m ³	42	1214

Źródło: Bilans Zasobów Kopalin i Wód Podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2011 r., <http://surowce-mineralne.pgi.gov.pl>.

1.11. Przeciwdziałanie poważnym awariom

Do źródeł stwarzających potencjalne zagrożenie poważnymi awariami w województwie wielkopolskim należą między innymi: zagrożenia występujące w transporcie kolejowym, zagrożenia występujące w transporcie drogowym materiałów niebezpiecznych, gromadzenie przeterminowanych środków ochrony roślin i opakowań po nich, zagrożenia w transporcie rurociągowym i gospodarce paliwowej, załadunek, transport i rozładunek odpadów niebezpiecznych, a także ich magazynowanie, stacje i magazyny paliw oraz transport drogowy.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. rejestr zakładów, potencjalnych sprawców poważnych awarii w województwie wielkopolskim obejmował 122 zakłady, w tym:

- 14 zakładów zakwalifikowanych do grupy o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZDR),
- 22 zakłady zakwalifikowane do grupy o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych (ZZR),
- 86 zakładów zaklasyfikowano do grupy pozostałych zakładów mogących spowodować poważne awarie. Są to zakłady, w których ilość substancji niebezpiecznych jest mniejsza od kryterium dla klasyfikacji do ZDR i ZZR, ale z uwagi na rodzaj substancji, prowadzone procesy technologiczne lub usytuowanie instalacji, stanowią zagrożenie dla środowiska.

W roku 2011 WIOŚ w Poznaniu zarejestrował 2 zdarzenia o znamionach poważnych awarii. Nie wystąpiła żadna awaria podlegająca zgłoszeniu do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia (Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58), nie wystąpiła także żadna awaria z udziałem substancji niebezpiecznych w podziale na klasy, zgodnie z systemem klasyfikacji towarów niebezpiecznych ONZ spełniających wymagania wymienionego powyżej rozporządzenia.

1.12. Osuwanie się mas ziemnych

Na zlecenie Ministra Środowiska w całym kraju realizowany jest projekt pod nazwą System Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO), który ma na celu udokumentowanie na mapach 1:10 000 wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce. Realizacja tego programu została rozłożona na cztery etapy. Zgodnie z harmonogramem prac w IV etapie projektu (2019-2022) dla 28 powiatów województwa wielkopolskiego zostaną opracowane mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi.

W latach 1997-2001 w kraju nasiliło się zjawisko osuwania ziemi spowodowane gwałtownymi opadami deszczu, intensywnym topnieniem śniegu, podnoszeniem się poziomu wód gruntowych i wezbraniem rzek. Jest ono coraz częściej spowodowane również działalnością człowieka. Od roku 2002 ruchy masowe uznano za katastrofy naturalne, a ich masowe wystąpienie może być podstawą do wprowadzenia stanu klęski żywiołowej (ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz. U. z 2002 r. Nr 62, poz. 558).

Na terenie województwa wielkopolskiego według Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG, stan na 2007 r.) wskazano 68 osuwisk, udokumentowanych i badanych na przestrzeni ostatnich 30-40 lat oraz 285 obszarów predysponowane do wystąpienia ruchów masowych.

Obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych w województwie wielkopolskim wskazuje się zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi (Dz. U. z 2007 r. Nr 121, poz. 840). Obszary te w województwie wielkopolskim ustalono na podstawie rejestrów terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi, jakie prowadzone są przez starostwa powiatowe oraz urzędy miast na prawach powiatu. Tereny potencjalnie zagrożone ruchami masowymi ziemi zostały udokumentowane tylko w powiatach: gostyńskim, poznańskim, m. Poznań, obornickim oraz kościańskim. Pozostałe powiaty województwa wielkopolskiego nie posiadają jeszcze rejestrów terenów potencjalnie zagrożonych występowaniem ruchów masowych, bądź nie odnotowały dotychczas na swoim terenie takich zjawisk.

1.13. Jakość powietrza

Od roku 2002 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ) w Poznaniu, na podstawie wyników pomiarów stężeń zanieczyszczeń w powietrzu, przeprowadza coroczną ocenę jakości powietrza atmosferycznego. Kolejna ocena roczna jakości powietrza została sporządzona w roku 2011 (WIOŚ Poznań, 2012). Ocenę przeprowadzono w odniesieniu do stref z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin. Ocenę wykonano w odniesieniu do nowego układu stref i zmienionych poziomów substancji, w oparciu o następujące akty prawne:

- Ustawę Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),

- Rozporządzenie Ministra Środowiska dnia 3 marca 2008 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2008 r. Nr 47, poz. 281).

Nowy podział kraju na strefy jest zgodny z zapisami założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, stanowiącej transpozycję Dyrektywy 2008/50/WE do prawa polskiego. Według nowego podziału strefę stanowi:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tys.,
- miasto o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys.,
- pozostały obszar województwa.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, w Wielkopolsce wyznaczono strefę aglomeracji poznańskiej, strefę miasta Kalisz i strefę wielkopolską.

W wyniku oceny pod kątem ochrony roślin strefę wielkopolską:

- dla SO_2 i NO_x zaliczono do klasy A,
- dla ozonu zaliczono do klasy C.

Pod kątem ochrony zdrowia sklasyfikowano:

- dla poziomu dopuszczalnego dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, ołowiu, benzenu, tlenku węgla oraz poziomu docelowego kadmu, arsenu, niklu – wszystkie strefy w klasie A,
- dla poziomu dopuszczalnego pyłu $PM_{2,5}$ – strefę aglomeracja poznańska i strefę wielkopolska w klasie B, natomiast strefę miasto Kalisz w klasie C,
- ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM_{10} – wszystkie strefy w klasie C,
- ze względu na przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)piranu – wszystkie strefy w klasie C,
- ze względu na przekroczenia poziomu docelowego dla ozonu strefę wielkopolska zakwalifikowano do klasy C, pozostałe strefy do klasy A,
- dla poziomu celu długoterminowego ozonu – wszystkie strefy w klasie D2.

Przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM_{10} dotyczą wyłącznie stężeń 24-godzinnych. Nie są przekraczane stężenia średnie dla roku. Stężenia pyłu PM_{10} wykazują wyraźną zmienność sezonową – przekroczenia dotyczą tylko sezonu zimowego (grzewczego).

Zaliczenie strefy do klasy C dla danego zanieczyszczenia oznacza konieczność wyznaczenia obszarów przekroczeń i zakwalifikowanie strefy do opracowania programów ochrony powietrza.

1.14. Klimat akustyczny

Kryteria poprawności klimatu akustycznego w środowisku określone zostały w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) oraz w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2007 r. Nr 120, poz. 826 z późn. zm.).

Spośród wielu rodzajów hałasu (m.in. komunikacyjny, przemysłowy) w województwie wielkopolskim największy problem, ze względu na obszar i liczbę osób objętych jego oddziaływaniem oraz praktyczne możliwości jego eliminacji lub całkowitego ograniczenia, stanowi hałas komunikacyjny. Potwierdzają to dane z lat 2000-2010 pochodzące z generalnych pomiarów ruchu, w tym dane najnowsze z badania ruchu przeprowadzonego w roku w 2010 r. (GPR 2010), kiedy notowany był stały, sukcesywny wzrost ogólnej liczby pojazdów, w tym wzrost pojazdów w poszczególnych kategoriach. Należy jednak zaznaczyć, że wzrost wielkości ruchu samochodowego na terenie województwa wielkopolskiego nie był najwyższy w kraju. Wielkopolska znajdowała się pod tym względem na 11 miejscu.

W roku 2011 przeprowadzone zostały przez WIOŚ w Poznaniu okresowe pomiary poziomu hałasu w otoczeniu wybranych dróg na terenie Wielkopolski (WIOŚ Poznań, 2012). Badania objęły 13 punktów, w tym 11 punktów w rejonie budynków mieszkalnych oraz w dwóch punktach przy szkołach. Przekroczenia dopuszczalnych wartości poziomu hałasu odnotowano w 10 punktach pomiarowych. Dla 44 odcinków dróg

wojewódzkich oraz 5 odcinków linii kolejowych zostały wykonane mapy akustyczne otoczenia. Monitoringiem objęto również lotnisko cywilne Ławica w Poznaniu. Wnioski z tych badań są następujące:

- wykonane mapy akustyczne pozwoliły na wskazanie terenów, na których w wyniku oddziaływania hałasów drogowych nie są zachowane obowiązujące standardy klimatu akustycznego w środowisku,
- maksymalne zakresy przekroczeń w otoczeniu linii kolejowych na ogół nie przekraczają 20 dB,
- przekroczenia dopuszczalnych wartości równoważnego poziomu hałasu dotyczące lotniska Ławica w Poznaniu sięgały sporadycznie w nocy 7 dB,
- przeprowadzone badania potwierdziły potrzebę utworzenia w otoczeniu lotniska obszaru ograniczonego użytkowania.

Zagrożeniem dla warunków akustycznych może być także ponadnormatywne przekroczenie średniego dobowego ruchu pojazdów (SDR) na sieci dróg w Wielkopolsce. Według danych pochodzących z generalnego pomiaru ruchu, przeprowadzonego w 2010 r. (GPR 2010), który został wykonany na istniejącej sieci dróg krajowych i wojewódzkich:

- natężenie ruchu na drogach krajowych w Wielkopolsce według stanu z 2010 r. wyniosło 10 918 pojazdów na dobę (poj./dobę). W stosunku do analogicznych pomiarów z roku 2005 zanotowano wzrost natężenia ruchu o 18%. Średnia dla województwa wielkopolskiego jest wyższa od średniej krajowej, która wyniosła 9 888 poj./dobę,
- obciążenie ruchem dróg wojewódzkich w roku pomiarowym 2010 wyniosło na terenie kraju średnio 3 398 poj./dobę. W Wielkopolsce natężenie ruchu przekroczyło wartość średnią dla kraju i wyniosło 4 007 poj./dobę. W stosunku do analogicznych badań z roku 2005 nastąpił wzrost natężenia ruchu o 26%. W województwie wielkopolskim zdarzają się również przypadki, gdzie na wybranych odcinkach dróg wojewódzkich, natężenie ruchu jest wyższe od średniego natężenia dla dróg krajowych (są to m.in. drogi wojewódzkie nr 433 w Swarzędzu, nr 178 w Obornikach, nr 430 na odcinku Poznań – Luboń – Mosina, nr 196 na odcinku Poznań – Murowana Goślina, nr 307 na odcinku Poznań – Wysogotowo – Więckowice i w Opalenicy, nr 260 w Gnieźnie),
- Wysokie natężenie ruchu przy niższych parametrach technicznych dróg skutkuje m.in. problemami zatłoczenia drogowego. Odcinki dróg krajowych i wojewódzkich charakteryzujące się największym natężeniem ruchu, zaliczono do obszarów o dużym zagrożeniu dla środowiska akustycznego.

Na podstawową sieć komunikacji kolejowej Wielkopolski składają się: linie Warszawa – Poznań – Kunowice, Poznań – Wrocław, Poznań – Szczecin, Poznań – Gniezno – Inowrocław, Poznań – Ostrów Wielkopolski – Katowice i Poznań – Kalisz – Zduńska Wola. Główne węzły kolejowe to: Poznań, Piła i Ostrów Wielkopolski. Ocenia się, że zasięg negatywnego oddziaływania hałasu kolejowego w środowisku, uzależniony jest od warunków technicznych ruchu, jednak zasadniczo ma mniejsze znaczenie w skali województwa ze względu na subiektywnie mniejszą dokuczliwość i ograniczenia w częstotliwości kursowania pociągów.

Lotniska stanowią powierzchniowe źródła oddziaływania wielu pojedynczych źródeł hałasu – samolotów stojących na płycie z pracującymi silnikami oraz maszyn startujących i lądujących. Emisja hałasu lotniczego obejmuje znaczne obszary wokół lotniska, dlatego też możliwości stosowania skutecznych zabezpieczeń akustycznych są ograniczone. Przy braku sposobów dotrzymania standardów jakości środowiska wynikających m.in. z natężenia hałasu, pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych, tworzone są obszary ograniczonego użytkowania (OOU).

Na terenie Wielkopolski znajdują się: lotnisko cywilne Poznań-Ławica, wojskowe Poznań-Krzesiny oraz wojskowe w Powidzu. Niewielkie samoloty lądować mogą ponadto na lotniskach o funkcji sportowo-usługowej w Kobylnicy koło Poznania, w Ostrowie Wielkopolskim – Michałkowie i w Lesznie – Strzyżewicach. Do najbardziej uciążliwych lotnisk zalicza się:

- lotnisko cywilne Poznań-Ławica w Poznaniu, które posiada wyznaczony na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) obszar ograniczonego użytkowania (OOU). Obszar ten został przyjęty Uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku

Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 roku (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961),

- lotnisko wojskowe Poznań-Krzesiny,
- lotnisko wojskowe w Powidzu, które położone jest w gminach Powidz i Witkowo.

Zgodnie z badaniami prowadzonymi przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu (WIOŚ Poznań 2011), komunikacja tramwajowa oddziałująca na akustykę otoczenia funkcjonuje jedynie w Poznaniu. W roku 2010 wykonane zostały pomiary poziomu hałasu tramwajowego w 12 wybranych punktach na terenie miasta. Badania nie objęły całej sieci tramwajowej. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że największe przekroczenia wartości dopuszczalnych występują przy ul. 28 Czerwca 1956 r. w rejonie obustronnej zwartej zabudowy mieszkaniowej. Ponadto, ze względu na bardziej rygorystyczne wymagania dotyczące komfortu akustycznego w porze nocnej, oddziaływanie hałasów tramwajowych w nocy powoduje obecnie naruszenie obowiązujących przepisów w jednej trzeciej analizowanych przypadków.

W roku 2011 WIOŚ kontynuował działalność kontrolną w zakresie hałasów przemysłowych (była to działalność planowa oraz interwencyjna). Ogółem przeprowadzono 183 kontrole dotyczących różnego rodzaju obiektów i zakładów w tym również objęto badaniami uciążliwości akustyczne związane z funkcjonowaniem Toru Poznań. W wyniku przeprowadzonej kontroli stwierdzono 47 zakładów, gdzie przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasów.

1.15. Obszary ograniczonego użytkowania

Obszary ograniczonego użytkowania wprowadzane są zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.). Są one tworzone wówczas, gdy pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych, nie mogą być zachowane standardy jakości środowiska poza terenami zakładów, obiektów, oczyszczalni ścieków, składowisk odpadów komunalnych, kompostowni, tras komunikacyjnych, lotnisk, linii i stacji elektroenergetycznych oraz instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych i radiolokacyjnych.

W związku ze zmianami przepisów prawa, akty wykonawcze w sprawie utworzenia obszarów ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny i Powidz oraz wzdłuż linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 400 kV Plewiska – Ostrów Wielkopolski na terenie gminy Raszków i gminy Kórnik, z dniem 15 listopada 2008 r. utraciły moc obowiązującą (Pismo Departamentu Środowiska z dnia 28 marca 2011 r. nr DSR.VI.7018.21.2011). Obszary te zostaną poddane weryfikacji. W uzasadnionych przypadkach nastąpi ich ponownie utworzenie, ale w drodze uchwały sejmiku województwa. Aktualnie sporządzane są opracowania dotyczące lotniska Poznań-Krzesiny i Powidz.

Obecnie na terenie województwa wielkopolskiego ustanowiony został obszar ograniczonego użytkowania dla lotniska Poznań-Ławica w Poznaniu, przyjęty uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961), oraz obszar ograniczonego użytkowania przy linii elektroenergetycznej o napięciu znamionowym 110 kV w Kaliszu, powołany uchwałą Nr XLVIII/711/2006 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 29 czerwca 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 12 września 2006 r. Nr 143 poz. 3491). Wyznaczono również obszar ograniczonego użytkowania dla drogi wojewódzkiej nr 184 po jej rozbudowie na odcinku Pamiątkowo – Przeźmierowo (Poznań). Istnieje również strefa wokół radaru meteorologicznego POLRAD w Wysogotowie, gdzie ograniczone jest lokalizowanie elektrowni wiatrowych oraz wysokich masztów.

1.16. Strefy ograniczonego zainwestowania

W miejscowości Babki i Rogalin w gminie Mosina oraz w miejscowości Ruchocinek w gminie Witkowo zlokalizowane są wojskowe obiekty techniczne Sił Powietrznych. Każdy z tych obiektów posiada strefę ograniczonego zainwestowania o promieniu 3 km. Strefy te wyznaczone na podstawie Zarządzenia Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów nr 40 z dnia 28 października 1971 r. w sprawie

ustalenia lokalizacji inwestycji budownictwa specjalnego w zakresie obronności kraju. Na terenie województwa wielkopolskiego występują również inne obszary ograniczonego zainwestowania dla obiektów i urządzeń wojskowych wymienione w rozdziale 7 Raportu.

1.17. Strefy bezpieczeństwa od obiektów wojskowych

W miejscowości Borówiec, w gminie Kórnik, wyznaczona została strefa ochronna od magazynów lotniczych środków bojowych. Wskazano w niej obszary oddziaływania (strefy ochronne), dla których określono rodzaj ograniczeń w zabudowie. Zasięg tych obszarów (stref) został określony w oparciu o Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 28 października 2002 r., w sprawie pomieszczeń magazynowych i obiektów do przechowywania materiałów wybuchowych, broni, amunicji oraz wyrobów o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz. U. z 2002 r. Nr 190, poz. 1589). Aktualnie trwają prace związane z opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego strefy ochronnej terenu zamkniętego w Borówcu gm. Kórnik.

1.18. Oddziaływanie na środowisko inwestycji liniowych

Oddziaływanie inwestycji liniowych na środowisko zależy od rodzaju inwestycji oraz od stopnia wrażliwości środowiska naturalnego i jego zasobów. Do inwestycji liniowych oddziałujących na środowisko zalicza się głównie linie elektroenergetyczne, sieć drogową i kolejową oraz gazociągi i ropociągi.

Eksploatacji linii napowietrznych oraz stacji elektroenergetycznych najwyższych napięć towarzyszy obecność w ich otoczeniu szeregu czynników fizycznych i chemicznych, które w pewnych warunkach i przy odpowiednio dużych poziomach, mogą być uciążliwe dla środowiska.

Przewody linii elektroenergetycznych są źródłem promieniowania elektromagnetycznego (linie o napięciu nie niższym niż 110 kV). Podczas eksploatacji linii i stacji elektroenergetycznych w niekorzystnych warunkach atmosferycznych (mżawka, lekki deszcz, sadź) emitowany jest od tych obiektów hałas. Ze względu na gabaryty oraz długość tych inwestycji wpływają one na ogół niekorzystnie także na krajobraz.

Źródłem zagrożeń środowiska jest istniejąca sieć drogową. Intensywny wzrost natężenia ruchu na drogach, w tym znaczący wzrost ilości pojazdów ciężkich w ogólnej liczbie samochodów, w wielu przypadkach powodować może negatywne oddziaływania na klimat akustyczny, zagrożenia dla jakości powietrza atmosferycznego czy środowiska wodno-gruntowego. Negatywne oddziaływania na środowisko przyrodnicze występować mogą także podczas katastrof oraz zdarzeń na sieci dróg dopuszczonych do przewozu materiałów niebezpiecznych (ADR).

Inwestycjami, które oddziałują na środowisko przyrodnicze, są także linie kolejowe. Podczas ich eksploatacji wpływ na środowisko przyrodnicze jest mniejszy, aniżeli w przypadku transportu drogowego. Eksploatowane linie kolejowe mogą generować emisję zanieczyszczeń do powietrza (lokomotywy spalinowe i pojazdy trakcyjne), wytwarzać odpady, powodować emisję hałasu i drgań (zły stan nawierzchni kolejowej i taboru), a także zrzuty ścieków. Przewóz kolejną materiałów niebezpiecznych może powodować nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

Zarówno w przypadku eksploatacji dróg, jak i linii kolejowych, dochodzić może do zdarzeń i wypadków z udziałem ludzi lub zwierząt. W otoczeniu dróg kołowych i linii kolejowych dochodzić może również do zaburzeń w krajobrazie (dewastacja dworców, przystanków, parkingów i in., niezorganizowane składowiska odpadów, etc.).

Gazociągi i ropociągi są inwestycjami, które nie oddziałują negatywnie na stan środowiska przyrodniczego oraz zdrowie ludzi, o ile w okresie eksploatacji funkcjonują one zgodnie z zasadami bezpieczeństwa. Pewnym problemem wynikającym z realizacji gazociągu, czy ropociągu może być wprawdzie zniszczenie szaty roślinnej, ingerencja w różnorodność biologiczną, powierzchnię ziemi na trasie przebiegu, jednak tylko na etapie realizacji. Po zakończeniu prac budowlanych powierzchnia ziemi oraz szata roślinna najczęściej zostaje odtworzona. Gazociągi i ropociągi w sposób znaczący mogą oddziaływać na środowisko przyrodnicze na skutek kolizji i awarii w ich funkcjonowaniu. Skutkiem awarii jest wyciek paliwa, zagrożenie pożarowe czy wybuchowe.

3. Dziedzictwo kulturowe

Województwo wielkopolskie jest niezwykle cennym obszarem pod względem kulturowym. Najwybitniejsze zachowane dzieła architektury stanowią świadectwo istniejących na przestrzeni wieków silnych więzi łączących Wielkopolskę z artystycznymi centrami Polski i Europy. Zachowane dobra nie obejmują województwa wielkopolskiego w stopniu równomiernym. Środowisko przyrodnicze oraz uwarunkowania historyczne miały zasadniczy wpływ na ich rozmieszczenie. Największe nagromadzenie elementów kultury materialnej występuje w środkowej i południowej części województwa.

Najcenniejsze obiekty i obszary środowiska kulturowego Wielkopolski objęte zostały różnymi formami ochrony. Do rejestru zabytków Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2011 r. wpisano 6 983 zabytków nieruchomych. W ewidencji zabytków województwa wielkopolskiego z 2007 r. znajdowało się 78 755 zabytków nieruchomych. Aktualnie ewidencja jest weryfikowana i uzupełniana.

Do najważniejszych dzieł architektury w województwie należą m.in.: katedry w Poznaniu i Gnieźnie, ratusz i fara w Poznaniu, bazylika w Gostyniu, zespół klasztorny w Łądzie, ratusz w Lesznie, pałac w Rogalinie, zamki w Gołuchowie, Kórniku i Rydzynie oraz parki w Gołuchowie, Kórniku, Rogalinie i Posadowie.

Na kanwie najwcześniejszej działalności człowieka ukształtował się pierwotny obraz wielkopolskiego osadnictwa. Jednak dopiero zmiany w XIII i XIV w. trwale zapisały się w krajobrazie regionu. Na terenie województwa znajduje się 156 historycznych zespołów urbanistycznych, posiadających prawa miejskie lub ich pozbawionych w przeszłości (w tym 8 byłych miast stanowiących części większych miejscowości, 75 wsi, które w różnych okresach posiadały prawa miejskie).

W rejestrze zabytków w 2011 r. znalazło się 145 zabytków urbanistycznych, w tym 114 układów urbanistycznych, 5 układów ruralistycznych, 7 układów architektoniczno-przestrzennych i 1 krajobraz kulturowy, 12 stopni wodnych oraz 7 osobliwości przestrzennych. Zurbanizowana przestrzeń miast stanowi podstawowe zasoby materialne środowiska kulturowego województwa. Zasoby te pozwalają na wyodrębnienie miast o najwyższych walorach dziedzictwa kulturowego, są to: Poznań, Kalisz, Gniezno, Rydzyna oraz o wysokich walorach dziedzictwa kulturowego: Łobżenica, Kórnik, Leszno, Gostyń i Rawicz.

Liczne zachowane zabytki archeologiczne stanowią o bogactwie kulturalnym w najdawniejszych okresach dziejowych tego obszaru. Największa ich koncentracja występuje w powiatach: poznańskim, konińskim, wągrowieckim, szamotulskim, kościańskim, gnieźnieńskim. Do rejestru zabytków w 2010 r. wpisanych zostało 645 zabytków archeologicznych, w tym:

- grodziska, osady, dwory obronne, fortyfikacje – 220,
- kurhany, cm. kurhanowe, cm. płaskie – 109,
- kopalnie, huty, pracownie krzemieniarskie – 2,
- obiekty architektoniczne – 2,
- osady – 221,
- inne – 87.

W ewidencji zabytków w 2007 r. znalazło się 70 694 zabytków archeologicznych. Aktualnie ewidencja jest weryfikowana i uzupełniana.

Rejestr zabytków w 2010 r. obejmował 15 204 zabytków ruchomych. Większość obiektów zabytkowych ruchomych znajduje się w świątyniach wyznania rzymsko-katolickiego. W 2010 r. liczbą decyzji – 1 077 do rejestru zabytków wpisano zespoły zabytków ruchomych. Największym zespołem zabytków ruchomych jest wyposażenie katedry w Gnieźnie – 280 pozycji.

W województwie wielkopolskim ochroną prawną w postaci Pomników Historii objęto 7 obiektów. Wskazuje się także kolejnych 11 obiektów do objęcia tą formą ochrony prawnej.

REJESTR ZABYTEKÓW

- zabytki ruchome (31.12.2010 r.) – 15 204 (w kraju – 213 349);
- decyzje wpisujące do rejestru zabytków zespoły obiektów (30.09.2010 r.) – 1 077 (w kraju – 13 061);
- zabytki nieruchome – 6 983 (w kraju – 65 752 – stan na 31.12.2011 r.), w tym:
 - zabytki urbanistyki – 145,
 - obiekty sakralne – 1109,
 - obiekty obronne – 38,
 - obiekty użyteczności – 468,
 - zamki – 22,
 - pałace – 338,
 - dwory – 448,
 - zieleń – 998,
 - folwarki – 926,
 - obiekty gospodarcze – 171,
 - obiekty mieszkalne – 1440,
 - obiekty przemysłowe – 258,
 - cmentarze – 360,
 - inne – 262;
- zabytki archeologiczne – 645 (31.12.2010 r.) (w kraju – 7 523), w tym:
 - grodziska, osady, dwory obronne, fortyfikacje – 220,
 - kurhany, cm. kurhanowe, cm. płaskie – 109,
 - kopalnie, huty, pracownie krzemieniarskie – 2,
 - obiekty architektoniczne – 2,
 - osady – 221,
 - inne – 87.

EWIDENCJA ZABYTEKÓW

- zabytki nieruchome – 78 755 (2007 r.);
- zabytki archeologiczne – 70 694 (2007 r.).

POMNIKI HISTORII

Istniejące – 7 (2011 r.) (w kraju – 48):

- „Gniezno - Katedra p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha”,
- „Wyspa – Ostrów Lednicki” – gm. Łubowo,
- „Zespół Klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, Gostyń – Głogówko” – gm. Piaski,
- „Poznań – historyczny zespół miasta”,
- „Dawne opactwo w Łądzie nad Wartą” – gm. Łądek,
- „Lubiń - zespół opactwa benedyktynów” – gm. Krzywiń,
- „Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli”;

Proponowane (2011 r.):

- zespół rezydencjonalny w Antoninie (gm. Przygodzice),
- zespół rezydencjonalny w Dobrzycy,
- zespół rezydencjonalny w Gołuchowie,
- zespół rezydencjonalny w Pawłowicach (gm. Krzemieniewo),
- zespół rezydencjonalny w Rogalinie (gmina Mosina),
- zespół urbanistyczno- rezydencjonalny w Rydzynie,
- szlak kościołów drewnianych w Wielkopolsce,
- dziedzictwo cysterskie (m.in.: Obraz, Kaszczor, Przemęt, Ołobok, Owińska, Łekno-Wągrowiec),
- Skrzatusz – miejsce kultu (votum za zwycięstwo wiedeńskie),
- historyczny układ przestrzenny Grodziska Wlkp. jako zespołu dwóch miast,
- historyczny układ przestrzenny Zdun jako zespołu trzech miast.

Na terenie województwa funkcjonuje jedyny park kulturowy – Mickiewiczowski Park Kulturowy powołany w 2007 r., który zasięgiem swym obejmuje miasto Żerków – w granicach administracyjnych oraz wsie Brzóstków, Gęczew, Lgów i Śmiełów. Ponadto, w celu ochrony i promocji krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego proponuje się utworzenie 23 parków kulturowych (PK) oraz 8 archeologicznych parków kulturowych.

PARKI KULTUROWE

Istniejące – 1 (w kraju – 22):

- Mickiewiczowski Park Kulturowy (2011 r.);

Proponowane (2011 r.):

- PK 1. Cysterski (Owińska – Radojewo),
- PK 2. Cysterski (Łekno – Tarnowo Pałuckie – Wągrowiec),
- PK 3. Cysterski Przemęcki (Przemęt – Kaszczor – Wieleń),
- PK 4. Cysterski Ołobocki (Ołobok),
- PK 5. Cysterski Nadwarciański (Ląd – Zagórz),
- PK 6. Cysterski Obrzański (Obra),
- PK 7. Osieczna,
- PK 8. Skrzatusz,
- PK 9. Łobżenica – Górka Klasztorna,
- PK 10. Nadnoteckie Osadnictwo Olęderskie,
- PK 11. Nadnoteckie Osadnictwo Fryderycjańskie,
- PK 12. Miłosławski Tradycji Ziemiańskiej (Miłosław),
- PK 13. Antoniński Radziwiłłów (Antonin),
- PK 14. PK Osadnictwa Olęderskiego Rozproszonego (Grodzisk Wielkopolski – Nowy Tomyśl – Opalenica),
- PK 15. Rawicki PK (Bojanowo – Rawicz – Miejska Górka),
- PK 16. Leszczyńskich – Sułkowskich (Leszno – Rydzyna),
- PK 17. Południowego pogranicza (Zduny – Odolanów),
- PK 18. Tradycji Rolnych Chłapowskich (Turew – Rąbiń – Kopaszewo),
- PK 19. Pyzdry,
- PK 20. Kórnicko – Zaniemysko – Rogaliński,
- PK 21. Powidzko – Bieniszewski,
- PK 22. Krzywiń – Dolsk,
- PK 23. Trzemeszno,
- Archeologiczny PK w Gieczu,
- Archeologiczny PK w Grzybowie,
- Archeologiczny PK Kalisz – Zawodzie,
- Archeologiczny PK Mrówki,
- Archeologiczno-Etnograficzny PK w Osieku,
- Archeologiczny PK Gród Radzimski (Radzim),
- Archeologiczny PK Szamotuły „Zaginione Miasto”,
- Archeologiczny PK Południowych Grodów Pogranicznych (Czestram – Golejewko – Dubin – Niepart – Kobylin Stary).

Na Listę Dziedzictwa Europejskiego, jako jedyne z obszaru Wielkopolski, wpisane zostało Wzgórze Lecha w Gnieźnie wraz z katedrą p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha, kościołem p.w. św. Jerzego, pałacem arcybiskupim, pałacem biskupim, zespołem kanonii i ogrodami. Ze względu na wysokie, w skali Europy, wartości kulturowe i historyczne oraz prowadzoną szeroką działalność kulturalną i naukową, proponuje się wpisanie na tę Listę zespołu urbanistyczno-rezydencjonalnego w Kórniku.

Obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO objęte są najwyższą formą ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. W województwie wielkopolskim na Listę Światowego Dziedzictwa dotychczas

nie zostały wpisane żadne obiekty. Ze względu na wartości przyrodniczo-kulturowe w Planie *zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* zaproponowano wpisanie na tę Listę Pradoliny Noteci.

LISTA DZIEDZICTWA ŚWIATOWEGO UNESCO

- propozycja wpisu „Pradolina Noteci” (istniejące w kraju – 13).

LISTA DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Istniejące – 1 (w kraju – 4):

- Wzgórze Lecha w Gnieźnie z katedrą p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Wojciecha, kościołem p.w. św. Jerzego, pałacem arcybiskupim, pałacem biskupim, zespołem kanonii i ogrodami,
- propozycja wpisu zespołu urbanistyczno-rezydencjonalnego w Kórniku.

Do tej pory na terenie Wielkopolski powstała lista dóbr kultury współczesnej tylko dla miasta Poznania, która uwzględnia autorską listę 21 współczesnych obiektów w Poznaniu, wskazanych do ochrony.

OBIEKTY KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W POZNANIU (2008 r.)

- Okrągłak, ul. S. Mielżyńskiego,
- Hala widowiskowa Arena, ul. S. Wyspiańskiego,
- Kościół p.w. św. Jana Bosko, ul. Warzywna,
- Hotel Mercure, ul. F.D. Roosevelta,
- Centrum handlowe Stary Browar,
- Zespół obiektów straży pożarnej, ul. Masztalarska,
- Dom Weterana, ul. Ugory,
- Urząd Miasta Poznania, ul. K. Libelta,
- Sąd Okręgowy, al. K. Marcinkowskiego,
- Wydział Budownictwa Lądowego Politechniki Poznańskiej,
- Wydział Nauk Społecznych UAM, ul. A. Szamarzewskiego,
- Uniwersytet Przyrodniczy (zabudowania dydaktyczne), ul. Wojska Polskiego,
- Zespół Pl. Wielkopolskiego,
- Zespół mieszkaniowy, ul. Działowa, św. Wojciech,
- Zespół mieszkaniowy DBOR, ul. A. Kosińskiego, J. Prądzyńskiego,
- Zespół pl. Cyryla Ratajskiego,
- Instytut Obróbki Plastycznej, ul. Jana Pawła II,
- Wojewódzki Szpital Chorób Płucnych i Gruźlicy z parkiem, ul. A. Szamarzewskiego,
- Klinika Psychiatryczna, ul. Bukowska, Szpitalna,
- Szkoła Podstawowa nr 13, al. Niepodległości,
- AWF (budynek dydaktyczny), ul. Królowej Jadwigi.

Kultura ludowa Wielkopolski nie jest jednolita. Jest mozaiką różnych kultur, którą ukształtowały m.in. warunki i położenie geograficzne, środowisko przyrodnicze, uwarunkowania historyczne i zewnętrzne. Te elementy zadecydowały o wykształceniu się odrębnych zwyczajów, obrzędów, także gwary, strojów i potraw, a nawet budownictwa. W latach rozkwitu kultury ludowej na terenie Wielkopolski można było wyróżnić ponad 30 grup regionalnych, które charakteryzowały się wyraźnie specyficznymi cechami. Obecnie tylko niektóre z nich zachowały poczucie własnej odrębności. Do najbardziej charakterystycznych należą: Biskupianie, Chazacy, Mazurzy Wieleńscy, Tośtoki, Krajniacy czy Bambrzy.

Wartością niezwykle ważną są zatem zabytki etnograficzne, związane z osadnictwem i budownictwem ludowym. Z uwagi na rodzaj zachowanej tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej można podzielić Wielkopolskę na dwie strefy:

- zachodnią, gdzie przeważało budownictwo murowane (cegła, konstrukcje szkieletowe - mur pruski, strychulec). Chałupy drewniane, zrębowe stanowią niewielki procent zabudowy w tej strefie i dotyczą przede wszystkim budownictwa olęderskiego,
- wschodnią, gdzie zachowało się w przeważającym stopniu budownictwo zrębowe. W tej strefie występuje również budownictwo z lokalnego surowca tzw. kamienia poddębickiego o charakterystycznym blado-żółtym zabarwieniu (Koło, Turek).

Charakterystyczne dla Wielkopolski są także domy podcieniowe, z podcieniami w ścianie szczytowej: na południu domy wiejskie, na północy – małomiasteczkowe. Zachowały się także tzw. poniatówki czy domy typu frankońskiego – wyższe dwukondygnacyjne.

Istotnymi dominantami w krajobrazie wsi wielkopolskiej są kościoły drewniane. Najstarsze zachowane kościoły drewniane pochodzą z XVI w. i XVII w., niektóre z dawnym wyposażeniem i wspianymi polichromiami wewnątrz. Dziś na terenie województwa znajduje się około 230 obiektów drewnianej architektury sakralnej. Do najcenniejszych tego typu zabytków na terenie województwa w skali Polski należą kościoły w Słupcy, Wierzenicy (gm. Swarzędz), Siekierkach Wielkich (gm. Kostrzyn), Wyszynie (gm. Władysławów), Tarnowie Pałuckim (gm. Wągrowiec), Łubowie czy Zakrzewie (gm. Miejska Górka).

Rolę akcentów pionowych w krajobrazie pełnią także zachowane zabytkowe wiatraki. Na terenie województwa wielkopolskiego zachowało się około 210 wiatraków, w większości koźlaki, a także paltraki i holendry. Największe skupisko wiatraków występuje na terenie gmin w okolicach Leszna.

Inne elementy kultury ludowej: stroje, plastyka, gwara, obrzędy, zdobnictwo czy instrumenty i muzyka, pielęgnowane są przez lokalnych artystów oraz liczne zespoły ludowe, działające przy ośrodkach kultury na terenie całej Wielkopolski.

Wielkopolska była i jest areną ważnych wydarzeń w dziejach państwa i narodu polskiego, jest rejonem na terenie, którego burzliwe dzieje historii pozostawiły liczne ślady. W granicach Wielkopolski znajdują się najstarsze, udokumentowane metryką pisaną, miejscowości – symbole początków Państwa Polskiego, są to: Kalisz, Gniezno, Poznań, Giecz i Lednica. Liczne pomniki i miejsca pamięci upamiętniają późniejsze dzieje związane z okresem zaborów, walkami narodowo-wyzwoleńczymi czy z obiema wojnami światowymi, np. Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich we Wrześni, nagrobek Michała Drzymały na cmentarzu w Miasteczku Krajeńskim, pomnik pamięci pomordowanych przez hitlerowców w obozie zagłady w Chełmnie nad Nerem, Tablice i pomniki postawiono też w miejscu obozów karno-śledczych w Luboniu-Żabikowie, w Forcie VII w Poznaniu, w Pile-Leszkowie i Jastrowiu.

W Wielkopolsce znajduje się wiele obiektów kultu religijnego, wśród których największym jest Sanktuarium Maryjne w Licheniu Starym. Do ośrodków religijnych o dużym znaczeniu zaliczają się także: Sanktuarium Matki Boskiej Zwycięskiej w Brdowie, sanktuarium Maryjne „Na Pólku” k. Bralina, sanktuarium św. Wojciecha w Katedrze w Gnieźnie, sanktuarium św. Józefa w Kaliszu, Sanktuarium Matki Boskiej Bieniszewskiej w Bieniszewie (jedyne w Wielkopolsce prowadzone przez oo. Kamedułów), Sanktuarium Maryjne w Górcie Klasztornej (najstarsze w Polsce) i Sanktuarium Matki Boskiej na Świętej Górze w Głogówku k. Gostynia. Duże znaczenie nie tylko religijne, ale także turystyczne ma Ośrodek Duszpasterski Dominikanów w Imiołkach nad jez. Lednickim.

Wielkopolska jest rejonem, w którym działalność kulturalna prowadzona jest na szeroką skalę pod względem różnorodności oferowanych usług. Obiektami o ponadregionalnym zasięgu działalności są: Muzeum Narodowe, Polska Akademia Nauk, Wielkopolski Park Narodowy. Wśród instytucji kulturalnych w województwie znajduje się 86 muzeów, w tym kilka skansenów, 44 kina, 2 filharmonie, teatry, liczne centra i domy kultury oraz 709 bibliotek (w tym biblioteki i filie). Najwięcej instytucji kulturalnych znajduje się w Poznaniu, następnie w Kaliszu oraz Koninie i Lesznie. Do instytucji kulturalnych o najwyższym znaczeniu zaliczyć można m.in.: Filharmonię Poznańską, Teatr Wielki – Operę w Poznaniu, poznańskie teatry dramatyczne m.in. Teatr Nowy, Teatr Polski, Centrum Kultury Zamek i Galerię Miejską Arsenał w Poznaniu. Ośrodkami kultury o dużym znaczeniu dla regionu są także Państwowy Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego i Filharmonia

w Kaliszu, Centra Kultury i Sztuki w Lesznie, Koninie i Kaliszu, Państwowy Teatr im. Aleksandra Fredry w Gnieźnie. Najważniejszymi i największymi bibliotekami są: Biblioteka Uniwersytecka i Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu oraz Biblioteka Kórnicka.

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA (2011 r.)

- Biblioteki publiczne (biblioteki i filie) – 709 (w kraju – 8 290),
- Księgozbiór – 11 950 461 (w kraju – 132 241 572),
- Muzea – 86 (w kraju – 777),
- Muzealia – 642 844,
- Zwiedzający – 1 108 630 (w kraju – 24 917 921),
- Kina – 44, (w kraju – 448),
- Miejsca na widowni – 25 590 (w kraju – 249 390),
- Liczba seansów w roku – 133 364 (w kraju – 1 569 062),
- Liczba widzów – 3 583 286 (w kraju – 39 616 332).

W województwie odbywa się wiele imprez kulturalnych, organizowanych przez instytucje kultury, władze samorządowe czy parafie. Do najważniejszych zaliczyć można m.in.: Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego, Malta Festival Poznań, Jarmark Świętojański w Poznaniu, różne imprezy w Wielkopolskim Parku Etnograficznym w Dziekanowicach, Kaliskie Spotkania Teatralne, Międzynarodowy Festiwal „Chopin w barwach jesieni” w Antoninie, Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Tańca w Koninie. Do najważniejszych uroczystości religijnych należą m.in.: Misterium Męki Pańskiej w Górcie Klasztornej oraz Spotkania Młodych nad jeziorem Lednickim.

Szlaki kulturowe są jednym z ważniejszych elementów generujących rozwój turystyki. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzania szlaków kulturowych, w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej. Szlaki kulturowo-historyczne, mogą stanowić główny element promowania zasobów kulturowych województwa oraz rozwoju bazy turystycznej. Do najważniejszych należą: Szlak Piastowski – unikatowy w skali kraju (obecnie Rada Programowo-Naukowa ds. Szlaku Piastowskiego pracuje nad weryfikacją przebiegu oraz przywrócenia mu unikatowości i podniesienia jakości świadczonych usług), Piastowska Droga Romańska (stanowi część ogólnoeuropejskiego projektu o nazwie Romanesque Europe), Szlak Cysterski, Droga Świętego Jakuba, Trasa Kórnicka, Ziemiański Szlak Rowerowy, Bursztynowy Szlak Rowerowy, Wielkopolski Szlak Wiatraczny, Podziemna Trasa Turystyczna Kopalni Soli w Kłodawie. W celu promowania Poznania, jako miejsca o znaczącej pozycji w historii Polski, powstał Trakt Królewsko-Cesarski stanowiący Narodowy Produkt Turystyczny. Uzupełnienie przebiegu niektórych szlaków kulturowo-historycznych mogą stanowić szlaki kolejek wąskotorowych. Wyróżnić tu trzeba pasażerskie szlaki kolei wąskotorowej o charakterze kulturowo-krajoznawczym, należą do nich: Gnieźnieńska Kolej Dojazdowa, Śmigiełska Kolej Dojazdowa, Średzka Kolej Dojazdowa i Wyrzyska Kolej Powiatowa.

Kanon Krajoznawczy jest zbiorem najatrakcyjniejszych obiektów pod względem krajoznawczym w regionie. W kanonie Krajoznawczym Polski z 2000 r. wpisano 63 obiekty z województwa wielkopolskiego o wybitnych walorach krajoznawczych w skali kraju. W 2010 r. ukazał się Kanon Krajoznawczy Województwa Wielkopolskiego, w którym ujęto 265 (w kraju - ponad 600 obiektów) najznakniejszych walorów krajoznawczych regionu: obiektów przyrodniczych, zabytków, muzeów, pomników miejsc pamięci, wyróżniających się budowli współczesnych, punktów widokowych. W kanonie ujęto także 2 parki narodowe i 13 parków krajoznawczych.

4. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązania komunikacyjne oraz infrastrukturalne, w tym kierunki powiązań transgranicznych

4.1. Sieć osadnicza

Wielkopolskę cechuje korzystna struktura osadnicza z dużym udziałem miast małych (poniżej 5 tysięcy mieszkańców) w ogólnej liczbie 109 miast. Województwo podzielone jest na 35 powiatów (w tym: 31 powiatów ziemskich i 4 powiaty grodzkie) oraz 226 gmin (19 gmin miejskich, 90 gmin miejsko-wiejskich oraz 117 gmin wiejskich).

Strukturę osadniczą województwa wielkopolskiego tworzy sieć jednostek, które dzielą się na:

1. Miasta duże:
 - Poznań, który pełni funkcje stolicy regionu. Ośrodek o znaczeniu krajowym,
 - ponadregionalne ośrodki rozwoju, tworzące dwubiegunowy układ miejski: Kalisz i Ostrów Wielkopolski. Miasta te są ośrodkami centralnymi Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.
2. Miasta średnie:
 - o znaczeniu regionalnym: Konin, Leszno i Piła (byłe ośrodki wojewódzkie) oraz Gniezno,
 - o znaczeniu ponadlokalnym – niewymienione wcześniej miasta powiatowe, a także miasta powyżej 10 tys. mieszkańców.
3. Miasta małe:
 - o znaczeniu lokalnym, to pozostałe 71 miast o zróżnicowanej hierarchii funkcjonalnej i potencjale społeczno-gospodarczym.
4. Wiejskie jednostki osadnicze:
 - wsie o znaczeniu lokalnym – 117 miejscowości stanowiące siedzibę władz samorządowych,
 - 3859 wsi sołeckich,
 - pozostałe jednostki wiejskie (osiedla, kolonie przysiółki).

Podstawę struktury przestrzennej stanowi sieć osadnicza, której najważniejszymi elementami jest miasto Poznań, jako ośrodek krajowy, oraz ośrodki ponadregionalne i regionalne.

Poznań, stolica regionu, pełni rolę dominującą w województwie, stanowi centrum życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego. Miasto wraz z powiatem poznańskim tworzy obszar, w którym w skali województwa przebiegają najbardziej intensywnie procesy urbanizacyjne. Jest również ośrodkiem, który wraz ze swoim obszarem funkcjonalnym tworzy potencjalny Poznański Obszar Metropolitalny (POM). Poznań wraz z otaczającym obszarem to największy generator wzrostu dla całego województwa. Świadczy o tym duża dynamika gospodarcza i inwestycyjna, naukowo-technologiczna, a także społeczna i kulturalna.

Potencjalny POM określony został na obszarze 45 gmin, w centralnej części województwa pomiędzy Wrześnią na wschodzie, a Nowym Tomyślem na zachodzie oraz Wągrowcem na północy i Kościanem na południu. Zajmuje około 20% powierzchni województwa i skupia prawie 40% jego mieszkańców. Obszar ten charakteryzuje się dużym potencjałem demograficznym, wysoką koncentracją jednostek prowadzących działalność gospodarczą oraz bardzo dobrze rozwiniętą siecią komunikacyjną. Zgodnie z ustaleniami *Konceptji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* potencjalny POM został wskazany jako miejski obszar funkcjonalny, dla którego ustalono obowiązek opracowania strategii i planu zagospodarowania przestrzennego. Delimitacja granic obszaru funkcjonalnego musi zostać dokonana w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Ośrodki o znaczeniu ponadregionalnym to Kalisz i Ostrów Wielkopolski, które wraz z 13 gminami tworzą Aglomerację Kalisko-Ostrowską (AKO). Zachodzące tu procesy urbanizacyjne koncentrują się w paśmie o przebiegu równoleżnikowym. Obszar dynamicznego rozwoju obejmuje wymienione miasta tworzące układ dwubiegunowy, a także mniejsze ośrodki rozwoju: Nowe Skalmierzyce, Opatówek, Odolanów i Raszków. Oddziaływanie AKO wykracza poza obszar województwa. W *Konceptji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*

2030 AKO została wskazana jako miejski obszar funkcjonalny, dla którego zaleca się opracowanie strategii i planu zagospodarowania przestrzennego. Delimitacja granic obszaru funkcjonalnego może zostać dokonana w planie zagospodarowania przestrzennego województwa w oparciu o kryteria właściwe dla wyznaczania obszarów metropolitalnych.

Ważną rolę w układzie osadniczym województwa pełnią także miasta średniej wielkości o regionalnym znaczeniu, tj. Piła, Konin, Leszno (dawne stolice województw sprzed podziału administracyjnego w 1999 r.) oraz Gniezno. Ich obszary oddziaływania wiążą się głównie z funkcjami usługowymi o charakterze ponadlokalnym w zakresie m.in. usług administracji, zdrowia, szkolnictwa ponad gimnazjalnego i wyższego, obsługi biznesu i usług sportu.

Według danych za 2008 r. miasta Wielkopolski skupiają blisko 76,9% pracujących w sektorze III – usługi. Największy wpływ na taki stan ma Poznań oraz miasta potencjalnego obszaru metropolitalnego, gdzie ponad 65% zatrudnionych pracuje w usługach. W sektorze usług przewagę mają usługi rynkowe, dynamizujące rozwój gospodarczy i społeczny. Również w ośrodkach o znaczeniu ponadlokalnym udział pracujących w tym sektorze jest największy – 60%, w tym większość w usługach rynkowych. Pozostałe osoby – 40% pracują w sektorze II (przemysł i budownictwo). W sektorze I (rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo oraz rybactwo) liczba pracujących w miastach jest niewielka. Miasta małe charakteryzują się wyższym udziałem pracujących w sektorze I. Średnio jednak ponad połowa pracujących zatrudniona jest w usługach, przede wszystkim rynkowych.

W gminach wiejskich główną rolę w większości odgrywa miejscowość stanowiąca siedzibę władz samorządowych, wyraźnie wyróżniająca się liczbą mieszkańców, wyposażeniem w usługi, rozwiniętą infrastrukturą techniczną oraz korzystnym położeniem komunikacyjnym. Wyjątek stanowią niektóre gminy sąsiadujące z dużymi miastami, szczególnie z Poznaniem. Można tam zaobserwować intensywny rozwój miejscowości wiejskich położonych bezpośrednio przy granicy miasta, z którym przestrzennie i funkcjonalnie związane są bardziej niż z własnym ośrodkiem gminnym.

W zdecydowanej większości podstawową funkcją wiejskich jednostek osadniczych jest rolnictwo. Zróżnicowanie funkcji pozostałych miejscowości zależne jest od charakteru zainwestowania oraz procesów gospodarczych zachodzących na danym obszarze. Udział pracujących w sektorze I (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo) wynosi 49%. W sektorze II (przemysł i budownictwo) udział pracujących stanowi 29%. Natomiast sektor III (usługi rynkowe i nierynkowe) skupia 22% pracujących i podobnie jak w miastach przeważają tu usługi nierynkowe.

MIASTA (2011 r.):

- Liczba miast – 109 (12,1% miast kraju);
- Liczba mieszkańców miast – 1 924,0 tys. (8,2% ogółu ludności miejskiej kraju);
- W 7 największych miastach województwa (Poznań, Kalisz, Konin, Piła, Ostrów Wlkp., Gniezno, Leszno) mieszka 53,3% populacji miejskiej województwa;
- W Poznaniu mieszka 16,1% ludności województwa (28,9% ogółu ludności miejskiej województwa);
- Wskaźnik urbanizacji, czyli udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności stanowi 55,7% (w kraju 60,7%);
- Koncentracja jednostek miejskich – jedno miasto przypada na 274 km² (w kraju 346 km²);
- Średnia wielkość miasta – 17,7 tys. mieszkańców (w kraju 25,8 tys.);
- Gęstość zaludnienia miast – od 99 os./km² w Sulmierzycach (powiat krotoszyński) do 4 913 os./km² w Nowych Skalmierzycach (powiat ostrowski).

FUNKCJE MIAST

- Ośrodki przemysłowe wyspecjalizowane (>70% ogółu pracujących w przemyśle i budownictwie) – 2 miasta;
- Ośrodki przemysłowe (ok. 60 - 70% pracujących w przemyśle i budownictwie) – 16 miast;
- Ośrodki przemysłowo-usługowe (ok. 50-60% pracujących w przemyśle i budownictwie i 40-50% pracujących w usługach) – 17 miast;

- Ośrodki usługowo-przemysłowe (ok. 50-60% pracujących w usługach i 40-50% pracujących w przemyśle i budownictwie) – 12 miast;
- Ośrodki usługowe - (>60% pracujących w usługach) – 23 miasta;
- Ośrodki wielofunkcyjne z brakiem dominującej funkcji – 39 miast.

TERENY WIEJSKIE

- Liczba miejscowości – 5 456 (10,3% miejscowości w kraju);
- Liczba sołectw – 3 859 (9,5% sołectw w kraju);
- Liczba mieszkańców obszarów wiejskich – 1 531,5 tys. (10,1% ogółu ludności wiejskiej kraju);
- 117 wsi to miejscowości stanowiące siedzibę władz samorządowych;
- Średnia wielkość wsi w województwie – 353 osób (w kraju – 352);
- Wskaźnik gęstości zaludnienia – od 11 os/km² w gminie Jastrowie (powiat złotowski) do 321 os/km² w gminie Czerwonak (powiat poznański).

4.2. System komunikacyjny**4.2.1. Komunikacja drogowa**

Województwo wielkopolskie charakteryzuje promienisty układ drogowy stanowiący konsekwencję centralnie usytuowanego węzła drogowego w Poznaniu. W stolicy województwa krzyżują się drogi łączące Poznań z województwami ościennymi, z ośrodkami subregionalnymi i większością ośrodków powiatowych. Przez województwo przebiega 16 dróg krajowych o nr: 2 (A2), 5 (S5), 8 (S8), 10 (S10), 11 (S11), 12, 15, 22, 24, 25, 32, 36, 39, 72, 83 oraz 92. Na początku 2012 r. na terenie województwa znajdowało się 1 595,4 km dróg krajowych, administrowanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA). GDDKiA nie administruje drogami krajowymi w miastach na prawach powiatu tj. w Poznaniu, Lesznie, Koninie, Kaliszu. Odcinek autostrady A2 od granicy zachodniej województwa do Konina o długości 164,8 znajduje się w administracji Koncesjonariusza – Autostrada Wielkopolska S.A. Pozostałe 45,6 km autostrady należy do GDDKiA. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów określającym sieć autostrad i dróg ekspresowych, w województwie znajdują się cztery drogi ekspresowe S5, S8, S10, S11 o łącznej długości 577,0 km oraz autostrada A2 o łącznej długości 210,4 km.

Najistotniejsze znaczenie dla ruchu tranzytowego mają drogi:

- autostrada A2: (Berlin) granica państwa – Świecko – Poznań – Łódź – Warszawa – granica państwa (Mińsk),
- droga krajowa nr 5 (docelowo S5): autostrada A1 (Grudziądz) – Bydgoszcz – Poznań – Leszno – S8 (Wrocław) – w tym odcinek Poznań – Gniezno zaliczony do kategorii dróg gminnych,
- droga krajowa nr 10 (docelowo S10): autostrada A6 (Szczecin) – Piła – Bydgoszcz – Toruń – S7 (Płońsk),
- droga krajowa nr 11 (docelowo S11): Kołobrzeg – Koszalin – Piła – Poznań – Ostrów Wielkopolski – Tarnowskie Góry – autostrada A1,
- droga krajowa nr 12: granica państwa – Leszno – Gostyń – Jarocin – Sieradz – Opoczno – Lublin – Chełm – granica państwa,
- droga krajowa nr 15: Trzebnica – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłosław – Września – Gniezno – Trzemeszno – Ostróda,
- droga krajowa nr 24: Pniewy – Gorzyń – Skwierzyna (do drogi krajowej nr 3) – Skwierzyna (od drogi krajowej nr 3) – Wałdowice,
- droga krajowa nr 25: Bobolice – Bydgoszcz – Inowrocław – Strzelno – Ślesin – Konin – Kalisz – Ostrów Wielkopolski – Oleśnica,
- droga krajowa nr 92: autostrada A2 (Rzepin) – Pniewy – Poznań – Września – Konin – Łowicz.

Od 2011 r. autostrada A2 eksploatowana jest na całym odcinku w granicach województwa wielkopolskiego. Od czerwca 2012 r. zapewnione jest połączenie od zachodniej granicy państwa do Warszawy.

Z planowanej sieci dróg ekspresowych na terenie województwa wielkopolskiego do końca 2012 r. zrealizowano:

- w ramach drogi S5: obwodnicę Śmigła o długości 5,5 km (w przekroju jednojezdniowym) oraz odcinek od węzła Gniezno Południe do węzła A2 Poznań Wschód (tzw. Wschodnia Obwodnica Poznania o dł. 35,0 km),
- w ramach drogi S11 – odcinek od węzła Poznań Krzesiny (A2) do węzła Kórnik Południe (dł. 14,1 km), obwodnicę Ostrowa Wlkp. – I etap (dł. 6,1 km) oraz dwa odcinki tzw. Zachodniej Obwodnicy Poznania o łącznej długości 27,1 km (dwa etapy: węzeł Poznań Północ – węzeł Poznań Rokietnica, węzeł Poznań Tarnowo Podgórne – węzeł Poznań Zachód),
- w ramach drogi S10 – północne obejście Wyrzyska o długości 7,8 km (w przekroju jednojezdniowym).

Aktualnie w trakcie realizacji znajdują się odcinki: węzeł Rydzyna (Kaczkowo) – Korzeńsko (stanowiący obwodnicę miejscowości Bojanowo, Golina Wielka i Rawicz o długości 29,2 km oraz brakujący fragment tzw. Zachodniej Obwodnicy Poznania o długości 5,3 km (etap: węzeł Poznań Rokietnica – węzeł Poznań Tarnowo Podgórne). Realizowane są także dwa odcinki drogi ekspresowej S8 (Syców – Kępno oraz Kępno – Wieruszów – Walichnowy).

W przygotowaniu znajdują się dwa odcinki drogi ekspresowej S5: węzeł Poznań Zachód – węzeł Rydzyna (Kaczkowo) oraz Żnin – węzeł Gniezno Południe, odcinek S11 od węzła Kórnik Południe do Środy Wlkp. oraz obwodnice Obornik, Piły i Ujścia, Jarocina, Ostrowa Wlkp. Kępna.

W 2011 roku w Wielkopolsce łączna długość dróg publicznych (krajowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych) o nawierzchni twardej wyniosła 27,2 tys. km. Gęstość sieci dróg kołowych o nawierzchni twardej w województwie była relatywnie duża i wyniosła 91,2 km/100 km².

W 2011 roku sieć dróg krajowych ogólnodostępnych wynosiła łącznie 1 743,1 km, z czego w granicach miast znajdowało się 361,3 km.

Łączna długość dróg wojewódzkich administrowana przez Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich (WZDW) wyniosła w 2012 r. 2 695,4 km. WZDW nie zarządza drogami w miastach na prawach powiatu tj. w Poznaniu, Lesznie, Koninie, Kaliszu.

Według wyników Generalnego Pomiaru Ruchu Drogowego z 2010 r. średnie obciążenie ruchem sieci dróg krajowych wynosiło w Wielkopolsce około 11 000 poj./dobę, a na sieci dróg wojewódzkich około 4 000 poj./dobę. Największe obciążenie ruchem występowało na drogach krajowych w rejonie Poznania.

Największy średni dobowy ruch na drogach krajowych powyżej 30 000 poj./dobę w 2010 r. zanotowano na drogach:

- nr A2 – odcinek drogi węzeł Poznań Luboń – węzeł Poznań Krzesiny (39 500 poj./dobę),
- nr A2 – odcinek drogi Węzeł Poznań Komorniki – węzeł Poznań Luboń (35 150 poj./dobę),
- nr S11 – odcinek drogi Poznań – węzeł Koninko (30 420 poj./dobę),
- nr S11 – odcinek drogi węzeł Koninko – węzeł Gądky (30 190 poj./dobę),

oraz drogach wojewódzkich powyżej 15 000 poj./dobę:

- nr 178 – odcinek drogi w m. Oborniki (18 440 poj./dobę),
- nr 179 – odcinek drogi w m. Piła (16 050 poj./dobę),
- nr 196 – odcinek drogi Poznań – Murowana Goślina (16 840 poj./dobę),
- nr 307 – odcinek drogi Poznań – Wysogotowo (15 750 poj./dobę),
- nr 430 – odcinek drogi Luboń – Mosina (17 780 poj./dobę),
- nr 433 – odcinek drogi w m. Swarzędz (18 560 poj./dobę).

Do najbardziej obciążonych dróg wojewódzkich pozamiejskich należy odcinek drogi Luboń – Mosina, natomiast największy ruch pomierzono w miastach Oborniki, Piła, Swarzędz.

Na terenie Wielkopolski w 2011 r. doszło łącznie do 2 996 wypadków, w których zginęło 405 osób. Do określenia miejsc niebezpiecznych na drogach krajowych przyjęto kryterium minimum 5 wypadków na odcinku o długości 1 000 m w okresie 1 roku.

DROGI PUBLICZNE (2011 r.)

- Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej:
 - ogółem – 27 193,0 km,
 - drogi krajowe – 1 743,1 km,
 - drogi wojewódzkie – 2 695,4 km;
- Długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej:
 - ogółem – 24 966,9 km,
 - drogi krajowe – 1 743,1 km,
 - drogi wojewódzkie – 2 688,6 km;
- Długość autostrad:
 - w województwie – 210,4 km,
 - w kraju – 737,6 km;
- Długość dróg ekspresowych:
 - w województwie – 36,3 km,
 - w kraju – 737,6 km;
- Wskaźniki gęstości dróg o nawierzchni twardej:
 - w województwie – 91,2 km/100 km²,
 - w kraju – 89,7 km/100 km²;
- Wskaźniki gęstości dróg o nawierzchni twardej ulepszonej:
 - w województwie – 83,7 km/100 km²,
 - w kraju – 82,4 km/100 km²;
- Wskaźniki gęstości dróg o nawierzchni twardej w stosunku do liczby mieszkańców:
 - w województwie – 7,93 km/1000 Mk,
 - w kraju – 7,34 km/1000 Mk;
- Wskaźniki gęstości dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w stosunku do liczby mieszkańców:
 - w województwie – 7,28 km/1000 Mk,
 - w kraju – 6,74 km/1000 Mk;
- Mosty i wiadukty:
 - ogółem – 1 947 szt.,
 - w ciągu dróg krajowych – 484 szt.,
 - w ciągu dróg wojewódzkich – 189 szt.;
- Przeprawy promowe:
 - ogółem – 9 szt.,
 - w ciągu dróg krajowych – 0 szt.,
 - w ciągu dróg wojewódzkich – 0 szt.,
 - w ciągu dróg pozostałych – 9 szt.;
- Wskaźniki motoryzacji – liczba samochodów osobowych / 1000 mieszkańców:
 - w województwie – 536 szt.,
 - w kraju – 474 szt.

4.2.2. Komunikacja kolejowa

Województwo wielkopolskie posiada dobrze rozwiniętą sieć linii kolejowych dla przewozów regionalnych i dalekobieżnych. Długość eksploatowanej sieci kolejowej w Wielkopolsce w 2011 r. wynosiła 2 091 km, tj. 10,3% ogólnej długości linii w Polsce. Około 60% linii wielkopolskich jest zelektryfikowana, a 584,8 km linii krajowych to odcinki o znaczeniu międzynarodowym.

Na terenie Wielkopolski znajduje się 12 linii kolejowych o znaczeniu państwowym, 9 linii obwodnicowych oraz 18 linii posiadających charakter lokalny. Cztery linie o znaczeniu państwowym zostały wpisane w układ linii międzynarodowych.

W celu usprawnienia komunikacji kolejowej i zwiększenia ilości przewozów osobowych, na wybranych, głównie niezelektryfikowanych trasach, wykorzystuje się autobusy szynowe. Sukcesywnie modernizowany jest tabor kolejowy, realizowany jest także zakup nowych elektrycznych zespołów trakcyjnych.

Przewoźnikami działającymi na terenie województwa jest spółka PKP Intercity obsługująca pociągi typu Express, Express InterCity, TLK i pociągi międzynarodowe. Od 2008 r. województwo wielkopolskie jest udziałowcem spółki PKP Przewozy Regionalne obsługującej połączenia osobowe na terenie województwa „Regio”, połączenia międzywojewódzkie „Inter-Regio” i połączenia międzywojewódzkie pospieszne „Regio-Ekspres”. Samorząd województwa powołał nową spółkę pod nazwą „Koleje Wielkopolskie”.

KOLEJ (2011 r.)

- Długość eksploatowanych linii kolejowych:
 - w województwie – 2 091 km,
 - w kraju – 20 228 km;
- Długość linii normalnotorowych ogółem:
 - w województwie – 2 022 km,
 - w kraju – 20 113 km;
- Długość linii normalnotorowych zelektryfikowanych:
 - w województwie – 1 255 km,
 - w kraju – 11 880 km;
- Długość linii wąskotorowych:
 - w województwie – 69 km,
 - w kraju – 115 km;
- Długość linii normalnotorowych zelektryfikowanych dwu- i więcej torowych:
 - w województwie – 1 157 km,
 - w kraju – 8 726 km;
- Wskaźniki gęstości linii kolejowych ogółem:
 - w województwie – 7,0 km/100 km²,
 - w kraju – 6,5 km/100 km²,
 - w krajach Unii Europejskiej – ok. 6 km/ 100 km²;
- Wskaźniki gęstości linii normalnotorowych:
 - w województwie – 6,8 km/100 km²,
 - w kraju – 6,4 km/100 km².

4.2.3. Transport lotniczy

Podstawę funkcjonowania transportu lotniczego na terenie województwa wielkopolskiego stanowi Port Lotniczy Poznań – Ławica im. Henryka Wieniawskiego. Lotnisko obsługuje ruch pasażerski i towarowy w relacjach krajowych i międzynarodowych. W 2011 roku było piątym pod względem liczby operacji lotniczych portem w kraju oraz na drugim pod względem dynamiki wzrostu ruchu pasażerskiego.

Liczba pasażerów korzystających z lotniska Ławica systematycznie rośnie. W 2011 r. na Ławicy obsłużono ogółem niespełna 1,5 mln podróźnych. Kluczowe dla Portu Lotniczego inwestycje zrealizowane w ostatnim czasie to: rozbudowa terminala pasażerskiego wraz z budową układu komunikacyjnego przed terminalem przylotowym i odlotowym oraz budowa płaszczyzn lotniskowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, a tym: budowa równoległej drogi kołowania, dwóch dróg kołowania szybkiego zejścia oraz płaszczyzny postojowej samolotów wraz ze stanowiskiem odladania samolotów. Inwestycja zapewniła przepustowość portu na poziomie 3 milionów pasażerów rocznie, przy szczytowych godzinnych liczbach podróźnych: 1,9 tys. w przylocie

i 1,1 tys. w odlocie. Wybudowana równoległa droga kołowania wraz ze ścieżkami szybkiego zejścia pozwalają dwukrotnie zwiększyć przepustowość drogi startowej.

Pozostałe lotniska wpisane do rejestru lotnisk cywilnych Urzędu Lotnictwa Cywilnego na terenie Wielkopolski znajdują się w: Kobylnicy k. Poznania, Michałkowie k. Ostrowa Wlkp. i Strzyżewicach k. Leszna.

Funkcjonują także lądowiska cywilne wpisane do ewidencji Urzędu Lotnictwa Cywilnego: Bednary (gmina Pobiedziska), Kazimierz Biskupi k. Konina, Radzewice i Sowiniec (gmina Mosina), Zakrzewo i Zborowo (gmina Dopiewo), Powodowo (gmina Wolsztyn), Chalin (gmina Sieraków), Śmiłowo (gmina Kaczory), Piła, Żerniki (gmina Kórnik), Jaryszewo (gmina Obrzycko), Krępsko (gmina Szydłowo), w tym lądowiska sanitarne: Kalisz, Leszno, Złotów, Puszczykowo, Piła, Ostrów Wlkp., Poznań (2), Środa Wlkp., Nowy Tomyśl.

TRANSPORT LOTNICZY

Port lotniczy Poznań – Ławica, praca przewozowa (2011 r.):

- liczba pasażerów – 1 463 443,
- transport ładunków – 2 913 t.,
- transport poczty – 994,6 t.

4.2.4. Drogi wodne

Bardzo korzystny układ śródlądowych dróg wodnych, tworzy tzw. „Wielką Pętlę Wielkopolską”, obejmującą:

- fragment planowanej międzynarodowej drogi wodnej E70 Wisła – Odra przez Noteć,
- regionalną drogę wodną Warta – od Kanału Ślesińskiego do ujścia Warty do Odry,
- regionalną drogę wodną Kanału Bydgoskiego,
- regionalną drogę wodną Kanału Ślesińskiego.

„Wielka Pętla Wielkopolska” w 2/3 swojej długości leży na terenie Wielkopolski. Jej notecki odcinek wskazywany jest jako część szlaku wodnego z Mazur do Berlina.

Najważniejszym szlakiem w Wielkopolsce jest droga Wisła – Odra, będąca połączeniem systemów żeglugi zachodniej i wschodniej Europy. Najdłuższym fragmentem tej drogi wodnej jest rzeka Noteć (187,2 km), która na terenie Wielkopolski obejmuje:

- Noteć Swobodnie Płynącą - odcinek od granicy województwa do Krzyża Wielkopolskiego o długości ok. 3,3 km. Jest to fragment rzeki o parametrach eksploatacyjnych zaliczanych do II klasy technicznej,
- Noteć Bystrą, między Krzyżem Wielkopolskim a Ujściem, o długości 70,1 km,
- Noteć Leniwą, od Ujścia do wschodniej granicy województwa o długości około 45 km.

Dawne porty rzeczne w Poznaniu oraz porty w Ujściu i Krzyżu Wlkp. są w bardzo złym stanie technicznym.

DROGI WODNE

Całkowita długość transportowych dróg wodnych – ok. 430 km, w tym:

- długość planowanej międzynarodowej drogi wodnej „Noteć” – 118 km,
- długość regionalnej drogi wodnej „Warta” – ok. 280 km,
- długość Kanału Ślesińskiego – 32 km.

4.3. Infrastruktura techniczna

4.3.1. Zaopatrzenie w wodę

Wodociągi komunalne w Wielkopolsce pracują w oparciu o ujęcia wód podziemnych i ujęcia wód powierzchniowych. Nie wszystkie ujęcia wykorzystują w pełni zatwierdzone zasoby eksploatacyjne. Spadek zużycia wody spowodował powstanie rezerw w zasobach wód. Rozmieszczenie ujęć jest nierównomierne i w wielu rejonach występują deficyty, głównie w południowej części województwa. Rezerwy wód podziemnych występują przede wszystkim w północnej i zachodniej części województwa i dotyczą w szczególności zbiornika

pradoliny Noteci, głównego zbiornika wód podziemnych rejonu pilskiego i zachodniej części doliny kopalnej Wielkopolski.

Na terenie województwa wielkopolskiego wysoki odsetek ludności zaopatruje się w wodę z wodociągów komunalnych. Średnia dla całego województwa w 2010 r. wynosiła 92,5%, (dla miast – 96,7%; dla wsi i obszarów wiejskich – 87,3%). Skrajnymi przypadkami są tutaj miasto Kleczew, dla którego wskaźnik ten wynosi 99,9 (98,8% dla całej gminy) oraz gmina Miedzichowo o najniższym wskaźniku zwodociągowania wynoszącym 60,6%.

Najbardziej rozbudowanym systemem wodociągowym w Wielkopolsce jest Poznański System Wodociągowy (PSW), zarządzany przez Aquanet S.A. Sieć wodociągowa Poznańskiego Systemu Wodociągowego dostarcza obecnie wodę dla ponad 772 tysięcy mieszkańców Poznania i okolicznych gmin: Lubonia, Puszczykowa, Mosiny, Swarzędza, Czerwonaka, Suchego Lasu, Brodnicy, Kórnik, Murowanej Gośliny, Rokietnicy, Tarnowa Podgórnego, Dopiewa, Komornik, Kleszczewa i Obornik. Poznański System Wodociągowy tworzą ujęcia i stacje uzdatniania wody zlokalizowane w Poznaniu, Mosinie, Gruszczynie, Murowanej Goślinie oraz gminach Kórnik i Suchy Las.

Na terenie Wielkopolski każdego roku wzrasta długość sieci wodociągowej i jednocześnie ilość osób korzystających z systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Województwo wielkopolskie pod względem liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2010 r. zajmowało trzecie miejsce w kraju po województwie śląskim i mazowieckim, natomiast pod względem odsetka ludności korzystającego z sieci wodociągowej w 2011 r. Wielkopolska zajmuje piąte miejsce w kraju za opolskim, śląskim, zachodniopomorskim i pomorskim. Łączna długości sieci rozdzielczej na terenie województwa pozwoliła na zajęcie w 2011 r. przez Wielkopolskę drugiego miejsca w kraju, po województwie mazowieckim.

- Pobór wód (2010 r.):
 - wody podziemne – 19,8 hm³/rok,
 - wody powierzchniowe – 1 246,1 hm³/rok;
- Zużycie wody (2011 r.):
 - w gospodarstwach domowych – 122 475,8 dam³/rok – 6,8% ogólnego zużycia wody,
 - przemysł – 1 527 534 dam³/rok – 84,8% ogólnego zużycia wody,
 - ogółem – 1 800 847,9 dam³/rok;

Pod względem zużycia wody Wielkopolska zajmuje drugie miejsce w kraju po woj. mazowieckim.

- Długość rozdzielczej sieci wodociągowej (2011 r.):
 - rozdzielcza – 29 660 km,
 - wsie i obszary wiejskie – 23 934 km,
 - miasta i obszary miejskie – 5 725 km;
- Ludność korzystająca z wodociągu (2010 r.):
 - ogółem – 3 189 595 osób – 92,5%,
 - wsie i obszary wiejskie – 1 325 894 osób – 96,7%,
 - miasta i obszary miejskie – 1 863 701 osób – 87,3%.

4.3.2. Oczyszczalnie ścieków i kanalizacja

W 2011 r. na terenie województwa działało 315 komunalnych oczyszczalni ścieków, w tym 3 oczyszczalnie mechaniczne (szóste miejsce w kraju), 213 oczyszczalni biologicznych (trzecie miejsce w kraju) oraz 99 oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów (pierwsze miejsce w kraju).

Niezależnie od komunalnych działały 102 przemysłowe oczyszczalnie ścieków, wśród których udział ilościowy przedstawiał się następująco:

- 37 oczyszczalni mechanicznych (trzecie miejsce w kraju),
- 7 oczyszczalni chemicznych (piąte miejsce w kraju),
- 54 oczyszczalnie biologiczne (trzecie miejsce w kraju),

- 4 oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów (trzecie miejsce w kraju).

Średni odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w województwie w 2010 r. wyniósł 61%. Najmniejszy stopień skanalizowania wykazują obszary wiejskie, gdzie średni stopień skanalizowania wyniósł 28,9% (z czego w 37 gminach wiejskich i obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich poniżej 5% mieszkańców korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej), co przy znacznym zwodociągowaniu gmin stanowi problem bezpiecznego usuwania ścieków. Średni odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w miastach wyniósł 86,4% (z czego w 4 miastach: Pogorzela, Krzywiń, Kobylin, Miejska Górka z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta poniżej 5% mieszkańców).

Największą firmą w zakresie odbioru i oczyszczania ścieków na terenie województwa jest Aquanet S.A. Obsługuje on siedem oczyszczalni ścieków zlokalizowanych w Poznaniu (Lewobrzeźna Oczyszczalnia Ścieków), Koziegłowach (Centralna Oczyszczalnia Ścieków), Puszczykowie (dla miasta Mosina), Szlachęcinie, Borówcu, Chłudowie oraz Głuszynie.

Po względem wielkości oczyszczalni komunalnych wyrażonej w Równoważnej Liczbie Mieszkańców – RLM województwo wielkopolskie w 2011 r. zajmowało trzecie miejsce w kraju po województwie mazowieckim i śląskim.

OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW I KANALIZACJA

- Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie (2011 r.):
 - ogółem – 2 185 651 osób – 63,8% ludności województwa – dwunaste miejsce w kraju,
 - w miastach i ośrodkach miejskich – 1 694 876 osób – 88,1% ludności miast,
 - we wsiach i na terenach wiejskich – 490 775 osób – 32% ludności wsi;
- Sieć kanalizacyjna (2011 r.):
 - ogółem – 10 398,9 km – piąte miejsce w kraju,
 - wsie i obszary wiejskie – 5 757,4 km,
 - miasta i obszary miejskie – 4 641,5 km;
- Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (2010 r.):
 - ogółem – 2 102 899 osób – 61% – dziewiąte miejsce w kraju,
 - w miastach i ośrodkach miejskich – 1 664 108 osób – 86,4%,
 - we wsiach i na terenach wiejskich – 438 791 osób – 28,9%.

4.3.3. Elektroenergetyka

Głównym wytwórcą energii elektrycznej na terenie Wielkopolski jest Zespół Elektrowni Pątnów Adamów Konin (ZE PAK S.A.), znajdujący się we wschodniej części województwa. Zespół elektrowni o łącznej mocy 2577 MW pracuje również na potrzeby krajowego systemu elektroenergetycznego.

Pozostałymi znaczącymi producentami energii na terenie województwa wielkopolskiego są elektrociepłownie Karolin i Garbary w Poznaniu o łącznej mocy wytwarzanej energii cieplnej 930,2 MW oraz energii elektrycznej 275,5 MW. Obie elektrociepłownie pozostają w zarządzie Dalkia Poznań ZEC (dawniej: Zespół Elektrociepłowni Poznańskich S.A.). Ponadto do istotnych producentów ciepła i energii elektrycznej na terenie województwa zaliczyć należy elektrociepłownię Kalisz – Piwonice, wytwarzająca 106 MW mocy cieplnej oraz 7 MW mocy elektrycznej, oraz zespół 5 elektrowni wodnych na rzece Gwdzie (Podgaje, Jastrowie, Ptusza, Dobrzyca, Koszyce).

Krajowy system sieci przesyłowej na terenie województwa tworzą linie 400 kV (Krajnik – Poznań Plewiska, Ostrów Wlkp. – Pasikurowice oraz Poznań Plewiska – Ostrów Wlkp.), 220 kV (Poznań Plewiska – Piła Krzewina – Żydowo, Poznań Plewiska – Pątnów, Poznań Plewiska – Konin, Poznań Plewiska – Polkowice, Patnów – Jasieniec, Pątnów – Konin, Pątnów – Włocławek Azoty, Pątnów – Podolszyce, Konin – Adamów, Konin – Sochaczew, Adamów – Zgierz, Adamów – Pabianice) i 110 kV, 9 stacji elektroenergetycznych (3 stacji przy elektrowniach ZE PAK S.A., Poznań Plewiska, Ostrów Wielkopolski, Czerwonak, Poznań Południe, Piła Krzewina, Leszno Gronowo) oraz rozbudowany system głównych punktów zasilania. Obiekty te są ważnymi elementami sieci przesyłowej

i umożliwiają wyprowadzenie znacznej mocy elektrycznej z elektrowni: Dolna Odra, Turów, Bełchatów, Pątnów I, Pątnów II, Adamów i Konin. Ze stacji 400/220/110 kV i 220/110 kV poprzez sieć dystrybucyjną (obiektów o napięciu 110 kV i niższym) przesyłana jest energia elektryczna do odbiorców na terenie województwa wielkopolskiego.

Linie napowietrzne wysokiego napięcia oraz główne punkty zasilania cechuje zróżnicowany stan techniczny ze względu na wiek linii i zdolności przesyłowe. Zarówno część sieci średniego napięcia, jak i stacji transformatorowych, jest mocno wyeksploatowana.

4.3.4. Odnawialne źródła energii

W województwie, według danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z dnia 30 września 2012 r., funkcjonowały 142 instalacje wykorzystujące odnawialne źródła energii. Są to różnego rodzaju urządzenia (instalacje) wytwarzające energię elektryczną: z biogazu (z oczyszczalni ścieków, rolniczego i składowiskowego), z biomasy mieszanej, w elektrowniach wiatrowych i wodnych, a także realizujące technologię współspalania paliw kopalnych i biomasy.

W Wielkopolsce działało 17 instalacji wytwarzających energię elektryczną z biogazu o łącznej mocy 13,2 MW, w tym 7 instalacji wykorzystujących biogaz pochodzący z oczyszczalni ścieków o łącznej mocy 5,3 MW, 3 biogazownie rolnicze o łącznej mocy 2,8 MW oraz 7 instalacji uzyskujących energię z biogazu na składowiskach odpadów komunalnych o łącznej mocy 5,1 MW.

Energia elektryczna z biomasy mieszanej wytwarzana była w 2 instalacjach o łącznej mocy 50,5 MW. Były to instalacje w Poznaniu o mocy 49 MW oraz w Ostrowie Wlkp. o mocy 1,5 MW.

Pod względem ilości instalacji oraz łącznej mocy największe znaczenie w województwie mają elektrownie wiatrowe. Zgodnie z danymi URE w Wielkopolsce funkcjonuje 88 instalacji wykorzystujących energetykę wiatrową o łącznej mocy 253,5 MW. Największa farma wiatrowa znajduje się w gminie Margonin i ma moc 120 MW. Jest to znacząca instalacja zarówno w skali kraju (pierwsze miejsce pod względem mocy w Polsce) i Europy. Wielkopolska z 88 instalacjami elektrowni wiatrowych w 2012 r. zajmowało trzecie miejsce w kraju za województwami: kujawsko-pomorskim (207 instalacji) i łódzkim (134 instalacji). Pod względem zainstalowanej mocy elektrowni wiatrowych województwo zajmuje także trzecie miejsce w kraju z 253 MW, za województwami: zachodniopomorskim, w którym zainstalowana moc wyniosła 726 MW, i pomorskim – 272 MW.

Drugim rodzajem wykorzystania energetyki odnawialnej pod względem liczby instalacji funkcjonujących w województwie są elektrownie wodne. W Wielkopolsce, według danych URE, zlokalizowanych jest 31 elektrowni wodnych o łącznej mocy 11,4 MW. Najwięcej elektrowni występuje w północnej części województwa, na rzekach o największych zasobach wodnych – Gwdzie, Łobżonce, Głomi, Stołuni, Płytnicy.

W regionie istnieją także 4 elektrownie wykorzystujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa) działające w Poznaniu oraz w Zespole Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin SA (2 elektrownie w Koninie i 1 elektrownia w Turku).

Pierwszą inwestycją na terenie województwa wielkopolskiego wykorzystującą wody geotermalne w basenach solankowych są Termy Maltańskie w Poznaniu. Planowane są kolejne inwestycje mające na celu wykorzystanie geotermii, między innymi w Tarnowie Podgórnym, Ślesinie oraz Czeszewie (gm. Miłosław). Aktualnie wykorzystywana jest jedynie tzw. „płytką geotermia” (do głębokości około 30 m), której energia pozyskiwana jest do instalacji pomp ciepła. Na terenie województwa istnieją rozwiązania oparte o pompy ciepła, czyli instalacje na niewielkich głębokościach wykorzystujące ciepło gruntu.

W Wielkopolsce coraz częściej wykorzystuje się energię słoneczną. Kolektory słoneczne i ogniwa fotowoltaiczne zainstalowane są niemal w każdej gminie. Zdecydowana większość istniejących instalacji to systemy wspomagające ogrzewanie budynków oraz systemy do przygotowania ciepłej wody użytkowej, wykorzystywane głównie w indywidualnych budynkach mieszkalnych. Ponadto systemy solarne instalowane są w budynkach użyteczności publicznej. Ogniwa fotowoltaiczne na obszarze województwa wykorzystywane są do

zasilania parkomatów, znaków oraz tablic drogowych i informacyjnych, a także do oświetlenia ulic. Zgodnie z danymi URE w Wielkopolsce nie ma instalacji do produkcji energii elektrycznej z promieniowania słonecznego przesyłanej do systemu energetycznego kraju.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Typ Instalacji	Ilość instalacji		Moc (MW)	
	województwo	kraj	województwo	kraj
Elektrownie biogazowe	17	193	13,2	124,0
– wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	7	75	5,3	40,5
– wytwarzające z biogazu rolniczego	3	26	2,8	26,5
– wytwarzające z biogazu składowiskowego	7	91	5,1	56,5
– wytwarzające z biogazu mieszanego	0	1	0,0	0,6
Elektrownie biomasowe	2	24	50,5	559,3
– wytwarzające z biomasy mieszanej	2	11	50,5	400,1
– wytwarzające z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych, ogrodowych	0	8	0,0	13,6
– wytwarzające z biomasy z odpadów przemysłowych drewnopochodnych i celulozowo-papierniczych	0	5	0,0	145,6
Wytwarzające energię z promieniowania słonecznego	0	8	0,0	1,3
Elektrownie wiatrowe	88	663	253,5	2341,3
Elektrownie wodne	24	765	11,4	958,1
Elektrownie realizujące technologię współspalania:	4	44	0,0*	0,0*
– realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa)	4	42	0,0*	0,0*
– realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biogaz)	0	2	0,0*	0,0*
Razem	142	1697	0,0*	3984,0

* dla technologii współspalania nie określa się mocy instalacji

Źródło: dane Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z dnia 30 września 2012 r.

4.3.5. Sieć gazowa

Przez obszar województwa wielkopolskiego przebiegają najważniejsze międzynarodowe gazociągi tranzytowe oraz magistralne o znaczeniu krajowym, połączone ze sobą za pośrednictwem 6 systemowych węzłów przesyłowych.

Gazociąg „Jamał”, łączący Rosję z Europą Zachodnią, zrealizowano w środkowej części województwa, na północ od Poznania.

Niezależnie od gazociągów tworzących krajowy system przesyłowy (głównie dla gazu wysokometanowego), na terenach północno-zachodnich kraju, w tym w znacznej mierze na terenie województwa wielkopolskiego, rozbudowywany jest system gazu zaazotowanego. System tworzą gazociągi dalekosiężne: Grodzisk – Krobia, Krobia – Radlin, Krobia – Głogów, Kościan – Zielona Góra, Krobia – Góra, Paproć – Grodzisk, Krobia – Odolanów, Odolanów – Bogdaj – Wierzchowice, Kaleje – Radlin, projektowane aktualnie: Kościan – KGHM i Grodzisk – Międzychód oraz sieć gazociągów kopalnianych i łączących poszczególne obiekty systemu.

System gazu zaazotowanego tworzą następujące obiekty: mieszalnia gazu w Grodzisku Wielkopolskim, węzeł i mieszalnia gazu w Kościanie, węzły w Kotowie i Krobi, odazotownia w Odolanowie oraz kopalnie gazu: Paproć, Młodasko, Stęszew, Strykowo, Kościan, Wielichowo – Ruchoć, Buk, Duszniki, Bogdaj – Uciechów, Tarchały, Wysocko, Jarocin, Radlin, Kaleje. Każda z kopalń posiada sieć gazociągów technologicznych, zbierających gaz surowy z odwiertów i przesyłających do kopalnianej instalacji zbioru i przygotowania gazu.

Obecne zabezpieczenie potrzeb w zakresie zaopatrzenia w gaz pokrywane jest w głównej mierze z miejscowych zasobów gazu występujących w południowej i środkowej części Wielkopolski. Zasoby te stanowią około 42% zasobów kraju. Na bazie tych złóż utworzony został układ przesyłowy gazu ziemnego zaazotowanego, z centralnym węzłem w Krobi. Dostawy do odbiorców gazu wysokometanowego realizuje się gazociągami systemu krajowego z rejonu Odolanowa.

Zaopatrzenie obszaru województwa wielkopolskiego w gaz jest bardzo zróżnicowane. W rejonach północnym, zachodnim i południowym, w gminach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących gazociągów wysokiego ciśnienia, zaopatrzenie jest dobre. Występują jednak obszary, szczególnie we wschodniej i środkowo-wschodniej części województwa, nieposiadające sieci gazowej, a co za tym idzie pozbawione możliwości korzystania z gazu.

SIEĆ GAZOWA

Odsetek ludność korzystająca z sieci gazowej (2010 r.):

- ogółem – 47,9% – 9. miejsce w kraju,
- miasta i obszary miejskie – 70,3%,
- wsie i obszary wiejskie – 19,6%.

4.3.6. Rurociągi przesyłowe paliw płynnych

Przez środkową część województwa wielkopolskiego przebiega ropociąg „Przyjaźń” relacji Rosja – Niemcy. Ropociąg nie jest jednak związany z gospodarką województwa.

Przez gminy Mieleszyn, Kłecko, Skoki biegnie rurociąg z Płocka przez Nową Wieś w województwie kujawsko-pomorskim do bazy paliw w Rejewcu (gmina Skoki).

Rurociąg paliwowy w południowo-wschodniej części województwa łączy Płock z Ostrowem Wielkopolskim, w którym zlokalizowana jest baza paliw płynnych.

4.3.7. Ciepłownictwo

Działające na terenie województwa systemy ciepłownicze to w większości systemy miejskie, w których głównym odbiorcą jest wielorodzinne budownictwo mieszkaniowe. Pozostałe systemy ciepłownicze to systemy większych zakładów przemysłowych, które produkują ciepło przeważnie na własne potrzeby, a nadmiar ciepła sprzedają innym odbiorcom.

Do podstawowych źródeł energii cieplnej na terenie województwa wielkopolskiego zaliczyć można ZE PAK S.A., Elektrociepłownię Karolin i Garbary – Dalkia Poznań ZEC i elektrociepłownię Kalisz – Piwonice.

4.3.8. Telekomunikacja

Dominującą formą dostępu do szybkiego Internetu w najbliższych latach w Europie i w Polsce pozostanie technologia ADSL. Obecnie w krajach Unii Europejskiej zdecydowana większość łączy szerokopasmowych to łączy w tej technologii.

W Polsce większość użytkowników szerokopasmowego Internetu korzysta z łączy xDSL. W ciągu najbliższych lat udział technologii ADSL w kraju zbliży się do średniej europejskiej. Jednym z elementów ułatwiających świadczenie usług szerokopasmowych dla całej ludności Polski jest zakończenie cyfryzacji sieci dominującego operatora TP S.A.

Województwo wielkopolskie posiada w pełni cyfrową sieć telefonii stacjonarnej.

Na podstawie przeprowadzonej w 2009 r. przez spółkę Wielkopolska Sieć Szerokopasmowa S.A. (WSS) inwentaryzacji, wśród przedsiębiorców telekomunikacyjnych oraz jednostek samorządowych, można wyróżnić 7 obszarów węzłowych, wokół których zagęszczenie infrastrukturalne jest bardzo duże oraz stwierdzić, że istnieją dogodne warunki dla budowy sieci szerokopasmowej. Są to głównie obszary największych miast w województwie, a także ich okolice: Poznań, Piła, Konin, Kalisz, Ostrów Wielkopolski, Leszno i Gniezno.

Obszary te połączone są również z innymi węzłami znajdującymi się zarówno na obszarze Wielkopolski, jak i poza jej granicami. Dzięki temu obszar województwa pokryty jest równomiernie gęstą siatką telekomunikacyjną, głównie w technologii światłowodowej. Wyjątkiem jest część północno-zachodnia Wielkopolski, obejmująca północną część powiatu międzychodzkiego i szamotulskiego, oraz południowa część powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, która wyposażona jest najslabiej w łącza zarówno światłowodowe jak i bezprzewodowe. Na terenie każdej gminy znajduje się przynajmniej jeden węzeł światłowodowy, a w miejscowościach będących siedzibą powiatów zazwyczaj występuje kilka takich węzłów.

W ramach *Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013*, powołana została spółka i projekt Wielkopolska Sieć Szerokopasmowa (WSS), którego celem jest zapewnienie do końca 2013 r. dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% gospodarstw domowych i 100% instytucji publicznych oraz przedsiębiorców na obszarze województwa wielkopolskiego.

Na terenie województwa zlokalizowanych jest szereg urządzeń infrastruktury teleradiowej. Do najważniejszych z nich należą:

- Stacje Linii Radiowych w: Bolewicach, Czarnkowie, Pile, Domachowie, Dziadowicach, Kaliszu, Szamotułach, Poznaniu i Żerkowie,
- Telewizyjne Stacje Retransmisyjne w Chodzieży i Wągrowcu,
- Radiowo-Telewizyjne Centra Nadawcze w: Śremie, Kaliszu i Koninie,
- Telewizyjne Ośrodki Nadawcze w Koninie, Pile i Poznaniu.

Inne obiekty związane z siecią radiolokacyjną na terenie województwa znajdują się na obszarach terenów zamkniętych i związane są z infrastrukturą specjalną wykorzystywaną do celów obronnych województwa i kraju.

4.3.9. Gospodarka odpadami

W województwie wielkopolskim gospodarka odpadami realizowana jest w oparciu o opracowane plany gospodarki odpadami: krajowy oraz wojewódzki.

Głównym celem gospodarowania odpadami jest zapobieganie ich powstawaniu, a w przypadku wytworzenia odpadów odzyskiwanie i ponowne wykorzystanie surowców i materiałów oraz bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów niewykorzystanych.

W większości gmin województwa wielkopolskiego (poza nielicznymi przypadkami) brakuje nadal kompleksowego systemu zagospodarowania odpadów komunalnych obejmującego m.in. selektywną zbiórkę, segregację oraz recykling odpadów, kompostowanie, termiczne przetwarzanie odpadów z wykorzystaniem technologii zapewniających odzysk energii cieplnej i elektrycznej. Na przestrzeni kilku ostatnich lat w gospodarce odpadami na terenie Wielkopolski można jednak zaobserwować pozytywne zmiany.

Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017 (Uchwała Nr XXV/440/12 Sejmiku Województwa z dnia 27 sierpień 2012 roku), obok zakładanej minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów, dzieli Wielkopolskę na 10 regionów, w których prowadzona będzie kompleksowa, regionalna gospodarka odpadami komunalnymi.

Region gospodarki odpadami komunalnymi to określony w wojewódzkim planie gospodarki odpadami obszar, liczący co najmniej 150 000 mieszkańców. Regionem gospodarki odpadami komunalnymi może być gmina licząca powyżej 500 000 mieszkańców. Stosowane w regionach instalacje, ich przepustowość oraz wyposażenie muszą gwarantować realizację zakładanych dla województwa wielkopolskiego celów w zakresie gospodarowania odpadami.

Obsługa regionu powinna zapewniać co najmniej następujący zakres usług:

- mechaniczno-biologiczne lub termiczne przekształcanie zmieszanych odpadów komunalnych i pozostałości z sortowni,
- składowanie odpadów pozostałych po procesach ich przetwarzania,
- kompostowanie odpadów z pielęgnacji terenów zielonych oraz kuchennych i ogrodowych,

- sortowanie poszczególnych frakcji odpadów komunalnych zbieranych selektywnie (opcjonalnie),
- zakład demontażu odpadów wielkogabarytowych (opcjonalnie),
- zakład przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (opcjonalnie),
- zakład przetwarzania odpadów budowlanych (opcjonalnie).

Realizacja zadań własnych gmin w zakresie zagospodarowania odpadów komunalnych, zgodnie z uchwalonym w 2012 r. *Planem gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017* będzie wymagała, poza rozwijaniem selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów ulegających biodegradacji, również ich termicznego przetwarzania z wykorzystaniem technologii zapewniających produkcję ciepła i energii elektrycznej. Do czasu powstania instalacji termicznego przekształcania odpadów podstawowa metodą zagospodarowania odpadów komunalnych będzie ich mechaniczno-biologiczne przetwarzanie.

W każdym z regionów docelowo zapewniona zostanie odpowiednia przepustowość instalacji do przetwarzania odpadów, które winny przyczynić się do osiągnięcia wymaganych celów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w tym osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu, przygotowanie do ponownego użycia, odzysku oraz ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania.

Jednym z głównych zadań w gospodarce odpadami komunalnymi dla województwa wielkopolskiego jest zamknięcie wszystkich składowisk odpadów niespełniających przepisów prawa, dążenie do zredukowania ilości małych lokalnych składowisk oraz zapewnienie funkcjonowania kilku składowisk regionalnych.

W 2011 r. na terenie województwa wielkopolskiego eksploatowano 76 składowisk odpadów (2 składowiska odpadów niebezpiecznych, 6 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, które nie przyjmują odpadów komunalnych, 68 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przyjmujących odpady komunalne).

W województwie wielkopolskim (według stanu na dzień 31 grudnia 2010 r.) funkcjonowały następujące instalacje do odzysku lub innego niż składowanie unieszkodliwiania odpadów komunalnych:

- 29 sortowni odpadów komunalnych, w tym:
 - 10 sortowni odpadów zmieszanych,
 - 13 sortowni odpadów selektywnie zebranych,
 - 6 sortowni odpadów z selektywnej zbiórki i odpadów zmieszanych.

Łączna moc przerobowa sortowni (727 820,00 Mg/rok) na koniec 2010 r. zapewniała zagospodarowanie odpadów na terenie województwa wielkopolskiego;

- 16 kompostowni odpadów o łącznej mocy przerobowej 197 560,00 Mg/rok;
- 3 instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w:
 - m. Osieczna gm. Trzebania o łącznej mocy przerobowej 76 000,00 Mg/rok (część mechaniczna 50 000 Mg/rok, biologiczna – fermentacja odpadów 26 000 Mg),
 - gm. Ceków m. Orli Staw o łącznej mocy przerobowej 113 000,00 Mg/rok (część mechaniczna 80 000 Mg, część biologiczna – stabilizacja odpadów 33 000 Mg),
 - Koninie o łącznej mocy przerobowej 70 500 Mg /rok (część mechaniczna 37 500 Mg/rok, część biologiczna 33 000 Mg/rok).

Według stanu na koniec 2011 r. na etapie zaawansowanych prac projektowych znajdowała się instalacja termicznego przekształcania (frakcji reszkowych) zmieszanych odpadów komunalnych (ITPOK) w Poznaniu oraz w Koninie.

W 2011 r. na terenie województwa wielkopolskiego (według Wojewódzkiej Bazy Odpadowej) odebrano i zebrano 976 234 Mg odpadów komunalnych, odzyskano 484 626 Mg odpadów, unieszkodliwiono 404 116 Mg.

W roku 2010, w wyniku selektywnej zbiórki prowadzonej przez gminy (dane Głównego Urzędu Statystycznego), na terenie województwa wielkopolskiego wysegregowano około 94 228 Mg odpadów komunalnych, w tym: 24 940,5 Mg papieru i makulatury, 28 326,6 Mg szkła i 15 942,7 Mg tworzyw sztucznych.

W gospodarce odpadami szczególnie istotne jest zwrócenie uwagi na odpady opakowaniowe tj. odpady powstałe z opakowań jednostkowych, zbiorczych oraz transportowych stosowanych w całym systemie pakowania towarów. Według stanu na 31 grudnia 2011 r. w województwie wielkopolskim zebrano 46 183,5 Mg odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych, papieru i tektury oraz szkła, a do recyklingu przekazano 41 202,71 Mg. W sumie w 2011 r. w województwie zebrano 47 351,5 Mg odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych, szkła, papieru i tektury, aluminium, blachy białej, a do recyklingu przekazano 42 406,5 Mg tych odpadów.

Baterie małogabarytowe w strumieniu odpadów komunalnych stanowią odpad niebezpieczny. Ilość zużytych baterii rośnie, natomiast zbiórka prowadzona jest w ograniczonym zakresie, głównie w szkołach i niektórych placówkach handlowych. W 2010 r. zbiórka baterii małogabarytowych obejmowała 204 gminy. Z terenu 123 gmin zebrano 76,5 Mg baterii, natomiast w 81 gminach, ze względu na niecałkowite wypełnienie, pojemniki nie były opróżniane.

W 2011 r. wytworzono (według bazy Wojewódzkiego Systemu Odpadowego) 9 076 505 Mg odpadów z sektora gospodarczego (pozostałych odpadów z grup 01-19), odzyskano 7 926 715 Mg odpadów, a 2 686 249 Mg unieszkodliwiono.

W 2010 r. najwięcej wytwarzano odpadów z grupy 10 (odpady z procesów termicznych) oraz grupy 02 (odpady z rolnictwa, sadownictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności). Najwięcej odpadów poddanych procesom odzysku należało do grupy 02 i 10, a unieszkodliwieniu do grupy 10.

W województwie wielkopolskim, w roku 2010 funkcjonowało 288 instalacji odzysku i unieszkodliwiania poza składowaniem odpadów z grup 01-19, o łącznych mocach przerobowych 13,3 mln Mg/rok. Były to następujące instalacje:

- 84 stacje demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji,
- 7 zakładów przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego,
- 3 spalarnie wyłącznie odpadów medycznych i weterynaryjnych (Koninie, Pile, Poznaniu – zakład zaprzestał spalania odpadów medycznych we wrześniu 2011 r.),
- 2 instalacje do unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych inne niż spalarnie,
- 1 spalarnia odpadów niebezpiecznych (poza spalarniami odpadów medycznych i weterynaryjnych),
- 4 instalacje do recyklingu zużytych opon,
- 84 instalacje do odzysku i recyklingu odpadów opakowaniowych,
- 6 spalarni i współspalarni odpadów (poza spalarniami odpadów komunalnych i niebezpiecznych),
- 5 instalacji do wytwarzania paliwa alternatywnego z odpadów innych niż komunalne,
- 10 instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych,
- 81 instalacji do poddawania odzyskowi odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej,
- 1 instalacja do odzysku zużytych baterii.

Na terenie województwa funkcjonują również 2 składowiska odpadów niebezpiecznych zlokalizowane w Koninie (należące do Zakładu Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Konin). Na jednym składowane są odpady z różnych grup (06, 08, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19) zawierające elementy niebezpieczne, na drugim składowane są odpady azbestowe o kodach 170601 i 170605. Ponadto na obszarze województwa zlokalizowanych jest 6 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nieprzyjmujących odpadów komunalnych:

- Składowisko Północne odpadów paleniskowych odkrywki Pątnów ZE PAK S.A.,
- Składowisko odpadów stałych odkrywki Pątnów ZE PAK S.A.,
- Składowisko odpadów paleniskowych odkrywki Goślawice z odparowalnikiem Linowiec ZE PAK S.A.,
- Składowisko odpadów paleniskowych i odpadów stałych odkrywki zachodniej z odparowalnikiem tzw. odkrywką wschodnią, ZE PAK S.A.,

- Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z kwaterami na odpady niebezpieczne, Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., Konin,
- Składowisko odpadów przemysłowych Odlewni Żeliwa Śrem S.A. w m. Pysząca, Odlewnia Żeliwa Śrem.

W 2011 r., według danych z bazy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, na terenie województwa wytworzono 73 898 Mg odpadów niebezpiecznych, odzyskano 49 883 Mg, a unieszkodliwiono 60 543 Mg.

W grudniu 2009 r. zakończono ostatecznie program likwidacji w województwie wielkopolskim 26 mogilników zawierających przeterminowane środki ochrony roślin i inne odpady pestycydowe. Aktualnie pozostał jeszcze jeden, nieobjęty programem, mogilnik zakładowy należący do Philips Lighting Poland S.A. Piła.

W czerwcu 2008 r. został opracowany *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla województwa wielkopolskiego*, który stanowi wypełnienie zadań dotyczących realizacji *Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*. Nadrzędnym celem Programu jest usunięcie wyrobów azbestowych z terenu województwa wielkopolskiego i bezpieczne jego unieszkodliwienie.

Na koniec 2011 r. na terenie województwa wielkopolskiego całkowita masa wyrobów zawierających azbest zabudowanych jako pokrycia dachowe i elewacje wynosiła 334 191,5 Mg. Największą ilość wśród zinwentaryzowanych wyrobów (277 310,4 Mg) stanowiły płyty azbestowo-cementowe, z czego 267 093,8 Mg stanowiły płyty faliste, a 10 216,6 Mg płyty płaskie. Ilość wyrobów azbestowych unieszkodliwiona na koniec 2011 r. wynosiła 9 731,3 Mg.

GOSPODARKA ODPADAMI

- Odpady komunalne:
 - odpady komunalne odebrane i zebrane – 976 234 Mg (Wojewódzki System Odpadowy – dane z 2011 r.),
 - odpady komunalne odebrane i zebrane w kg na 1 mieszkańca – 282,5 (2011 r.),
 - ilość zebranych odpadów komunalnych (bez wyselekcjonowanych) – 821 tys. Mg (GUS – dane z 2010 r.),
 - ilość zebranych odpadów komunalnych wyselekcjonowanych 94 tys. Mg (GUS – dane szacunkowe z 2010 r.),
 - odpady komunalne zebrane w kg na 1 mieszkańca – 268 (GUS – dane z 2010 r.),
 - odpady zdeponowane na składowiskach 751 tys. Mg (GUS – dane z 2010 r.),
 - odpady wysegregowane ze zmieszanych – 32 tys. Mg (GUS – dane z 2010 r.),
 - odpady unieszkodliwione biologicznie – 38 tys. Mg (GUS – dane z 2010 r.);
- Odpady przemysłowe – grupy 01-19:
 - odpady wytworzone – 9 076 505 Mg (Wojewódzki System Odpadowy – dane za 2011 r.),
 - odpady poddane odzyskowi – 7 926 715 Mg (Wojewódzki System Odpadowy – dane za 2011 r.),
 - odpady unieszkodliwione – 2 686 249 Mg (Wojewódzki System Odpadowy – dane za 2011 r.);
- Odpady niebezpieczne:
 - odpady wytworzone – 73 898 Mg, (Wojewódzki System Odpadowy – dane z 2011 r.),
 - odpady poddane odzyskowi – 49 883 Mg, (Wojewódzki System Odpadowy – dane za 2011 r.),
 - odpady unieszkodliwione – 65 263 Mg (Wojewódzki System Odpadowy – dane za 2011 r.).

5. Zagadnienia społeczno-gospodarcze

5.1. Demografia i mieszkalnictwo

5.1.1. Demografia

Województwo wielkopolskie na koniec 2011 r. zamieszkiwało ponad 3,4 mln mieszkańców, co stanowiło 9% ludności Polski. Pod względem liczby ludności Wielkopolska zajmuje trzecie miejsce w kraju, po województwach: mazowieckim (13,7%) i śląskim (12,0%). Kobiety stanowią większość populacji regionu – 51,4%.

Średnia gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 116 osób i jest niższa od średniego wskaźnika dla Polski, który wynosi 123 osoby/km². Znaczna część ludności skoncentrowana jest w stolicy regionu oraz w gminach sąsiednich. W Poznaniu na koniec 2011 r. mieszkało blisko 553 tys. osób tj. 16% ludności województwa, natomiast w powiecie poznańskim – ok. 337 tys. osób tj. 9,8% ludności województwa. W centralnej części województwa mieszka zatem ponad 26% wszystkich mieszkańców Wielkopolski. Miasta o najwyższej gęstości zaludnienia w Wielkopolsce (powyżej 2000 osób/km²) to: Nowe Skalmierzyce, Swarzędz, Nowy Tomyśl, Wolsztyn, Kościan, Rawicz, Śrem, Września, Luboń, Poznań, Buk i Leszno.

Do największych pod względem liczby ludności miast Wielkopolski w 2011 r. należały: Poznań (553 564 osób), Kalisz (105 122 osób), Konin (78 209 osób), Piła (74 818 osób), Ostrów Wielkopolski (72 907 osób), Gniezno (70 263 osób) i Leszno (64 713 osób). Najmniejszymi miastami są natomiast: Dobra, Dolsk, Stawiszyn, Krzywiń, Wielichowo, Przedecz, Mikstat, Jutrosin i Ostroróg, w których mieszka poniżej 2000 osób.

Mieszkańcy miast, tj. ponad 1,9 mln osób stanowią 55,7% ogółu mieszkańców województwa i 8,2% miejskiej części populacji kraju. Ludność mieszkająca na obszarach wiejskich Wielkopolski stanowi 44,3% mieszkańców województwa i 10,1% ludności wiejskiej kraju.

Ze struktury wieku ludności wynika, że w 2011 r. 2/3 ludności znajduje się w wieku produkcyjnym (powyżej 2,2 mln osób), z czego ponad 64% określa się jako osoby w wieku produkcyjnym mobilnym. Odzwierciedleniem struktury wieku ludności jest wskaźnik obciążenia demograficznego, który dla województwa wynosi 55 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Obciążenie to jest mniej korzystne na obszarach wiejskich niż w miastach i wynosi odpowiednio 56,2 i 54,2 osób. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w podregionie poznańskim, łącznie z Poznaniem oraz w miastach Leszno i Konin, gdzie wskaźnik obciążenia demograficznego jest niski. Najtrudniejsza sytuacja występuje w powiatach w południowej i wschodniej części województwa. Tam wskaźnik osiąga wartości powyżej 57 osób.

Kierunki procesów demograficznych w Wielkopolsce są korzystne. Od kilkudziesięciu lat systematycznie rośnie liczba ludności województwa (średnio o 10 tys. osób rocznie). Jest to wynik przede wszystkim przyrostu naturalnego oraz dodatniego salda migracji.

Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w 2011 r. wynosił 2,1‰, co stawia województwo na drugim miejscu w kraju. Bardziej korzystna sytuacja występuje na terenach wiejskich, gdzie wskaźnik przekracza wartość 3,4‰. W miastach Wielkopolski przyrost naturalny osiągnął wartość 1,3‰. Analiza przestrzennego rozkładu dynamiki przyrostu naturalnego wskazuje, że najkorzystniejsze zmiany zachodzą w podregionie poznańskim, gdzie przyrost naturalny jest najwyższy i wynosi 4,6‰. Mniej korzystne zmiany zachodzą w Poznaniu oraz podregionie kaliskim, gdzie przyrost naturalny waha się od 0,8‰ do 1‰.

Zmiany salda migracji w województwie wykazują pozytywne tendencje. Saldo migracji wewnętrznych w województwie wielkopolskim jest dodatnie (+1405 osób, tj. +0,41‰). Wskaźnik dla całego kraju jest minimalnie ujemny i wynosi -0,11‰. Sytuacja w województwie w podziale na miasta i obszary wiejskie jest odmienna. W miastach saldo migracji jest ujemne (-5949 osób, tj. -3,1‰), natomiast na wsi saldo migracji jest dodatnie (+7354 osoby, tj. 4,8‰) i corocznie wzrasta. Świadczy to o nasilającym się procesie suburbanizacji i „ucieczce” ludności z miast „pod miasto”, na tereny wiejskie. Analizując saldo migracji (wewnętrznych i zewnętrznych) na pobyt stały w 2009 r. w układzie przestrzennym należy zwrócić uwagę, że mimo, iż wskaźnik dla całego województwa jest dodatni, to przyrost liczby ludności odbywa się głównie w podregionie poznańskim. W pozostałych podregionach ludności ubywa, najwięcej w Poznaniu oraz podregionie pilskim.

Najwięcej migrantów napływa do Wielkopolski z województw ościennych, przede wszystkim z Polski zachodniej oraz z województwa kujawsko-pomorskiego. Podobnie jest z największym odpływem migrantów z województwa. Większość ludzi opuszczających województwo przenosi się do sąsiednich województw, zwłaszcza do dolnośląskiego oraz kujawsko-pomorskiego. Również województwo mazowieckie cieszy się dużą popularnością wśród osób opuszczających Wielkopolskę.

Przeciętna liczba osób, którym miesięcznie w 2011 r. wypłacano renty i emerytury wyniosła 759,9 tys. (bez emerytów i rencistów Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz

Ministerstwa Sprawiedliwości), z czego 636,9 tys. pobierało świadczenia z pozarolniczego systemu świadczeń społecznych (ZUS), a 123 tys. stanowili rolnicy (KRUS).

DEMOGRAFIA (2011 r.)

- Liczba mieszkańców województwa ogółem – 3 455 477 (9,0% ludności kraju):
 - w miastach – 1 924 014 – 55,7% (8,2% ogółu ludności miejskiej kraju),
 - na terenach wiejskich – 1 531 463 – 44,3% (10,1% ogółu ludności wiejskiej kraju);
- Średni wskaźnik gęstości zaludnienia w województwie – 116 osób/km² (w kraju – 123 osoby/km²):
 - tereny miejskie – 1 290 os./km²,
 - tereny wiejskie – 54 os./km²;
- Struktura płci:
 - kobiety – 51,4% (w kraju – 51,6%),
 - wskaźnik feminizacji – 105,6 kobiet/100 mężczyzn (w kraju – 106,6);
- Struktura wieku ludności:
 - w wieku przedprodukcyjnym – 19,6% (w kraju – 18,5%),
 - w wieku produkcyjnym – 64,5% (w kraju – 64,2%), w tym w wieku produkcyjnym mobilnym – 63,6% (w kraju – 62,3%),
 - w wieku poprodukcyjnym – 15,9% (w kraju – 17,3%);
- Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) – 55 osób (w kraju – 55,8 osoby);
- Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców:
 - ogółem – 2,1‰ (w kraju – 0,3‰),
 - w miastach – 1,3‰ (w kraju – 0‰),
 - na terenach wiejskich – 3,2‰ (kraj – 0,8‰);
- Saldo migracji ogółem – 1 405 osób (0,4‰), w tym:
 - w miastach – ujemne saldo migracji (-5 949 osób),
 - na terenach wiejskich – dodatnie saldo migracji (7 354 osób).

5.1.2. Rynek pracy

Liczba pracujących w województwie wielkopolskim w gospodarce narodowej, łącznie z rolnictwem indywidualnym, w 2010 r. wynosiła 1,327 mln osób, co stanowi 9,6% ogółu pracujących w kraju. W liczbie ludności w wieku produkcyjnym pracujący stanowią 60% (w kraju – 56%). Współczynnik aktywności zawodowej wynosi 66% (w kraju 64%).

Dominującym sektorem ekonomicznym wśród osób pracujących jest sektor III – usługi, w którym zatrudnienie znalazło 51% wszystkich pracujących w województwie (w kraju 57%). Pozostali pracujący zatrudnieni są w sektorze II – przemysł i budownictwo – 34% (w kraju 30%) oraz w sektorze I – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 15% (w kraju 13%). Na taki rozkład osób pracujących według sektorów wpływ ma trwający proces restrukturyzacji rolnictwa i przemysłu oraz coraz bardziej dynamiczny wzrost znaczenia usług w gospodarce narodowej.

Blisko 3/4 zatrudnionych to pracownicy sektora prywatnego, a pozostała część zatrudniona jest w sektorze publicznym.

Ze struktury pracujących w gospodarce narodowej według sekcji wynika, że w Wielkopolsce w 2010 r. najwięcej osób pracowało w przemyśle i budownictwie – ok. 1/3. Kolejnymi sekcjami ze znacznym udziałem pracujących są: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 21% oraz edukacja – 10%.

RYNEK PRACY (2010 r.)

- Liczba pracujących ogółem (łącznie z rolnictwem indywidualnym) – 1 327 tys. osób (9,6% pracujących w kraju);
- Współczynnik aktywności zawodowej – 66% (w kraju – 64%).

5.1.3. Bezrobocie

W końcu grudnia 2011 r. rejestry urzędów pracy województwa wielkopolskiego obejmowały 134,9 tys. osób bezrobotnych, tj. 6,8% ogółu bezrobotnych w Polsce. Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 9,2%. Przy średniej krajowej 12,5%, wskaźnik osiągnięty w Wielkopolsce był najniższy w kraju. Prawo do zasiłku przysługiwało 23 850 osób. Spośród analizowanych kategorii bezrobotnych największą grupę stanowiły osoby długotrwale poszukujące pracy – 58%, kolejna grupa to bezrobotni do 25. roku życia – 24% oraz bez kwalifikacji zawodowych. Bez wykształcenia średniego pozostawało 56,3% bezrobotnych. Wysoki, 58% udział kobiet w strukturze bezrobocia, jest także zjawiskiem niekorzystnym. Największe natężenie bezrobocia obserwuje się w podregionach pilskim 15,2% i konińskim 14,3%, a średnie w podregionach: kaliskim 9,8% i leszczyńskim 8,8%. Najmniejszy wskaźnik bezrobocia odnotowano w Poznaniu – 3,7% i podregionie poznańskim – 8,8%.

BEZROBOCIE (2011 r.)

- Liczba bezrobotnych – 134,9 tys. osób (6,8% ogółu bezrobotnych w kraju);
- Stopa bezrobocia rejestrowanego – 9,2% (w kraju – 12,5%);
- Na poziomie powiatów najwyższa stopa procentowa bezrobocia wystąpiła w powiatach:
 - złotowskim – 19,9%,
 - wągrowieckim – 18,7%,
 - konińskim – 17,7 %,
 - słupeckim – 16,6%;
- Najniższa stopa procentowa wystąpiła w powiatach:
 - poznańskim – 3,7%,
 - kępińskim – 6,1%,
 - nowotomyskim – 6,4%,
 - wolsztyńskim – 6,6%.

5.1.4. Mieszkalnictwo

Warunki mieszkaniowe w Wielkopolsce na tle kraju są stosunkowo dobre. Stan zasobów mieszkaniowych województwa na koniec 2010 r. wynosił 1 101,2 tys. mieszkań, co stanowi 8,2% ogółu mieszkań w Polsce. Większość zasobów mieszkaniowych występuje w miastach. Liczba mieszkań systematycznie rośnie, zarówno w Wielkopolsce, jak i w kraju. Wraz ze wzrostem zasobów i standardów mieszkaniowych poprawia się również poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych.

Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w 2010 r. obrazuje średnia wartość wskaźnika liczby mieszkań na 1000 osób, który w Wielkopolsce wyniósł 322 mieszkania, a w kraju 351 mieszkań. Analiza przestrzenna wskazuje, że zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych na obszarze województwa jest zróżnicowane. W Poznaniu sytuacja jest bardzo korzystna, a wskaźnik na poziomie 431 mieszkań jest zbliżony do wartości występujących w krajach Europy Zachodniej. Pozostała część województwa charakteryzuje się znacznie niższym poziomem zaspokojenia potrzeb, odbiegającym od średnich wartości dla województwa i kraju, ze wskaźnikami na poziomie od 288 mieszkań w podregionie leszczyńskim do 310 mieszkań w podregionie konińskim.

Wskaźniki powierzchni użytkowej mieszkań ogółem oraz przypadającej na 1 osobę w Wielkopolsce są wyższe niż średnie wartości dla kraju i wynoszą: 78,2 m²/1 mieszkanie (w kraju: 70,9 m²) oraz 25,2 m²/osobę (w kraju: 24,9 m²/osobę). Mimo korzystnych wartości wskaźników na tle kraju wskazać należy różnicę w porównaniu do krajów Europy Zachodniej.

Struktura jakościowa zasobów mieszkaniowych na tle kraju związana z wyposażeniem w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne jest także korzystna. Ogólnie lepiej wyposażone są mieszkania w miastach, słabiej – na obszarach wiejskich. Największa różnica dotyczy zaopatrzenia w gaz sieciowy: w miastach 71,5% ogółu mieszkań (w kraju – 73,9%), natomiast na terenach wiejskich tylko 20% (w kraju – 20,4%).

W 2010 r. ilość mieszkań oddanych do użytkowania w Wielkopolsce wyniosła 13,5 tys. co stanowiło 9,9% wszystkich nowo oddanych mieszkań w kraju. Intensywność realizacji mieszkań na 1000 mieszkańców wynosi

obecnie 3,9, natomiast w kraju 3,6 mieszkania. Analiza przestrzenna realizacji budownictwa mieszkaniowego na terenie województwa wykazała, że najwyższa koncentracja nowo wybudowanych mieszkań jest w Poznaniu oraz w podregionie poznańskim, gdzie intensywność realizacji nowych mieszkań wynosi odpowiednio 5,8 i 8,1 mieszkań na 1000 mieszkańców. Najmniej mieszkań buduje się natomiast na północy województwa, w podregionie pilskim – 2,1 mieszkania. Ogólnie sytuacja mieszkaniowa w województwie ulega systematycznej poprawie.

MIESZKALNICTWO (2010 r.)

- Ogólna liczba mieszkań w województwie 1 101,2 tys. tj. 8,2% ogółu mieszkań w kraju, w tym w miastach 699,3 tys. (63,5%);
- Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców:
 - Wielkopolska – 322,
 - Polska – 351;
- Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania – 78,2 m² (w kraju – 70,9 m²);
- Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę:
 - Wielkopolska – 25,2 m²,
 - Polska – 24,9 m²;
- Liczba mieszkań oddanych do użytkowania ogółem – 13,5 tys., tj. 9,9% ogółu mieszkań oddanych do użytkowania w kraju, w tym:
 - na 1000 mieszkańców – 4 (w kraju – 4),
 - na 100 zawartych małżeństw – 63,7 (w kraju – 59,5);
- Przeciętna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań – 111,4 m² (w kraju – 106,1 m²).

5.2. Gospodarka

Zmiany, jakie dokonały się w gospodarce po wejściu Polski w struktury Unii Europejskiej umocniły, nie tylko w wyniku pozyskiwania funduszy strukturalnych, pozycję Wielkopolski wśród najsilniejszych gospodarczo regionów kraju. O potencjale gospodarczym świadczy przede wszystkim wzrastający Produkt Krajowy Brutto (PKB), którego wartość w 2009 r. wyniosła 127 361 mln zł (w cenach bieżących), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca stanowiło 37 424 zł, tj. o 6,3% powyżej średniej krajowej. Dynamika wzrostu gospodarczego województwa wielkopolskiego w ostatnich latach była jednak mniejsza od wartości ogólnopolskich. Wartość PKB (w cenach stałych) w latach 2008-2009 w Wielkopolsce wzrosła o 5,9%, podczas gdy w całym kraju o 6,8%. Tym samym województwo znalazło się dopiero na dwunastym miejscu.

Największą efektywność w gospodarce województwa wielkopolskiego wykazuje szeroko pojęty sektor usług. Jego udział w Wartości Dodanej Brutto (WDB) w ogólnej wartości WDB wyniósł 58,2% i był niższy o 5,6 punktu procentowego od średniej krajowej. Kolejną pozycję zajmuje przemysł z udziałem 28,2% (średnia krajowa 24,6%). Udział sektora budownictwa w Wartości Dodanej Brutto jest stosunkowo niewielki – 8,3% (średnia krajowa 7,8%).

Analizując udział w wytworzeniu wojewódzkiej Wartości Dodanej Brutto (WDB) według poszczególnych sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007), największą jej część wygenerowała grupa jednostek prowadząca działalność w zakresie handlu i napraw, hoteli i restauracji oraz transportu, gospodarki magazynowej i łączności (30,3%). Drugie miejsce zajęły jednostki prowadzące działalność przemysłową (28,2%). Trzecia pozycja należała do jednostek prowadzących „pozostałą” działalność usługową (21,1%). Podmioty zajmujące się pośrednictwem finansowym oraz obsługą nieruchomości i firm uplasowały się na czwartym miejscu z udziałem 6,8%. Kolejną, piątą pozycję osiągnęły przedsiębiorstwa zgrupowane w budownictwie (8,3%), a szóstą należy do rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa oraz rybactwa, które wytworzyło 5,3% wojewódzkiej WDB. Natomiast biorąc pod uwagę WDB sektora rolniczego w skali całego kraju Wielkopolska wypracowała 14,1%. Większy udział uzyskało tylko województwo mazowieckie (20,9%).

Przeliczony na 1 mieszkańca Wielkopolski Produkt Krajowy Brutto, wyrażony we wspólnej umownej walucie – standardzie siły nabywczej (Purchasing Power Standard – PPS) – w 2009 r., wyniósł 15 100 PPS, co stanowiło 65% średniej dla 27 krajów Unii Europejskiej (23 500 PPS). Jego wartość, przy średniej dla Polski 14 300 PPS (61% średniej UE), klasyfikuje nasze województwo na czwartym miejscu w kraju. W strukturze gospodarki województwa wielkopolskiego przeważający udział usług (58,2%), a także znaczny udział przemysłu i budownictwa (36,5%) oraz niewielki rolnictwa (5,3%), przybliża nadzieję na skuteczne konkutowanie z innymi regionami UE. W Regionie Północno-Zachodnim udział województwa wielkopolskiego w wytworzonym PKB wyniósł 60,6%, a przeliczony na 1 mieszkańca Regionu osiągnął wartość 13 900 jednostek PPS, zatem „wkład przeciętnego” Wielkopolanina był większy o 8,6% od średniej dla Regionu.

Wartość Dodana Brutto przypadająca na 1 zatrudnionego w 2009 r., określająca poziom wydajności pracy, wyniosła 83 372 zł i była mniejsza niż przeciętna w kraju o 1,8%. W województwie wielkopolskim wskaźnik wydajności pracy tylko w rolnictwie przekroczył poziom krajowy (o 52,2%).

Istotnym elementem świadczącym o poziomie życia mieszkańców jest informacja o dochodach do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych, które po przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wielkopolskiego wyniosły 23 389 zł. Średnia krajowa była mniejsza o 3,7%. Poziom średniej krajowej przekroczyły także województwa: mazowieckie, śląskie i dolnośląskie.

Potencjał ekonomiczny regionu to także 376 483 podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON według stanu na 31 grudnia 2011 r. Osoby prawne i jednostki niemające osobowości prawnej stanowiły 23% ogółu podmiotów (86 852), w tym spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego – 7% (6059), natomiast osoby fizyczne prowadziły działalność gospodarczą w 289 631 podmiotach, co obejmowało 77% wszystkich jednostek. W 2011 r. zarejestrowano 33 847 nowych podmiotów gospodarczych, natomiast z rejestru REGON wykreślono 33 055. W strukturze podmiotów według rodzaju aktywności, podobnie jak w latach poprzednich, dominują jednostki handlowe 28%. Działalność związaną z budownictwem deklaruje 13,0%, z przetwórstwem przemysłowym – 10% ogółu zarejestrowanych podmiotów. Działalność profesjonalną, naukową i techniczną wskazało prawie 9% wszystkich podmiotów.

Aktywność ekonomiczna przedsiębiorców województwa wielkopolskiego to przede wszystkim działalność jednostek „mikro”, które zatrudniają do 9 pracowników. W zbiorowości podmiotów gospodarki narodowej, stanowiły one 355 976 tj. 94,6% ogółu. Kolejne 16 974 jednostki, czyli 4,5%, zatrudniają od 10 do 49 pracowników. Udział podmiotów zatrudniających 50 i więcej pracowników wyniósł 1%. Wśród 3 533 jednostek funkcjonują 374 podmioty zatrudniające od 250 do 999 pracowników i 80 podmiotów, w których pracuje powyżej 1000 osób.

Wskaźnik rozwoju lokalnej przedsiębiorczości mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców, zwany także wskaźnikiem aktywności gospodarczej, na koniec 2011 r. wyniósł 109. W podregionach: miasta Poznań i poznańskim działalność gospodarczą prowadziło 46% jednostek zarejestrowanych w województwie wielkopolskim, natomiast w podregionach: kaliskim – 16%, konińskim – 15%, leszczyńskim – 14% i pilskim – 9%. Świadczy to o dominacji silnego ośrodka o cechach metropolitarnych. Koncentracja przedsiębiorstw zarówno w Poznaniu (180), jak i jego strefie podmiejskiej – w gminach wiejskich: Tarnowo Podgórne (193), Suchy Las (196), gminie miejskiej Puszczykowo (185) czy gminie miejsko-wiejskiej Swarzędz (149), jest tego znakomitym przykładem. Podobne zjawisko można zaobserwować także wokół miast na prawach powiatu, w tym m.in. Leszna (w gminach wiejskich: Lipno i Włoszakowice oraz gminie miejskiej Kościan). Najniższy wskaźnik aktywności podmiotów gospodarczych zanotowano w gminach wiejskich: Wierzbinek (34), Złotów (41) i Przykona (44).

W województwie wielkopolskim wartość produkcji w ostatnich latach wykazuje tendencję rosnącą i to nie w tradycyjnych dla regionu branżach. Cechą charakterystyczną przemysłu województwa jest mobilność i elastyczność w dostosowaniu się do potrzeb współczesnego rynku. Występują wśród nich znane krajowe przedsiębiorstwa, także z udziałem kapitału zagranicznego. W strukturze produkcji przemysłowej województwa wielkopolskiego dominuje wytwórczość artykułów spożywczych z 20,7% udziałem w wartości produkcji

sprzedanej w 2011 r. Kolejne miejsca zajmują: produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep (15,3%), produkcja mebli (6,7%) oraz produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (6,8%). Coraz wyższą pozycję osiągają: produkcja urządzeń elektrycznych (6,1%), produkcja wyrobów z metali (5,3%), a także produkcja napojów (4,8%). Z innych branż o doniosłym znaczeniu dla gospodarki zauważyć należy produkcję wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny oraz produkcję papieru i wyrobów z papieru. Ważną rolę odgrywa także górnictwo węgla brunatnego i wytwarzanie z niego energii elektrycznej.

Wyroby produkowane w Wielkopolsce stanowiły wysoki udział w produkcji krajowej. Wymienić tu należy: pojazdy do transportu publicznego (60,6), kawę paloną niepozbawioną kofeiny (52,6%), skrobię ziemniaczaną (52,1%), koszule męskie lub chłopięce (22,1%), wódkę czystą (20,2%), czy produkty uboju trzody chlewnej (14,9%). Także w produkcji jaj kurzych i konserw warzywnych Wielkopolska należy do potentatów krajowych.

Liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw na końcu miesiąca grudnia 2011 r. osiągnęła wielkość 610,6 tys. pracowników. W jednostkach przetwórstwa przemysłowego pracowało 44,3%, w handlu i naprawach pojazdów – 26,7% (z czego w handlu detalicznym – 61,8%, w hurtowym – 31,1%), w budownictwie – 7,7%, w transporcie i gospodarce magazynowej – 5,4% oraz w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę – 1,9% ogółu zatrudnionych. W gospodarce województwa dominuje sektor prywatny, który skupia 92,8% wszystkich zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw.

RACHUNKI NARODOWE

- Produkt krajowy brutto ogółem (ceny bieżące, 2009):
 - w województwie – 127 361 mln zł,
 - w kraju – 1 343 366 mln zł;
- Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące, 2009):
 - w województwie – 37 424 zł,
 - w kraju – 35 210 zł;
- Dynamika produktu krajowego brutto ogółem w stosunku do roku poprzedniego (ceny stałe, 2009):
 - w województwie – 5,9%,
 - w kraju – 6,8%;
- Wartość dodana brutto według sektorów gospodarki w województwie (ceny bieżące, 2009):
 - rolnictwo i leśnictwo – 5 992 mln zł,
 - przemysł – 31 872 mln zł,
 - budownictwo – 9 433 mln zł,
 - usługi – 58 143 mln zł;
- Wartość dodana brutto na 1 pracującego (2009):
 - w województwie – 83 372 zł,
 - w kraju – 84 895 zł;
- Dynamika wartości dodanej brutto na 1 pracującego w stosunku do roku poprzedniego (2009):
 - w województwie – 10,3%,
 - w kraju – 7,8%;
- Dochody do dyspozycji brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące, 2009 r.):
 - w województwie – 23 389 zł,
 - w kraju – 22 557 zł;
- Struktura zatrudnienia w gospodarce narodowej (2011 r.):
 - rolnictwo i leśnictwo – 13,8%,
 - przemysł i budownictwo – 34,0%,
 - usługi – 52,2%.

5.2.1. Rolnictwo

Województwo wielkopolskie posiada korzystne uwarunkowania przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Średni wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, opracowany przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach dla województwa, kształtuje się na poziomie 63,4 pkt i jest porównywany

wobec średniego wskaźnika dla kraju wynoszącego 66,6 pkt. W ujęciu przestrzennym warunki dla prowadzenia produkcji rolniczej są bardzo zróżnicowane – najlepsze występują w południowej i środkowej części regionu, w powiatach gostyńskim, jarocińskim, kościańskim, krotoszyńskim i szamotulskim, gdzie wskaźnik wynosi powyżej 70 pkt., natomiast bardzo słabymi warunkami dla rozwoju rolnictwa odznacza się powiat ostrzeszowski, co potwierdza wskaźnik poniżej 46 pkt.

Użytki rolne w województwie zajmują 1 942 722 ha (wg stanu na dzień 1 stycznia 2012 r., GUGiK), w tym w miastach 68 069 ha, a na terenach wiejskich 1 874 653 ha. Udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej powiatów jest zróżnicowany. W powiatach: kolskim, gostyńskim i kościańskim kształtuje się na poziomie 80%. Wysokim udziałem użytków rolnych charakteryzują się również powiaty: słupecki (76,1%), średzki (76,0%), gnieźnieński (75,8%), krotoszyński (75,4%), pleszewski (75,3%) i kaliski (75,1%). Wysoki udział użytków rolnych związany jest z występowaniem urodzajnych gleb, które dają bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa. Do powiatów, gdzie udział ten jest najniższy należy powiat czarnkowsko-trzcianecki. Udział użytków rolnych w tym powiecie wynosi 41,4%.

We władaniu prywatnym pozostaje 96% ogólnej powierzchni użytków rolnych, w tym 1 496,6 tys. ha stanowią użytki rolne w gospodarstwach indywidualnych.

Na obszarze województwa w 2011 r. rolniczą działalność produkcyjną prowadziło 122,9 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych, które stanowiły 7,4% ogólnej liczby gospodarstw w kraju. Średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym wynosi w regionie 12,4 ha, a w kraju jest to 8,3 ha.

Strukturę agrarną wielkopolskich gospodarstw cechuje duże zróżnicowanie, które waha się od 1 hektara do kilku tysięcy hektarów. Pod względem przeciętnej wielkości gospodarstw, mierzonej powierzchnią użytków rolnych, dominują gospodarstwa małe (1-10 ha), których udział w ogólnej liczbie gospodarstw wynosi 48%.

Ludność zamieszkująca obszary wiejskie w 2011 r. stanowiła 44,3% ogółu ludności województwa wielkopolskiego. Z ogólnej liczby 1 411,0 tys. pracujących w gospodarce narodowej, w rolnictwie pracowało 195,0 tys. osób, tj. 13,8% ogółu. Oznacza to, iż co szósty mieszkaniec charakterem wykonywanej pracy był związany z rolnictwem.

Najważniejszą cechą wielkopolskiego rolnictwa jest wysoki poziom produkcji zwierzęcej. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych jest znacznie wyższa od średniej dla kraju. Dominujące pogłowie trzody chlewnej – 4 137,2 tys. szt. w 2011 r., stanowiło 31,7% stada żywca wieprzowego w Polsce. Tak znaczna intensywność chowu trzody chlewnej znajduje odzwierciedlenie w najwyższej obsadzie tych zwierząt na 100 ha użytków rolnych, która wynosiła 231,1 szt. wobec 84,5 szt. w kraju. Rolnictwo województwa wielkopolskiego wyróżnia się także w hodowli bydła i drobiu. Pogłowie bydła kształtowało się na poziomie 851,1 tys. szt., natomiast drobiu – 30 731,6 tys. szt. Oznacza to, że na każde 100 ha użytków rolnych przypadało 47,5 szt. bydła i 17 16,7 szt. drobiu, co również znacznie przekraczało średnią dla Polski wynoszącą odpowiednio 35,6 szt. i 985,7 szt.

Ogólna powierzchnia zasiewów w 2011 r. w województwie wielkopolskim wynosiła 1 469,6 tys. ha, co stanowiło 13,9% upraw krajowych. W strukturze upraw dominowały zboża, zajmując 73,7% powierzchni zasiewów w regionie. W tej grupie roślin przeważały zboża ozime, w tym pszenżyto o udziale w strukturze zasiewów sięgającym 22,2%. Drugie miejsce pod względem powierzchni zasiewów zajmowały rośliny przemysłowe (rzepak, rzepik, burak cukrowy), których udział wynosił 11,9% ogólnej powierzchni zasiewów. Znaczącą pozycję w strukturze produkcji roślinnej zajmowały także uprawy roślin pastewnych – 8,4% ogólnej powierzchni zasiewów.

Województwo wielkopolskie w 2011 r. było największym, w skali kraju, producentem następujących produktów rolnych: buraków cukrowych (ok. 22,1% krajowej produkcji), rzepaku i rzepiku (13,8%) i zbóż (14,1%). Wielkopolska jest jednym z największych producentów warzyw gruntowych – jej udział w produkcji krajowej w 2011 r. wyniósł 12,3%. Najważniejszym obszarem tego typu produkcji w województwie są okolice Kalisza.

Poziom plonów głównych ziemiopłodów w województwie w 2011 r. był wyższy niż w kraju: zbóż o 10%, ziemniaków o 22%, rzepaku i rzepiku o 6%, co świadczy m.in. o wysokiej wydajności i poziomie wyposażenia w środki produkcji.

ROLNICTWO

- Powierzchnia użytków rolnych – 1 942,7 tys. ha (65,2% powierzchni województwa);
- Struktura użytków rolnych:
 - grunty orne – 81,1%,
 - sady – 0,8%,
 - łąki – 10,6%
 - pastwiska – 4,1%,
 - pozostałe – 3,3%;
- Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha – 122887
- Struktura gospodarstw rolnych:
 - powyżej 1 do mniej niż 5 ha – 52 598 (32%),
 - od 5 do mniej niż 10 ha – 26 249 (16%),
 - od 10 ha do mniej niż 20 ha – 27 727 (17%),
 - od 20 ha do mniej niż 50 ha – 12 297 (8%),
 - od 50 ha do mniej niż 100 ha – 1 950 (2%),
 - 100 ha i więcej – 2 087 (1%);
- Obsada zwierząt - na 100 ha UR w województwie:
 - trzoda chlewna – 231,1,
 - bydło – 47,5,
 - owce – 1,3,
 - drób – 1 716,7;
- Obsada zwierząt - na 100 ha UR w kraju:
 - trzoda chlewna – 84,5,
 - bydło – 35,6,
 - owce – 1,4,
 - drób – 985,7;
- Plony ziemiopłodów rolnych – w dt/ha w województwie:
 - zboża ogółem – 34,9,
 - pszenica – 41,1,
 - żyto – 24,3,
 - jęczmień – 32,6,
 - pszenżyto – 36,8,
 - kukurydza na ziarno – 72,5,
 - rzepak i rzepik – 20,2,
 - buraki cukrowe – 607,0,
 - ziemniaki – 253,0;
- Plony ziemiopłodów rolnych - w dt/ha w kraju:
 - zboża ogółem – 34,3,
 - pszenica – 41,3,
 - żyto – 24,0,
 - jęczmień – 32,7,
 - pszenżyto – 33,4,
 - kukurydza na ziarno – 59,5,
 - rzepak i rzepik – 22,4,
 - buraki cukrowe – 574,0,
 - ziemniaki – 230,0.

W 2010 r. w rolnictwie województwa użytkowano 152 tys. sztuk ciągników rolniczych. Powierzchnia gruntów rolnych przypadająca na 1 ciągnik w województwie wynosiła 11,7 ha i była znacznie niższa niż w kraju.

Średnie zużycie nawozów sztucznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wynosiło 172,0 kg NPK i było wyższe od przeciętnego w kraju o 27%. Równie wysokie było zużycie nawozów wapniowych, które w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych kształtowało się na poziomie 40,8 kg wobec 36,8 kg w Polsce.

Rolnictwo wielkopolskie ma wysoki udział w krajowej globalnej produkcji rolniczej, który w 2010 r. wyniósł 13,2%, co plasowało województwo na drugim, po mazowieckim, miejscu. Globalna produkcja rolnicza w 2010 r. w Wielkopolsce osiągnęła wartość 13 177,4 mln zł, z czego 61,0% przypadało na produkcję zwierzęcą – był to udział znacznie wyższy aniżeli średni w kraju, który kształtował się na poziomie 44%.

5.2.2. Przemysł i budownictwo

Województwo wielkopolskie jest regionem uprzemysłowionym. W 2009 r. udział sektorów przemysłowego i budownictwa w strukturze wartości dodanej brutto wynosił łącznie 36,5% był wyższy od średniej dla kraju (32,4%). Sektor przemysłu i budownictwa odznacza się także wysokim udziałem w strukturze zatrudnionych. W 2010 r. na terenie Wielkopolski w przemyśle i budownictwie pracowało łącznie 332 069 osób, (w przedsiębiorstwach o liczbie zatrudnionych powyżej 9 osób), co stanowiło 34,7% ogółu zatrudnionych w gospodarce narodowej regionu (łącznie z rolnictwem indywidualnym). W kraju wskaźnik ten wynosił mniej niż 30%. W stosunku do 2009 r. na terenie województwa odnotowano spadek zatrudnienia w tych branżach (o 3 853 osób). Jego przyczyną było pogorszenie sytuacji na rynku w Polsce i za granicą spowodowane kryzysem gospodarczym.

Na podstawie wskaźnika liczby zatrudnionych w przemyśle i budownictwie na 1000 mieszkańców według gmin, wyróżniają się w województwie obszary uprzemysłowione. Ogółem 65 miast oraz 37 gmin wiejskich wraz z wiejskimi częściami gmin miejsko-wiejskich wykazuje większy od średniej wojewódzkiej (99,2) poziom uprzemysłowienia. Liczba zatrudnionych w przemyśle i budownictwie jest jednak znacznie zróżnicowana przestrzennie. Wyróżnia się pięć stref koncentracji, w których dominuje produkcja przemysłowo-budowlana: centralna (potencjalny Poznański Obszar Metropolitalny), zachodnia (Międzychód – Wronki), północna (Piła – Chodzież), wschodnia (Koniński Obszar Przemysłowy) i południowa (Ostrzeszów – Kępno). Wyższe uprzemysłowienie odnotowano także w rejonie Kalisza, Rawicza, Leszna, Gostynia oraz Wolsztyna i Nowego Tomysła.

Największą koncentrację podmiotów przemysłowo-budowlanych wykazują największe miasta regionu: Poznań, Kalisz, Konin, Leszno, Piła, Ostrów Wielkopolski i Gniezno. Łącznie w miastach tych w 2011 r. działały 29 384 podmioty przemysłowo-budowlane, co stanowiło 53% ogółu podmiotów tych branż zlokalizowanych w miastach i jednocześnie 33,2% wszystkich podmiotów przemysłu i budownictwa w województwie. Dominującą pozycję posiada Poznań skupiający 18 615 podmiotów gospodarczych, co stanowi 21% ogółu przedsiębiorstw województwa. Znaczny udział posiadają także mniejsze miasta regionu: Swarzędz, Oborniki, Września, Śrem, Luboń, Jarocin i Mosina, w których liczba podmiotów przemysłowo-budowlanych przekracza 1000. Na terenach wiejskich przemysł i budownictwo mają znaczenie uzupełniające w stosunku do rolnictwa i usług. Funkcjonuje tu 37,4% podmiotów gospodarczych przemysłu i budownictwa w województwie. 26 gmin wiejskich i terenów wiejskich gmin miejsko-wiejskich charakteryzują się wysokim zatrudnieniem w przemyśle i budownictwie – powyżej 1000 osób. W przypadku miast takich ośrodków jest łącznie 48.

Sektor przemysłowy posiada zróżnicowaną strukturę gałęziowo-branżową. Uwzględniając podział na sekcje PKD 2007, najważniejszą branżą jest działalność produkcyjna. Pozostałe działy (górnictwo i kopalnictwo, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją) mają w strukturze uzupełniające znaczenie. Potwierdzają to dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność przemysłową i budowlaną, zarejestrowanych w systemie ewidencji REGON. W 2011 r. na ogólną liczbę 376 483 podmiotów gospodarczych w województwie, podmioty

przemysłowe stanowiły 10,6% ogółu, a podmioty sekcji budownictwa 13,0%. Łącznie podmioty sfery przemysłowo-budowlanej stanowiły 23,6% ogółu podmiotów w województwie. W ogólnej liczbie 88 567 podmiotów gospodarczych przemysłu i budownictwa dominujący udział miały sekcje budownictwa (55,1%) i przetwórstwa przemysłowego (42,4%).

Sekcja przetwórstwa przemysłowego na terenie Wielkopolski skupia 37 558 podmiotów gospodarczych. Najliczniejszą grupę stanowią podmioty prowadzące produkcję metalowych wyrobów gotowych, a także firmy naprawiające, konserwujące i instalujące maszyny i urządzenia oraz produkujące odzież. Stanowią one 37% ogółu podmiotów tej sekcji. Kolejne pozycje zajmują: produkcja mebli, artykułów spożywczych i wyrobów z drewna oraz korka. Firmy tej branży stanowią 29,3% ogółu.

Na terenie miast dominują takie same branże produkcyjne, jak w całym województwie. Pierwszą grupę stanowią przedsiębiorstwa prowadzące produkcję metalowych wyrobów gotowych (15,6%), drugą grupę podmioty naprawiające, konserwujące i instalujące maszyny i urządzenia (11,9%), a trzecią – podmioty produkujące odzież (11,1%). Na terenach wiejskich pierwszą grupę stanowią firmy prowadzące produkcję metalowych wyrobów gotowych, (17,3%), następnie podmioty produkujące wyroby z drewna (15,4%), a trzecią grupę ilościową stanowią podmioty produkujące meble (12,1%).

W 2011 r. na terenie województwa wielkopolskiego liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego wynosiła 6 059. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego zlokalizowane są przede wszystkim w dużych miastach regionu i w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Udział firm zarejestrowanych w Poznaniu, gminie Tarnowo Podgórne i Swarzędz w ogólnej liczbie spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Wielkopolsce wynosi 53,5%. W strukturze kierunków zaangażowania kapitału zagranicznego dominują przetwórstwo przemysłowe (46,3%), ale znaczące udziały dotyczą również handlu i naprawy pojazdów samochodowych (22,3%), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (11,1%) oraz transportu i gospodarki magazynowej (5,1%). Największy kapitał pochodzi od firm niemieckich, niderlandzkich, francuskich, szwedzkich, belgijskich, cypryjskich i brytyjskich, których inwestycje wiążą się z transferem innowacji produktowej, technologicznej i organizacyjnej.

Sfera przemysłowo-budowlana jest prawie całkowicie sprywatyzowana. Ponad 99% ogółu podmiotów gospodarczych przemysłu i budownictwa należy do sektora prywatnego.

W 2011 r. produkcja sprzedana przemysłu w cenach bieżących osiągnęła wartość 114 255,8 mln zł. Wskaźnik dynamiki do roku poprzedniego wyniósł 9,3%. Rok 2011 jest kolejnym, w którym odnotowano wzrost wskaźnika po 2009 r. Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu wyniósł 92,0%, przy średniej krajowej 83,8%. Produkcja sprzedana przemysłu w Wielkopolsce w przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu przy wartości 34 842 zł. i jest wyższa od średniej dla kraju o 7%.

Wartość produkcji sprzedanej budownictwa w cenach bieżących 2011 r. wyniosła 20 224,7 mln zł. Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) wyniósł 46,9%. W 2011 r. oddano do użytkowania 13 803 mieszkania, odnotowując 2,3% wzrost (do roku 2010). Na każdy 1000 ludności, w 2011 r. przypadły 4 mieszkania oddane do użytkowania, przy średniej dla Polski 3,4. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wyniosła 107,3 m² i była o 3,8% mniejsza niż w 2010 r.

PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO

- Pracujący w przemyśle i budownictwie (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, 2010):
 - w województwie – 332 069 os.,
 - w kraju – 2 884 993 os.;
- Struktura podmiotów gospodarczych przemysłu i budownictwa według sekcji PKD 2007 (2011):
 - górnictwo i wydobywanie – 357 (0,40%),
 - przetwórstwo przemysłowe – 37 568 (42,42%),
 - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych – 554 (0,63%),
 - dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność zw. z rekultywacją – 1 314 (1,48%),
 - budownictwo – 48 774 (55,07%);

- Liczba centrów społeczno-gospodarczych (ośrodki zatrudniające powyżej 1 000 osób w 2009 r.) – 74;
- Liczba gminy wiejskich i wiejskich części gmin miejsko-wiejskich o zatrudnieniu w przemyśle i budownictwie powyżej 1 000 osób w 2009 r. – 26;
- Liczba głównych ośrodków miejskich zatrudniających powyżej 1 000 osób w przemyśle i budownictwie w 2009 r. – 48;
- Produkcja sprzedana przemysłu ogółem (2011):
 - w województwie – 114 255,8 mln zł,
 - w kraju – 1 094 654,5 mln zł;
- Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca (2011):
 - w województwie – 30 402 zł,
 - w kraju – 28 404 zł;
- Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem (2011):
 - w województwie – 109,3%,
 - w kraju – 107,7%.

5.2.3. Usługi rynkowe

W województwie wielkopolskim w sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów w 2011 r. zarejestrowanych było 102 477 jednostek gospodarczych, w większości były to podmioty sektora prywatnego (99,9%).

Sprzedaż detaliczną w tym samym roku prowadzono w 32 091 sklepach (wśród których istotną rolę odgrywały sklepy wielkopowierzchniowe) i 917 stacjach paliw. W grupie sklepów funkcjonowało 6 domów towarowych, 20 domów handlowych, 503 supermarkety oraz 52 hipermarkety.

Sprzedaż prowadziły również targowiska stałe. Ogółem funkcjonowało 234 tego typu obiektów, w tym 208 to targowiska z przewagą sprzedaży drobnodetalicznej. Działo również 11 476 stałych punktów sprzedaży drobnodetalicznej oraz 474 targowisk lub miejsc na ulicach i placach do prowadzenia sprzedaży sezonowej. Liczba mieszkańców przypadająca na 1 sklep wynosiła 108 (w kraju – 112).

W województwie sprzedaż detaliczna kształtowała się na poziomie 71 140,25 mln zł, co stanowiło 16,3% ogółu wartości sprzedaży detalicznej w Polsce. W strukturze sprzedaży detalicznej 46,1% stanowiły towary nieżywnościowe, zaś 46,8% żywność i napoje bezalkoholowe. Sprzedaż detaliczna przeliczona na jednego mieszkańca Wielkopolski wynosiła 26 414 zł, wobec średniej dla kraju 16 771 zł.

Na terenie województwa (na koniec 2009 r.) znajdowało się 5 153 magazyny handlowe. Największą część infrastruktury magazynowej stanowiły magazyny zamknięte, których było 3 355 (o pow. około 2,9 mln m²). Wśród magazynów zamkniętych funkcjonowało 239 chłodni. Uzupełnieniem miejsc składowania towarów było 349 magazynów zadaszonych, 502 place składowe oraz 947 silosów i zbiorników.

Wartość sprzedaży hurtowej w przedsiębiorstwach handlowych kształtowała się na poziomie 66 716,4 mln zł, co stanowiło 9,1% ogółu wartości sprzedaży hurtowej w Polsce. W strukturze sprzedaży hurtowej 76,7% przypadało na towary nieżywnościowe.

W 2011 r. w województwie zarejestrowano 7 657 jednostek gospodarczych prowadzących działalność związaną z usługami gastronomicznymi. W większości były to podmioty sektora prywatnego 99,9%.

W Wielkopolsce istniała rozbudowana sieć gastronomiczna składająca się: z 398 restauracji, 233 barów, 140 stołówek oraz 122 punktów gastronomicznych. Przychody z działalności gastronomicznej kształtowały się na poziomie 760 860 tys. zł. Zdecydowaną większość tej kwoty stanowią wpływy z produkcji gastronomicznej, które wyniosły ponad 589 232 tys. zł.

Otoczenie biznesu

W Wielkopolsce 2011 r. zarejestrowanych było 52 297 firm należących do sfery otoczenia biznesu, w tym 11 505 jednostek gospodarczych prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową, 13 890 firm

związanych z obsługą rynku nieruchomości, 17 189 jednostek prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną oraz 9 713 podmioty realizujące usługi w zakresie administrowania i wspierania.

W województwie wielkopolskim bardzo dobrze rozbudowana była sieć instytucji wspomagających otoczenie biznesu. Powołano sieć wspierania przedsiębiorczości i zatrudnienia, jako wspólną inicjatywę 22 publicznych i prywatnych instytucji działających na rzecz wsparcia lokalnego biznesu. Zasadniczym celem podjętej współpracy było tworzenie kultury przedsiębiorczości w regionie poprzez zwiększenie zakresu, dostępności oraz jakości oferowanych usług doradczo-informacyjnych.

W województwie działają m.in. centra transferu technologii (w tym Poznański Park Naukowo-Technologiczny), agencje rozwoju regionalnego, fundacje rozwoju przedsiębiorczości, ośrodki informacji europejskiej, izby gospodarcze i stowarzyszenia.

Do najprężniej działających instytucji na terenie województwa wielkopolskiego zaliczyć należy: Nickel Technology Park Poznań, Poznański Park Naukowo-Technologiczny, Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości, Wielkopolską Izbę Przemysłowo-Handlową w Poznaniu, Agencję Rozwoju Północnej Wielkopolski w Pile, Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koninie oraz Fundację Kaliski Inkubator Przedsiębiorczości w Kaliszu.

Sektor badawczo-rozwojowy

W 2011 r. działalność badawczo-rozwojową (B+R) prowadziły 283 jednostki, w tym 136 to podmioty gospodarcze i 34 jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe. Jednostki B+R Wielkopolski stanowiły 12,7% ogółu placówek w kraju, a w sektorze przedsiębiorstw – 10,1%.

Do najważniejszych jednostek tego sektora w Wielkopolsce należy Polska Akademia Nauk (PAN) Oddział w Poznaniu prowadząca 6 placówek, które wykonują prace badawcze z zakresu m.in. biologii organicznej, dendrologii, fizyki molekularnej, genetyki roślin i człowieka, rolnictwa i leśnictwa, archeologii i etnologii, nauk prawnych i narodowościowych. PAN prowadzi także Centrum Badań Kosmicznych z obserwatorium astrogeodynamicznym. Wśród innych placówek działających na terenie województwa wymienić należy m.in. Instytut Obróbki Plastycznej, Centralne Laboratorium Akumulatorów i Ogniw czy Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe będące głównym ośrodkiem naukowym Internetu w Polsce. Wiele spośród prowadzonych kierunków badań przez jednostki ma charakter unikatowy w skali kraju.

W sektorze działalności badawczo-rozwojowej istotną rolę pełnią poznańskie szkoły wyższe prowadzące prace w takich dziedzinach jak: techniki informacyjne, a zwłaszcza oprogramowanie komputerowe, optoelektronika, nowe materiały i technologie, nanotechnologie, matematyka, fizyka, chemia, także wybrane dziedziny nauki o życiu (biologia, biotechnologia i biochemia).

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w 2011 r. wyniosły ogółem 910,1 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca Wielkopolski kształtowały się one na poziomie 264 zł, przy średniej w kraju wynoszącej 303 zł. Udział województwa wielkopolskiego w krajowych nakładach ogółem na działalność B+R w 2011 r. wyniósł 7,8%, co uplasowało Wielkopolskę na czwartym miejscu w kraju. Dużym problemem sektora badawczo-rozwojowego jest niski udział budżetowych i pozabudżetowych nakładów na badania i rozwój w produkcji krajowym brutto. Wartość wskaźnika relacji nakładów na działalność B+R do PKB w Wielkopolsce w 2009 r. wyniosła 0,66% i była niższa od średniej krajowej (0,68%).

W strukturze finansowania nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową w 2009 r. w województwie dominowały środki budżetowe (58,2%) i środki podmiotów gospodarczych (6,55%). Podobnie przedstawia się sytuacja ogólnopolska. W strukturze środków zagranicznych przeznaczonych na działalność B+R w Wielkopolsce dominują środki pochodzące z Unii Europejskiej (92,1%). W odniesieniu do struktury krajowej niewielki udział mają środki pochodzące z przedsiębiorstw (5,4%).

Analizując nakłady na działalność badawczo-rozwojową według sektorów instytucjonalnych w 2010 r., w województwie najwięcej nakładów przypadło na sektor szkolnictwa wyższego (43,6%). Sektor rządowy i sektor przedsiębiorstw miały udziały odpowiednio 36,8% i 19,7%.

W strukturze nakładów bieżących na działalność B+R w województwie wielkopolskim największy udział mają nakłady na prace rozwojowe (40,5%) oraz badania podstawowe (35,4%). Pozostałe środki przeznaczone na badania stosowane (24,1%). Podobne proporcje charakteryzują strukturę wydatków na działalność badawczo-rozwojową w całym kraju.

W działalności B+R w 2010 r. zatrudnionych było łącznie 13 464 osób. W stosunku do ogółu pracujących w tej branży w kraju udział ten wyniósł 10,4%. Najliczniejszą grupę wśród zatrudnionych w sektorze B+R stanowili pracownicy naukowo-badawczy (67,8%). Na 1000 osób aktywnych zawodowo przypadało 4,3 zatrudnionych w działalności B+R, a ich udział w ludności aktywnej zawodowo wynosił 0,88%. W kraju powyższe wskaźniki osiągnęły odpowiednio 4,6 i 0,73%.

W strukturze nakładów na działalność innowacyjną w jednostkach przemysłowych (zatrudniających powyżej 49 osób) dominowały nakłady inwestycyjne w środki trwałe 63,3%. Działalność badawczo-rozwojowa stanowiła znacznie mniejszy udział wynoszący 12,5% wszystkich nakładów w przedsiębiorstwach.

USŁUGI RYNKOWE

- Liczba jednostek gospodarczych zarejestrowanych w sekcji handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów – 102 477 (2011);
- Wartość sprzedaży detalicznej – 71 140, 25 tys. zł (16,26% ogółu sprzedaży detalicznej w Polsce, 2011);
- Wartość sprzedaży hurtowej – 66 716, 45 tys. zł (9,14% ogółu sprzedaży hurtowej w Polsce, (2011);
- Liczba jednostek prowadzących działalność związaną z usługami gastronomicznymi – 7 657 (2011);
- Przychody z działalności gastronomicznej – 760 860 tys. zł (w tym 589 232 tys. zł z produkcji gastronomicznej, 2011);
- Liczba jednostek gospodarczych prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową – 11 505 (2011);
- Liczba jednostek gospodarczych związanych z obsługą rynku nieruchomości – 13 890 (2011);
- Liczba jednostek gospodarczych świadczących usługi w zakresie administrowania i wspierania – 9 717 (2011);
- Sieć Wspierania Przedsiębiorczości i Zatrudnienia – 23 instytucje:
 - Biuro Karier UAM,
 - Business Centre Club Łoża Wielkopolska,
 - Centrum Doradztwa Zawodowego,
 - Fundacja Na Rzecz Rozwoju Politechniki Poznańskiej,
 - Nickel Technology Park Poznań,
 - Polska Izba Gospodarcza Eksporterów, Importerów i Kooperacji,
 - Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych,
 - Poznański Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości,
 - Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Oddział w Poznaniu,
 - Powiat Poznański,
 - Powiatowy Urząd Pracy - Poznański Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości,
 - Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Spółka z o. o.,
 - Poznański Park Naukowo -Technologiczny Fundacji UAM,
 - Uczelniane Centrum Innowacji i Transferu Technologii UAM,
 - Urząd Miasta Poznania,
 - Wielkopolska Izba Przemysłowo-Handlowa,
 - Wielkopolska Izba Rzemieślnicza,
 - Wielkopolski Klaster Teleinformatyczny,
 - Wielkopolski Związek Pracodawców Prywatnych,
 - Wielkopolskie Centrum Wspierania Inwestycji,
 - Wielkopolskie Zrzeszenie Handlu i Usług,
 - Wojewódzki Urząd Pracy - Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej,
 - II Oddział ZUS w Poznaniu;

Działalność badawczo-rozwojowa jednostki wg sektorów instytucjonalnych:

- Ogółem (2011):
 - w województwie – 283,
 - w kraju – 2 220;
- W sektorze przedsiębiorstw (2011):
 - w województwie – 124,
 - w kraju – 1 233;
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojowa ogółem (2011):
 - w województwie – 910,1 mln zł,
 - w kraju – 11 686,7 mln zł;
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca (2011):
 - w województwie – 264 zł,
 - w kraju – 303 zł;
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojowa w stosunku do produktu krajowego brutto (ceny bieżące w 2009 r.):
 - w województwie – 0,66%,
 - w kraju – 0,68%;
- Nakłady na działalność badawczo-rozwojowa według sektorów instytucjonalnych w województwie (2010):
 - ogółem – 777,8 mln zł,
 - w sektorze przedsiębiorstw – 152,9 mln zł,
 - w sektorze rządowym – 286 mln zł,
 - w sektorze szkolnictwa wyższego – 338,9 mln zł;
- Nakłady wewnętrzne bieżące na działalność badawczo-rozwojowa według rodzajów badań (2008 r.):
 - ogółem – 424,93 mln zł,
 - badania podstawowe – 162,20 mln zł,
 - badania stosowane – 82,60 mln zł,
 - prace rozwojowe – 180,13 mln zł;
- Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej w województwie (2010):
 - ogółem – 13 434 os.,
 - pracownicy naukowo-badawczy – 9 131 os.,
 - technicy i pracownicy równorzędni – 1 930 os.,
 - pozostały personel – 2 403 os.;
- Zatrudnieni w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo (2010):
 - w województwie – 4,3 os.,
 - w kraju – 4,6 os.

5.3. Infrastruktura społeczna

Poziom wyposażenia w instytucje i urządzenia infrastruktury społecznej jest zależny od ich lokalizacji, stanu technicznego i zakresu świadczeń. Ich największa koncentracja występuje w Poznaniu, a także w ośrodkach ponadregionalnych i regionalnych. Pozostałe miasta i obszary wiejskie posiadają podstawowe elementy tej infrastruktury. W wielu przypadkach mają one jedynie zasięg lokalny i zaspokajają potrzeby mieszkańców w podstawowym zakresie.

5.3.1. Edukacja i wychowanie

W województwie wielkopolskim w roku szkolnym 2011/2012 sieć placówek wychowania przedszkolnego składała się z 976 przedszkoli i 727 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Ogółem ich liczba wynosiła 1 703 i placówki te oferowały miejsca 116 756 dzieciom. Na jedno przedszkole w Wielkopolsce przypadało 69 dzieci, a na 100 miejsc w przedszkolach 98 dzieci. Liczba dzieci w placówkach na 1 000 osób w wieku: 3-5 lat wynosiła 687, a w wieku 6 lat – 880. Spośród wszystkich sześciolatków 88% dzieci przygotowywało się do zajęć szkolnych w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych. W grupie wiekowej 3-5 lat 69% dzieci brało udział w zajęciach przedszkolnych.

Przybywa dzieci w wieku przedszkolnym i powstają też nowe placówki, zarówno publiczne, jak i niepubliczne. Jednak w zakresie powszechności kształcenia dzieci w placówkach przedszkolnych Polska wciąż plasuje się na odległych pozycjach w rankingach europejskich. Wskaźnik odsetka czterolatków w systemie oświaty w Polsce był blisko o połowę niższy niż analogiczny przeciętny wskaźnik dla 27 krajów należących do Unii Europejskiej.

W roku szkolnym 2010/2011 sieć szkół dla dzieci i młodzieży składała się z 1 192 szkół podstawowych, do których uczęszczało 207 245 uczniów oraz 589 szkół gimnazjalnych, które kształciły 116 234 uczniów. Ponadto w 127 zasadniczych szkołach zawodowych naukę pobierało 25 392 uczniów. Liczną grupę szkół stanowiły szkoły ponadgimnazjalne (maturalne), w tym 183 licea ogólnokształcące z 52 734 uczniami, 41 liceów profilowanych z 3 358 uczniami i 203 technika z 51 011 uczniami.

W województwie funkcjonowało 35 placówek wychowania pozaszkolnego, sprzyjających rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień oraz rekreacji i wypoczynku w czasie wolnym od zajęć szkolnych, tj. 9 młodzieżowych domów kultury, 4 ogniska pracy pozaszkolnej, 8 międzyszkolnych ośrodków sportowych oraz 14 placówek określonych jako pozostałe. Ogółem 48 482 osób uczestniczyło w stałych i okresowych formach zajęć, w tym artystycznych – 14 741, technicznych – 216, sportowych – 20 455, informatycznych – 54, przedmiotowych – 322, turystyczno-krajoznawczych – 24 oraz innych – 12 670 osób.

W Wielkopolsce prowadzono również szkoły dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W roku szkolnym 2010/2011 działało 65 szkół specjalnych podstawowych z 2 403 uczniami, 28 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych (2 116 miejsc), do których uczęszczało 1 483 wychowanków, 6 ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych (186 miejsc) z 161 wychowankami. Ponadto istniało 8 młodzieżowych ośrodków wychowawczych, które edukowały 537 młodych ludzi. Rozwijało się również kształcenie specjalne w szkołach ogólnodostępnych, w których tworzone były oddziały specjalne i integracyjne lub klasy terapeutyczne i wyrównawcze.

W roku szkolnym 2010/2011 sieć szkół dla dorosłych tworzyła: 1 szkoła podstawowa, do której uczęszczało 196 uczniów, 14 gimnazjów, które kształciły 1 384 uczniów i 5 zasadniczych szkół zawodowych z 211 uczniami. Ponadto w województwie wielkopolskim działało 6 liceów profilowanych z 869 uczniami i 112 liceów ogólnokształcących, do których uczęszczało 10 720 uczniów oraz 12 techników z 554 uczniami.

Realizacja prawa do nauki wymaga dobrej dostępności usług oświaty i zależy m.in. od jakości bazy infrastrukturalnej szkolnictwa. Infrastruktura społeczna w zakresie edukacji wymaga ustawicznego rozwoju.

EDUKACJA I WYCHOWANIE

- Odsetek dzieci w wieku 6 lat biorących udział w zajęciach przedszkolnych – 88%;
- Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat biorących udział w zajęciach przedszkolnych – 69%;
- Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół:
 - podstawowych – 101,08 (w kraju – 99,36),
 - gimnazjalnych – 103,25 (w kraju – 100,66),
 - zawodowych i ogólnozawodowych – 46,72 (w kraju – 44,53),
 - licealnych ogólnokształcących – 54,48 (w kraju – 58,91).

5.3.2. Szkolnictwo wyższe

W województwie wielkopolskim w roku akademickim 2010/2011 działało 39 państwowych i prywatnych szkół wyższych, w których kształciło się 164 198 studentów. Największy i renomowany ośrodek akademicki stanowi Poznań, z 26 wyższymi uczelniami. Studentów kształciły również samodzielne szkoły wyższe m.in.: w Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile i Gnieźnie. Wielkopolskie uczelnie zapewniały wysoką jakość kształcenia, co potwierdzają czołowe miejsca w różnego typu rankingach szkół wyższych. Pedagogika na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza zajmowała trzecie miejsce w krajowej klasyfikacji, wysokie pozycje w swoich kategoriach zajmował także: Uniwersytet Ekonomiczny (trzecia pozycja w kategorii ekonomia i zarządzanie),

Politechnika Poznańska (piąta pozycja w kategorii informatyka), Uniwersytet Medyczny (trzecia pozycja w kategorii medycyna). Akademia Muzyczna jako jedyna uczelnia w Polsce kształciła lutników.

Liczba studentów szkół wyższych według klasyfikacji GUS wynosiła w roku akademickim 2010/2011: uniwersytet – 44 880 osób, wyższa szkoła techniczna – 19 503 osoby, wyższa szkoła rolnicza – 11 529 osób, siedem wyższych szkół ekonomicznych – 29 795 osób, akademia medyczna – 8 364 osób, akademia wychowania fizycznego – 4 934 osób, dwie wyższe szkoły artystyczne – 2 145 osób oraz 25 szkół zakwalifikowanych jako pozostałe szkoły – 49 811 osób.

Najliczniejszą grupę stanowili studiujący na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych (23%), pedagogicznych (12%), społecznych (10%), humanistycznych (10%), medycznych (8%) oraz inżynieryjno-technicznych (7%). Większość studentów to słuchacze studiów dziennych (51%), z których 36 855 studentów otrzymywało stypendia, w tym stypendia socjalne 16 576 osoby.

Słuchaczami studiów podyplomowych zostało w tym czasie 14 817 osób, a 3 107 osób kontynuowało naukę na studiach doktoranckich.

Na 10 tys. ludności ogółem w Wielkopolsce było 480 studentów, wobec 476 w kraju, a na 10 tys. ludności w grupie wiekowej 19-24 było 5 272 studentów, wobec 5 372 w kraju.

W roku 2010/2011 w szkołach wyższych na terenie Wielkopolski zatrudnionych było 9 667 nauczycieli akademickich.

SKZOLNICTWO WYŻSZE

- Liczba szkół wyższych – 39,
- Studenci szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców – 480 (w kraju – 476),
- Studenci szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w wieku 19-24 – 5 272,
- Nauczyciele akademicy – 9 667, w tym profesorowie – 2 315.

5.3.3. Ochrona zdrowia

W Wielkopolsce w 2010 r. funkcjonowało 66 szpitali ogólnych, w tym 46 szpitali publicznych i 20 szpitali prywatnych, 3 szpitale psychiatryczne, a także 3 hospicja. Ponadto w 17 zakładach opiekuńczo-leczniczych i 6 zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych udzielano całodobowych świadczeń zdrowotnych w zakresie pielęgnacji i rehabilitacji osób niewymagających hospitalizacji, zapewniając im środki farmaceutyczne.

W 2010 r. wielkopolskie placówki służby zdrowia zatrudniały: 4 984 lekarzy, 483 dentystów oraz 13 442 pielęgniarki i 2 116 położnych, 656 diagnostów laboratoryjnych i 1 196 fizjoterapeutów. Z ogólnej liczby lekarzy 69,7% posiadało specjalizację II stopnia. W szpitalach ogólnych województwa wielkopolskiego leczono 695 592 pacjentów. Na 10 tys. ludności przypadało 45,7 łóżek, przy średniej dla kraju 47,4. Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach ogólnych wynosiła 218 osób, wobec 211 osób w kraju.

Wielkopolskie szpitale charakteryzują się wysokim stopniem specjalizacji i jakości świadczonych usług. Zajmują znaczącą pozycję w kraju w zakresie leczenia nowotworów, kardiologii, ortopedii (jeden z niewielu tego typu ośrodków w Polsce), laryngologii i opieki paliatywnej (pierwszy tego typu w ośrodek w Polsce). Wszystkie te placówki zlokalizowane są w stolicy województwa. Charakterystyczne jest znaczne skupienie (51%) bazy łóżek szpitalnych w czterech miastach: Poznaniu, Kaliszu, Koninie i Lesznie.

Pomocą doraźną i ratownictwem medycznym w 2010 r. zajmowało się 121 zespołów ratownictwa medycznego i zespołów wyjazdowych, 1 lotniczy zespół ratunkowy dysponujący śmigłowcem, 26 szpitalnych oddziałów ratunkowych. Medyczne działania ratownicze podejmowało 1 677 osób, podczas 173 367 wyjazdów na miejsca zdarzeń. Udzielono również świadczeń zdrowotnych w trybie ambulatoryjnym 402 958 osobom.

W Wielkopolsce w 2010 r., w 2 regionalnych centrach krwiodawstwa oraz 20 terenowych oddziałach, krew oddało 69 188 osób. Pobrano krew w ilości 120 466 jednostek krwi pełnej i 143 722 jednostek świeżo mrożonego osocza (FFP). Wart podkreślenia jest fakt, że w 2009 r. Poznań posiadał największe w kraju zapasy krwi i osocza.

W województwie wielkopolskim w 2010 r. działały 1 493 zakłady opieki zdrowotnej, w tym 92 publiczne i 1 401 niepublicznych. Zarejestrowano także 798 praktyk lekarskich w ramach kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia. Liczba ludności przypadająca na ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej, łącznie z praktykami lekarskimi, w 2010 r. wynosiła 1 493 osób. Udzielono 24 529,9 tys. porad – 22 437,6 tys. lekarskich (w tym 8 428,3 specjalistycznych) oraz 2 092,3 stomatologicznych.

Na terenie Wielkopolski sprzedaż medykamentów prowadziło 1 027 aptek oraz 175 punktów aptecznych. Na 1 aptekę i punkt apteczny w województwie przypadało 3 330 osób, wobec 3 381 w kraju.

OCHRONA ZDROWIA

- Liczba szpitali – 66 (w kraju – 795);
- Liczba ludności na 1 łóżko szpitalne – 219 (w kraju – 211);
- Liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców – 45,7 (w kraju – 47,4);
- Leczeni na 10 tys. ludności – 2 305;
- Liczba ludności na ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej, łącznie z praktykami lekarskimi – 1 493 (w kraju – 1 623).

5.3.4. Opieka społeczna

W Wielkopolsce w 2010 r. ogólna liczba miejsc w 35 żłobkach i oddziałach żłobkowych wynosiła 2 153, natomiast dzieci przebywających w tych placówkach w ciągu roku było 3 928. Liczba żłobków w województwie wielkopolskim jest niewystarczająca (bardzo mała) i nie odpowiada potrzebom społecznym. W wielu powiatach brakuje tego typu placówek, a w samym Poznaniu, który skupia 40% wszystkich placówek w województwie, oczekiwanie na przyjęcie dziecka do żłobka jest bardzo długie.

W 2010 r. w województwie wielkopolskim funkcjonowało 61 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży, w tym 1 placówka interwencyjna z 27 wychowankami, 18 placówek rodzinnych ze 122 wychowankami, 22 placówki socjalizacyjne z 592 wychowankami oraz 20 placówek wielofunkcyjnych z 485 wychowankami.

Ponadto w Wielkopolsce funkcjonowały rodziny zastępcze. W 2010 r. było ich 2 941. Znalazło w nich dom 4 397 dzieci do 18 roku życia oraz 422 osoby, które ukończyły 18 lat. W ciągu roku 98 z nich usamodzielniało się.

W Wielkopolsce działały także 123 domy i zakłady pomocy społecznej dysponujące 8 454 miejscami. Liczba mieszkańców domów i zakładów opieki społecznej na 10 tys. ludności wynosiła 24,7. Do przepelnionych należały domy i zakłady dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie, przewlekle psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych fizycznie. Ogółem 556 osób oczekiwało na umieszczenie w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej. Liczba miejsc w domach i zakładach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, bezdomnych oraz innych osób przekraczała liczbę ich mieszkańców.

W 2010 r. udzielono świadczeń pomocy społecznej 209 712 osobom w łącznej kwocie 294 541 tys. zł. Pomoc materialną przyznano 132 957 osobom, w tym wypłacono zasiłki stałe 10 602 osobom, zasiłki okresowe 31 213 osobom i zasiłki celowe 84 718 osobom w łącznej kwocie 156 161 tys. zł. Ponadto udzielono pomocy materialnej w formie schronienia – 885 osobom, posiłku – 64 250, ubrania – 612 osobom na łączną kwotę 38 003 tys. zł. Pomocy w formie usług udzielono 8 989 osobom na kwotę 48 738 tys. zł.

OPIEKA SPOŁECZNA

- Odsetek dzieci w wieku do lat 3 przebywających w żłobkach – 2,5% (w kraju – 3,5%);
- Liczba miejsc w zakładach stacjonarnej pomocy społecznej na 10 tys. ludności – 24,7 (w kraju – 26,9);
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności – 481 (w kraju – 546,1).

5.4. Turystyka i rekreacja

Różnorodność walorów przyrodniczych i kulturowych województwa sprzyja rozwojowi różnych form turystyki i rekreacji, m.in.: turystyki poznawczej, krajoznawczej, kwalifikowanej (rowerowej, pieszej, konnej, wodnej), kulturowej, biznesowej, wiejskiej, religijnej, zdrowotnej.

W części północnej i zachodniej województwa dominują walory przyrodnicze. Atrakcyjny krajobraz współtworzą tu licznie występujące jeziora, znaczne powierzchnie leśne oraz urozmaicona rzeźba terenu. Natomiast południową i wschodnią część Wielkopolski wyróżniają licznie występujące obiekty zabytkowe, miejsca związane z historią Polski, a zwłaszcza początkami państwowości oraz obiekty ujęte w *Kanonie Krajoznawczym Polski*.

Analiza atrakcyjności rekreacyjnej walorów przyrodniczych i kulturowych pod kątem przydatności dla wypoczynku pobytowego i weekendowego, pozwoliła na wyodrębnienie 3 grup terenów o walorach wyraźnie różniących się pod względem poziomu atrakcyjności:

- rejon najbardziej atrakcyjny dla wypoczynku: Kórnicko-Zaniemyski, Międzychodzko-Sierakowski, Powidzko-Skorzęciński, Przemęcki, Puszczy Zielonki, Skocki, Ślesięński, Wągrowiecki oraz Wolsztyński. W żadnym z nich funkcja rekreacyjna nie jest i nie będzie w przyszłości funkcją wiodącą,
- rejon atrakcyjny dla wypoczynku: Borów nad Gwdą, Chodzieski, Krzywiński, Mieleszyński, Nadnotecki, Nadobrzański, Nowotomyski, Ostrzeszowski, Złotowski. Wskazano też 3 rejon potencjalne: Koniński, Turecki, Wielowieś Klasztorna. Ich funkcjonowanie uzależnione jest od czynników zewnętrznych – realizacji zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” oraz rekultywacji poeksploatacyjnej terenów górniczych węgla brunatnego w okolicach Konina i Turku,
- pozostałe tereny o umiarkowanych zasobach rekreacyjnych obejmują zarówno miejsca o dużym znaczeniu dla wypoczynku pobytowego i weekendowego, jak i obszary mniej ciekawe krajobrazowo. Z tej grupy wyodrębniono atrakcyjne przyrodniczo tereny położone w okolicach Poznania, Kalisza i Szamotuł, które stanowią zaplecze rekreacyjne dla mieszkańców tych miast.

Na szczególną uwagę zasługuje sport, który wiąże się z imprezami masowymi, budową obiektów sportowych i koniecznością zapewniania obsługi logistycznej. Wielkopolska posiada dobrze przygotowaną bazę dla rozwoju sportu, zarówno dla sportu profesjonalnego, jak i amatorskiego, rekreacyjnego, czy do organizacji imprez masowych.

Atrakcyjność turystyczną województwa w znacznym stopniu podnosi zagospodarowanie turystyczne, a w szczególności baza noclegowa oraz kąpieliska, stadniny koni, obiekty rekreacyjno-sportowe, szlaki turystyczne itp.

Na terenie województwa wielkopolskiego w 2011 r. znajdowało się 613 turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, które łącznie dysponowały 41 304 miejscami noclegowymi, co stawia województwo na piątym miejscu w kraju pod względem ilości obiektów (za województwami: małopolskim, zachodniopomorskim, pomorskim i dolnośląskim), oraz na siódmym miejscu pod względem ilości miejsc noclegowych (za województwami: zachodniopomorskim, pomorskim, małopolskim, dolnośląskim, mazowieckim i śląskim). Z noclegu w 2011 r. skorzystało 1 649 602 turystów, z czego ok. 15% (242 343) stanowili turyści zagraniczni.

Na terenie województwa istnieje gęsta sieć szlaków turystycznych, które z jednej strony porządkują ruch turystyczny, z drugiej zaś pozwalają społeczeństwu na dotarcie do terenów o najwyższych walorach krajoznawczych.

Na terenie województwa oznakowane zostały następujące szlaki samochodowe: Szlak Piastowski (na drogach krajowych nr 5 i 15), szlak prowadzący przez atrakcje turystyczne znajdujące się w pobliżu drogi krajowej nr 5 na odcinku Poznań – Rawicz, Szlak Cysterski w północnej Wielkopolsce, Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonka, Szlak Południowej Wielkopolski oraz Szlak Bursztynowy.

Do głównych szlaków rowerowych Wielkopolski zaliczone zostały szlaki o charakterze międzynarodowym (Międzynarodowa Trasa Rowerowa EuroRoute R1, Greenway „Naszyjnik Północy”), szlaki o charakterze regionalnym (Piastowski Trakt Rowerowy, Transwielkopolska Trasa Rowerowa, Rowerowy Szlak Stu Jezior,

Pierścień Dookoła Poznania, Ziemiański Szlak Rowerowy, Nadwarciański Szlak Rowerowy i Bursztynowy Szlak Rowerowy).

Do głównych szlaków długodystansowych pieszych Wielkopolski zaliczony został Międzynarodowy Szlak Pielgrzymi św. Jakuba, Szlak Zachodniej Wielkopolski, Szlak Notecki oraz Szlak Południowej Wielkopolski. Szlaki te często przecinają szlaki lokalne, dzięki którym można dotrzeć do interesujących obiektów, miejsc noclegowych czy gastronomicznych, do przystanku PKS lub dworca PKP. Na terenie województwa istnieje gęsta sieć lokalnych szlaków pieszych prowadzących do miejscowych atrakcji przyrodniczych i historycznych. Szlaki te znajdują się często na terenach leśnych, wokół ośrodków wypoczynkowych nad jeziorami i zalewami, a ich duże natężenie spotyka się w atrakcyjnych przyrodniczo terenach, m.in. w parkach krajobrazowych i narodowych. Obecnie istniejące szlaki piesze mogą być wykorzystywane przez coraz bardziej powszechny *nordic walking*, do organizacji tzw. biegów na orientację, np. jako jednej z atrakcji *incentive travel*, czy również zimą do narciarstwa biegowego.

Najważniejsze szlaki wodne przebiegające przez obszar województwa obejmują śródlądowe drogi wodne – „Wielka Pętla Wielkopolski” (tworzą ją drogi wodne na rzekach: Warcie, Noteci, Jeziorze Gopło, Kanale Ślesińskim; droga wodna na Noteci stanowi fragment planowanej międzynarodowej drogi wodnej E70) oraz szlaki kajakowe: „Z biegiem Warty”, „Mała Pętla Wielkopolski” (jej przebieg wytycza: Warta, Północny Kanał Obry, Kanał Mosiński), wzdłuż rzek: Noteć, Gwda, Rurzyca, Płynica, Drawa, Łobżonka w północnej części województwa, na rzece Prośnie w części południowej województwa, na rzece Wełnie w części centralnej i wschodniej województwa, „Kajakowy Szlak Konwaliowy” na jeziorach Przemęckich oraz szlaki kajakowe na jeziorach: Wolsztyńskim, Popielewskim i Chrzypsku Wielkim.

Do najważniejszych szlaków konnych należą: „Wilczy Szlak” (przebiega ze Stęszewka w gminie Pobiedziska przez Puszcę Notecką do Lubniewic w województwie lubuskim), „Przez generalskie włości, czyli wędrówka traktem generała Dezyderego Chłapowskiego” (na terenie powiatów: kościańskiego, śremskiego i gostyńskiego), „Śladami zagubionej podkowy” (na terenie powiatów: gostyńskiego, krotoszyńskiego, rawickiego), „W królewskim orszaku, czyli szlakiem króla Stanisława” (na terenie powiatów: gostyńskiego, leszczyńskiego, kościańskiego, wolsztyńskiego), „Dolina Baryczy” (na terenie powiatu ostrowskiego), „Śladami Sapiehów, czyli szlaki konne powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego”, „W poszukiwaniu wąsatki, czyli przez rubieże Przemęckiego Parku Krajobrazowego” (na terenie powiatu wolsztyńskiego) oraz „Szlak Podkutej Szóstki” (na terenie powiatów konińskiego i tureckiego). Wyróżniono także szlaki ekstremalne: szlaki konne Nadleśnictwa Babki (na terenie powiatów: poznańskiego, średzkiego, śremskiego) oraz Szlaki Nadleśnictwa Przedborów (na terenie powiatu ostrzeszowskiego).

TURYSTYKA I REKREACJA

Wybrane obiekty sportowo-rekreacyjne w województwie w 2010 r.:

- stadiony sportowe – 181,
- stadiony piłkarskie reprezentacyjne – 9, w tym 1 przeznaczony do rozgrywek Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w 2012 r.
- boiska piłkarskie – 687,
- płyty piłkarskie – 338,
- hale widowiskowo-sportowe 44 x 22 i większe – 116,
- hale sportowe 36 x 18/19 – 161,
- sale gimnastyczne 24 x 12 – 471,
- salki sportowe 18 x 9 i mniejsze – 737,
- kryte pływalnie (wymiarowe) – 41,
- kompleksy boisk sportowych – 243,
- boiska do gier małych – 1541,
- korty tenisowe – 375,
- urządzenia lekkoatletyczne – 773,

- otwarte pływalnie – 29,
- kąpieliska strzeżone – 85,
- strzelnice sportowe – 92;

Obiekty powstałe w wyniku realizacji programów rządowych:

- „ORLIK 2012” – 212,
- „Blisko – boisko” – 14,
- „Boisko wielofunkcyjne” – 60.

Źródło: Departament Turystyki UMWW, 2011 r.

Baza noclegowa w 2011 r.

	województwo	kraj
obiekty zbiorowego zakwaterowania – ogółem	613	7 039
obiekty zbiorowego zakwaterowania – całocenne	461	5 236
miejsca noclegowe – ogółem	41 304	606 246
miejsca noclegowe – całocenne	28 968	413 929
korzystający z noclegu – turyści ogółem	1 649 602	21 476 616
korzystający z noclegu – turyści zagraniczni	242 343	4 409 550
noclegi udzielone – ogółem	3 012 320	57 148 253
noclegi udzielone turystom zagranicznym	485 049	10 620 264
miejsca noclegowe na 1000 mieszkańców	11,9	15,9
korzystający z noclegów na 1000 mieszkańców	477,4	557,3
udzielone noclegi na 1000 mieszkańców	871,7	1 482,9

Źródło: BDL GUS, 2012 r.

6. Obszary problemowe

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) wskazuje konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa trzech kategorii obszarów: obszarów problemowych (art. 2 pkt 7), obszarów wsparcia (art. 2 pkt 8) i obszarów metropolitalnych (art. 2 pkt 9).

Obszar problemowy, zgodnie z definicją ustawową, to obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych. Na podstawie szczegółowych analiz przestrzennych, społeczno-ekonomicznych i przyrodniczych, w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wyróżniono trzy obszary problemowe, które w skali regionalnej stanowią koncentrację niekorzystnych zjawisk przestrzennych.

Nie wyznaczono natomiast obszarów wsparcia w rozumieniu ustawy, gdyż 31 maja 2005 r. przestał obowiązywać akt prawa powołujący wyżej wymienione obszary.

Ze względu na brak obowiązującej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, która miała ustalić obszary metropolitalne, w Planie wyznaczono centralny obszar problemowy, odpowiadający obszarowi metropolitalnemu. W rozumieniu Planu stanowi on specyficzny obszar problemowy charakteryzujący się licznymi konfliktami przestrzennymi.

6.1. Wschodni Obszar Problemowy

Wschodni Obszar Problemowy, wyznaczony w oparciu o analizę konfliktów pomiędzy eksploatacją węgla brunatnego i produkcją energii elektrycznej, a wysokimi walorami przyrodniczymi, warunkującymi rekreacyjny rozwój tego terenu, obejmuje powiat koniński i wybrane gminy powiatów: tureckiego, kolskiego i słupeckiego.

W obszarze zachodzą przeobrażenia środowiska związane z eksploatacją węgla (m.in. przekształcenia powierzchni ziemi oraz zmiany stosunków wodnych). Zmiany te obejmują znaczne tereny i oddziałują na

pozostałe komponenty środowiska przyrodniczego. Zgodnie z prognozami przestrzeń objęta przewidywanymi wpływami eksploatacji węgla brunatnego w perspektywie 2050 r. zajmować będzie ok. 100 tys. ha.

Obok zdiagnozowanych negatywnych konsekwencji funkcjonowania przemysłu wydobywczego i energetycznego Wschodni Obszar Problemowy odznacza się dużym udziałem terenów objętych ochroną prawną (6 rezerwatów przyrody, 3 parki krajobrazowe, 4 obszary chronionego krajobrazu oraz 6 obszarów Natura 2000).

Wśród głównych postulatów wskazuje się na potrzebę rekultywacji terenów przekształconych w wyniku wydobycia węgla. Działania te powinny przyczynić się do wzrostu atrakcyjności rekreacyjnej obszaru. Wykorzystanie istniejącej infrastruktury przemysłowej oraz pokłady soli w Kłodawie stanowiąc mogą podstawę dla rozwoju bazy turystycznej, rekreacyjnej i uzdrowiskowej obszaru.

Najpoważniejszym wyzwaniem w perspektywie 40 lat będzie przygotowanie obszaru do przestawienia się z gospodarki opartej na energetyce i górnictwie w kierunku wielofunkcyjnego rozwoju w oparciu o sektor usługowy. Istotne też będzie stworzenie nowych podstaw dla podtrzymania istniejącego przemysłu energetycznego i oparcia go na innych nośnikach energii.

Dla Wschodniego Obszaru Problemowego określonego w Planie województwa konieczne będzie wykonanie szczegółowego opracowania, w którym zidentyfikowane zostaną uwarunkowania i określone możliwości rozwoju. Szczegółne znaczenie będzie miało wpisanie obszaru problemowego w odpowiednią kategorię obszaru funkcjonalnego oraz wykonanie dokumentów planistycznych i strategicznych.

6.2. Centralny Obszar Problemowy

Wyznaczony w Planie Centralny Obszar Problemowy obejmuje teren miasta Poznania oraz gmin leżących w jego obszarze funkcjonalnym. Są to tereny, które w bezpośredni sposób odczuwają negatywne konsekwencje sąsiedztwa dużego miasta.

Obszar ten wyróżnia się na tle województwa korzystną sytuacją społeczną i gospodarczą. Zaobserwować można między innymi systematyczny wzrost liczby ludności (w tym w szczególności obszarów wiejskich), a także znaczny udział usług wyższego rzędu i duży udział firm z zakresu przetwórstwa przemysłowego.

Centralny Obszar Problemowy charakteryzuje się występowaniem zjawisk i konfliktów o wielkości i nasileniu niespotykanej w innych częściach Wielkopolski. Do takich problemów należy zaliczyć przede wszystkim konflikty pomiędzy intensywnym rozwojem urbanistycznym a środowiskiem przyrodniczym, konflikty na styku obszarów mieszkaniowych i działalności przemysłowej oraz konflikty pomiędzy mieszkalnictwem a komunikacją drogową, szynową i lotniczą (cywilną i wojskową).

Obszar ten charakteryzuje się silnym zjawiskiem suburbanizacji. Gwałtowny przyrost powierzchni przeznaczonych na budownictwo mieszkaniowe i działalność przemysłową odbywa się kosztem terenów rolnych. W efekcie mozaikowości użytkowania terenu, przeplatania się funkcji mieszkalnych z uciążliwymi funkcjami gospodarczymi i rolniczymi oraz niewydolności systemów infrastrukturalnych i komunikacyjnych dochodzi do powstania szeregu problemów i konfliktów przestrzennych, społecznych i technicznych. W ustaleniach Planu wskazano na potrzebę szczegółowego rozpatrzenia tej problematyki pozwalającej na określenie spójnej polityki przestrzennej dla całego obszaru.

Dla obszaru, którego granice są tożsame z granicami Centralnego Obszaru Problemowego, wykonano projekt *Planu zagospodarowania przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego (POM)*. Projekt został zakończony merytorycznie, jednak ze względu na brak wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dotyczących kryteriów delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych nadal nie jest możliwe przeprowadzenie procedury formalno-prawnej.

6.3. Południowy Obszar Problemowy

Południowy Obszar Problemowy charakteryzuje się intensywną produkcją rolniczą – roślinną i zwierzęcą. Odnotowano tu wysokie wartości wskaźników szacunkowej obsady zwierząt w przeliczeniu na jednostkę

użytków rolnych. Zlokalizowanych jest tu wiele ferm hodowlanych, z których 48 należy do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Na terenie Południowego Obszaru Problemowego znajdują się ponadto 3 zakłady utylizacji odpadów pochodzenia zwierzęcego zaliczone, według klasyfikacji Unii Europejskiej, do 1 i 3 kategorii poziomu zagrożenia stwarzanego przez te produkty dla zdrowia ludzi i zwierząt. Koincydencja intensywnej produkcji roślinnej, gdzie wykorzystuje się nawozy azotowe, oraz intensywnej produkcji zwierzęcej na ograniczonym obszarze, powoduje przedostawanie się znacznych ilości związków azotu do gleby i wód.

Istotnym kryterium delimitacji obszaru w Planie województwa były zasięgi obszarów szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego (OSN). W 2012 r. dokonano kolejnego ich przeglądu i weryfikacji. Dla zaktualizowanych obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzenia rolniczego opracowano czteroletnie programy działań, które mają na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych oraz poprawę naruszonych standardów środowiska w zakresie jakości wód.

Dla obszaru nazwanego w Planie województwa „Południowym Obszarem Problemowym” wykonywane jest szczegółowe opracowanie o charakterze studialno-koncepcyjnym. W trakcie prac nad tematem, uwzględniając specyficzne i wyodrębniające ten teren cechy (wysoko intensywne rolnictwo, wzrastający zasięg obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych), a także powiązania funkcjonalne-przestrzenne jednostek osadniczych oraz więzi społeczne i kulturowe, zaktualizowano zasięg przestrzenny opracowania i nadano mu nazwę Południowy Obszar Intensywnego Rolnictwa (POIR).

Biorąc pod uwagę typ obszarów funkcjonalnych określonych w odniesieniu do całego systemu osadniczego, wyznaczonych na podstawie stopnia urbanizacji, w granicach Południowego Obszaru Intensywnego Rolnictwa można wskazać dwie kategorie: miejskie obszary funkcjonalne oraz wiejskie obszary funkcjonalne. Obszar wpisuje się także w kategorie funkcjonalnych obszarów ochrony gleb dla celów produkcji rolnej.

7. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Teren zamknięty został zdefiniowany w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 193 poz. 1287). Zgodnie z Art. 4 ust 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) w odniesieniu do terenów zamkniętych, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustala się tylko granice tych terenów oraz granice stref ochronnych. W strefach ochronnych ustala się natomiast ograniczenia w zagospodarowaniu i korzystaniu z tych terenów, w tym zakaz zabudowy. Przepisów tych nie stosuje się jednak do terenów zamkniętych ustalonych przez ministra właściwego do spraw transportu, czyli w odniesieniu terenów kolejowych, które zgodnie z ustawą Prawo geodezyjne i kartograficzne są terenami zamkniętymi.

Wojewódzki Sztab Wojskowy w Poznaniu w piśmie z dnia 12 lutego 2013 r. przekazał wykaz nieruchomości Ministerstwa Obrony Narodowej, znajdujących się w administracji Wojskowego Zarządu Infrastruktury, oraz nieruchomości przekazanych poza resort Obrony Narodowej, posiadających status terenu zamkniętego. Tereny zamknięte Ministerstwa Obrony Narodowej zostały wskazane w Planie województwa. Nie uwzględniono w nim natomiast terenów zamkniętych przekazanych poza resort Obrony Narodowej, które zlokalizowane są w Dolaszewie (gmina Szydłowo), Poznaniu, Gnieźnie, Powidzu, Przybrodzinie (gm. Powidz), Turku, Ostrowie Wlkp., Krotoszynie, Biedrusku i Gądkach (gm. Kórnik).

Na terenie województwa wielkopolskiego zlokalizowane są następujące obszary ograniczonego zainwestowania dla obiektów i urządzeń wojskowych:

- Skład materiałów wybuchowych (bomboskład) – kompleks K-8652, JW.1156 Poznań-Krzesiny wraz ze strefą ochronną terenu zamkniętego w Borówcu, obejmującego obręby Borówiec, Szczytniki, Gądk, Koninko i Robakowo – aktualnie sporządzany jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (faza opiniowania i uzgodnień),

- Przestrzeń Operacyjna do awaryjnego zrzutu podwieszonych wraz ze strefą buforową dla lotniska Poznań-Krzesiny – została opisana czterema punktami przy pomocy współrzędnych,
- Lotnisko wojskowe Poznań-Krzesiny w kompleksie K-6035,
- Lotnisko wojskowe Powidz,
- Teren poligonu wojskowego K-2201 „Biedrusko”,
- Kompleks wojskowy K-8637 w Biedrusku – strefa ochronna w trakcie ustanawiania,
- Garnizonowa strzelnica szkolna, rzutnia granatów bojowych oraz strzelnica pistoletowa w kompleksie K-1795 Śrem, dla której wyznaczono strefę bezpieczeństwa.

Ustanowione są również strefy ochronne o promieniu 3 km wokół kompleksów wojskowych: K-4577 Ruchocinek, K-7887 Babki, K-7096 Rogalin. Strefy ochronne wokół obiektów: Babki, Ruchocinek i Rogalin posiadają decyzje lokalizacyjne z 1976 r.

Jednostka Wojskowa 3293 Powidz nie posiada ustalonych stref ochronnych dla magazynu lotniczych środków bojowych oraz magazynu klasycznych środków bojowych.

Dowódca Sił Powietrznych w dniu 14 czerwca 2012 r. zatwierdził minimalne wojskowe wymagania organizacyjno-użytkowe dla zadania inwestycyjnego „Budowa składu środków bojowych w kompleksie 6015 Polanowo”.

W Planie województwa obszary ograniczonego użytkowania od lotnisk wojskowych określono według Rozporządzeń Wojewody Wielkopolskiego. W wyniku nowelizacji aktów prawnych z zakresu ochrony środowiska zmieniły się kompetencje dla wyznaczania obszarów ograniczonego użytkowania od lotnisk. Obecnie obszary te tworzone są uchwałami Sejmiku Województwa. W Planie województwa konieczne będzie uwzględnienie Przestrzeni Operacyjnej dla awaryjnego zrzutu podwieszonych wraz ze strefą buforową dla lotniska Poznań-Krzesiny,

Dla lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny, Powidz i Drogowego Odcinka Lotniskowego (DOL) Września, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Poznaniu wnioskuje o uwzględnienie powierzchni ograniczających wysokości zabudowy, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie warunków, jakie powinny spełniać obiekty budowlane oraz naturalne w otoczeniu lotniska (Dz. U. z 2003 r. nr 130, poz. 1192 z późn. zm.)

Konieczne jest uwzględnienie w Planie województwa strefy ochronnej dla kompleksu wojskowego K-8637 w Biedrusku po jej ustanawianiu oraz strefy bezpieczeństwa dla garnizonowej strzelnicy szkolnej, rzutni granatów bojowych oraz strzelnicy pistoletowej w kompleksie wojskowym K-1795 Śrem.

8. Zadania rządowe

Zgodnie z art. 48 i 49 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) ministrowie i centralne organy administracji rządowej, w zakresie swojej właściwości rzeczowej sporządzają programy zawierające zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym.

We wniosku do obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, Minister Infrastruktury zgłosił cztery zadania rządowe służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych wynikające z udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w programie Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w dziedzinie bezpieczeństwa (NATO Security Investment Programme – NISP), obejmujący:

- infrastrukturę dla sił wzmocnienia NATO – modernizację lotniska Poznań-Krzesiny,
- infrastrukturę dla sił wzmocnienia NATO – modernizację lotniska Powidz,

- infrastrukturę dla sił wzmocnienia NATO – modernizację Składnicy Materiałów Pędnych i Smarów w Porążynie (gmina Opalenica),
- modernizację infrastruktury dla systemu dowodzenia i kontroli w gminie Mosina.

Lista czterech zadań rządowych nie zmienia się i obowiązuje od uchwalenia Planu województwa w 2001 r.

Programy rządowe uchwalone przez Radę Ministrów, które nie podlegały zaopiniowaniu przez sejmiki województw, nie spełniają wymogów programów rządowych w rozumieniu art. 48 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Dotyczy to m.in. „Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko”.

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

OCENA REALIZACJI

INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

IV

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

IV. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upzp), w ramach okresowej oceny planu zagospodarowania przestrzennego, sporządza się ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Art. 2 pkt. 5 upzp definiuje pojęcie inwestycji celu publicznego jako „działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), a także krajowym (obejmującym również inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne), bez względu na status podmiotu podejmującego te działania oraz źródła ich finansowania, stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.).

W *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* zostały uwzględnione inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z programów zadań rządowych służących realizacji ponadlokalnych inwestycji celu publicznego. W dokumencie wskazano inwestycje ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, a także inne przedsięwzięcia istotne z punktu widzenia kierunków zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski.

W dniu uchwalenia *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* przez Sejmik Województwa, jedynym zadaniem wynikającym z programów zadań rządowych służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych, był pakiet inwestycyjny wynikający z udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w Programie Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NATO Security Investment Programme – NSIP). Program ten obejmował różne zadania dotyczące realizacji i bezpieczeństwa użytkowania elementów infrastruktury wojskowej oraz przestrzenie służące realizacji tych zadań.

W *Planie województwa*, niezależnie od obowiązku uwzględnienia zadań rządowych i samorządowych, wskazano także inwestycje o charakterze publicznym, zawarte w innych dokumentach sporządzanych przez instytucje, których działania mające wpływ na poszczególne elementy zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski. Uwzględniono przede wszystkim przedsięwzięcia zgłaszane przez zarządców sieci i systemów, które zostały zapisane w *Planie* w ramach polityk rozwoju ponadlokalnych systemów transportowych i infrastruktury technicznej.

Realizując wymóg ustawowy, w niniejszym rozdziale dokonano oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością, a także pozostałych ponadlokalnych przedsięwzięć publicznych, które zostały precyzyjnie określone w ustaleniach *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. W zestawieniach uwzględniono poszczególne inwestycje realizowane w ramach skonkretyzowanych projektów w latach 2010-2012, z podziałem na bloki tematyczne.

Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym obrazuje aktualny stan i stopień wypełniania ustaleń *Planu województwa*. Pomimo stosunkowo krótkiego okresu analizy, realizacja poszczególnych inwestycji charakteryzowała się znaczną dynamiką. Najwięcej projektów inwestycyjnych dotyczyło systemów transportowych i infrastrukturalnych. Większość inwestycji realizowanych było przy współfinansowaniu Unii Europejskiej w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

1. Środowisko przyrodnicze

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa inwestycji	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Uwagi	
1.	Realizacja zbiornika wodnego Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie w ramach Programu dla Odry 2006	Budowa zbiornika wodnego „Wielowieś Klasztorna” na rzece Prośnie w gminach: Godziesze Wielkie, Brzeziny – powiat kaliski, Sieroszewice – powiat ostrowski, Garbów nad Prosną- powiat ostrzeszowski, Kraszewice- powiat ostrzeszowski.	Projekt zbiornika 1978 r. Od 2001 r. zapisany w Programie dla Odry 2006		po 2020	Trwa realizacja zadania „Zbiornik Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie etap I. Dokumentacja wykupy”. Okres realizacji 2002-2013. Do dnia 13 lutego 2013 wykupiono w czasie zbiornika 1024 ha gruntów, co stanowi 51% powierzchni przeznaczonych do wykupów pod budowę zbiornika.		
2.	Program małej retencji wodnej dla województwa wielkopolskiego	Budowa zbiornika wodnego Słupca		2010		zrealizowano		
3.		Budowa zbiornika wodnego Lubstowskiego		2010		zrealizowano		
4.		Budowa zbiornika wodnego Jutrosin		2010		zrealizowano		
5.		Budowa zbiornika wodnego Rydzyna		2013		w trakcie realizacji		
6.		Budowa zbiornika wodnego Miedzichowo		2013		w trakcie realizacji		
7.		Budowa zbiornika wodnego Przebędowo		2014		w trakcie realizacji		
8.		Budowa zbiornika wodnego Łaskowica		2015		w trakcie realizacji		
9.		Budowa zbiornika wodnego Jaraczewo			2013	w przygotowaniu		
10.		Budowa zbiornika wodnego Rokosowo			2014	w przygotowaniu		
11.		Budowa zbiornika wodnego Gostyń			2015	w przygotowaniu		
12.		Budowa zbiornika wodnego Tulce			2015	w przygotowaniu		
13.		Budowa zbiornika wodnego Nędzerczew			2015	w przygotowaniu		
14.		Budowa zbiornika wodnego Lutynia			2015	w przygotowaniu		
15.		Budowa zbiornika wodnego Rzetnia-Przybyszów			2015	w przygotowaniu		
16.		Budowa zbiornika wodnego Kamieniec			2015	w przygotowaniu		
17.		Budowa zbiornika wodnego Piłka			2015	w przygotowaniu		
18.		Budowa zbiornika wodnego Miejska Górka			2015	w przygotowaniu		
19.		Budowa zbiornika wodnego Orla Klatka			2016	w przygotowaniu		
20.		Budowa zbiornika wodnego Gozdowo			2016	w przygotowaniu		
21.		Budowa zbiornika wodnego Łaszew			2016	w przygotowaniu		
22.		Budowa małych zbiorników wodnych (wiejskich, przeciwpożarowych, stawów leśnych i stawów wodnych)			2010-2011		zrealizowano	
23.		Budowa budowli piętrzących w tym jazów oraz podpiętrzenia jezior			2010-2011		zrealizowano	
24.		Budowa podpiętrzenia jeziora Falmierowskiego		2013			w przygotowaniu	

25.	Obszary Natura 2000	Proponowany obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Jodły Ostrzeszowskie PLH300059	2012			w trakcie realizacji	
26.		Proponowany obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Ostoja Przemęcka PLH300041	2012			w trakcie realizacji	
27.	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy	Góra Dąbrowa		2010		Zrealizowano	Uchwała Nr XLIV/311/10 Rady Gminy Szydłowo z dnia 3 września 2010 r. w sprawie ustanowienia zespołu przyrodniczo-krajobrazowego pod nazwą "Góra Dąbrowa" (Dz. Urz. Woj. Wielk. Nr 223, poz. 4086 ze zm.)

2. Komunikacja i transport

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa inwestycji	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Uwagi
Komunikacja drogowa							
1.	Budowa autostrady A2 relacji (Berlin) – gr. państwa – Świecko – Poznań – Łódź – Warszawa – Białą Podlaska – Kukuryki – gr. państwa – (Mińsk)	Dostosowania autostrady A2 na odcinku Konin - Stryków (103 km) do standardów autostrady płatnej i do poboru opłat	2009	2012		zrealizowano	
2.	Budowa drogi S5 relacji: A1 (Grudziądz) – Bydgoszcz – Poznań (A2) – Leszno – S8 (Wrocław)	Odcinek węzeł Gniezno – Południe – gr. woj.			do 2013	w przygotowaniu	
3.		Odcinek węzeł Poznań Wschód – węzeł Gniezno – Południe	2009	2012		zrealizowano	
4.		Budowa węzła Poznań Wschód (st. Kleszczewo) na skrzyżowaniu drogi ekspresowej S5 i autostrady A2	2011	2012		zrealizowano	
5.		Budowa węzła Poznań Zachód (st. Głuchowo) na skrzyżowaniu dróg ekspresowych S5 i S11 z autostradą A2	2011	2012		zrealizowano	
6.		Odcinek węzeł Poznań Zachód – węzeł Rydzyna			do 2013	w przygotowaniu	
7.		Odcinek węzeł Rydzyna – gr. woj.	2010	2012		w realizacji	
8.		Budowa drogi S8 relacji Wrocław – Kępno – Sieradz – autostrada A1 – Rawa Mazowiecka – Warszawa – Ostrów Mazowiecka – Zambrów - Choroszcz w nowym przebiegu	Odcinek Syców – Kępno – Wieruszów - Walichnowy	2011	2013		w realizacji
9.	Budowa drogi S10 relacji A6 (Szczecin) – Piła – Bydgoszcz – Toruń – S7 (Płońsk)	Obwodnice miejscowości Stara Łubianka, Śmiłowo, Grabowno, Kosztowo, Wyrzysk (odcinek południowy)			po 2013	planowane	
10.	Budowa drogi S11 relacji Kołobrzeg – Koszalin – Piła – Poznań (autostrada A2) – Ostrów Wielkopolski – Kępno – Tarnowskie Góry – A1	Obwodnica Wyrzyska	2008	2009		zrealizowano	
11.		Obwodnica Piły i Ujścia			po 2014	planowane	
12.		Obwodnica Obornik			po 2013	planowane	
13.		Odcinek węzeł Rokietnica – węzeł Poznań Północ	2010	2012		zrealizowano	
14.		Odcinek węzeł Poznań Tarnowo Podgórne – węzeł Rokietnica			po 2013	w realizacji	
15.	Odcinek węzeł Poznań Zachód – węzeł Poznań Tarnowo Podgórne	2009	2012		zrealizowano		

16.	Budowa drogi S11 relacji Kołobrzeg – Koszalin – Piła – Poznań (autostrada A2) – Ostrów Wielkopolski – Kępno – Tarnowskie Góry – A1 (c.d.)	Odcinek węzeł Kórnik Południe – Środa Wlkp.			nie określono	w przygotowaniu		
17.		Obwodnica Jarocina			po 2014	w przygotowaniu		
18.		Obwodnica Ostrowa Wlkp. – II etap			do 2013	w przygotowaniu		
19.		Obwodnica Kępna			po 2013	w przygotowaniu		
20.	Realizacja obwodnic na drogach krajowych z uwzględnieniem docelowych parametrów dróg	DK15 – obwodnica miejscowości Koźmin Wlkp.			do 2013	w przygotowaniu		
21.		DK15 – obwodnica miejscowości Września			po 2013	w przygotowaniu		
22.	Podniesienie standardów technicznych do poziomu europejskiego dróg i odcinków dróg wojewódzkich ujętych w sieci I i II stopnia połączeń,	DW307 – odcinek Poznań – Zakrzewo	2010	2012		zrealizowano		
23.	Realizacja obwodnic w ciągach dróg wojewódzkich w miejscowościach	DW449 Grabów n/ Prosną	2008	2010		zrealizowano		
24.		DW434 Śrem, Zbrudzewo (II etap)	2010	2010		zrealizowano		
25.		DW264 Kleczew	2011	2011		zrealizowano		
26.		DW196 Murowana Goślina	2010	2012		zrealizowano		
27.		DW178 Czarnków	2010	2013		w trakcie realizacji		
28.		DW307 Opalenica	2012	2013		w przygotowaniu		
29.		DW 241 Wągrowiec	2010	2012		w trakcie realizacji		
30.		DW434 Śrem, Zbrudzewo (III etap)				po 2012	brak realizacji	
Komunikacja kolejowa								
31.	Przygotowanie projektu i budowa linii kolejowych dużych prędkości relacji Poznań/Wrocław- Łódź – Warszawa oraz Poznań – Berlin	Zgodnie z Programem budowy i uruchomienia przewozów kolejami dużych prędkości w Polsce, przyjętym przez Radę Ministrów w 2008 r., planowane jest wybudowanie nowej linii kolejowej w układzie tzw. Y, łączącej Warszawę, Łódź, Poznań i Wrocław. Program budowy sieci KDP w województwie wielkopolskim obejmie także modernizację do prędkości 200 km/h linii nr 351 Poznań – Szczecin.				w trakcie realizacji	Opracowano wstępne warianty przebiegu trasy KDP na terenie województwa wielkopolskiego. W trakcie opracowania jest projekt włączenia linii KDP do Poznańskiego Węzła Kolejowego z wyprowadzeniem trasy w kierunku zachodniej granicy państwa.	
32.	Modernizacje linii kolejowych oraz przystosowanie do prędkości ≥160 km/h (dla pociągów osobowych)	Linia nr 3 - modernizacja Poznańskiego Węzła kolejowego na odcinku Swarzędz – Poznań Górczyn	2004	2009		zrealizowano		
33.		Linia nr 3 - pomoc techniczna dla przygotowania projektu "Modernizacja korytarza kolejowego nr II (E 20 i CE 20) - pozostałe roboty"	2008	2012		zrealizowano		
34.		Linia nr 3 opracowanie dokumentacji projektowej dla robót budowlanych na odcinku Warszawa – Poznań – pozostałe roboty, odcinek Sochaczew – Swarzędz	2012	2014		w trakcie realizacji		
35.		Linia nr 3 w zakresie budowy infrastruktury systemu GSM-R zgodnie z NPW ERTMS na odcinku Kunowice – Terespol	2012	2014		w trakcie realizacji		
36.		Linia nr 271 - odcinek Wrocław - Poznań (etap I)	2006	2010		zrealizowano		
37.		Linia nr 271 odcinek Czempień – Poznań				2012-2015	w przygotowaniu	
38.		Linia nr 271 odcinek gr. Woj. - Czempień	2011	2015			w trakcie realizacji	
39.		Linia nr 351 Przygotowanie projektu "Modernizacja linii kolejowej E59 na odcinku Poznań - Szczecin - Świnoujście"	2008	2010			zrealizowano	

40.		Linia nr 351 na odcinku Poznań – Krzyż oraz Krzyż - Szczecin	2011	2015		w trakcie realizacji		
41.	Modernizacje linii kolejowych oraz przystosowanie do prędkości ≥ 160 km/h (dla pociągów osobowych) (c.d.)	Linia nr 353, w tym naprawy punktowe znoszące ograniczenia, poprawa bezpieczeństwa i likwidacja zagrożeń eksploatacyjnych na przejazdach kolejowych	2010	2012		W części zrealizowano	przystosowanie do prędkości ≥ 160 km/h – ustalenie planu	
42.		Linia nr 353, w tym naprawy punktowe znoszące ograniczenia, poprawa bezpieczeństwa i likwidacja zagrożeń eksploatacyjnych na przejazdach kolejowych	2012	2015		w trakcie realizacji		
43.		Linia nr 272				b.d.	planowane	
44.	Modernizacje linii kolejowych oraz przystosowanie do prędkości ≥ 120 km/h (dla pociągów osobowych)	Linia nr 354				b.d.	w przygotowaniu	
45.		Linia nr 354, w tym naprawy punktowe znoszące ograniczenia, poprawa bezpieczeństwa i likwidacja zagrożeń eksploatacyjnych na przejazdach kolejowych	2012	2015		w trakcie realizacji		
46.		Linia nr 356	2011	2012			zrealizowano	
47.	Modernizacje linii kolejowych oraz przystosowanie do prędkości ≥ 100 km/h (dla pociągów osobowych)	Linia nr 356, w tym naprawy punktowe znoszące ograniczenia, poprawa bezpieczeństwa i likwidacja zagrożeń eksploatacyjnych na przejazdach kolejowych	2012	2015			w trakcie realizacji	
48.		Linia nr 357	2010	2012			zrealizowano	
49.		Linia nr 14 na odcinku Łódź – Zduńska Wola - Kalisz				2013-2015	planowane	
50.		Linia nr 14 (naprawy punktowe znoszące ograniczenia)	2012	2015			w trakcie realizacji	
51.	Modernizacje linii kolejowych ujętych w sieci I i II stopnia	Linia nr 131, w tym naprawy punktowe znoszące ograniczenia, poprawa bezpieczeństwa i likwidacja zagrożeń eksploatacyjnych na przejazdach kolejowych	2012	2015			w trakcie realizacji	
52.	Realizacja Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego na stacji Poznań Główny	-	2011	2013			w trakcie realizacji	
Komunikacja lotnicza								
53.	Rozwój Portu Lotniczego Poznań - Ławica zaspokajający potrzeby Wielkopolski w perspektywie 2020 roku	Rozbudowa Portu Lotniczego Poznań – Ławica, w tym: budowa terminala pasażerskiego wraz z infrastrukturą, budowa równoległej drogi kołowania, rozbudowa płyty postojowej samolotów	2008	2012			zrealizowano	
54.		Kontynuacja modernizacji płyt postojowych samolotów				b.d.	w przygotowaniu	

3. Infrastruktura techniczna

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa inwestycji	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Uwagi
Elektroenergetyka							
1.	Przebudowa Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE)	Uruchomienie układu przesyłowego Rogowiec – Ostrów Wielkopolski – Poznań (Plewiska), a w szczególności budowę linii przesyłowej 400 kV Rogowiec – Trębaczew – Ostrów Wielkopolski – Poznań (Plewiska) oraz budowę stacji 400/110 kV w Ostrowie Wielkopolskim (Ostrów Wschód),			b.d.	w trakcie realizacji / zrealizowano	budowę linii 400 kV Ostrów Wielkopolski – Plewiska zakończono w 2011 r.

2.	Przebudowa Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE) (c.d.)	Budowa ciągu liniowego 400 kV Grudziądz – Bydgoszcz – Piła (Krzewina) – Poznań (Plewiska), w tym przebudowa stacji 220/100 kV Piła (Krzewina), polegająca na przystosowaniu jej do przyjęcia napięć 400 kV,			2013-2021	w przygotowaniu		
3.		Modernizacja rozdzielni 110 kV w stacji Pątnów.			2014-2019	w przygotowaniu	Rozbudowa SE 400/220/110 kV	
4.		Zwiększenie zdolności przesyłowej energii elektrycznej z północy na południe i z zachodu na wschód województwa, w tym zwiększenie zdolności przesyłowych do innych województw.			b.d.	planowane	w trakcie opracowań studium wykonalności dla 3 połączenia transgranicznego KSE z systemem niemieckim – od 2012 r.	
5.	Przebudowa Krajowego Systemu Przesyłowego (KSP)	Budowa linii 400 kV Piła Krzewina – Bydgoszcz Zachód,			2013 - 2018	w trakcie realizacji	w 2012 r. zakończono przetarg na roboty budowlane	
6.		Budowa linii 400 kV Pątnów – Jasiniec – Grudziądz,			2014 - 2019	w przygotowaniu		
7.		Budowa linii 400 kV Kromolice – Pątnów z wykorzystaniem trasy linii 220 kV Plewiska – Konin,	2011	2013			w trakcie realizacji	
8.		Budowa linii 400 kV Ostrów Wielkopolski – Plewiska,		2011			zrealizowano	
9.		Modernizacja linii 220 kV Pątnów – Włocławek Azoty wraz z wymianą przewodów na wysokotemperaturowe,			2015-2019		w przygotowaniu	
10.		Budowa linii 400 kV w relacji Plewiska – granica RP, kierunek Eisenhuettenstadt,			2013-2022		planowane	w trakcie opracowań studium wykonalności dla trzeciego połączenia transgranicznego KSE z systemem niemieckim – od 2012 r.
11.		Budowa stacji 400/110 kV Kromolice.	b.d.	2012			w trakcie realizacji	
12.		Budowa 2-torowej linii 400 kV Plewiska – Piła Krzewina – Żydowo z jednym torem pracującym czasowo na napięciu 220 kV,			2015 - 2016		planowane	
13.		Podwieszenie drugiego toru 400 kV na linii Ostrów – Kromolice po wybudowaniu i uruchomieniu SE 400/110 kV Kromolice,			2020		planowane	
14.		Budowa dwutorowej linii 400 kV Ostrów – Kalisz,			2023-2025		planowane	
15.		Wymiana przewodów 2-torowej linii 220 kV Pątnów – Konin na przewody wysokotemperaturowe,			2018-2025		planowane	
16.		Wprowadzenie linii 400 kV Baczyna – Plewiska dla stacji Plewiska Bis po przebudowie odcinka tej linii między stacjami Plewiska i Plewiska Bis na linię dwutorową,			2025		planowane	
17.		Przełączenie linii Pątnów – Jasiniec – Grudziądz na napięcie 400 kV z wprowadzeniem drugiego toru tej linii do stacji Jasiniec po likwidacji rozdzielni 220 kV w tej stacji,			2025		planowane	
18.		Budowa stacji 400 kV Plewiska Bis,			2020-2021		planowane	
19.		Budowa stacji 400/110 kV Kalisz z TR 400/110 kV, 400 MVA,			2024-2025		planowane	

20.	Przebudowa Krajowego Systemu Przesyłowego (KSP) (c.d.)	Budowa rozdzielni 400 kV w stacji Piła Krzewina z TR 400/220 kV, 500 MVA i TR 400/110 kV z 400 MVA,			2016	w trakcie realizacji	rozbudowa rozdzielni 110 kV na stacji 220/110 kV dla przyłączenia FW Krzewina i FW Chwiram w trakcie realizacji - termin realizacji do 31.01.2016 r.
21.		Modernizacja linii 220 kV Mikułowa - Polkowice - Leszno - Plewiska,			2018-2020	planowane	
22.		Modernizacja linii 220 kV Konin - Adamów - Pabianice - Rogowiec oraz Adamów - Zgierz - Janów - Rogowiec wraz z wymianą przewodów na wysokotemperaturowe.			2015-2030	planowane	modernizacja linii 220 kV na odcinku Adamów - Konin przewidziana na lata 2015-2018
23.		Budowa GPZ Ociąż wraz z wprowadzeniem linii 110 kV dla stacji 110/SN Ociąż (gmina Nowe Skalmierzyce),			b.d.	planowane	
24.	Realizacja sieci dystrybucyjnej	Budowa GPZ Ostrów Zachód (Ostrów Wielkopolski),			2014-2015	planowane	Rozbudowa SE Ostrów - rozbudowa rozdzielni 400 kV w stacji 400/110 kV
Gazownictwo							
25.	Rozwój systemów przesyłu i dystrybucji gazu	Budowa gazociągu magistralnego Ø700 mm Odolanów - Komorzno,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
26.		Budowa gazociągu Ø250 Szamotuły - Rokietnica (zamknięcie obwodu gazociągu Ø250 mm Lwówek - Sieraków - Szamotuły),				zrezygnowano z budowy	
27.		Budowa gazociągu odbocznego Ø250 mm Kotowo - Wolsztyn - Babimost,				zrezygnowano z budowy	
28.		Budowa gazociągu odbocznego Ø200 mm Kórnik - Środa Wielkopolska - Miłosław,				zrezygnowano z budowy	
29.		Budowa gazociągu Ø700 mm Szczecin - Lwówek (na terenie Wielkopolski - gminy Międzychód, Międzichowo, Lwówek),	b.d.	b.d.		w trakcie realizacji	
30.		Budowa stacji gazowej wysokiego ciśnienia w rejonie Trzemeszna w celu gazyfikacji gmin: Słupca, Strzałkowo, Witkowo, Powidz,	b.d.	b.d.		w trakcie realizacji	
31.		Budowa gazowego węzła przesyłowego w Kościanie (zrealizowany),	b.d.	b.d.		zrealizowane	
32.		Budowa gazociągu w/c Ø150 mm przebiegającego przez gminy: Mikstat i Grabów n/Prosną wraz z budowa stacji redukcyjno - pomiarowej I o przepustowości 3 000 m³ na terenie gminy Grabów n/Prosną,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
33.		Budowa gazociągu Przyłęk - KGZ Paproć,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
34.		Budowa Odazotowni Grodzisk Wielkopolski,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
35.		Budowa gazociągu Kaleje - Mchy,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
36.		Budowa gazociągu KGZ Wielichowo - Ruchoćce do Odazotowni Grodzisk Wielkopolski,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
37.		Budowa Podziemnego Magazynu Gazu w Bonikowie (gmina Kościan),	b.d.	b.d.		zrealizowane	

38.	Rozwój systemów przesyłu i dystrybucji gazu (c.d.)	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia z kopalni gazu w gminie Zaniemyśl do Miłosława przez gminę Krzykosy w celu lokalnego zaopatrzenia w gaz,				zrezygnowano z budowy	
39.		Budowa gazociągu w/c Ø700 mm Kotowo – Gorzów Wielkopolski,			b.d.	planowane	
40.		Budowa gazociągu w/c Ø500 mm Kotowo – Krobia,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
41.		Budowa stacji pomiarowo – rozliczeniowej w miejscowości Janikowo,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
42.		Budowa stacji pomiarowo – rozliczeniowej Jasin,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
43.		Budowa stacji pomiarowo – rozliczeniowej Adolfovo,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
44.		Budowa stacji regulacyjno – pomiarowej Janikowo,	b.d.	b.d.		zrealizowane	
45.		Zagospodarowanie złóż gazu ziemnego	Zagospodarowanie złóż Kaleje, Kaleje E,	b.d.	b.d.		zrealizowane
46.	Rozbudowa Mieszalni Gazu Grodzisk Wielkopolski Etap II, III i IV w miejscowości Snowidowo (gmina Grodzisk Wielkopolski).		b.d.	b.d.		zrealizowane	
47.	Rozbudowa KGZ Paproć – Cicha Góra wraz z budową gazociągu w/c relacji OG Cicha Góra – OC Paproć oraz systemu kolektorów na terenie gmin: Grodzisk, Nowy Tomyśl i Rakoniewice,		b.d.	b.d.		zrealizowane	
48.	Budowa PMG Bonikowo oraz budowę gazociągu w/c relacji PMG Bonikowo – KGZ Kościan, na terenie gminy Kościan,		b.d.	b.d.		zrealizowane	
49.	Budowa gazociągu w/c DN Ø300 relacji KRNiGZ Lubiatów – Międzychód – Grotów do Odazotowni Grodzisk Wielkopolski (Terminal Ekspedycyjny Wierzbno – Mieszalnia Gazu Grodzisk).				b.d.	planowane	
50.	Budowa Odazotowni Grodzisk Wielkopolski,		b.d.	b.d.		zrealizowane	
51.	Zagospodarowanie złóż Wielichowo – Ruchocice – Łęki. Zadanie to obejmuje zagospodarowanie 10 stref przyodwiertowych w gminach: Wielichowo, Kamieniec i Rakoniewice; budowa systemów kolektorów dla ww. odwiertów; budowa Ośrodka Centralnego (OC) Wielichowo – Ruchocice, gmina Wielichowo; budowa gazociągu przesyłowego gazu surowego do kolektorów KGZ Kościan – Brońsko, gminy: Kamieniec, Wielichowo; budowa gazociągu przesyłowego od OC Wielichowo – Ruchocice do instalacji Odazotowni Grodzisk, gminy: Wielichowo, Rakoniewice, Grodzisk Wielkopolski,		b.d.	b.d.		zrealizowany gazociąg w/c KGZ Wielichowo-Ruchocice do Odazotowni Grodzisk	

Sieci telekomunikacyjne							
52.		Zagęszczenie sieci linii i stacji radiowych,	b.d.	b.d.		w trakcie realizacji	
53.	Poprawa obsługi telekomunikacyjnej	Zwiększenie gęstości sieci telefonii przewodowej, szczególnie na terenach wiejskich wschodniej i południowo-wschodniej Wielkopolski i osiągnięcie wzrostu gęstości telefonicznej do poziomu standardów europejskich,	b.d.	b.d.		w trakcie realizacji	

4. Zagadnienia społeczno-gospodarcze

Lp.	Nazwa projektu	Nazwa inwestycji	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Uwagi
Szkolnictwo wyższe							
1.	Rozbudowa kampusu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza	Hala Sportowa w kampusie Morasko	2004/2010	2015		zrealizowano	
2.		Wydział Chemii w kampusie Morasko				zrealizowano	
3.		Budowa i wyposażenie Wielkopolskiego Centrum Zaawansowanych Technologii w Poznania				w trakcie realizacji	
4.		Międzyuczelniane Centrum nanoBioMedyczne-				zrealizowano	
5.	Rozbudowa kampusu „Warta” Politechniki Poznańskiej	Biblioteka Techniczna i Centrum Wykładowe	b.d.	2010		zrealizowano	
6.		Centrum Dydaktyczne Wydziału Technologii Chemicznej	b.d.		2013	w trakcie realizacji	
7.		Centrum Mechatroniki, Biomechaniki i Nanoinżynierii	b.d.	2012		zrealizowano	
Gospodarka							
8.	Rozbudowa Międzynarodowych Targów Poznańskich	Rozbudowa pawilonu 6a	b.d.	2012		zrealizowano	
9.		Rozbudowa i modernizacja Centrum Targowego i Centrum Kongresowego			b.d.	planowane	

5. Zadania rządowe

Inwestycje obejmujące zadania rządowe zapisane w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* zostały zrealizowane przed jego uchwaleniem w 2010 r.

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

ANALIZA ZMIAN

W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA

OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

V

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

V. ANALIZA ZMIAN W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA

Zmiana podejścia do zarządzania rozwojem Polski, polegająca na wypracowaniu nowego modelu organizacyjnego, objawiła się przyjęciem szeregu nowych dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych. Ze względu na konieczność zachowania spójności *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* z poszczególnymi dokumentami, zachodzi potrzeba dokonania przeglądu ich ustaleń oraz wskazania zakresu ewentualnych zmian.

W niniejszym opracowaniu przeprowadzono analizy podstawowych dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych, przyjętych na szczeblu krajowym i regionalnym, po uchwaleniu aktualnie obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w dniu 26 kwietnia 2010 r. Analizą objęto także ustawy oraz ich zmiany, których wejście w życie wpływa na ustalenia obowiązującego Planu.

Ze względu na obowiązek zachowania spójności pomiędzy planem województwa a *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz zaktualizowaną *Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020*, szczególną uwagę poświęcono analizie zapisów tych dokumentów.

1. Uwarunkowania prawne uchwalenia obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, uchwalony został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą nr XLVI/690/10 z 26 kwietnia 2010 r., wraz ze *Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego* i *Wielkopolskim Regionalnym Programem Operacyjnym* stanowi podstawowy dokument współdecydujący o przyszłości regionu. Plan zawiera wskazania dla działań w przestrzeni, których realizacja jest wypełnieniem określonych przez Strategię zadań. Stanowi też ważne źródło informacji dla podejmowania decyzji planistycznych i inwestycyjnych, opartych o priorytety programów operacyjnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego opracowany został w oparciu o przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (według Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm., upzp).

Zakres rzeczowy planu zagospodarowania przestrzennego województwa określony został w art. 39 ust. 3 upzp. Plan uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa, koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju oraz programy zawierające zadania rządowe przygotowane przez Ministrów i centralne organy administracji rządowej.

W dniu uchwalenia Planu jedynym obowiązującym dokumentem poziomu krajowego była *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju* (KPPZK), przyjęta przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej dnia 17 listopada 2000 r. (M.P. z 2001 r. Nr 26, poz. 432). Koncepcja określała uwarunkowania rozwoju polskiej przestrzeni, strategiczne cele rozwoju i przestrzennego zagospodarowania kraju oraz główne kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Dlatego *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, jako dokument planistyczny niższego szczebla, przyjął i uwzględnił w swoich ustaleniach postanowienia *Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*. Stanowiło to warunek konieczny dla uzgodnienia Planu w toku procedury planistycznej.

W obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* uwzględniono także wyniki analiz określających cele i kierunki zagospodarowania przestrzennego zawarte w *Ekspertycznym projekcie Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju* (KPZK), którego opracowanie stanowiło etap

sporządzania nowej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Jako główny cel przestrzennego zagospodarowania Polski, ekspercki projekt KPZK przyjmował „wykorzystanie dobrze wykształconej, policentrycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej kraju do dynamizacji rozwoju Polski”. Projekt ten stanowił jedynie wskazanie zamierzeń w polityce przestrzennej kraju. Stał się on dla *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* źródłem wiedzy i inspiracji, szczególnie w zakresie określania polityki i struktury przestrzennej województwa.

Konstrukcja Planu województwa, zgodnie z zapisami upzp, musiała także uwzględniać zasady i przesłanki, jakie dla rozwoju województwa zdefiniowała obowiązująca wówczas *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r.* Strategia określiła cel główny oraz szczegółowe cele operacyjne, które ukierunkowały tworzenie zapisów dokumentu. Ich realizacja w Planie zyskała odniesienia przestrzenne oraz znalazła odzwierciedlenie w formułowaniu zapisów polityk przestrzennych dla wyróżnionych struktur województwa. Wytyczne ze Strategii potraktowano jako najważniejszy element konstrukcji Planu, któremu wszystkie pozostałe zostały podporządkowane. Uwzględniając wskazania z innych dokumentów, każdorazowo badano ich spójność z polityką rozwoju przyjętą dla województwa wielkopolskiego w Strategii.

Biorąc pod uwagę wytyczne dokumentów strategicznych sformułowano główny cel Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego: „zrównoważony rozwój przestrzenny regionu jako jedna z podstaw wzrostu poziomu życia mieszkańców”. Realizacja tego celu opierać się ma na dwóch celach szczegółowych:

- Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku poprzez:
 - poprawę stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi,
 - wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem,
 - wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
 - poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych,
 - wzmocnienie regionotwórczych funkcji Poznania – miasta o charakterze europola o znaczeniu krajowym oraz Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego jako dwubiegunowego układu miejskiego o znaczeniu ponadregionalnym,
 - wielofunkcyjny rozwój ośrodków regionalnych i lokalnych,
 - restrukturyzację obszarów o ograniczonym potencjale rozwojowym;
- Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa poprzez:
 - wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw,
 - wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu,
 - wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej,
 - zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu.

Jako cele horyzontalne, Plan przyjął wyznaczone *Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* ład przestrzenny i zrównoważony rozwój.

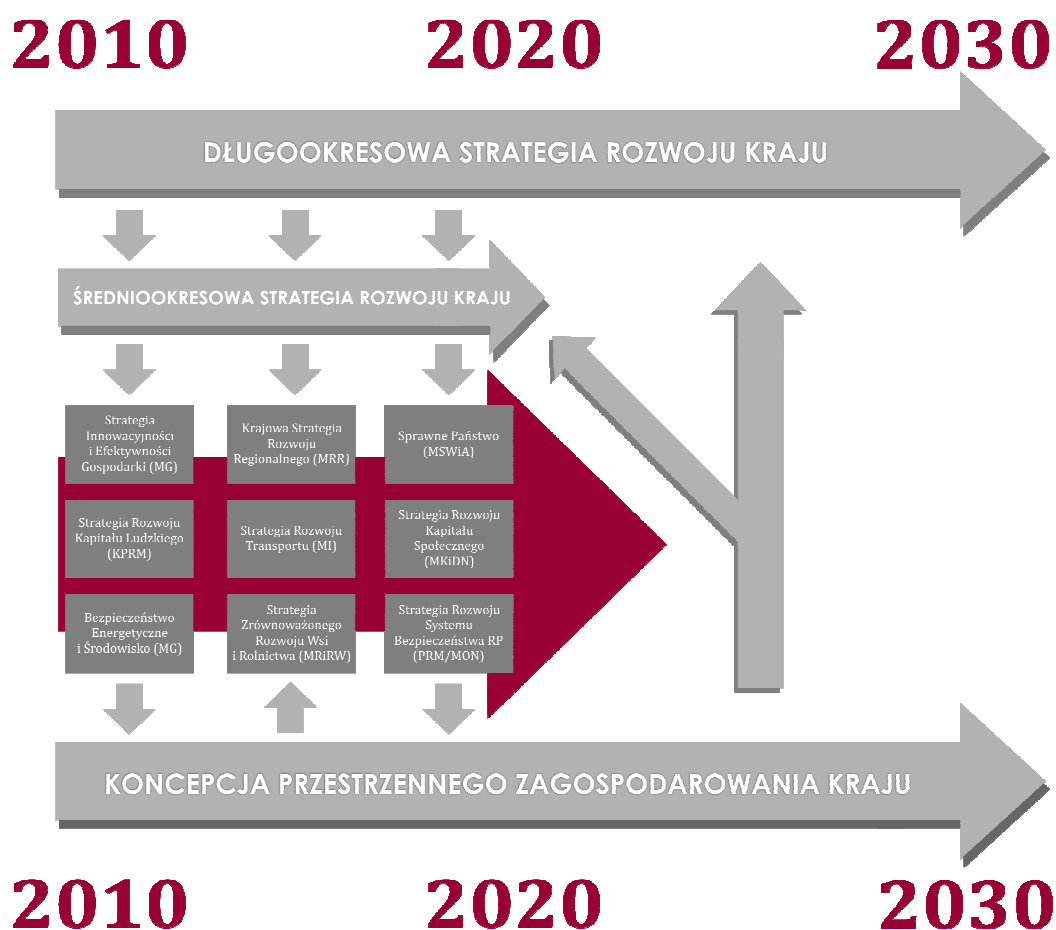
W *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* uwzględniono także ustalenia *Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015* (SRK), stanowiącej wówczas podstawowy dokument planowania strategicznego na szczeblu krajowym, określającym cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, w tym wspierane cele rozwoju regionalnego oraz sposoby ich osiągnięcia. Dokument stanowił także odniesienie dla innych strategii i programów rządowych oraz samorządowych, w tym przede wszystkim dla *Narodowej Strategii Spójności 2007-2013* (wcześniej *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia*). SRK stanowiła podstawę dla efektywnego wykorzystywania środków finansowych, zarówno krajowych jak i unijnych, przeznaczonych na rozwój.

2. Nowy model zarządzania rozwojem kraju

Od 2010 r. na szczeblu centralnym podjęto wiele inicjatyw związanych z programowaniem strategicznym kraju oraz stworzeniem kompleksowego systemu zarządzania rozwojem. Zmieniająca się rzeczywistość społeczno-gospodarcza stała się impulsem do opracowania i przyjęcia nowej koncepcji rozwojowej, ukierunkowanej na problemy środowiskowe, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz wzmocnienie konkurencyjności gospodarki. Głównym celem podjętych działań ma być sprostanie wyzwaniom globalizacji oraz poprawa spójności społecznej, które wypłyną na wzrost poczucia bezpieczeństwa obywateli.

W związku z nowym podejściem do zarządzania rozwojem, rząd wypracował podstawy nowego systemu dokumentów strategicznych określających wizję i kierunki rozwoju kraju. Nowy system zakłada, iż w miejsce kilkudziesięciu dokumentów strategicznych, opracowane zostaną dokumenty zarówno o perspektywie długookresowej do 2030 roku, jak i dotyczącej najbliższej dekady.

Rys. 1. Relacje dokumentów strategicznych w ramach nowego modelu zarządzania rozwojem kraju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

W nowym systemie do podstawowych dokumentów strategicznych służących prowadzeniu polityki rozwoju, należy *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – DSRK (Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności)*, która określa główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej. *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju – ŚSRK (Strategia Rozwoju Kraju 2020)* stanowiąca najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku. Ponadto w perspektywie najbliższego dziesięciolecia funkcjonować ma 9 zintegrowanych strategii, służących realizacji

złożonych celów rozwojowych: *Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki, Strategia rozwoju kapitału ludzkiego, Strategia rozwoju transportu, Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko, Sprawne państwo, Strategia rozwoju kapitału społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony – Miasta – Obszary wiejskie, Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP, Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa*. DSRK, ŚSRK oraz 9 strategii zintegrowanych łączyć będzie spójna hierarchia celów i kierunków interwencji.

Drugim, obok *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju*, filar nowego systemu zarządzania rozwojem stanowi *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, określająca zasady ładu przestrzennego w Polsce.

Proces wprowadzania nowego systemu dokumentów strategicznych będzie polegał z jednej strony na konsolidacji dotychczas obowiązujących programów oraz opracowaniu i wdrożeniu nowych, niezbędnych dokumentów realizacyjnych dla strategii zintegrowanych.

Jednocześnie aktualizacji podlegać będą strategie rozwoju województw, które powinny uwzględniać cele *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, a także odpowiednich strategii ponadregionalnych. Przygotowane zostaną dokumenty związane z kolejną perspektywą finansową Unii Europejskiej (2014-2020), dostosowane do nowych zasad polityki spójności.

3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Półtora roku po uchwaleniu obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, Rada Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. przyjęła *Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030), stanowiącą podstawowy dokument strategiczny, determinujący kierunki zagospodarowania przestrzennego Polski.

Zgodnie z art. 47 upzp KPZK 2030 określa uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia. Koncepcja uwzględnia także zasady zrównoważonego rozwoju kraju w oparciu o przyrodnicze, kulturowe, społeczne i ekonomiczne uwarunkowania. Dokument zawiera określone ustalenia i zalecenia, które zgodnie z art. 29 ust. 4 należy uwzględnić w trakcie przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw (pzipw).

3.1. Cele polityki przestrzennej państwa

KPZK 2030 przedstawia wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Dokument określa cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju, zawiera zasady i mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ na przestrzeń Polski. Dokument ma wiele cech strategii ogólnorozwojowej, łączącej elementy zagospodarowania przestrzennego z czynnikami rozwoju społeczno-gospodarczego.

W dokumencie zaproponowano nowe ujęcie problematyki przestrzennego zagospodarowania kraju. Przede wszystkim zerwano z dotychczasowym podziałem planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na wszystkich poziomach zarządzania. Wprowadzono współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, a tym samym związano planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W Koncepcji określono także konieczne działania legislacyjne i instytucjonalne dla wzmocnienia efektywności systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

KPZK 2030 proponuje nowe, zintegrowane podejście do zagadnień rozwoju kraju. Zgodnie z ustaleniami dokumentu „przestrzeń kraju widziana jest jako obszar różnicowania przebiegu i efektów procesów społeczno-gospodarczych, środowiskowych i kulturowych”. Ze względu na znaczną niezależność tych procesów w stosunku do istniejących struktur administracyjnych w KPZK 2030 odstąpiono w ramach polityki przestrzennej „od tradycyjnie definiowanych obszarów interwencji (...) na rzecz zindywidualizowanego podejścia do różnych

terytoriów wyznaczonych na podstawie cech społeczno-gospodarczych i przestrzennych w ujęciu dynamicznym”. To założenie stało się podstawą do wprowadzenia nowej kategorii planistycznej, jaką stanowią obszary funkcjonalne.

Dokument zakłada „istotną zmianę akcentów, odchodząc od koncepcji polskiego terytorium jako zwornika między Wschodem i Zachodem na rzecz silniejszego akcentowania znaczenia uwarunkowań przestrzennych dla wykorzystania endogenicznych potencjałów i czynników rozwoju”. Zaproponowana zmiana podejścia do zagadnienia rozwoju kraju jest wynikiem intensyfikacji zachodzących procesów integracji funkcjonalnej, potrzeby ich wzmacniania i kreowania sieci powiązań pomiędzy głównymi miastami Polski. Odejście od modelu pasm na rzecz „modelu sieci powiązań funkcjonalnych krajowych ośrodków wzrostu połączonych z europejską siecią metropolii” oznacza objęcie procesami rozwojowymi całego obszaru kraju, przy jednoczesnej ich koncentracji w największych miastach.

Na podstawie powyższych założeń w Koncepcji nakreślono wizję przestrzennego zagospodarowania Polski w 2030 roku: „Polska w roku 2030 to kraj o ugruntowanych warunkach trwałego i zrównoważonego rozwoju, dobrze zagospodarowany, sprawnie zarządzany i bezpieczny. Stan ten jest rezultatem procesów gospodarczych, społecznych, przestrzennych i cywilizacyjnych. Odzwierciedla także reakcje polityki rozwoju na długookresowe wyzwania na bieżące uwarunkowania rozwoju o charakterze koniunkturalnym. Polska w 2030 roku daje szansę rozwoju poszczególnym obywatelom, strzeże ich interesów, jest wiarygodnym i aktywnym partnerem w stosunkach międzynarodowych”. Polskę w 2030 roku cechuje spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna, a „silne regiony, których rozwój oparty jest na endogenicznym potencjale i przewagach konkurencyjnych, kreują ogólnokrajowe impulsy rozwojowe, przyczyniając się do osiągania celów ogólnych polityki regionalnej i przestrzennej”. Przedstawiona w KPZK 2030 wizja opiera się na pięciu pożądanych cechach polskiej przestrzeni: konkurencyjności i innowacyjności, spójności wewnętrznej, bogactwie i różnorodności biologicznej, bezpieczeństwie oraz ładzie przestrzennym.

KPZK 2030 formułuje cel strategiczny i cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Celem strategicznym jest „efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”. W KPZK 2030 sformułowano także sześć celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju.

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Cele wraz z odpowiednimi instrumentami powinny zapewnić realizację wizji przestrzennego zagospodarowania Polski 2030.

Analiza ustaleń obecnie obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w świetle zapisów KPZK 2030 wskazuje na ogólną zbieżność celów i kierunków rozwoju przestrzennego regionu z generalnymi ustaleniami Koncepcji. Poszczególne cele szczegółowe Planu województwa na ogół wpisują się w cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju wyrażone w Koncepcji. Plan nie odzwierciedla jednak nowego podejścia do zagadnienia rozwoju kraju polegającego na programowaniu działań w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych. Plan nie uwzględnia także szeregu wytycznych nowej Koncepcji, które po odpowiednich zmianach prawnych stanowić będą efektywne narzędzie planowania rozwoju województwa.

3.2. Wytyczne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Nowe funkcje planu województwa

Koncepcja wprowadza szereg ustaleń zwiększających znaczenie i rolę planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Planowane jest przede wszystkim wprowadzenie zintegrowanego, spójnego i hierarchicznego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Hierarchiczny system będzie zbudowany z elementów wzajemnie się uzupełniających.

Zgodnie z ustaleniami Koncepcji na poziomie wojewódzkim plan zagospodarowania wraz ze strategią stanowił będzie integralny element systemu planowania rozwoju województwa. Dokumenty te pełnić będą funkcję koordynacyjną wobec wszystkich podejmowanych przedsięwzięć. Oba dokumenty będą uwzględniały plany i strategie dla obszarów funkcjonalnych poziomu krajowego, makroregionalnego, regionalnego. Konieczne będzie zharmonizowanie trybu przygotowania i zawartości dokumentów dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego – strategii rozwoju województwa – oraz przestrzennego – planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Dokumenty te zawierać będą również obowiązujące wytyczne dla gmin.

Koncepcja zakłada wprowadzenie ustawowych minimalnych standardów wyposażenia i zagospodarowania przestrzennego terenów zurbanizowanych. Wynikają one będą z ekstensywności zabudowy i dostępu do infrastruktury technicznej. Określone zostaną również standardy minimalnej dostępności do podstawowych usług społecznych. Na obszarach, dla których spełnienie tych ostatnich będzie niemożliwe, zostaną zaproponowane rozwiązania zastępcze z zakresu e-dostępności. Ich określenie nastąpi w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

KPZK 2030 wskazuje także potrzebę wprowadzenia mechanizmu zachęt ekonomicznych na rozwojowych obszarach funkcjonalnych wskazanych w planach zagospodarowania przestrzennego województw.

Obszary funkcjonalne

Kluczowym novum *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* jest wprowadzenie obszarów funkcjonalnych do systemu planowania przestrzennego. Nowe podejście terytorialne charakteryzuje się „ukierunkowaniem na wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie, integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowym systemem zarządzania”. Założeniem KPZK 2030 jest kierowanie podobnego zestawu działań o charakterze zintegrowanym do obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficznymi – społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi. Te obszary nazwano właśnie obszarami funkcjonalnymi.

Zgodnie z ustaleniami Koncepcji zbiór obszarów funkcjonalnych jest zbiorem otwartym. Liczba i zasięg geograficzny takich obszarów zależy od celu, jakemu delimitacja ma służyć. Dla realizacji KPZK 2030 wyznaczono obszary funkcjonalne, które będą delimitowane na różnych poziomach zarządzania – krajowym, regionalnym, funkcjonalnym. Z wyjątkiem obszarów obejmujących więcej niż jedno województwo lub strategicznych z punktu widzenia funkcjonowania kraju, delimitacja obszarów funkcjonalnych odbywać się będzie przede wszystkim na poziomie regionalnym lub lokalnym.

KPZK 2030 wskazuje na konieczność wypracowania metod konsultacji dla określania zasięgu obszarów funkcjonalnych i formułowania zapisów planów zagospodarowania tych obszarów. Założono, że plany zagospodarowania nakładających się obszarów funkcjonalnych zostaną sporządzone jednocześnie w terminie do 2015 r., a następnie będą weryfikowane w ramach monitoringu planów zagospodarowania przestrzennego województwa.

W Koncepcji wskazano typy obszarów funkcjonalnych, stanowiące ustalenie lub zalecenie do wprowadzenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Ustalenie stanowi wiążący zapis KPZK 2030, oznaczający „obowiązek wprowadzenia do planu zagospodarowania przestrzennego województwa wskazanego obszaru i programowania związanych z nim działań lub wprowadzenia do pzpw zapisów zawartych w Planie działań”. Uwzględnienie zapisów będzie warunkiem uzgodnienia planu województwa z Koncepcją przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz zgodności dokumentów planistycznych niższych stopni z pzpw. W drodze uchwały Rady Ministrów zostaną przyjęte wytyczne dla sporządzenia pzpw i stwierdzenia ich zgodności z KPZK 2030. Zaleceniem jest natomiast ogólne wskazanie wynikające z celów polityki przestrzennej państwa ustalonych w KPZK 2030 dla określania polityki przestrzennej województw w pzpw, pokazujące zasady oraz kierunki przy formułowaniu zapisów planu. Oznacza to, iż przyjęcie Koncepcji obliguje do uwzględnienia jej ustaleń w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

Biorąc pod uwagę typologię oraz kryterium uwzględnienia ustaleń KPZK 2030 w planie województwa, poniżej przedstawiono obszary funkcjonalne istotne dla planowania regionalnego w Wielkopolsce.

Tab. 3.2.1. Typologia oraz kryterium uwzględnienia obszarów funkcjonalnych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Typ obszaru funkcjonalnego		Wytyczne
Delimitacja obowiązkowa		
Miejskie obszary funkcjonalne	Ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych (obszary metropolitalne)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszaru funkcjonalnego Poznania wskazanego w KPZK 2030; ▪ Opracowane strategii rozwoju oraz planów zagospodarowania przestrzennego.
Wiejskie obszary funkcjonalne	Wymagające wsparcia procesów rozwojowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obowiązkowe ujęcie w ramach wojewódzkich strategii rozwoju jako ustalenie wiążące; ▪ W planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnione dla rozwiązania istniejących problemów.
Obszary kształtowania potencjału rozwojowego	Cenne przyrodniczo	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ustalenie w zakresie wyznaczania i kształtowania korytarzy i sieci ochrony przyrody; ▪ Podmiotami wyznaczającymi obszar i określającymi potrzeby ochronne są odpowiednie jednostki samorządu terytorialnego w porozumieniu z ministrem właściwym ds. środowiska, Generalnym lub Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska — na podstawie aktualnej dokumentacji przyrodniczej, stanowiącej część opracowania ekofizjograficznego.
	Ochrony krajobrazów kulturowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ustalenie w zakresie wyznaczania i kształtowania sieci ochrony krajobrazu kulturowego; ▪ Wprowadzenie do dokumentów planistycznych wszystkich szczebli zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego, umożliwiającej gospodarowanie krajobrazem w celu podniesienia konkurencyjności regionów; ▪ Obszary te zostaną wyodrębnione w planie zagospodarowania przestrzennego województwa jako ustalenie wiążące.
	Ochrony i kształtowania zasobów wodnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ustalenie w zakresie wskazania obszarów ochrony wód; ▪ Określenie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszarów realizacji zadań obejmujących m.in. ochronę i rewitalizację struktur krajobrazowych, adaptację i modernizację systemów melioracyjnych, budowę zbiorników retencyjnych, uwzględnienie obszarów ubogich w zasoby wodne lub obszarów o zasobach wodnych

		<p>złej jakości, zarządzanie obiegiem wód deszczowych, wprowadzenie ekologicznych obszarów ochronnych wokół jezior oraz stref ochronnych ujęć i głównych zbiorników wód podziemnych oraz koordynowanie działań z zakresu sanitacji obszarowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> Opracowanie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa warstwy informacyjnej dotyczącej scalonych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych oraz wszystkich działań określonych w Programie wodno-środowiskowym kraju (PWŚK) i planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy.
	Strategicznych złóż kopalin	<ul style="list-style-type: none"> Określenie przestrzennego występowania złóż oraz zdefiniowanie rodzajów działań możliwych do prowadzenia na tych terenach do czasu rozpoczęcia eksploatacji złóż.
<p>Obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej</p>	Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	<ul style="list-style-type: none"> Ustalenie działań w ramach: strategii rozwoju obszarów funkcjonalnych obszarów miejskich, innych strategii zintegrowanych i koordynowanych w ramach kontraktu terytorialnego; Identyfikacja obszarów zdegradowanych społecznie i gospodarczo oraz środowiskowo w planie zagospodarowania przestrzennego województwa i w strategii rozwoju województwa; Przygotowanie kompleksowych planów rewitalizacji uwzględniających aspekty społeczne, gospodarcze i przestrzenne.
	Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	<ul style="list-style-type: none"> Ustalenie działań w ramach: strategii rozwoju województwa, innych strategii zintegrowanych i koordynowanych w ramach kontraktu terytorialnego; Określenie przez samorząd województwa regionalnych standardów, wyższych niż minimalne standardy na poziomie krajowym, w partnerstwie z samorządami i organizacjami lokalnymi; Delimitacja obszarów w planie zagospodarowania przestrzennego województwa jako ustalone obligatoryjne w oparciu o standardy krajowe i regionalne.
Delimitacja zalecana		
Miejskie obszary funkcjonalne	Ośrodków regionalnych	<ul style="list-style-type: none"> Wyznaczenie granic miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków regionalnych przy zastosowaniu kryteriów wykorzystanych do delimitacji obszarów metropolitalnych, Zasady wyznaczania obszarów funkcjonalnych ośrodków regionalnych są takie same, jak zasady wyznaczania obszarów metropolitalnych.
Wiejskie obszary funkcjonalne	Uczestniczące w procesach rozwojowych	<ul style="list-style-type: none"> Zalecenie dla wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego; Wyznaczenie na zasadzie zalecenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszarów roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej, chroniących przed zmianą użytkowania gleby o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej; Wyznaczenie w ramach strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa jako obszarów o dobrych warunkach do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych.
	Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	<ul style="list-style-type: none"> Ustalenie działań w ramach: strategii rozwoju województwa, innych strategii zintegrowanych i koordynowanych w ramach kontraktu terytorialnego; Określenie przez samorząd województwa regionalnych standardów, wyższych niż minimalne standardy na poziomie krajowym, w partnerstwie z samorządami i organizacjami lokalnymi; Delimitacja obszarów w planie zagospodarowania przestrzennego województwa jako ustalone obligatoryjne w oparciu o standardy krajowe i regionalne. Wyznaczenie w ramach strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa jako obszarów o dobrych warunkach do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych.
Obszary funkcjonalne szczególnego	Ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	<ul style="list-style-type: none"> Zalecenie dla wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego; Wyznaczenie na zasadzie zalecenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszarów roślinnej rolniczej przestrzeni

zjawiska w skali makroregionalnej		produkcyjnej, chroniących przed zmianą użytkowania gleby o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej.
Obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zalecenie działania w ramach: strategii rozwoju województwa, strategii rozwoju obszarów funkcjonalnych obszarów miejskich, innych strategii z integrowanych koordynowanych w ramach kontraktu terytorialnego; ▪ Wyznaczanie obszarów o najniższej dostępności na poziomie regionalnym w ramach planu zagospodarowania przestrzennego województwa na zasadzie zalecenia.
Delimitacja fakultatywna		
Miejskie obszary funkcjonalne	Ośrodków subregionalnych (>50 tys.)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyznaczenie granic miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych przy zastosowaniu kryteriów wykorzystanych do delimitacji obszarów metropolitalnych, ▪ Możliwość opracowania strategii i planu zagospodarowania obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego, ▪ Zasady wyznaczania obszarów funkcjonalnych ośrodków regionalnych są takie same, jak zasady wyznaczania obszarów metropolitalnych.
Uwzględnienie		
Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej	Obszary terenów zamkniętych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyznaczenie terenów zamkniętych oraz ich stref ochronnych, które wymagają ujęcia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich szczebli oraz w innych aktach planistycznych ustaleń planów zarządzania ryzykiem powodziowym wraz z mapami.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.

W KPZK 2030 przyjęto obowiązek wdrożenia ustaleń i zaleceń odnoszących się do działań wobec wskazanych w dokumencie obszarów funkcjonalnych oraz wdrożenia działań o charakterze planistycznym w formie opracowania strategii, planów i studiów zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, na podstawie szczegółowych analiz przestrzennych, społeczno-ekonomicznych i przyrodniczych, w obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wyróżniono trzy obszary problemowe, które w skali regionalnej stanowią koncentrację niekorzystnych zjawisk przestrzennych. Nie wyznaczono natomiast obszarów wsparcia ze względu na uchylenie aktu prawa powołującego te obszary. Brak obowiązującej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, która miała ustalić obszary metropolitalne, uniemożliwił delimitację obszaru metropolitalnego. W Planie wyznaczono centralny obszar problemowy traktując obszar metropolitalny jako swoisty rodzaj obszaru problemowego charakteryzującego się licznymi konfliktami przestrzennymi.

Przyjęcie *Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030* wywołuje konieczność wypracowania nowego podejścia do obszarów problemowych i metropolitalnych jako obszarów funkcjonalnych. Po wprowadzeniu odpowiednich zmian prawnych, określone w KPZK 2030 obszary funkcjonalne muszą zostać uwzględnione „jako element planowania przestrzennego oraz społeczno-gospodarczego na poziomie krajowym, regionalnym, lokalnym, a tam gdzie jest to zasadne, stanowić odrębną kategorię planistyczną”. Wiąże się to bezpośrednio z prowadzeniem nowoczesnej polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, w której odchodzi się od podejścia sektorowego na rzecz zintegrowanego podejścia terytorialnego.

3.3. Wdrożenie ustaleń i zaleceń do planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Realizacja KPZK 2030 będzie wymagała wprowadzenia zmian prawnych i administracyjnych ukierunkowanych na usprawnienie systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych. Wdrożenie dokumentu będzie wymagało przeorganizowania systemu oraz wprowadzenia szeregu nowych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych. Pozwoli to stworzyć hierarchiczny układ planowania i zarządzania

przestrzennego, ukierunkowany na realizację celów społeczno-gospodarczych wyznaczanych w odniesieniu do przestrzeni w ciągu kilku najbliższych lat. Konieczne będzie także wyznaczenie priorytetów inwestycyjnych i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację.

W odniesieniu do planów zagospodarowania przestrzennego województw **KPZK 2030 nakłada obowiązek wdrożenia ustaleń i zaleceń odnoszących się do delimitacji obszarów funkcjonalnych. Konieczne będzie ponadto wdrożenie działań o charakterze planistycznym w formie strategii, planów i studiów zagospodarowania przestrzennego tych obszarów.**

Wnioski:

- Analiza ustaleń obecnie obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w świetle zapisów KPZK 2030 wskazuje na zbieżność celów i kierunków rozwoju przestrzennego regionu z generalnymi ustaleniami Koncepcji.
- Przyjęcie KPZK 2030 wymaga rewizji zapisów *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w kontekście nowego podejścia do problematyki przestrzennego zagospodarowania kraju – konieczne będzie uwzględnienie zmian w polityce przestrzennej kraju poprzez implementację poszczególnych zapisów Koncepcji na poziom regionalny, przede wszystkim w zakresie obszarów funkcjonalnych.
- KPZK 2030 zawiera określone ustalenia i zalecenia, które zgodnie z art. 29 ust. 4 upzp należy uwzględnić w trakcie przygotowywania planu zagospodarowania przestrzennego województwa.
- KPZK 2030 wprowadza wymóg harmonizacji trybu przygotowania Planu zagospodarowania i Strategii rozwoju – dokumenty stanowią będą integralny element systemu planowania rozwoju województwa.
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* wprowadziła szereg ustaleń, które stanowią przesłankę do podjęcia prac nad sporządzeniem zmiany planu zagospodarowania województwa wielkopolskiego. Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym realizacja koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju następuje m.in. poprzez przełożenie zapisów koncepcji na poziom regionalny dzięki wprowadzeniu ustaleń koncepcji do planów zagospodarowania przestrzennego województw.

4. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

W ramach budowy nowego systemu dokumentów strategicznych, Rada Ministrów dnia 25 września 2012 r. przyjęła *Strategię Rozwoju Kraju 2020* (SRK 2020). Dokument stanowi główną strategię rozwojową o średnim horyzoncie czasowym. Wskazane są w niej zadania państwa, których podjęcie w ciągu najbliższych lat stanie się niezbędne dla wzmocnienia procesów rozwojowych. SRK 2020 określa też szacunkowe wielkości potrzebnych środków finansowych.

Strategia wskazuje najważniejsze zadania państwa przewidziane do realizacji w najbliższych latach, ukierunkowane na przyspieszenie rozwoju kraju i osiągnięcie zakładanych celów społecznych i gospodarczych. W SRK 2020 zaproponowano podejście dwukierunkowe. Polega ono na jednoczesnym usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron – potencjałów społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój. Dokument został oparty na scenariuszu stabilnego rozwoju.

Głównym celem SRK 2020 jest „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności”. SRK 2020 wyznacza trzy obszary strategiczne – Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna. W tych obszarach nastąpi koncentracja działań oraz określone

zostaną działania interwencyjne ukierunkowane na przyspieszenie procesów rozwojowych w perspektywie najbliższego dziesięciolecia.

SRK 2020 stanowi także bazę dla dziewięciu strategii zintegrowanych, które powinny przyczynić się do realizacji założonych w niej celów. Zaprojektowane w nich działania powinny rozwijać i uszczegóławiać reformy wskazane w SRK 2020. Dokument skierowany jest nie tylko do administracji publicznej. Wokół celów strategicznych integruje wszystkie podmioty publiczne, a także środowiska społeczne i gospodarcze, które uczestniczą w procesach rozwojowych i mogą je wspomagać zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym. SRK 2020 wskazuje konieczne reformy ukierunkowane na ograniczanie lub eliminację barier rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponadto dokument określa orientacyjny harmonogram ich realizacji oraz sposób finansowania zaprojektowanych działań.

Wnioski:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020* przewiduje wprowadzenie obowiązku planistycznego w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych. Wojewódzkie jednostki samorządu terytorialnego będą zobowiązane do ich delimitacji.
- SRK 2020 zakłada także wprowadzenie odpowiedniego systemu regulacji i decyzji, pozwalającego m.in. na ograniczanie niekontrolowanej suburbanizacji, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie planowania funkcjonalnego. Jednym z ważniejszych wyzwań w sferze polityki przestrzennej będzie zapewnienie właściwego gospodarowania wodami, jako elementu różnorodności biologicznej, podstawy rozwoju regionalnego i gospodarczego, a także ochrony przeciwpowodziowej. Zgodnie z założeniami SRK 2020 w perspektywie średniookresowej wskazane jest zwiększenie pokrycia powierzchni wyznaczonych do objęcia planami zagospodarowania przestrzennego.
- W odniesieniu do zagadnień związanych zapewnieniem ładu przestrzennego, Strategia przewiduje wdrożenie jednolitego krajowego systemu monitoringu zjawisk przestrzennych oraz analizowania występujących trendów. Zakłada się także stworzenie centralnego cyfrowego banku danych o planach zagospodarowania. Ponadto wypracowane i wprowadzone zostaną metody analizy wpływu polityk publicznych na zmiany struktur przestrzennych. Stanowiąc to będzie podstawę dla korygowania polityk publicznych.

5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 - 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR), przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010 r., wyznacza cele polityki regionalnej kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu. Dokument ten określa także sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Okres obowiązywania KSRR wyznaczony został do 2020 r. Taki horyzont czasowy pozwoli na wdrożenie wielu proponowanych instrumentów i jednocześnie obejmie całą przyszłą perspektywę finansową Unii Europejskiej.

Głównym celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest „efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”. Tak sformułowany cel strategiczny odpowiada na wyzwania stojące przed polskimi regionami. Będzie on ważnym elementem podwyższenia konkurencyjności, kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz spójności Polski. Cel strategiczny ma charakter ponadczasowy i nie odnosi się wyłącznie do horyzontu planistycznego KSRR.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe – wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (cel 1), budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych (cel 2) oraz tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (cel 3). Cele polityki regionalnej do 2020 r., określone w KSRR, stanowią rozwinięcie celu strategicznego i adresowane są w szczególności do wyznaczonych terytoriów, tj. do obszarów strategicznej interwencji państwa. Układ celów polityki regionalnej do 2020 r. uwzględnia szanse i zagrożenia wynikające z przestrzennego charakteru procesów rozwojowych, które opierają się na konkurencyjności, sprawności i spójności.

Strategia wprowadza kategorię obszarów strategicznej interwencji (OSI), do których w szczególny sposób adresowana będzie polityka regionalna. Obejmują one zarówno podstawowe obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów.

W dokumencie określono kryteria prowadzenia polityki regionalnej ukierunkowanej na osiągnięcie celu strategicznego. Warunkiem jej skuteczności i efektywności będzie stosowanie „zasady koncentracji geograficznej i tematycznej”. Oznacza to, iż polityka regionalna dotyczyć będzie całego terytorium, ale dla osiągnięcia jej celów niezbędne będzie skoncentrowanie zasobów finansowych i organizacyjnych na pewnych obszarach wymagających zewnętrznej interwencji państwa. Chodzi tu o działania właśnie na obszarach strategicznej interwencji, które zostały określone w układzie przestrzennym dla realizacji celów polityki regionalnej do 2020 r. Obszary interwencji obejmują zarówno bieguny wzrostu, jak i obszary problemowe.

Szczegółowe wyznaczanie obszarów, w których następowała będzie, obok interwencji podejmowanych w ramach całej polityki regionalnej, szczególna koncentracja interwencji rządu odbywać się będzie zasadniczo na poziomie jednostek statystycznych NTS 2 i NTS 3. Ze względu na powiązania funkcjonalne wyznaczanie może się odbywać także na innych poziomach statystycznych (NTS 4, a nawet NTS 5).

Strategia wskazuje określone typy obszarów strategicznej interwencji, w których realizowane będą cele polityki regionalnej. Zgodnie z ustaleniami dokumentu dokładne ich granice wyznaczone zostaną w Strategii rozwoju województwa oraz planie zagospodarowania przestrzennego województwa na podstawie najbardziej odpowiednich dla danego regionu wskaźników obrazujących nasilenie różnych problemów na poziomie regionalnym.

Wnioski:

- KSRR wprowadza kategorię obszarów strategicznej interwencji (OSI) obejmujące podstawowe obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów.
- Strategia wprowadza typologizację obszarów strategicznej interwencji. Wyróżniono m.in. główne ośrodki miejskie wraz z ich zapleczem funkcjonalnym oraz obszary poza bezpośrednim zasięgiem oddziaływania tych ośrodków, które wymagają wzmocnienia potencjałów do rozwoju i stworzenia lub poprawy warunków dla zwiększenia absorpcji i rozprzestrzeniania procesów rozwojowych zogniskowanych w głównych ośrodkach miejskich.
- Specyficznym typem obszarów strategicznej interwencji są obszary problemowe, czyli terytoria cechujące się największą koncentracją negatywnych zjawisk rozwojowych o zasięgu i znaczeniu krajowym, lub ponadregionalnym.
- Wyznaczenie obszarów strategicznej interwencji odbywać się będzie na poziomie regionalnym, w strategii rozwoju województwa oraz w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

6. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku – Wielkopolska 2020

6.1. Założenia aktualizacji Strategii

W dniu 17 grudnia 2012 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XXIX/559/12 przyjął aktualizację *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku*. Strategia jest dokumentem, na podstawie którego prowadzona jest polityka rozwoju województwa.

Aktualnie obowiązujący *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* został sporządzony z uwzględnieniem *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 r.* przyjętej przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r.

Konieczność aktualizacji Strategii wynika przede wszystkim z przyjęcia nowych krajowych dokumentów planistycznych lub opracowania ich projektów: *Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, zintegrowanych strategii krajowych oraz *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*. Istotnym aspektem przygotowania aktualizacji była konieczność uwzględnienia kolejnej unijnej perspektywy finansowej na lata 2004-2020, skutków kryzysu ekonomicznego, problemów społeczno-gospodarczych oraz różnic w rozwoju poszczególnych obszarów Wielkopolski, które w istotny sposób wpłynęły na modyfikację ustaleń dokumentu.

Założenia zaktualizowanej Strategii opierają się na schemacie przyjętym w poprzedniej wersji dokumentu. Proponowane zmiany polegają na wzmacnianiu pozycji regionu Wielkopolski poprzez równomierny rozwój wszystkich jego części, zarówno biegunów wzrostu jak i obszarów problemowych. Tak sformułowana wizja rozwoju województwo skłoniła do modyfikacji celów Strategii, poprzez ich uszczegółowienie i przypisanie do konkretnych typów obszarów.

Strategia uwzględnia także podejście terytorialne odnoszące się bezpośrednio do obszarów problemowych. W dokumencie zawarto bezpośrednie delegacje do *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w zakresie konieczności delimitacji wskazanych obszarów.

Zaktualizowana Strategia stanowi zmodyfikowaną wersję dokumentu przyjętego w 2005 r. Nie jest zatem dokumentem całkowicie nowym, ponieważ zawiera elementy bezpośrednio zaczerpnięte z poprzedniej wersji. „W odróżnieniu od dokumentu przyjętego w 2005 r., stosunkowo ogólnego, zaktualizowana Strategia identyfikuje obszary problemowe i definiuje obszary wsparcia, których zasięg z kolei powinien być wyznaczony w planie zagospodarowania przestrzennego województwa”.

6.2. Cele polityki przestrzennej województwa

Dokument określa cele i kierunki, które mają zostać osiągnięte w założonym horyzoncie czasowym. Strategia definiuje zadania własne samorządu województwa, obejmując swym zakresem jego kompetencje oraz możliwości wpływania na zachowania innych podmiotów w granicach funkcjonalnych województwa. Zgodnie z ustaleniami Strategii województwo należy rozumieć nie jako jednostkę administracyjną, ale jako terytorium z jego układem funkcjonalnym.

W myśl Strategii samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju regionu, na którą składa się: tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy, utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim, pozyskiwanie i łączenie publicznych i prywatnych środków finansowych w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej, wspieranie i prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli, racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Polityka rozwoju obejmuje również wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji, wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalnym wykorzystywaniem, a także promocję walorów i możliwości rozwojowych województwa.

Strategia rozwoju województwa stanowi punkt odniesienia dla wszelkich działań rozwojowych na terenie Wielkopolski. Stanowi podstawę do przygotowania regionalnego programu operacyjnego, strategii sektorowych, długofalowych planów określających kierunki działań oraz pozostałych dokumentów politycznych i programowych na poziomie regionalnym.

Zaktualizowana Strategia proponuje następujący cel generalny, którego osiągnięcie warunkuje realizacja bardziej szczegółowych celów strategicznych i operacyjnych: „Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Na potrzeby realizacji Strategii przyjęto następujące cele strategiczne, których wdrażanie odbywać się będzie poprzez szczegółowe cele operacyjne:

- Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu;
- Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami;
- Cel strategiczny 3. Lepsze zarządzanie energią;
- Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie;
- Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa;
- Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu;
- Cel strategiczny 7. Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia;
- Cel strategiczny 8. Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa;
- Cel strategiczny 9. Wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem.

Uzyskanie optymalnego stopnia uporządkowania bądź zmian, jakie dokonały się w dokumentach strategicznych, wymusiły przyjęcie zmodyfikowanej struktury i nowego sformułowania celów Strategii. W zaktualizowanym dokumencie nie było już potrzeby wyznaczania celów o różnej perspektywie czasowej. Tak przyjęty schemat pozwolił na zróżnicowanie dokumentu z podziałem na cel generalny, cele strategiczne oraz cele operacyjne z perspektywą do 2020 r. Dokument wskazuje strategiczne sektory gospodarki oraz obszary strategicznej interwencji, między innymi w ramach obowiązku terytorialnego ukierunkowania celów. Uzyskanie jak największej efektywności realizacji celów określonych w Strategii wymaga sformułowania wspólnej dla nich płaszczyzny. Poszczególne cele nie mogą być częścią lub całością wypadkowej, lecz muszą realizować „wspólny cel nadrzędny, a ich łączna realizacja winna być źródłem synergii”.

Istotnym założeniem zaktualizowanej Strategii jest terytorialny wymiar celów. Wynika on przede wszystkim z obowiązku prawnego, jak i z nowych standardów planowania przestrzennego zarówno na poziomie krajowym i wspólnotowym. W związku z budową nowego modelu zarządzania rozwojem, powstają dokumenty strategiczne, w których poszczególne cele przypisywane są do określonych typów terytoriów. Skuteczne korzystanie ze środków wspólnotowych, a także krajowych, wymaga powiązania części celów strategii rozwoju województwa z określonymi typami obszarów.

Zaktualizowana Strategia rozwoju województwa identyfikuje różnego rodzaju typy obszarów interwencji przypisując im część celów operacyjnych, które zgodnie z założeniami KPZK 2030 powinny zostać zdefiniowane w strategii województwa, a delimitacji obszaru należy dokonać w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Strategia nie określa w sposób jednoznaczny, a tym samym nie klasyfikuje poszczególnych typów obszarów. Poszczególne cele operacyjne dotyczą całego województwa, wskazują preferencje na określonych typach obszarów lub adresowane są wyłącznie do określonych typów obszarów, wymienionych w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Regiony, Miasta Obszary Wiejskie*, jako „Obszary Strategicznej Interwencji” (OSI) oraz *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, jako „obszary funkcjonalne”. „Dla potrzeb terytorializacji celów strategii nie tworzono nowej, własnej klasyfikacji typów obszarów, wykorzystano klasyfikacje obszarów funkcjonalnych KPZK oraz Obszarów Strategicznej Interwencji KSRR”.

Kierunki działań obecnie obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w świetle zapisów KPZK 2030 oraz KSRR wpisują się w cele strategiczne i operacyjne

zaktualizowanej Strategii województwa. Wymagają jednak nowego podejścia i ukierunkowania ze względu na klasyfikację obszarów funkcjonalnych zawartych w nowych dokumentach strategicznych.

6.3. Wytyczne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Zmiany dokumentów strategicznych wymusiły wypracowanie „bardziej sparametryzowanego” charakteru Strategii rozwoju województwa.

Zaktualizowana Strategia identyfikuje obszary problemowe i definiuje obszary wsparcia, przypisując im klasyfikację obszarów przyjętą zgodnie z ustaleniami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*. „Strategiczne ukierunkowanie terytorialne dotyczy w szczególności poznańskiego obszaru metropolitalnego, wsparcia i rozwoju ośrodków lokalnych, regionalnych, subregionalnych i wiejskich, rewitalizacji terenów przemysłowych, powojсковych oraz dzielnic miast będących w zastoju, a także terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Delimitacji ww. obszarów należy dokonać w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa*.

Biorąc pod uwagę ustalenia KPZK 2030 oraz KSRR, w poniższej tabeli przedstawiono zależności pomiędzy „obszarami strategicznej interwencji – KSRR”, a „obszarami funkcjonalnymi – KPZK”.

Tab. 6.3.1. Typologia obszarów wskazanych w zaktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego* do zdelimitowania w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

Cele strategiczne i operacyjne do ujęcia w PZPWW	Obszary określone w dokumentach szczebla krajowego		Delimitacja w PZPWW Obszarów realizacji celu operacyjnego
	KSRR – obszary strategicznej interwencji	KPZK – obszary funkcjonalne	
<u>Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu</u>			
Cel operacyjny 1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego
<u>Cel strategiczny 2. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu</u>			
Cel operacyjny 2.1. Wsparcie ochrony przyrody	-	Obszary cenne przyrodniczo	Obszary cenne przyrodniczo
Cel operacyjny 2.2. Ochrona krajobrazu	-	Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	Obszary cenne krajobrazowo
Cel operacyjny 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego	-	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych	Obszary deficytu wody Obszary szczególnego zagrożenia powodziowego
Cel operacyjny 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa	-	Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	Obszary wiejskie o wysokiej kulturze rolnej
<u>Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie</u>			
Cel operacyjny 4.1. Rozwój metropolii poznańskiej	Ośrodki wojewódzkie oraz ich obszary funkcjonalne (obszary rozprzestrzeniania procesów rozwojowych)	Ośrodki wojewódzkie, w tym metropolitalne (obszary metropolitalne)	Poznański Obszar Metropolitalny

Cel operacyjny 4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach	Ośrodki subregionalne oraz miasta średniej wielkości	Ośrodki regionalne Ośrodki subregionalne	Ośrodek regionalny Ośrodki subregionalne
<u>Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa</u>			
Cel operacyjny 5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych	-	Ośrodki lokalne	Ośrodki lokalne
Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich	Obszary wiejskie	Obszary wiejskie: - uczestniczące w procesach rozwojowych - wymagające wsparcia procesów rozwojowych	Obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych
Cel operacyjny 5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	Obszary o najniższym poziomie rozwoju	Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	Obszary o najniższym poziomie rozwoju
Cel operacyjny 5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji	Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji	Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji
Cel operacyjny 5.5. Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych	Obszary o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe	Obszary o najniższej dostępności do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	Obszary o najniższej dostępności do usług
Cel operacyjny 5.6. Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego	-	Obszary o wybitnych walorach kulturowych Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	Preferencje dla obszarów o wyjątkowych walorach kulturowych
<u>Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu</u>			
Cel operacyjny 6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego	Obszary wiejskie	Wiejskie obszary funkcjonalne	Obszarów wiejskich

Źródło: Opracowanie na podstawie zaktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego*.

Wykazane w tabeli cele strategiczne i operacyjne dotyczą całego województwa, ze wskazaniem preferencji na określonych typach obszarów, lub też przypisane są wyłącznie do określonych typów obszarów. Pozostałe cele nie ujęte w tabeli mają charakter horyzontalny, co oznacza, że na etapie Strategii nie określa się dla nich preferencji terytorialnych.

W obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wyróżniono trzy obszary problemowe: Wschodni Obszar Problemowy, Centralny Obszar Problemowy, Południowy Obszar Problemowy. W ramach centralnego obszaru problemowego wskazano opracowanie Planu zagospodarowania poznańskiego obszaru metropolitalnego, który umożliwi identyfikację konfliktów przestrzennych w obszarze. Przyjęcie między innymi *Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030* wywołało konieczność aktualizacji Strategii i nowego podejścia do obszarów problemowych, w tym obszaru metropolitalnego, jako obszarów funkcjonalnych. W stosunku do aktualnie obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, w którym funkcjonują wyłącznie obszary problemowe, KPZK 2030 nakłada obowiązek wprowadzenia i delimitacji obszarów funkcjonalnych, jako ustaleń i zaleceń wiążących.

Wnioski:

- Kierunki rozwoju przestrzennego ustalone w obecnie obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wpisują się w generalne cele strategiczne i operacyjne zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego*. Zaktualizowana Strategia, w odróżnieniu od Strategii z 2005 r., poszczególne cele operacyjne odnosi bezpośrednio do obszarów funkcjonalnych wyznaczonych w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*.
- Strategia wskazuje na konieczność delimitacji obszarów funkcjonalnych wyróżnionych w KPZK 2030 odpowiadających Obszarom Strategicznej Interwencji określonym w KSRR. Dotyczy w szczególności: obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich, obszarów cennych przyrodniczo w tym obszarów rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego, obszarów szczególnego zagrożenia powodziowego, terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, ochrony krajobrazów, poznańskiego obszaru metropolitalnego, wsparcia i rozwoju ośrodków lokalnych, regionalnych, subregionalnych i wiejskich, a także obszarów wymagających rewitalizacji i restrukturyzacji.
- Zasięg obszarów wskazanych w Strategii musi zastać wyznaczony w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- Przyjęcie przez Sejmik Województwa zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego* skutkuje koniecznością dokonania odpowiednich zmian w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

7. Strategie, plany i programy branżowe

7.1. Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012-2015

Nowy *Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012-2015* został uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XXVIII/510/12 z dnia 26 listopada 2012 r. Obejmuje on strategię działań do roku 2015, a w perspektywie do 2023 r. W Programie ujęto zmiany, jakie zaszły w ostatnich latach w zakresie ustawodawstwa i dokumentów programowych dotyczących m.in. ochrony środowiska. Poprzednia edycja Programu została przyjęta uchwałą Nr XLIX/737/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego w lipcu 2010 r. i obejmowała lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2019.

Nowy Program zawiera między innymi cele i kierunki działań polityki ekologicznej województwa wielkopolskiego do 2023 roku, którymi są wojewódzkie cele ekologiczne do 2023 roku wraz z kierunkami działań, które zostały sformułowane na podstawie głównych zagrożeń środowiska rozpatrywanych w kontekście aktualnych i planowanych wymagań prawnych w tym zakresie oraz potrzeb województwa. W programie ustalono także *Strategię wdrożeniową na lata 2012-2015* przedstawiającą wojewódzkie priorytety ekologiczne do 2015 roku oraz harmonogram realizacji Programu w latach 2012-2015.

Wnioski:

- W celu realizacji polityki ekologicznej państwa na poziomie regionalnym zarządy województw są zobligowane do sporządzania wojewódzkich programów ochrony środowiska (art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska) i ich aktualizacji co 4 lata.
- Ustalenia *Programu Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012-2015* wymagają uwzględniania w przyszłych pracach planistycznych nad zmianą *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

7.2. Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 z perspektywą do 2030

Nowa *Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 z perspektywą do 2030 roku* (SRT) została opracowana przez Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej.

W Strategii wskazano na potrzebę stworzenia spójnego i sprawnie funkcjonującego systemu transportowego, zintegrowanego z systemem europejskim, w celu przyspieszenia wzrostu gospodarczego i rozwoju wymiany z zagranicą.

Wyzwaniem dla Polski w pierwszej kolejności jest usunięcie zaległości w rozbudowie, modernizacji i rewitalizacji infrastruktury transportowej oraz połączenie infrastrukturalne najważniejszych ośrodków wzrostu z obszarami o niższej dynamice rozwoju i włączenie ich w sieć transportu europejskiego (TEN-T). W drugim okresie należy skupić się na zwiększaniu poziomu nasycenia infrastrukturą i stworzeniu zintegrowanego systemu transportowego.

W przewidywanych trendach rozwoju sieci transportowych, w dokumencie uwzględniono aspekty związane z rewizją wytycznych w sprawie sieci TEN-T. Wynikają one z działań Komisji Europejskiej dotyczących modyfikacji sieci TEN-T, a związanych z kolejną perspektywą finansową na lata 2014-2020. Przyszły kształt Transeuropejskiej Sieci Transportowej oparty będzie na podejściu dwupoziomowym, obejmującym sieć kompleksową i sieć bazową. Sieć kompleksowa stanowi podstawowy poziom TEN-T. Składa się z całej istniejącej i planowanej infrastruktury, która spełnia wymogi wytycznych. Sieć kompleksowa ma powstać do końca 2050 r. W ramach sieci kompleksowej wyróżnia się sieć bazową, która obejmuje jej strategicznie części, mające największą wartość dodaną dla Europy, w tym: brakujące powiązania transgraniczne, najważniejsze wąskie gardła i węzły multimodalne. Sieć bazowa ma powstać najpóźniej do dnia 31 grudnia 2030 r.

Komisja opracowała koncepcję korytarzy sieci bazowej, ze szczególnym uwzględnieniem kolejowych korytarzy towarowych. Korytarze będą obejmować zasadniczo trzy rodzaje transportu i przechodzić będą przez co najmniej trzy państwa członkowskie oraz w miarę możliwości zapewniać mają połączenie z portem morskim. Sieć bazowa stanowić będzie platformę do celów zarządzania przepustowością, realizacji inwestycji, tworzenia i koordynowania multimodalnych ośrodków przeładunkowych i wdrażania interoperacyjnych systemów zarządzania ruchem.

Wnioski:

- Nowa *Strategia Rozwoju Transportu* kładzie większy nacisk na zintegrowanie systemów transportowych, m.in. w nawiązaniu do rozwoju europejskiej sieci transportowej TEN-T, wykreowanie sprzyjających warunków dla sprawnego funkcjonowania rynków transportowych oraz rozwoju efektywnych i bezpiecznych systemów przewozowych.
- Aktualny Plan pozostaje zgodny z generalnymi ustaleniami Strategii, jednak jego zapisy wymagają uaktualnienia i rozszerzenia poprzez odniesienie do najnowszych trendów rozwoju transportu.
- Wprowadzenie modyfikacji sieci TEN-T może znacząco wpłynąć na ustalenia Planu, z uwagi na jego znaczenie jako jednego z narzędzi wyboru projektów współfinansowanych przez Unię Europejską w nowej perspektywie finansowej na lata 2014 – 2020.

7.3. Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych

W dniu 7 grudnia 2010 r. Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych*. Określa on krajowe cele w zakresie udziału energii ze źródeł odnawialnych zużyte w sektorze transportowym, sektorze energii elektrycznej, sektorze ogrzewania i chłodzenia w 2020 r., uwzględniając wpływ innych środków polityki efektywności energetycznej na końcowe zużycie energii oraz odpowiednie środki, które należy podjąć dla osiągnięcia krajowych celów ogólnych w zakresie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE) w wykorzystaniu energii finalnej.

Dokument określa ponadto współpracę między organami władzy lokalnej, regionalnej i krajowej, szacowaną nadwyżkę energii ze źródeł odnawialnych, która mogłaby zostać przekazana innym państwom członkowskim,

strategię ukierunkowaną na rozwój istniejących zasobów biomasy i zmobilizowanie nowych zasobów biomasy do różnych zastosowań, a także środki, które należy podjąć w celu wypełnienia stosownych zobowiązań wynikających z dyrektywy 2009/28/WE.

Krajowy Plan Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych w dniu 9 grudnia 2010 r. został przesłany do Komisji Europejskiej. W dniu 2 grudnia 2011 r. Rada Ministrów przyjęła opracowany przez Ministerstwo Gospodarki dokument pn.: *Uzupełnienie do Krajowego Planu Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych*. Uzupełnienie aktualizuje informacje ujęte w *Krajowym Planie Działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych*.

Wnioski:

- *Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych* nie narusza ustaleń obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- Ustalenia Krajowego planu działań wpłyną na konstruowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie odnawialnych źródeł energii.

7.4. Krajowy plan działań dotyczący efektywności energetycznej

Drugi *Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej* został przygotowany w związku z obowiązkiem przekazywania Komisji Europejskiej sprawozdań na podstawie dyrektywy 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych. Dokument ten zawiera opis planowanych środków poprawy efektywności energetycznej ukierunkowanych na końcowe wykorzystanie energii w poszczególnych sektorach gospodarki.

Krajowy Plan Działań przedstawia również informację o postępie w realizacji krajowego celu w zakresie oszczędnego gospodarowania energią i podjętych działaniach mających na celu usunięcie przeszkód w realizacji tego celu. Cel ten wyznacza uzyskanie do 2016 roku oszczędności energii finalnej, w ilości nie mniejszej niż 9% średniego krajowego zużycia tej energii w ciągu roku (tj. 53 452 GWh oszczędności energii do 2016 roku).

Drugi *Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej* został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 17 kwietnia 2012 r. Poprzedni *Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej* został przyjęty przez Komitet Europejski Rady Ministrów w dniu 31 lipca 2007 r.

Wnioski:

- Cele Krajowego planu działania nie naruszają ustaleń obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

7.5. Strategia wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020

Strategia wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012 – 2020 uchwalona przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 17 grudnia 2012 r. (Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XXIX/576/12) opracowana została w Wielkopolskiej Agencji Zarządzania Energią jako projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Inteligentna Energia – Europa. W dokumencie określono potencjał odnawialnych źródeł energii województwa wielkopolskiego i możliwości rozwoju energetyki na bazie biomasy, energetyki wodnej, wiatrowej, słonecznej oraz energetyki na bazie wód geotermalnych.

W analizie SWOT określono mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia dla inwestycji związanych z efektywnością energetyczną w Wielkopolsce i odnawialnymi źródłami energii w Wielkopolsce, z podziałem na energię biomasy – produkcję biogazu, energię biomasy – bezpośrednie spalanie, energię wiatru, energię wód powierzchniowych, energię słoneczną, energię geotermalną. Sformułowano wizję rozwoju sektora OZE

i podnoszenia efektywności energetycznej, określono cele strategii. Określono trzy priorytety, którym przypisano działania wraz z opisem.

Celem Strategii jest nakreślenie ogólnych kierunków działań Województwa Wielkopolskiego w zakresie wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii na lata 2012-2020, umożliwiających zrównoważony rozwój gospodarczy regionu, poprawę jakości życia i bezpieczeństwa energetycznego mieszkańców oraz wypełnianie zobowiązań wynikających z przyjętego przez Polskę pakietu klimatyczno-energetycznego.

Wnioski:

- Przyjęcie przez Sejmik Województwa *Strategii wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012 – 2020* powoduje konieczność uwzględnienia jej ustaleń oraz wprowadzenia ich do *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- Ustalenia Strategii wpłyną na konstruowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa zwłaszcza w zakresie odnawialnych źródeł energii.

7.6. Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017

W celu dostosowania wojewódzkiego planu gospodarki odpadami do obowiązujących aktów prawnych oraz *Krajowego planu gospodarki odpadami 2014* opracowany został *Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017* przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XXV/440/12 z dnia 27 sierpnia 2012 r. Podjęta została również uchwała Nr XXV/441/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie wykonania planu.

W nowym dokumencie wyznaczono regiony gospodarki odpadami oraz regionalne i zastępcze instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych, a także wskazano na konieczność zapobiegania powstawaniu odpadów, a w przypadku ich powstawania – na konieczność powtórnego wykorzystania. Odpady komunalne zmieszane, pozostałości z sortowni odpadów komunalnych przeznaczone do składowania oraz odpady zielone muszą być zbierane i przetwarzane w ramach regionu, na którym zostały wytworzone.

W porównaniu z poprzednim Planem zmieniono ilość regionów – z 12 do 10. Wprowadzone zmiany są wynikiem zgłoszonych przez gminy w procesie ankietyzacji uwag, przeprowadzonych analiz w zakresie funkcjonujących i planowanych do instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, jak również polityki województwa w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi (m.in. wdrożenia termicznego przekształcania odpadów, jako elementu kompleksowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi).

W każdym z regionów docelowo zapewniona zostanie odpowiednia przepustowość instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, co winno przyczynić się do osiągnięcia wymaganych celów w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w tym osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia, odzysku oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania. Do czasu uruchomienia regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych oraz w przypadku, gdy znajdująca się w nich instalacja ulegnie awarii lub nie będzie mogła przyjmować odpadów z innych przyczyn, wskazano do instalacje zastępcze przyjmowania odpadów.

Zgodnie z zapisami ustawy o odpadach, wojewódzki plan gospodarki odpadami obejmuje wszystkie rodzaje odpadów powstających na obszarze województwa oraz przywożonych na jego obszar, a w szczególności odpady komunalne, odpady ulegające biodegradacji, odpady opakowaniowe, pozostałe odpady (grupy 01-19) i odpady niebezpieczne.

Wnioski:

- Aktualne zapisy Planu województwa odnoszą się do zapisów nieobowiązującego już wojewódzkiego planu gospodarki odpadami.

- Przyjęcie przez Sejmik Województwa *Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017* powoduje konieczność uwzględnienia jego ustaleń w przyszłych pracach planistycznych nad zmianą *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- Ustalenia wojewódzkiego planu gospodarki odpadami wpłyną na konstruowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa.

8. Zmiany w obowiązujących przepisach prawa

8.1. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Zmiany w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) polegają przede wszystkim na wprowadzeniu podziału kompetencyjnego w zakresie planowania lokalnego oraz regionalnego i krajowego. Zgodnie z nowelizacją ustawy organem właściwym w sprawach planowania na szczeblu wojewódzkim i krajowym jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Do jego kompetencji należy m.in. koordynacja zgodność planów zagospodarowania przestrzennego województw z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju (art. 46 pkt. 1) oraz określenie wymaganego zakresu projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 40). Ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego do wiadomości przedstawiane są także wyniki przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz raport o jego stanie (art. 45).

Wnioski:

- Nowelizacja ustawy odnosi się jedynie do zakresu kompetencyjnego organów administracji rządowej, nakładając na ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego koordynację zgodności planów zagospodarowania przestrzennego województw z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju.

8.2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska

Istotne zmiany w ustawie Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) wynikają głównie z dostosowania polskich przepisów prawnych do dyrektywy 2008/50/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy.

Nowelizacja nakłada istotne obowiązki na organy administracji publicznej (w tym przede wszystkim na organy jednostek samorządu terytorialnego), między innymi w zakresie: przygotowywania programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych (zarząd województwa) oraz określania w drodze uchwały tychże programów i planów (sejmik województwa). Z ustawy wynika także obowiązek określania programów ochrony powietrza dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy. Mają one na celu osiągnięcie dopuszczalnych poziomów i poziomów docelowych substancji w powietrzu. Programy ochrony powietrza określa w drodze uchwały sejmik województwa i są one na bieżąco aktualizowane.

W województwie wielkopolskim w dniu 17 grudnia 2012 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego podjął:

- uchwałę nr XXIX/561/12 w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: Aglomeracja Poznań (strefa Miasto Poznań) w woj. wielkopolskim;
- uchwałę nr XXIX/562/12 w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: miasto Kalisz w woj. wielkopolskim;
- uchwałę nr XXIX/563/12 w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: gnieźnieńsko-wrzesińskiej (strefa powiat gnieźnieński) w woj. wielkopolskim;
- uchwałę nr XXIX/564/12 w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: pilsko-złotowskiej (strefa powiat pilski) w woj. wielkopolskim;

- uchwałę nr XXIX/565/12 w sprawie Programu ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej ze względu na ozon;
- uchwałę nr XXIX/566/12 w sprawie Programu ochrony powietrza w zakresie benzo-alfa-pirenu dla stref: Aglomeracja Poznańska, Miasto Leszno, strefy gnieźnieńsko-wrzesińskiej oraz strefy pilsko-złotowskiej w woj. wielkopolskim.

Wnioski:

- Ustawa nakłada na sejmik województwa obowiązek przygotowywania programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych oraz uchwały w sprawie jego wykonania.
- Ustalenia programów ochrony powietrza dla województwa wielkopolskiego należy uwzględnić w przypadku zmiany obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

8.3. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Zmiany w ustawie o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) odnoszą się między innymi do funkcjonowania parków narodowych, rezerwatów, regulacji odnoszących się do planów zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, a także ustalenia dotyczące ochrony roślin i zwierząt. Wprowadzono również zapis, zgodnie z którym stwierdzone lub przewidywane zmiany w środowisku zagrażają lub mogą zagrażać siedliskom przyrodniczym będącym przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska, a na obszarach morskich Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, jest obowiązany, po zasięgnięciu opinii właściwej regionalnej rady ochrony przyrody oraz zarządcy lub właściciela terenu, podjąć działania w celu zapewnienia trwałego zachowania tych siedlisk, eliminowania przyczyn powstawania zagrożeń oraz poprawy ich stanu ochrony.

Wnioski:

- Zgodnie z art. 91 ustawy o ochronie przyrody organem w zakresie ochrony przyrody jest między innymi marszałek województwa, zatem wszelkie zmiany w ustawie należą do istotnych uwarunkowań prawych przy opracowywaniu *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

8.4. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne

Zmiany ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145) są wdrożeniem Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (tzw. Dyrektywa Powodziowa). Zmiany ustawy Prawo wodne i transpozycji dyrektywy na prawo polskie wiąże się z opracowaniem istotnych dokumentów planistycznych tj.:

- wstępnej ocena ryzyka powodziowego (zakończona w grudniu 2011 r.),
- mapy zagrożenia powodziowego (opracowane do dnia 22 grudnia 2013 r.),
- mapy ryzyka powodziowego (opracowane do dnia 22 grudnia 2013 r.),
- plany zarządzania ryzykiem powodziowym (opracowane do dnia 22 grudnia 2015 r.).

Przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego granice obszarów, o których mowa w art. 88d ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145), uwzględnia się w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planie zagospodarowania przestrzennego województwa, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy.

Nowelizacja ustawy Prawo wodne wynika z wdrożenia do prawa polskiego dyrektywy Unii Europejskiej w zakresie wód powierzchniowych i podziemnych jest Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000 r. Zapisy tej dyrektywy wprowadzają system planowania gospodarowania wodami w podziale na obszary dorzeczy. Dla potrzeb osiągnięcia dobrego stanu wód opracowywane zostały zatem plany

gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz program wodno-środowiskowy kraju. Dokumenty te zostały zatwierdzone przez Radę Ministrów i ogłoszone w Dziennikach Urzędowych Rzeczypospolitej Polskiej Monitor Polski, w dniu 22 lutego 2011 r. W ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy opracowane zostały także prognozy oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z art. 21 Ustawy o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159) strefy ochronne ujęć wody ustanowione przed dniem 1 stycznia 2002 r. wygasły z dniem 31 grudnia 2012 r.

Wnioski:

- Zagadnienia związane z ochroną przed powodzią są elementem obligatoryjnym w zakresie merytorycznym *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. Informacje przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego uwzględnia się w Planie. Wyznaczone obszary stanowią istotne ograniczenie w zagospodarowaniu przestrzeni.
- Od czasu uchwalenia *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* w 2010 r. do chwili obecnej, zaktualizowane zostały istniejące programy dotyczące szeroko rozumianej gospodarki wodnej, jak np. *Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, czy Program dla Wisły i jej dorzecza do roku 2020*. Zmianie uległy również szczegółowe regulacje wykonawcze w zakresie: oceny stanu wód powierzchniowych i podziemnych, form i sposobu prowadzenia monitoringu nowych podstawowych jednostek gospodarki wodnej tj. jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.
- Zmiany regulacji dotyczących stref ochronnych ujęć wód spowodowały konieczność wydania w niektórych przypadkach nowych rozporządzeń ustanawiających strefy ochronne ujęć wód powierzchniowych i podziemnych przeznaczonych do spożycia.

8.5. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze

Nowa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981 z późn. zm.) jest nowym aktem prawa – straciła moc ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 z późn. zm.). Zgodnie z nową ustawą organem administracji geologicznej pierwszej instancji jest obecnie marszałek województwa (art. 161).

Zgodnie z zapisami ustawy udokumentowane złoża kopalin oraz udokumentowane wody podziemne, w granicach projektowanych stref ochronnych ujęć oraz obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych w celu ich ochrony, oprócz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ujawnia się także w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz planach zagospodarowania przestrzennego województwa. Dodatkowo wskazano, że w terminie do 2 lat od dnia zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez właściwy organ administracji geologicznej, obszar udokumentowanego złoża kopalin obowiązkowo wprowadza się do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wnioski:

- Ustawa nie nakłada nowych obowiązków dotyczących zakresu merytorycznego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- Informacje dotyczące udokumentowanych złóż kopalin oraz udokumentowanych wód podziemnych, w granicach projektowanych stref ochronnych ujęć oraz obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych należy uwzględnić w przyszłych pracach nad *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

8.6. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie pasażerskim

Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie pasażerskim (Dz. U. z 2011 r. Nr 5, poz. 13 z późn. zm.) określa zasady organizacji i funkcjonowania regularnego przewozu osób w publicznym transporcie zbiorowym realizowanym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w strefie transgranicznej, w transporcie drogowym, kolejowym, innym szynowym, linowym, linowo-terenowym, morskim oraz w żegludze śródlądowej. Ustawa określa także zasady finansowania regularnego przewozu osób w publicznym transporcie zbiorowym, w zakresie przewozów o charakterze użyteczności publicznej, realizowanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Nowa ustawa zmieniła dotychczasowe zasady funkcjonowania komunikacji zbiorowej oraz nałożyła obowiązki na organizatora transportu zbiorowego, którym w na terenie województwa jest Samorząd Województwa. Ustawa nakłada na organizatora obowiązek sporządzenia Planu transportowego, który określa w szczególności: sieć komunikacyjną dla realizacji przewozów, ocenę i prognozy potrzeb przewozowych, przewidywane finansowanie usług przewozowych, preferencje dotyczące wyboru rodzaju środków transportu, zasady organizacji rynku przewozów, pożądany standard usług przewozowych oraz przewidywany sposób organizowania systemu informacji dla pasażera.

Wnioski:

- Ustawa nakłada obowiązek sporządzenia Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego, który określa zasady organizacji systemu przewozów pasażerskich, w tym w zakresie transportu kolejowego.
- Obecne zapisy Planu województwa nie precyzują szczegółowo ustaleń w zakresie funkcjonowania kolei w systemie transportu zbiorowego.
- Wejście w życie planu transportowego dla województwa wielkopolskiego wpłynie na konstruowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie transportu i komunikacji.

8.7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach

Istotne zmiany w ustawie o odpadach (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 152, poz. 897 z późn. zm.) wynikają głównie z ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 152, poz. 897).

Znowelizowane przepisy odnoszą się do tworzenia dwuszczeblowych systemów organizacyjno-prawnych w zakresie postępowania z odpadami komunalnymi. Na poziomie województwa mają zostać wyznaczone regiony gospodarki odpadami komunalnymi (RGOK), a na szczeblu gminy zostanie zbudowany system w ramach regionu. W znowelizowanej ustawie o odpadach wprowadzono także pojęcie regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych,

Realizacja zadań własnych gmin w zakresie gospodarowania odpadów odbywać się będzie w oparciu o uchwalony regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy dostosowany do wojewódzkiego planu gospodarki odpadami.

Wnioski:

- Ustawa nakład na sejmik województwa uchwalenie wojewódzkiego planu gospodarki odpadami oraz uchwały w sprawie jego wykonania.
- W województwie wielkopolskim w dniu 27 sierpnia 2012 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XXV/440/12 uchwalił *Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017* oraz równocześnie podjął Uchwałę Nr XXV/441/12 w sprawie wykonania niniejszego planu.
- Ustalenia wojewódzkiego planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego powinny zostać uwzględnione w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

VI

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

VI. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Przeprowadzenie *Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, pozwala na sformułowanie generalnych wniosków dotyczących jego aktualności oraz określenie wymaganych i postulowanych zmian dokumentu.

Na aktualność ustaleń *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wpływają zarówno zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym regionu, jak i zmiany formalno-prawne związane z wprowadzaniem nowego porządku dokumentów strategicznych i prac legislacyjnych na szczeblu krajowym.

1. Wnioski wynikające z przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego

Przegląd zmian pozwala na sformułowanie syntetycznych wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz przekształceń w zagospodarowaniu przestrzennym i identyfikacji nowych uwarunkowań, jakie zaszły w okresie obowiązywania *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

Poniżej przedstawiono najistotniejsze wnioski i rekomendacje dotyczące poszczególnych uwarunkowań i elementów zagospodarowania przestrzennego na terenie Wielkopolski, które powinny zostać ujęte w aktualizacji Planu województwa:

- 1) **Środowisko przyrodnicze** – konieczne jest uwzględnienie nowo ustanowionych form ochrony przyrody oraz zmian granic istniejących obszarów chronionych. Istotne jest także uzupełnienie Planu o informacje wynikające z nowych planów zadań ochronnych i rozporządzeń dotyczących powołania form ochrony przyrody. Dokument powinien zostać zaktualizowany w zakresie liczby i powierzchni obszarów zagrożonych związkami azotu pochodzenia rolniczego. Ważnym zagadnieniem jest także uwzględnienie zmian w liczbie i powierzchni udokumentowanych złóż kopalin umieszczonych w *Bilansie zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce*, szczególnie w odniesieniu do złóż węgla brunatnego. Ponadto w Planie wskazane jest zawarcie nowych informacji dotyczących udokumentowanych terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz ustanowionych stref ochronnych ujęć wód przeznaczonych do spożycia. Nowym uwarunkowaniem zagospodarowania przestrzennego jest także ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska cywilnego Poznań-Ławica w Poznaniu oraz inne zmiany w zakresie obszarów ograniczonego użytkowania, stref ograniczonego zainwestowania i stref bezpieczeństwa od obiektów wojskowych na obszarze województwa.
- 2) **Dziedzictwo kulturowe** – wskazana jest aktualizacja liczby wpisów do rejestru i ewidencji zabytków, a także uwzględnienie nowego wpisu na listę Pomników Historii w Wielkopolsce: „Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli” oraz nowych zaproponowanych Pomników Historii. Postuluje się ponadto uzupełnienie listy istniejących, projektowanych i planowanych szlaków kulturowych oraz wprowadzenie ustaleń podkreślających i wzmacniających rangę Szlaku Piastowskiego i Traktu Królewsko-Cesarskiego.
- 3) **Osadnictwo** – w wyniku zapisów KPZK 2030 w Planie konieczne będzie wyznaczenie granic miejskich obszarów funkcjonalnych – Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego oraz Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. Postuluje się weryfikację zasięgów stref wpływu miast regionalnych. Wskazane będzie także zaktualizowanie danych dotyczących liczby i wielkości jednostek osadniczych.
- 4) **Komunikacja i transport** – realizacja inwestycji komunikacyjnych stanowi sukcesywne wypełnianie ustaleń Planu. W nowym dokumencie niezbędne będzie uwzględnienie zrealizowanych przedsięwzięć, w tym m.in. ukończonej autostrady A2, nowych odcinków dróg ekspresowych S5 i S11, obwodnic

miejsowości, zmodernizowanych linii kolejowych oraz rozbudowy Portu Lotniczego Poznań – Ławica. W związku z zaawansowaniem prac w zakresie budowy dróg kołowych postuluje się rewizję zapisów Planu w zakresie priorytetów dalszego rozwoju układu sieci drogowej, jej klasyfikacji i kategoryzacji w perspektywie następnych kilkunastu lat. Istotna będzie także implementacja przebiegu nowej linii kolei dużych prędkości po jego ostatecznym rozstrzygnięciu.

- 5) **Infrastruktura techniczna** – ze względu na zgodność realizacji poszczególnych inwestycji infrastrukturalnych z aktualnymi zapisami Planu, postępujące zmiany w strukturze sieci infrastruktury technicznej nie stanowią przesłanki do podjęcia prac nad jego zmianą. Niemniej jednak w Planie należy zaktualizować informacje dotyczące poszczególnych przedsięwzięć, które wpływają na zmianę uwarunkowań rozwoju oraz sposób zagospodarowania województwa.
- 6) **Zagadnienia społeczno-gospodarcze** – ze względu na brak istotnych zmian w społeczno-gospodarczych uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego województwa należy uznać je za aktualne. W nowym Planie wskazane będzie zawarcie najnowszych informacji statystycznych. Konieczne będzie ponadto przeprowadzenie pogłębionych analiz służących delimitacji obszarów funkcjonalnych.
- 7) **Turystyka** – w celu uzyskania pełnego obrazu rozwoju turystyki i rekreacji w województwie wielkopolskim postuluje się uszczegółowienie, doprecyzowanie i przybliżenie do przestrzeni granic rejonów rekreacyjnych wskazanych w Planie województwa. Takie podejście umożliwi identyfikację uwarunkowań dla rozwoju turystyki oraz wskazanie kierunków ich dalszego rozwoju.

Powstanie nowych obszarów podlegających ochronie, weryfikacja zadań publicznych wynikających z dokonanych realizacji czy aktualizacja danych statystycznych nie stanowią wystarczającej podstawy do podjęcia prac planistycznych nad zmianą obowiązującego Planu województwa, gdyż nie wpływają w sposób istotny na określone w nim kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa. Powinny one zostać jednak uwzględnione w ustaleniach nowego dokumentu.

2. Wnioski wynikające z analizy zmian w dokumentach strategicznych

Postępujący od 2010 r. proces tworzenia kompleksowego systemu zarządzania rozwojem kraju, spowodował przyjęcie szeregu dokumentów strategicznych o perspektywie średnio- i długookresowej.

Dla oceny *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* kluczowe znaczenie ma przyjęcie *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (KPZK 2030) oraz zaktualizowanej *Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 r.*

Poniżej przedstawiono wnioski wynikające z analizy dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych, które wpływają na potrzebę aktualizacji ustaleń Planu:

- 1) **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** – ze względu na postulowane wprowadzenie zintegrowanego, spójnego i hierarchicznego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego konieczne jest zharmonizowanie trybu przygotowania i zawartości dokumentów dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego. Oznacza to potrzebę zachowania spójności planu zagospodarowania przestrzennego województwa z ustaleniami strategii rozwoju oraz zawarcia w nim obowiązujących wytycznych dla gmin. Najistotniejszą zmianą wynikającą z KPZK 2030 jest wprowadzenie do systemu planowania przestrzennego kategorii obszarów funkcjonalnych. W Planie województwa konieczne będzie przeprowadzenie delimitacji poszczególnych typów obszarów funkcjonalnych (obligatoryjnej i fakultatywnej) oraz wdrożenie działań o charakterze planistycznym w formie strategii, planów i studiów zagospodarowania przestrzennego dla tych obszarów.

- 2) **Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo** – zakłada się wprowadzenie obowiązku planistycznego w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych. Za ich delimitację odpowiedzialne będą wojewódzkie jednostki samorządu terytorialnego. Przewiduje się również wprowadzenie odpowiedniego systemu regulacji i decyzji ograniczających niekontrolowaną suburbanizację, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie planowania funkcjonalnego.
- 3) **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie** – nałożony został obowiązek wyznaczenia obszarów strategicznej interwencji na poziomie regionalnym – w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Strategia wskazuje na konieczność kontroli i stymulacji procesów urbanizacji i suburbanizacji ośrodków wojewódzkich i integracji ich obszarów funkcjonalnych zgodnie z ustaleniami wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego.
- 4) **Zaktualizowana Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020** – wskazuje na konieczność delimitacji w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszarów funkcjonalnych wyróżnionych w KPZK 2030 odpowiadających Obszarom Strategicznej Interwencji określonym w KSRR. Dla różnego rodzaju typów obszarów interwencji przypisano część celów operacyjnych. Nowe podejście terytorialne wymaga przeformułowania ustaleń *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.
- 5) **Strategie, plany i programy branżowe** – nie wywołują obowiązku weryfikacji zapisów obowiązującego Plan województwa. Wskazana jest jednak aktualizacja i rozszerzenie jego zapisów w nawiązaniu do nowych ustaleń dokumentów branżowych, przede wszystkim w zakresie transportu, odnawialnych źródeł energii i gospodarki odpadami.

Przyjęcie dokumentów krajowych i wojewódzkich powoduje konieczność dostosowania ustaleń Planu województwa do nowych wytycznych. Obowiązek zachowania zgodności z *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz zaktualizowaną *Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* stanowi istotną przesłankę do podjęcia prac planistycznych nad zmianą *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

3. Wnioski wynikające z analizy zmian w przepisach prawa

W okresie obowiązywania *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* nastąpiły również zmiany przepisów prawa wpływające na aktualność jego ustaleń. Wśród najważniejszych wymienić należy:

- 1) **Nowelizację ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.), która nałożyła istotne obowiązki na organy jednostek samorządu terytorialnego, między innymi w zakresie: przygotowywania programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych. Sejmik Województwa Wielkopolskiego podjął szereg uchwał dotyczących programów ochrony powietrza.
- 2) **Nowelizację ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) wprowadzającą zmiany w funkcjonowaniu parków narodowych, rezerwatów oraz regulacje odnoszące się do planów zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, a także ustalenia dotyczące ochrony roślin i zwierząt.
- 3) **Nowelizację ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne** (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm.), która wprowadziła szereg regulacji w zakresie sporządzania dokumentów planistycznych, w tym przede wszystkim map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego. Informacje w nich zawarte uwzględnia się w Planie i stanowią one istotne ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzeni.

Zagadnienia związane z ochroną przed powodzią są obligatoryjnym elementem *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

- 4) **Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze** (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981), w myśl której udokumentowane złoża kopalin oraz udokumentowane wody podziemne, w granicach projektowanych stref ochronnych ujęć oraz obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych w celu ich ochrony ujawnia się w planach zagospodarowania przestrzennego województwa.
- 5) **Ustawę z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie pasażerskim** (Dz. U. z 2011 Nr 5 poz. 13 z późn. zm.), która zmieniła dotychczasowe zasady funkcjonowania komunikacji zbiorowej oraz nałożyła na organizatora transportu zbiorowego obowiązek sporządzenia planu transportowego. Zapisy planu transportowego będą miały wpływ na konstruowanie kierunków rozwoju województwa w zakresie transportu i komunikacji.
- 6) **Nowelizację ustawy z 27 kwietnia 2001 r. o odpadach** (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 152, poz. 897 z późn. zm.), która ustaliła obowiązek wyznaczenia regionów gospodarki odpadami komunalnymi na poziomie województwa. Realizacją zmiany ustawy było uchwalenie przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego *Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017*.

Zmiany ustawowe stanowią istotne uwarunkowania prawne przy opracowywaniu *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. Wejście w życie nowych regulacji nie stanowi jednak bezpośredniej przesłanki do podjęcia prac nad zmianą obowiązującego Planu województwa.

4. Wnioski końcowe

Podsumowując poszczególne części Okresowej oceny Planu można sformułować wnioski końcowe w zakresie aktualności *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*:

- W analizowanym okresie nie zaszły znaczące zmiany weryfikujące uwarunkowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski. Wskazana jest jednak aktualizacja ustaleń Planu w zakresie nowych elementów i ograniczeń w zagospodarowaniu przestrzennym województwa.
- Poszczególne działania inwestycyjne realizowane są zgodnie z ustaleniami dokumentu i stanowią wypełnienie określonych w nim celów i kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa;
- Przyjęcie *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* wymaga rewizji zapisów Planu w kontekście nowego podejścia do problematyki przestrzennego zagospodarowania kraju – konieczna jest implementacja poszczególnych zapisów *Koncepcji* na poziom regionalny, przede wszystkim w zakresie obszarów funkcjonalnych.
- Przyjęcie przez Sejmik Województwa zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* skutkuje koniecznością dokonania odpowiednich zmian w Planie. *Strategia* wskazuje na konieczność delimitacji obszarów funkcjonalnych wyróżnionych w KPZK 2030 odpowiadających Obszarom Strategicznej Interwencji określonym w KSRR.
- W okresie obowiązywania Planu powstały także inne dokumenty ustanowione na poziomie krajowym i wojewódzkim, związane z wprowadzaniem nowego modelu zarządzania rozwojem kraju, z którymi Plan zachowuje ogólną zbieżność celów polityki przestrzennej i kierunków działań. Dokument wymaga jednak uszczegółowienia zapisów w zakresie nowych ustaleń, w tym przede wszystkim wprowadzenia kategorii obszarów funkcjonalnych.
- W analizowanym okresie nastąpiły liczne zmiany przepisów prawa, mających wpływ na uwarunkowania rozwoju i formułowanie ustaleń Planu. Nie wymuszają jednak one podjęcia prac nad zmianą dokumentu.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym realizacja koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju następuje m.in. poprzez przełożenie jej zapisów do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Ponadto w planie uwzględnia się ustalenia strategii województwa.

Wobec powyższego przedstawiono generalny wniosek wynikający z przeprowadzonej *Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO WYMAGA DOSTOSOWANIA I ZACHOWANIA SPÓJNOŚCI Z Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 oraz zaktualizowaną strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku - Wielkopolska 2020. Konieczne jest zatem przystąpienie do sporządzenia zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Aktualnie brak jest rozwiązań prawnych i administracyjnych umożliwiających pełne uwzględnienie ustaleń KPZK 2030 w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Wdrożenie Koncepcji wymaga przeorganizowania systemu planowania przestrzennego, stworzenia ram prawnych dla planowania funkcjonalnego, w tym przede wszystkim określenia kryteriów delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich. Aktualnie w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego trwają prace nad sporządzeniem „Planu działań KPZK 2030”, który określi harmonogram prac wdrożeniowych wraz ze wskazaniem jednostek odpowiedzialnych za przygotowanie koniecznych zmian.

Pomimo, iż zaktualizowana *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* wskazuje na konieczność docelowej delimitacji obszarów funkcjonalnych, do czasu aktualizacji *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* przewidziano rozwiązania zastępcze. Zgodnie z ustaleniami dokumentu kryteria wyznaczania oraz granice obszarów wsparcia lub preferencji dla poszczególnych celów operacyjnych określą odpowiednie dokumenty wdrożeniowe.

Biorąc pod uwagę aktualną sytuację prawną oraz konieczność szybkiego wyznaczenia obszarów funkcjonalnych na potrzeby regionalnego programu operacyjnego na lata 2014-2020, w pierwszej kolejności wskazane jest opracowanie dokumentu wdrożeniowego, który określi kryteria delimitacji i granice obszarów funkcjonalnych w Wielkopolsce. Dokument wdrożeniowy powinien zostać przyjęty stosowną uchwałą Zarządu Województwa Wielkopolskiego. Takie rozwiązanie umożliwi realizację ustaleń *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego* do czasu sporządzenia zmiany *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* oraz stanowić będzie podstawę do dalszych prac planistycznych.

Wobec powyższych kwestii sformułowano następujący wniosek dotyczący terminu przystąpienia do sporządzenia zmiany *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*:

PRZYSTĄPIENIE DO SPORZĄDZENIA PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NALEŻY POPRZEDZIĆ OPRACOWANIEM KRYTERIÓW DELIMITACJI I WYZNACZENIEM GRANIC OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH STANOWIĄCYM ROZWIĄZANIE ZASTĘPCZE DLA WDRAŻANIA ZAKTUALIZOWANEJ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU - WIELKOPOLSKA 2020.

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

ŹRÓDŁA INFORMACJI

OKRESOWA OCENA
PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

VII

OKRESOWA OCENA

PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

VII. ŹRÓDŁA INFORMACJI

1. Bank Danych Lokalnych GUS, <http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane>.
2. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.XII.2007 r. oraz wg stanu na 31.XII.2011 r. Państwowy Instytut Geologiczny 2007-2011 r., <http://surowce-mineralne.pgi.gov.pl>.
3. Budownictwo mieszkaniowe w województwie wielkopolskim w 2011 r., Urząd Statystyczny w Poznaniu 2012.
4. „Drewniane kościoły w Wielkopolsce” koncepcja, opracowanie tekstów i wybór fotografii Piotr Maluśkiewicz, wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Poznań 2004.
5. „Dwory i pałace wiejskie w Wielkopolsce”, Marcin Libicki, Piotr Libicki, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2003.
6. Dyrektywa 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, (Dz. U. UE L z dnia 22 grudnia 2000 r.).
7. Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, (Dz. U. UE L288/27, 6.11.2007).
8. Dyrektywa 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystego powietrza dla Europy (CAFE) (Dz. U. UE L152/1, 11.6.2008).
9. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/107/WE z dnia 15 grudnia 2004 roku w sprawie arsenu, kadmu, rtęci, niklu wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych w otaczającym powietrzu (Dz. U. UE L23/3, 26.1.2005).
10. Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz. U. UE L375/1, 31.12.1991).
11. „Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce w 2011 r.”, Urząd Statystyczny w Szczecinie 2012.
12. „Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie wielkopolskim w 2011 r.”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2012.
13. Ewidencja gruntów województwa wielkopolskiego 2010-2011, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa 2011-2012.
14. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Poznaniu, <http://www.gddkia.gov.pl>.
15. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, <http://www.gdos.gov.pl>.
16. Generalny pomiar ruchu 2010, Transprojekt-Warszawa sp. z o.o., Warszawa 2010.
17. Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.
18. „Kanon krajoznawczy Polski”, pod redakcją Włodzimierza Łęckiego, wydawnictwo PTTK „KRAJ” Sp. z o.o., Warszawa 2005.
19. „Kanon krajoznawczy województwa wielkopolskiego”, pod redakcją Włodzimierza Łęckiego, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2010.
20. „Koleje Wielkopolskie” sp. z o.o.
21. Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2010.
22. Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2012.
23. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., Monitor Polski z 2012 r., poz. 252).

24. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (uchwała Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 r., Monitor Polski z 2011 r., poz. 423).
25. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, Aktualizacja, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2011.
26. „Leśnictwo 2010-2011”. GUS Warszawa 2011-2012.
27. Międzynarodowe Targi Poznańskie, <http://www.mtp.pl/pl>.
28. „Najstarsze lokacje miejskie w Wielkopolsce (do 1314 r.)”, Zbyszko Górczak, wydawnictwo WBP, Poznań 2002.
29. „Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013”, Ministerstwo Kultury.
30. Narodowy Instytut Dziedzictwa – strona internetowa – Rejestr zabytków 2011 r., Lista Pomników Historii, Parki kulturowe.
31. „Nauka i technika w 2011 r.”, Urząd Statystyczny w Szczecinie 2012.
32. „Obszary Natura 2000 i parki krajobrazowe w województwie wielkopolskim”. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu i Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Poznań-Toruń 2012.
33. „Ochrona Środowiska 2009-2011 Informacje i opracowania statystyczne.” Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009-2012.
34. „Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe wykonywane na potrzeby planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego”. Materiały robocze (aktualizacja – w trakcie opracowania), WBPP Poznań 2012.
35. Pismo Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Poznaniu z dnia 12.02. 2013 r.
36. Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012-2017 (Uchwała Nr XXV/440/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 sierpień 2012 roku).
37. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Monitor Polski z 2011 r. nr 40, poz. 451).
38. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Monitor Polski z 2011 r. nr 49, poz. 549).
39. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego (Uchwała Nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.).
40. „Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie wielkopolskim”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2009-2013.
41. Politechnika Poznańska, <http://www.put.poznan.pl/projekty>.
42. „Polska w Unii Europejskiej 2010”, GUS 2011.
43. Port Lotniczy Poznań – Ławica, <http://www.airport-poznan.com.pl>.
44. Powszechny Spis Rolny 2010, GUS 2011-2013.
45. „Produkt Krajowy Brutto w Województwie Wielkopolskim w 2008 r.”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2010.
46. „Produkt Krajowy Brutto w Województwie Wielkopolskim w 2009 r.”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011.
47. „Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2008 r.”, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2010.
48. „Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2009 r.”, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2011.
49. Program dla Wisły i jej Dorzecza 2020, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2004.
50. Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012-2015 (uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XXVIII/510/12 z dnia 26 listopada 2012 r.).
51. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego – Lista Światowego Dziedzictwa, Lista Europejskiego Dziedzictwa, Pomniki Historii, Parki Kulturowe, Szlaki Kulturowe, Dorota Matyaszczyk, Radomiła Banach, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Poznaniu, Poznań 2007.

52. „Prolegomena do ochrony obiektów architektonicznych i zespołów urbanistycznych Poznania XX wieku” H. Grzeszczuk – Brendel, G. Klause, G. Kodym – Kozaczko, P. Marciniak, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2009.
53. „Przewozy Regionalne” sp. z o.o., Wielkopolski Zakład Przewozów Regionalnych.
54. Raport o Stanie Środowiska w Wielkopolsce w roku 2008, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2009.
55. Raport o Stanie Środowiska w Wielkopolsce w roku 2009, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2010.
56. Raport o Stanie Środowiska w Wielkopolsce w roku 2010, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2011.
57. Raport o Stanie Środowiska w Wielkopolsce w roku 2011, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2012.
58. Raport o stanie zagospodarowania i rozwoju województw wielkopolskiego 2010, WBPP Poznań 2011.
59. Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego 2009, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2010.
60. Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa wielkopolskiego 2011, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2012.
61. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Poznań 2012, <http://www.poznan.rdos.gov.pl>.
62. „Rocznik Statystyczny województw 2010”, <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus>.
63. „Rocznik Statystyczny województw 2012”, http://www.stat.gov.pl/gus/2176_PLK_HTML.htm.
64. „Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego 2009”, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 2010.
65. „Rocznik Statystyczny Województwa Wielkopolskiego 2012”, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 2013.
66. „Rolnictwo w województwie wielkopolskim 2010-2012”. Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011-2012.
67. Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 17 sierpnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 20 sierpnia 2012 r. poz. 3601).
68. Rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 12 lipca 2012 r. w sprawie określenia w regionie wodnym Warty w granicach województwa wielkopolskiego wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 13 lipca 2012 r. poz. 3143).
69. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie warunków, jakie powinny spełniać obiekty budowlane oraz naturalne w otoczeniu lotniska (Dz. U. z 2003 r. Nr 130, poz. 1192 z późn. zm.).
70. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2012 r. poz. 1109).
71. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1397).
72. Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego nr 40/07 z dnia 31 grudnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań – Krzesiny w Poznaniu.
73. Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego nr 51/04 z dnia 17 września 2004 r. w sprawie obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego w Powidzu.
74. „Rozwój sieci osadniczej okolic Poznania (XI-XX w.)”, Stanisława Zajchowska, Poznańska Drukarnia Naukowa, Poznań 1953.

75. „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań z lat 2008-2012”, Urząd Statystyczny w Szczecinie 2012.
76. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (uchwała Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r., Monitor Polski z 2012 r., poz. 882).
77. Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa, 2013.
78. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku – Wielkopolska 2020 (aktualizacja, Uchwała Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.).
79. „Turystyka kulturowa”, Tadeusz Jędrusiak, Polskie wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.
80. Uchwała Nr XXIX/561/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: Aglomeracja Poznań (strefa Miasto Poznań) w woj. wielkopolskim (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 15 stycznia 2013 r. poz. 508).
81. Uchwała Nr XXIX/562/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: Miasto Kalisz w woj. wielkopolskim (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 14 stycznia 2013 r. poz. 468).
82. Uchwała Nr XXIX/563/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: gnieźnieńsko-wrzesińskiej (strefa powiat gnieźnieński) w woj. wielkopolskim (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 15 stycznia 2013 r. poz. 469).
83. Uchwała Nr XXIX/564/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy: pilsko-złotowskiej (strefa powiat pilski) w woj. wielkopolskim (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 15 stycznia 2013 r. poz. 470).
84. Uchwała Nr XXIX/565/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Programu ochrony powietrza dla strefy wielkopolskiej ze względu na ozon (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 15 stycznia 2013 r. poz. 473).
85. Uchwała Nr XXIX/566/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie Programu ochrony powietrza w zakresie benzo-alfa-pirenu dla stref Aglomeracja Poznańska, Miasto Leszno, strefy gnieźnieńsko-wrzesińskiej oraz strefy pilsko-złotowskiej (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 15 stycznia 2013 r. poz. 509).
86. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/206/11 w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla czterech odcinków drogi krajowej nr 2 o łącznej długości 26,37 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 293 poz. 4730.
87. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/207/11 w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla pięciu odcinków drogi krajowej nr 5 o łącznej długości 23,20 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 292 poz. 4728.
88. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/208/11 w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla pięciu odcinków drogi krajowej nr 11 o łącznej długości 24,02 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 292 poz. 4729.

89. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/209/11 w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla jednego odcinka drogi krajowej nr 25 o długości 3,63 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 293 poz. 4731.
90. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/210/11 w sprawie: określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa Wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla pięciu odcinków drogi krajowej nr 92 o łącznej długości 23,26 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 288 poz. 4654.
91. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 września 2011 roku Nr XIV/211/11 w sprawie określenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa Wielkopolskiego na lata 2011-2023 dla dwóch odcinków autostrady A2 o łącznej długości 11,16 km” oraz przyjęcia streszczenia Programu w języku niespecjalistycznym, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2011 roku nr 293 poz. 4732.
92. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska Poznań-Ławica w Poznaniu, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961.
93. Uchwała Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska Poznań-Ławica w Poznaniu, Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z dnia 14 lutego 2012 r. poz. 961.
94. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, <http://amu.edu.pl>.
95. Urząd Lotnictwa Cywilnego, <http://www.ulc.gov.pl/>.
96. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Departament Sportu i Turystyki.
97. Urząd Statystyczny EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
98. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981 z późn. zm.)
99. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21).
100. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 193 poz. 1287).
101. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm.).
102. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).
103. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.).
104. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.).
105. „Wielkopolska nasza kraina”, pod redakcją Włodzimierza Łęckiego, tom I, II, III, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2004.
106. Wielkopolska – Turystyczny Serwis Regionalny, <http://www.wielkopolska.travel/index.html>.
107. „Wielkopolska i ziemia lubuska” przewodnik, Katarzyna Firlej, Sławomir Adamczak, wydawnictwo Pascal sp. z o. o. , Bielsko-Biała 2006.
108. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008 – 2011 (załącznik do uchwały Sejmiku Województwa wielkopolskiego nr XVIII/243/07 z dnia 17 grudnia 2007 r.).
109. Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Poznaniu, <http://www.wzdw.pl>.
110. Wojewódzki System Odpadowy, Departament Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego 2012 r.

111. „Województwo wielkopolskie, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2010”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2011 r.
112. „Województwo wielkopolskie, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2012”, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2013 r.
113. „Województwo Wielkopolskie”, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 2012.
114. Zaktualizowana strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020, Poznań 17 grudnia 2012 r.